

SBÍRKA
SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

NEJVYŠŠÍHO SOUDU
ČESKÉ REPUBLIKY

8/2013

OBSAH
Rozhodnutí ve věcech trestních

Krádež	č. 63
Legalizace výnosů z trestné činnosti	č. 60
Odměna ustanoveného obhájce	č. 64
Ochranná výchova	č. 65
Podmíněné zastavení trestního stíhání	č. 59
Protokol, spravedlivý proces	č. 61
Příslušnost soudu	č. 62
Recidiva	č. 63
Řízení o stížnosti	č. 62
Řízení proti dětem mladším patnácti let	č. 65
Zanedbání povinné výživy	č. 58

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dovolání	č. 81
Dovolená na zotavenou	č. 87
Insolvence	č. 86
Konkurs	č. 86
Náhrada škody	č. 78
Náklady řízení	č. 81
Oddlužení	č. 86
Odměna advokáta	č. 85
Odpovědnost státu za škodu	č. 78
Ochrana spotřebitelů	č. 79
Právo na soukromý a rodinný život	č. 82
Privatizace	č. 83
Přípustnost dovolání	č. 80
Příslušnost soudu místní	č. 78
Příslušnost soudu místní	č. 79
Řízení ve věcech péče o nezletilé	č. 82
Směnky	č. 84
Smlouva spotřebitelská	č. 79
Smluvní pokuta	č. 84
Soudci	č. 87
Styk s dítětem	č. 82
Výchova nezletilých	č. 82
Zastavení řízení	č. 81

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH

Okolnost, že rodiče nezletilého dítěte se nedohodli na úpravě styku s dítětem, popř. že jeden z nich brání takovému styku, nezpůsobuje bez dalšího zánik vyživovací povinnosti (resp. není důvodem jejího nepřiznání) pro rozpor s dobrými mravy ve smyslu § 96 odst. 2 zákona o rodině a nevylučuje tak trestní odpovědnost za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013,
sp. zn. 5 Tdo 123/2013)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného MUDr. P. N. proti usnesení Krajského soudu v Brně – pobočka ve Zlíně ze dne 5. 6. 2012, sp. zn. 6 To 253/2012, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu ve Zlíně pod sp. zn. 34 T 127/2011.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Okresního soudu ve Zlíně ze dne 12. 4. 2012, sp. zn. 34 T 127/2011, byl obviněný MUDr. P. N. uznán vinným přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“). Tohoto trestného činu se podle zjištění soudů dopustil tak, že od 1. 1. 2011 do 30. 6. 2011 ve V. K., okres Z., ani jinde, neplatil výživné na svou nezletilou dceru Z. P., v částce 2000 Kč měsíčně splatné vždy do každého 5. dne v měsíci předem k rukám matky Mgr. I. P., jak mu bylo stanoveno rozsudkem Okresního soudu ve Zlíně ze dne 31. 8. 2009, sp. zn. 14 Nc 14/2009, který nabyl právní moci dne 4. 1. 2010, kdy tato povinnost vyplývá přímo z § 85 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů; za uvedené období dluží na výživném celkem 12 000 Kč, výživné nehradil, ačkoliv po celou dobu pracoval jako lékař v soukromé ordinaci a měl tak dostatek finančních prostředků k tomu, aby výživné na svou dceru ve stanovené výši řádně platil. Za to byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání čtyř měsíců, jehož výkon mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu dvanácti měsíců, a současně mu byla uložena povinnost, aby během zkušební lhůty uhradil dlužné výživné.

Proti rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný odvolání, o kterém rozhodl Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně usnesením ze dne 5. 6. 2012, sp. zn. 6 To 253/2012, tak, že je zamítl podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné.

Proti usnesení odvolacího soudu podal obviněný MUDr. P. N. dovolání prostřednictvím své obhájkyne Mgr. P. K. Směřoval je proti všem výrokům napade-

ného rozhodnutí a opřel o dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř., tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotně právním posouzení a že bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku, ačkoli rozsudek soudu prvního stupně byl zatížen vadou uvedenou v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Ve svém stručném podání obviněný nejprve shrnul své výhrady tak, že soudy porušily základní zásady trestního řízení (volné hodnocení důkazů, zákonost, legalita a materiální pravda) a na základě neúplných skutkových zjištění a nesprávně provedeného dokazování dospěly k nesprávnému právnímu posouzení skutku. Dále však citoval ustanovení § 213 odst. 1 tr. zák., tj. zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, účinný do 31. 12. 2009. Předmětem trestního řízení v dané věci je však neplnění vyživovací povinnosti, jehož se obviněný dopustil od počátku ledna do konce června 2011, tj. za účinnosti nové právní úpravy, k níž došlo zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Konkrétní vadou napadeného rozhodnutí je podle obviněného nedostatečně posouzené „platné zrušení prohlášení o otcovství“, nedůsledné objasnění schopností a možností obviněného platit výživné v určité výši v porovnání s potřebami nezletilé. Soudům dále vytkl, že nezhodily užití ustanovení § 96 zákona o rodině, podle něhož nelze výživné přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy, stejně jako v jeho případě. Obviněnému je totiž bráněno ve styku s nezletilou a nemůže tak vykonávat rodičovská práva. Navrhl proto, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení Krajského soudu v Brně – pobočka ve Zlíně ze dne 5. 6. 2012, sp. zn. 6 To 253/2012, jakož i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně, a aby sám rozhodl tak, že obviněného zproští obžaloby z důvodu, že žalovaný skutek není trestným činem.

Nejvyšší soud jako soud dovolací zjistil, že obviněný MUDr. P. N. podal dovolání jako oprávněná osoba (§ 265d odst. 1 písm. b/ tr. ř.), učinil tak prostřednictvím své obhájkyň (§ 265d odst. 2 tr. ř.), včas a na správném místě (§ 265e tr. ř.), jeho dovolání směřuje proti rozhodnutí, proti němuž je obecně přípustné (§ 265a odst. 2 písm. h/ tr. ř.), a obsahuje stanovené náležitosti (§ 265f odst. 1 tr. ř.).

Obviněný uplatnil dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., který je určen k nápravě vad spočívajících v nesprávném hmotně právním posouzení skutku nebo v jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Jeho prostřednictvím je tak možné namítat, že skutek, jímž byl obviněný uznán vinným, naplňuje znaky jiného trestného činu, než jaký v něm spatřovaly soudy nižších stupňů, event. nenaplňuje znaky žádného trestného činu. O jiné nesprávné hmotně právní posouzení jde tam, kde soudy posoudily určitou skutkovou okolnost podle jiného ustanovení hmotného práva, než jaké na ni dopadalo. V rámci řízení o dovolání, které je mimořádným opravným prostředkem, jímž

lze zvrátit již pravomocné rozhodnutí soudu, není zásadně možné se dožadovat změny skutkových zjištění soudů nižších stupňů. Nejvyšší soud je při projednání dovolání v podstatě vázán skutkovým stavem, který se stal podkladem pro napadené rozhodnutí, a je vyjádřen ve výroku o vině. Předmětem dovolacího přezkumu proto nelze učinit otázku rozsahu dokazování a způsobu hodnocení jednotlivých provedených důkazů soudy nižších stupňů. Jedná se o činnost spadající pod zákonnou úpravu procesním předpisem, zejména v ustanoveních § 2 odst. 5, 6, § 89 a násl., § 207 a násl. a § 263 a násl. tr. ř. Přestože některé procesní vady lze napravit v rámci dovolacího řízení, nespadají sem otázka rozsahu a hodnocení dokazování. Navíc uvedené procesní pochybení musí být dovolatelem vytýkáno prostřednictvím jiných důvodů dovolání (např. § 265b odst. 1 písm. a/, b/, c/, d/, e/, f/ a l/ tr. ř.), nikoli důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. má dvě alternativy, přičemž první z nich dopadá na případy, kdy odvolací soud zamítne nebo odmítne řádný opravný prostředek proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g), aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí. Ve věci obviněného MUDr. P. N. však odvolací soud konal odvolací řízení a na podkladě jeho odvolání přezkoumal rozsudek soudu prvního stupně. Proto přichází v úvahu pouze druhá alternativa dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., tj. že v řízení předcházejícím napadenému rozhodnutí byl dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) až k). Vzhledem k tomu, že dovolatel současně uplatnil i dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g), jiný neoznačil, je zřejmé, že tímto předcházejícím důvodem je podle jeho názoru právě nesprávné právní posouzení skutku.

Přečin úmyslného neplnění své zákonné povinnosti vyživovat nezletilou dceru po dobu šesti měsíců, tj. delší než čtyři měsíce, jak je popsán ve výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně a doplněn v jeho odůvodnění, naprosto zřetelně vyjadřuje veškeré skutkové okolnosti nezbytné pro naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty přečinu podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku, a to v jeho úmyslné alternativě. Obviněný učinil součástí své obhajoby tvrzení, že „platně zrušil uznání otcovství“, aniž by však konkrétním označení aktu, jímž se tak mělo stát, případně odkazem na „rozhodnutí“ příslušného orgánu, doložil, že se tak skutečně stalo. Soudy proto naprosto správně vycházely (nejen) z listiny vyhotovené dne 14. 7. 2008 na Městském úřadu ve V. K., odbor matriky a evidence obyvatel, již obviněný MUDr. P. N. a Mgr. I. P., učinili souhlasné prohlášení o určení otcovství k nenarozenému dítěti (nezletilá Z.), dohodli se na jméno (Z. pro dceru a P. pro syna) a příjmení P. – P. Oba pak obdrželi opis tohoto zápisu evidovaného pod č. 16839/2008. Následně obviněný podával na uvedený úřad žádost o změnu příjmení na N., rovněž soud žádal o udělení souhlasu k podání žádosti o změnu příjmení nezletilé. Nebylo mu však vyhověno. Stejně neuspěl ani v řízení vedeném u Okresního soudu v Zlíně pod sp. zn. 6 C 82/2012 na podkladě jím podané

žaloby na vyslovení neplatnosti citovaného souhlasného prohlášení účastníků o určení otcovství k nenarozenému dítěti učiněného dne 14. 7. 2008. Rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 17. 10. 2012 byla jeho žaloba zamítnuta a podle sdělení vedoucí kanceláře Krajského soudu v Brně – pobočka ve Zlíně bylo odvolání proti tomuto rozsudku vedené pod sp. zn. 59 Co 552/2012 zamítnuto, tj. rozsudek soudu prvního stupně byl potvrzen. Obviněný je tudíž stále považován za otce nezletilé Z. P., k níž má ze zákona o rodině mu vyplývající vyživovací povinnost a její neplnění tak podléhá trestnímu postihu podle § 196 tr. zákoníku. (Srov. právní názor vyslovený v rozsudku Okresního soudu v Teplicích ze dne 17. 3. 1982, sp. zn. 16/1982, publikovaném v Bulletinu Nejvyššího soudu č. 3, ročník 1982, pod č. 17.)

Další výhrady obviněného směřovaly proti jeho nedostatečně objasněným majetkovým poměrům a vyšší výživného, které považovaly soudy za odpovídající. Kromě čistě skutkového charakteru tímto způsobem formulovaných námitek může Nejvyšší soud nad rámec dovolacího přezkumu pouze odkázat na jasná odůvodnění obou ve věci vydaných rozhodnutí, v nichž soudy jasně vysvětlily své úvahy, jež vedly k částce 2000 Kč měsíčně. Výživné v této výši považovaly za přiměřené jak schopnostem a možnostem obviněného, tak i potřebám nezletilé, která je dosud nízkého věku. Podkladem pro vyřešení otázky výše vyživovací povinnosti, kterou soud v trestním řízení musí vyřešit jako otázku předběžnou ve smyslu § 9 odst. 1 tr. ř., byly listinné důkazy od příslušného úřadu práce a především současného zaměstnavatele obviněného a také jeho vzdělání a obor, v němž může najít pracovní uplatnění. (Srov. např. č. 17/2005 Sb. rozh. tr.)

V projednávané trestní věci obviněného MUDr. P. N. tudíž Nejvyšší soud neshledal žádné vady, které jsou nakonec bez bližší argumentace v jeho mimořádném opravném prostředku spíše jen formálně tvrzeny. Veškeré výhrady nakonec již obviněný uplatnil v předcházejících stadiích trestního řízení a soudy obou stupňů se s nimi dostatečnou měrou vypořádaly. Obviněný je podle § 52 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, považován za otce nezletilé Z. P., a je proto povinen ve smyslu § 85 a násl. citovaného zákona přispívat na její výživu. Soudům rovněž nelze vytknout vyšší zákonné povinnosti obviněného, kterou určily částkou 2 000 Kč. Jde o výživné spíše nižší výměry, které je obviněný schopen hradit s ohledem na své výdělkové možnosti a osobní poměry. Z obsahu trestního spisu nevyplývá žádná skutečnost, která by mohla odůvodnit potřebu aplikovat ustanovení § 96 odst. 2 zákona o rodině, které poskytuje možnost nepřiznat výživné, jestliže by to bylo v rozporu dobrými mravy. Pokud je mu snad bráněno ve styku s nezletilou, má právo obrátit se na příslušný soud a domáhat se naplnění svých rodičovských práv, avšak „pouhá“ neschopnost dohody obou rodičů o styku s dítětem rozhodně neznamená zánik vyživovací povinnosti, jež je určena výlučně k úhradě potřeb dítěte.

Nejvyšší soud neshledal nesprávné právní posouzení věci, jak předpokládá dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., proto nemohlo dojít ani k naplnění druhé alternativy důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. Ze všech těchto důvodů Nejvyšší soud posoudil dovolání obviněného MUDr. P. N. proti usnesení Krajského soudu v Brně – pobočka ve Zlíně jako nedůvodné a musel je odmítnout podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř., aniž by přezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí ani správnost řízení mu předcházejícího. V souladu s ustanovením § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. Nejvyšší soud rozhodl v neveřejném zasedání.

V případě pojmu „jiná potřebná opatření“ podle § 307 odst. 1 písm. b) tr. ř. se musí jednat o opatření, které přináší poškozenému podobnou míru jistoty, jakou mu přináší dohoda uvedená v tomtéž ustanovení, jejíž obsah je právně závazný a jejíhož splnění se lze domoci soudně. Za jiné potřebné opatření ve smyslu tohoto ustanovení nelze považovat pouhý slib obviněného, že nahradí škodu způsobenou trestným činem a vstoupí s poškozeným do jednání ohledně sjednání splátkového kalendáře. Takový slib totiž obviněného k ničemu nezavazuje a nelze ho považovat za účinnou a potřebnou míru součinnosti obviněného k tomu, aby poškozenému byla škoda uhrazena.

Dohodu nebo „jiná potřebná opatření“ nelze nahradit rozhodnutím podle § 307 odst. 4 tr. ř., protože rozhodnutí podle tohoto ustanovení je podmíněno existencí dohody mezi obviněným a poškozeným.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2012,
sp. zn. 4 Tdo 1515/2012)

Nejvyšší soud k dovolání nejvyššího státního zástupce podaného v neprospěch obviněného M. L. zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 5 To 319/2012, a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 30. 4. 2012, sp. zn. 95 T 39/2012, a Městskému soudu v Brně přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 30. 4. 2012, sp. zn. 95 T 39/2012, bylo podle § 223a odst. 1 tr. ř. za použití § 307 odst. 1 tr. ř. podmíněně zastaveno trestní stíhání obviněného M. L. pro skutek kvalifikovaný jako přečin poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, kterých se měl dopustit tím, že dne 17. 12. 2011 kolem 1.05 hodiny v B. na ulici O. č. 36, po předchozím požití alkoholických nápojů, opakovaně úmyslně ramenem narážel do uzamčených vstupních prosklených dveří do kavárny C. F., otevírajících se na fotobuňku, když tímto došlo k poškození závěsného vozíku dveří a motoru dveří, čímž způsobil společnosti M. C. C., s. r. o., se sídlem B., J. č. 1, škodu ve výši 28 343,- Kč.

Podle § 307 odst. 2 tr. ř. byla obviněnému stanovena zkušební doba v trvání 16 měsíců. Podle § 307 odst. 3 tr. ř. byla obviněnému stanovena povinnost, aby v průběhu zkušební doby nahradil způsobenou škodu.

Proti usnesení Městského soudu v Brně ze dne 30. 4. 2012, sp. zn. 95 T 39/2012, podal státní zástupce Městského státního zastupitelství v Brně

stížnost, o níž rozhodl Krajský soud v Brně usnesením ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 5 To 319/2012, tak, že ji podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

Proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 5 To 319/2012, podal následně nejvyšší státní zástupce podle § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř. jako osoba oprávněná, včas a za splnění všech dalších zákonem pro podání dovolání vyžadovaných náležitostí, dovolání, ve kterém uplatnil dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. f) a l) tr. ř. V dovolání uvedl, že s postupem soudů obou stupňů nelze souhlasit, tím spíše, že sám stížnostní soud uznává, že námitka státního zástupce stran nesplnění podmínek podmíněného zastavení trestního stíhání je „v obecné rovině důvodná“. Z ustanovení § 307 odst. 1 tr. ř. vyplývá, že kromě náhrady škody připouští zákon alternativně dohodu o náhradě škody anebo učinění jiných potřebných opatření k náhradě. Musí se jednat o opatření, které přináší poškozenému podobnou míru jistoty, jakou mu přináší dohoda, jejíž obsah je právně závazný a jejíhož splnění se lze domoci soudně. Je zřejmé, že pouhé prohlášení obviněného, že vstoupí s poškozeným do jednání ohledně sjednání splátkového kalendáře, tuto kvalitu nemá. Takové prohlášení totiž obviněného k ničemu nezavazuje ani neposkytuje poškozenému jakoukoli jistotu spolupráce ze strany obviněného. Pokud Krajský soud v Brně stížnost státního zástupce zamítl a dále dovodil, že pohledávka pojišťovny je „přiměřeným způsobem zajištěna“, a to vzhledem k výroku usnesení soudu prvního stupně, podle kterého byla obviněnému dle § 307 odst. 3 tr. ř. uložena povinnost v průběhu zkušební doby nahradit způsobenou škodu, jedná se o nesprávnou úvahu. Soud prvního stupně tedy rozhodl o podmíněném zastavení trestního stíhání, aniž by pro toto opatření byla splněna jedna za základních zákonných podmínek, a sice nedošlo ze strany obviněného k úhradě škody, uzavření dohody ani k přijetí jiných potřebných opatření k náhradě škody. Dále státní zástupce upozornil na to, že soud prvního stupně ani jedné ze společností majících postavení poškozeného usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání nedoručil, přičemž stížnostní soud toto pochybení nijak nenapravit.

Nejvyšší státní zástupce z uvedených důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 5 To 319/2012, včetně všech dalších rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazujících, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a aby věc podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Městskému soudu v Brně k novému projednání a rozhodnutí. S projednáním věci v neveřejném zasedání souhlasil nejvyšší státní zástupce i pro případ jiného rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ve smyslu § 265r odst. 1 písm. c) tr. ř.

Opis dovolání nejvyššího státního zástupce byl soudem prvního stupně za podmínek stanovených v § 265h odst. 2 tr. ř. zaslán k vyjádření obviněnému M. L. (doručeno dne 14. 11. 2012), který nevyužil svého zákonného práva a k dovolání nejvyššího státního zástupce se nevyjádřil.

Nejvyšší soud jako soud dovolací zjistil, že nejvyšší státní zástupce podal dovolání jako osoba k tomu oprávněná (§ 265d odst. 1 písm. a/ tr. ř.), učinil tak včas a na správném místě (§ 265e tr. ř.), jeho dovolání směřuje proti rozhodnutí, proti němuž je dovolání obecně přípustné (§ 265a odst. 2 písm. a/ tr. ř.), a podané dovolání obsahuje stanovené náležitosti (§ 265f odst. 1 tr. ř.).

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 3 a 4 tr. ř. z podnětu dovolání nejvyššího státního zástupce přezkoumal zákonnost a odůvodněnost napadeného usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 5 To 319/2012, i řízení mu předcházející, a to v rozsahu odpovídajícím uplatněným dovolacím námitkám. Po přezkoumání dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání nejvyššího státního zástupce je důvodné.

Pokud jde o dovolací důvody, nejvyšší státní zástupce v podaném dovolání uplatnil dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. l) a f) tr. ř. Na základě prvního z nich podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí, nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř. Nejvyšší státní zástupce tento dovolací důvod uplatnil v jeho druhé alternativě, když uvedl, že v předcházejícím řízení byl dán dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. Tento důvod dovolání spočívá v tom, že bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí.

Podle § 307 odst. 1 tr. ř. může v řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, se souhlasem obviněného soud a v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání, jestliže

- a) obviněný se k činu doznal,
 - b) nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradu uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,
 - c) vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání,
- a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Podle § 307 odst. 4 tr. ř. (dle předchozího znění účinného do 31. 8. 2012 § 307 odst. 3 tr. ř.) obviněnému, který uzavřel s poškozeným dohodu o způsobu náhrady škody nebo dohodu o vydání bezdůvodného obohacení, se v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uloží, aby škodu v průběhu zkušební doby nahradil nebo aby v této době bezdůvodné obohacení vydal.

Z formulace prvního z citovaných zákonných ustanovení vyplývá, že stanovené podmínky musí být splněny kumulativně (samozřejmě za předpokladu, že to v tom kterém případě přichází v úvahu, tedy např. náhrada škody obviněným, pokud byla činem způsobena, nebo vydání bezdůvodného obohacení obviněným, pokud bylo činem získáno).

V projednávaném případě je možné mít první z uvedených zákonných podmínek za splněnou (to ostatně nejvyšší státní zástupce ani nezpochyboval), neboť proti obviněnému bylo vedeno trestní stíhání pro přečin poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, který je trestným činem vymezeným v ustanovení § 307 odst. 1 tr. ř. Dále byly splněny i další podmínky, a to souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání a doznání obviněného k předmětnému činu.

Další nezbytnou podmínkou pro podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 1 písm. b) tr. ř. je, že obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě. Obviněný má tři možnosti, které mu jsou dány na výběr, a to úplná reparace způsobené škody obviněným již před rozhodnutím, uzavření dohody o její náhradě s poškozeným a učinění jiných potřebných opatření k její náhradě. Podmíněné zastavení trestního stíhání přichází v úvahu pouze tehdy, jestliže při splnění všech podmínek obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, všem poškozeným nebo se všemi poškozenými o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k náhradě škody všem poškozeným.

Dle názoru Nejvyššího soudu, ve shodě s názorem nejvyššího státního zástupce, není tedy pochyb o tom, že v případě pojmu „jiná potřebná opatření“ se musí jednat o opatření, které přináší poškozenému podobnou míru jistoty, jakou mu přináší dohoda uvedená v ustanovení § 307 odst. 1 písm. b) tr. ř., jejíž obsah je právně závazný a jejíhož splnění se lze domoci soudně. Je zřejmé, že za jiné potřebné opatření nelze považovat pouhý slib obviněného, že nahradí škodu způsobenou trestným činem a vstoupí s poškozeným do jednání ohledně sjednání splátkového kalendáře. Takový slib totiž obviněného k ničemu nezavazuje a nelze ho považovat za účinnou a potřebnou míru součinnosti obviněného k tomu, aby poškozenému byla škoda uhrazena. Navíc by mohlo dojít i k situaci, kdy poškozený se splátkovým kalendářem, který mu obviněný případně navrhne, nemusí souhlasit.

Jak správně uvedl již nejvyšší státní zástupce v podaném dovolání, Krajský soud v Brně pochybil, pokud zamítl stížnost státního zástupce a v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že pohledávka pojišťovny je „přiměřeným způsobem zajištěna“, a to vzhledem k výroku usnesení soudu prvního stupně, podle kterého byla obviněnému dle § 307 odst. 3 tr. ř. uložena povinnost v průběhu zkušební doby nahradit způsobenou škodu. Z dikce ustanovení § 307 odst. 3 (dle

současné úpravy odst. 4) tr. ř. mimo jiné vyplývá, že obviněnému, který uzavřel s poškozeným dohodu o způsobu náhrady škody, se v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uloží, aby škodu v průběhu zkušební doby nahradil. Citované ustanovení tedy přímo předpokládá dohodu mezi obviněným a poškozeným. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí podle § 307 odst. 3 tr. ř. je podmíněno existencí dohody mezi obviněným a poškozeným, jeví se jako nesprávná úvaha soudu druhého stupně o tom, že dohodu nebo „jiná potřebná opatření“ lze rozhodnutím podle § 307 odst. 3 tr. ř. nahradit.

Nejvyšší soud dále konstatuje, že usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání se přímo dotýká také poškozených, proto je třeba poškozeným předmětné rozhodnutí předepsaným způsobem oznámit (§ 137 odst. 1 tr. ř.), což soudy v posuzovaném případě neučinily.

Pokud jde o druhou alternativu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., Nejvyšší soud vycházel z toho, že prostřednictvím tohoto dovolací důvodu byl uplatněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. Nejvyšší soud se s touto částí dovolání tedy výše vypořádal přímo v rámci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř., a proto na toto odůvodnění (viz výše) odkazuje.

Nejvyšší soud z výše uvedených důvodů dospěl k závěru, že usnesení soudu druhého stupně, jímž podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl stížnost příslušného státního zástupce, jakož i jemu předcházející (shora citované) usnesení soudu prvního stupně, spočívají v nesprávné aplikaci ustanovení § 307 odst. 1, odst. 3 tr. ř. o podmíněném zastavení trestního stíhání. K takovému postupu nebyly splněny všechny kumulativně vymezené zákonné podmínky, jak mu oprávněně vytykal mimořádný opravný prostředek nejvyššího státního zástupce. Proto z jeho podnětu podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil jak usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 5 To 319/2012, tak usnesení Městského soudu v Brně ze dne 30. 4. 2012, sp. zn. 95 T 39/2012. Současně podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Nakonec podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Městskému soudu v Brně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Po zrušení napadených usnesení se tak trestní věc obviněného M. L. vrací do stadia řízení před rozhodnutím soudu prvního stupně. Jeho povinností proto bude, aby se věcí ze všech hledisek, na něž v tomto rozhodnutí Nejvyšší soud upozornil, znovu pečlivě zabýval a učinil rozhodnutí, které bude možno považovat za správné a zákonné.

Toto rozhodnutí přijal dovolací soud v neveřejném zasedání, neboť je zřejmé, že vady nelze odstranit v zasedání veřejném (§ 265r odst. 1 písm. b) tr. ř.).

Jestliže pachatel převezme odcizená motorová vozidla za účelem jejich prodeje a poté provede činnost směřující k zastření jejich skutečného původu (kupř. použije identitu jiného vozidla, a to paděláním štítku s VIN a jeho umístěním do příslušného dílu karoserie odcizeného vozidla), tak k dokonání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku nedochází už pouhým převzetím odcizených vozidel, nýbrž až tímto dalším jednáním pachatele. Tento okamžik je také rozhodný např. pro posouzení podmínek pro ukládání souhrnného trestu.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2012,
sp. zn. 4 Tdo 382/2012)

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného M. V. proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 1. 12. 2011, sp. zn. 9 To 473/2011, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 89 T 72/2010.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 89 T 72/2010, byl obviněný M. V. uznán vinným v bodech 1) – 7) výroku o vině zločinem legalizace výnosů z trestné činnosti dle § 216 odst. 1 písm. a), odst. 4 písm. b) tr. zákoníku formou spolupachatelství podle § 23 tr. zákoníku a v bodě 8) výroku rozsudku trestným činem podílnictví podle § 251 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) tr. zák. č. 140/1961 Sb. účinného do 31. 12. 2009 (dále jen trestní zákon) ve formě spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák., jichž se společně s obviněnými I. B., M. S., M. V., V. A., M. S. a K. M. dopustil tím, že

1. M V., I. B. a M. S. v době od 10. října 2008 nejpozději do 18. listopadu 2008 převzali na přesně nezjištěném místě od doposud neustanovené osoby osobní motorové vozidlo tovární značky BMW X3, stříbrné barvy, v hodnotě 958 500 Kč, které bylo odcizeno v době od 21.00 hod. dne 10. 10. 2008 do 08.30 hod. dne 11. 10. 2008 v obci H. č.p. 122, okr. P., ke škodě společnosti ČSOB P. a.s., se sídlem M. n. 1458, P. – Z. p., ačkoli věděli, že toto pochází z trestného činu, kdy vozidlo legalizovali za použití identity vozidla BMW X3, stříbrné barvy, a to vevařením materiálu s VIN do dílu karoserie a odcizeného čistého tiskopisu italského technického průkazu, přičemž dne 18. 11. 2008 vozidlo převážel M. S., kdy byl telefonicky navigován I. B., a poté vozidlo I. B. a M. V. přihlásili dne 12. 1. 2009 v městě B. do evidence vozidel ČR na R. V., který si byl vědom skutečnosti, že nahlášení je pouze fiktivní a že není a nebude faktickým uživa-

telem vozidla, přičemž vozidlu byla přidělena registrační značka a následně M. V. vozidlo prodal J. K., u kterého bylo dne 11. 2. 2009 orgány policie zajištěno s novou registrační značkou,

2. M. V., I. B., M. S. a M. V. v době od 10. února 2007 nejpozději do 25. dubna 2008 převzali na přesně nezjištěném místě od neustanovené osoby osobní motorové vozidlo tovární značky BMW 330, stříbrné barvy, registrační značky, MPZ I., v hodnotě nejméně 608 100 Kč, které bylo odcizeno dne 10. 2. 2007 v I., ke škodě osoby C. B., ačkoli věděli, že toto pochází z trestného činu, kdy vozidlo legalizovali za použití identity vozidla zn. BMW 330 D, stříbrné barvy, registrační značky, přihlášeného do evidence vozidel ČR dne 15. 2. 2008 dovozcem ojetých vozidel, a to vevařením materiálu s VIN do dílu karoserie, přičemž s uvedeným vozidlem byl dne 19. 3. 2008 při spáchání dopravního přestupku kontrolován I. B., vozidlo přihlásili dne 25. 4. 2008 v městě B. do evidence vozidel ČR na osobu M. V., přičemž vozidlo nadále užívali I. B. a M. V., kteří toto vozidlo poté, co M. V. dne 20. 2. 2009 nahlásil v B. fingované odcizení tohoto vozidla, převezli do obce B. u R., kde je M. S. ukryl a kde bylo dne 15. 3. 2009 zajištěno Policií ČR,

3. M. V., I. B. a V. A. v době od 27. prosince 2007 nejpozději do 4. března 2009 převzali na přesně nezjištěném místě od neustanovené osoby osobní motorové vozidlo tovární značky VW Touareg, černé barvy, původní registrační značky, v hodnotě nejméně 1 037 500 Kč, které bylo odcizeno dne 27. 12. 2007 ve 23.30 hod. na P. 5, S. G., P., ke škodě pojišťovny G. se sídlem O 100, D-90334 N. (SRN), ačkoli věděli, že toto pochází z trestného činu, kdy vozidlo legalizovali za použití identity vozidla zn. VW Touareg, černé barvy, a to paděláním štítku s číslem VIN a za použití odcizeného čistého tiskopisu italského technického průkazu, přičemž vozidlo dodal V. A., technické údaje k vozidlu získal I. B. listí od pracovníka stanice technické kontroly, přičemž při domovní prohlídce konané dne 19. 5. 2009 v místě bydliště M. V. byly zajištěny dva kusy registračních značek, které byly užity na vozidle zn. VW Touareg při převozu, a poté vozidlo I. B. prodal M. K., na kterého bylo dne 4. 3. 2009 v městě B. přihláшено do evidence vozidel ČR, kde mu byla přidělena registrační značka a u kterého bylo vozidlo dne 19. 5. 2009 zajištěno,

4. M. V., I. B. a V. A. v době od 31. října 2008 nejpozději do 23. prosince 2008 převzali na přesně nezjištěném místě od doposud neustanovené osoby osobní motorové vozidlo tovární značky Porsche Cayenne, černé barvy, registrační značky, v hodnotě 1 832 100 Kč, které bylo odcizeno dne 30. až 31. 10. 2008 v D. v SRN, ke škodě společnosti HDI G. se sídlem K. 9-10, D-10117 B., ačkoli věděli, že toto pochází z trestného činu, kdy vozidlo legalizovali za použití identity vozidla zn. Porsche Cayenne, černé metalické barvy, a to paděláním štítku s číslem VIN, vevařením materiálu s VIN do dílu karoserie a za použití odcizeného čistého tiskopisu italského technického průkazu, přičemž na převozu

vozidla se podílel V. A., technické údaje k vozidlu získal I. B. Istí od pracovníka stanice technické kontroly a na jeho žádost bylo za úplatu vozidlo dne 23. 12. 2008 v městě B. přihlášeno do evidence vozidel ČR na A. V., kde mu byla přidělena registrační značka, a následně M. V. zorganizoval prodej vozidla K. V., u kterého bylo vozidlo dne 21. 5. 2009 zajištěno s novou registrační značkou,

5. M. V., I. B. a V. A. v době od 19. listopadu 2008 nejpozději do 23. prosince 2008 převzali na přesně nezjištěném místě od doposud neustanovené osoby osobní motorové vozidlo tovární značky Porsche Cayenne, šedé barvy, registrační značky, v hodnotě 1 709 750 Kč, které bylo odcizeno dne 18. až 19. 11. 2008 v D. v SRN, ke škodě společnosti VHV V. H., K.e 90, D-30159 H., SRN, ačkoli věděli, že toto pochází z trestného činu, kdy vozidlo legalizovali za použití identity vozidla zn. Porsche Cayenne Turbo, šedé metal. barvy, a to paděláním štítku s číslem VIN, vevařením materiálu s VIN do dílu karoserie a za použití odcizeného čistého tiskopisu italského technického průkazu, přičemž se na převozu vozidla podílel V. A., technické údaje k vozidlu získal I. B. Istí od pracovníka stanice technické kontroly a na jeho žádost bylo za úplatu vozidlo dne 23. 12. 2008 v městě B. přihlášeno do evidence vozidel ČR na A. V., kde mu byla přidělena registrační značka, a následně I. B. a M. V. vozidlo prodali prostřednictvím A. V. B. K., u kterého bylo vozidlo dne 19. 5. 2009 zajištěno s novou registrační značkou,

6. M. V. a I. B. v době od 12. října 2006 nejpozději do 22. prosince 2008 převzali na přesně nezjištěném místě od doposud neustanovené osoby osobní motorové vozidlo tovární značky Mercedes Benz, šedé barvy, registrační značky v hodnotě nejméně 844 200 Kč, které bylo odcizeno v době od 7.40 hod. dne 12. 10. 2006 do 12.25 hod. dne 12. 10. 2006 na pozemku rodinného domu č. 972 v obci S.-H., okr. P. V., poškozený B. E. a.s., se sídlem P. 9, H. H. 14, ačkoli věděli, že toto pochází z trestného činu, kdy toto vozidlo legalizovali za použití identity vozidla zn. Mercedes Benz, šedé metalické barvy, registrační značky, a to zjevně padělaným štítkem s číslem VIN, zatřením VIN umístěného pod oknem stříbrnou barvou a za použití dokladů od vraku vozidla, přičemž technické údaje k vozidlu získal I. B. Istí od pracovníka stanice technické kontroly a na jeho žádost bylo za úplatu vozidlo dne 22. 12. 2008 v městě B. přihlášeno do evidence vozidel ČR na A. V., a následně vozidlo užívali, přičemž vozidlo bylo dne 19. 5. 2009 zajištěno u M. V.,

7. M. V. a M. S. v době od 20. července 2006 nejpozději do 27. listopadu 2006 převzali na přesně nezjištěném místě od dosud neustanovené osoby osobní motorové vozidlo tovární značky Mercedes Benz CLK 270, stříbrné barvy, v hodnotě 566 100 Kč, které bylo odcizeno dne 20. 7. 2006 v R. ve V., ke škodě pojišťovny W. se sídlem S. 2, A/1010 W., ačkoli věděli, že toto pochází z trestného činu, když vozidlo legalizovali za použití identity vozidla zn. Mercedes Benz CLK 270, registrační značky, a to vyhotovením čísla VIN nepříslušnou tech-

nologií – glavírováním a použitím padělaného typového štítku, a toto následně prodali P. V., přičemž prodej zprostředkoval M. S., kdy při prodeji vystupoval M. V. coby prodávající pod jménem R. M., a to jak při sepsání smlouvy o prodeji, tak při samotném prodeji vozidla P. V., u kterého bylo vozidlo dne 26. 8. 2008 zajištěno,

8. M. V., I. B., M. S. a K. M. v době od 6. ledna 2009 nejpozději do 12. ledna 2009 převzali na přesně nezjištěném místě od doposud neustanovené osoby osobní motorové vozidlo tovární značky VW Voir Type, černé barvy, registrační značky MPZ R., v hodnotě 153 400 Kč, ačkoliv věděli, že vozidlo pochází z trestného činu, kdy toto bylo v době od 17.00 hodin 6. 1. 2009 do 9.00 hod. dne 10. 1. 2009 odcizeno na A.-S. G. 111 ve V. v R., ke škodě G. V., se sídlem Dr.K. R. P. 37-41, 3100 St.P., B. č.o. 7/9, 1050 V., přičemž vozidlo dne 12. 1. 2010 převezl K. M. na základě pokynů I. B. a M. V. do obce B. u R., kde jej M. S. ukryl na svém pozemku, kde bylo dne 15. 3. 2009 zajištěno orgány Policie ČR.

Za tento trestný čin a zločin byl obviněný M. V. odsouzen podle § 216 odst. 4 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání šesti roků, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou.

K odvolání obviněného proti výše označenému rozsudku Městského soudu v Brně rozhodl Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 1. 12. 2011, sp. zn. 9 To 473/2011, a ve vztahu k tomuto obviněnému zrušil napadený rozsudek podle § 258 odst. 1 písm. b), e), odst. 2 tr. ř. ve výroku o trestu a způsobu jeho výkonu a za splnění podmínek § 259 odst. 3 písm. b) tr. ř. obviněného M. V. nově odsoudil podle § 216 odst. 4 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání čtyř roků, pro jehož výkon jej podle § 56 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku zařadil do věznice s ostrahou.

Ve lhůtě uvedené v ustanovení § 265e tr. ř. podal obviněný M. V. prostřednictvím svého obhájce proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 1. 12. 2011, sp. zn. 9 To 473/2011, dovolání, ve kterém napadl rozhodnutí tohoto soudu mimo jiné s odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g), k) tr. ř.

V odůvodnění svého mimořádného opravného prostředku obviněný citoval část výroku o vině odsuzujícího rozsudku v bodech 1) – 7) a namítl, že čas a místo spáchání činu nebyly řádně konkretizovány, když v jednotlivých částech výroku o vině používal soud nejasné formulace „... v době od ... nejpozději do...“ a „... na přesně nezjištěném místě ...“. Podle dovolatele není doba spáchání činu dostatečně přesně konkretizována, přičemž tato vada (neúplnost) se odráží zejména v nesprávném uložení trestu. V některých případech je rozmezí spáchání činu stanoveno v průběhu až dvou roků, což dle názoru dovolatele není možné připustit a je třeba takovou vadu napravit, tedy doplnit dokazování tak, aby bylo možno určit přesnější dobu spáchání činu.

Důsledkem tohoto pochybení je uložení samostatného trestu, ačkoli mu mohl a měl být uložen souhrnný trest ve vztahu k rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 15. 10. 2010, sp. zn. 43 T 6/2003, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3. 5. 2011, sp. zn. 4 To 5/2011, kterým mu byl uložen souhrnný společný trest v trvání šesti roků. V souvislosti s touto námitkou dovolatel upozornil na právní úpravu a judikaturu v této věci – zejména § 35 tr. zák. a rozhodnutí č. 54/2000 Sb. rozh. tr. Má za to, že pokud soudy obou stupňů v nyní posuzované trestní věci nevzaly v úvahu trestní věc vedenou u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 43 T 6/2003 a neuvažovaly o uložení společného trestu, když bylo zřejmé, že dovolatel se částečně dopustil trestné činnosti projednávané v této věci ještě před vyhlášením prvního odsuzujícího rozsudku (tedy před 22. 4. 2008), jedná se o závažné pochybení, pro které je třeba napadená rozhodnutí zrušit. Konstatovaná vada při rozhodování o trestu byla způsobena tím, že soudy obou stupňů činily nedostatečná skutková zjištění, která tak nevedla k přesnému určení doby spáchání trestné činnosti.

Další námitka dovolatele se vztahovala k právnímu posouzení skutku pod bodem 8) výroku o vině jakožto trestného činu podílnictví podle § 251 odst. 1 písm. a), b) tr. zák. č. 140/1961 Sb., když nebylo aplikováno příslušné ustanovení trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., v čemž dovolatel spatřuje porušení zákazu retroaktivity. V této souvislosti dovolatel nesouhlasil s názorem soudu prvního stupně, že právní úprava dle nového trestního zákoníku pro něj není příznivější, když on sám zastává názor opačný.

V petitu svého dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a poté Městskému soudu v Brně přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Přípisem ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 1 NZO 328/2012, se k obsahu dovolání obviněného M. V. vyjádřil státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství.

Konstatoval, že otázka časového a místního vymezení skutku ve výroku o vině je primárně otázkou skutkovou; protože však dovolatel příliš široké vymezení doby spáchání jednotlivých útoků vytýká v souvislosti s posouzením podmínek pro ukládání souhrnného trestu, lze jeho námitky z hlediska dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. považovat za relevantně uplatněné. Tyto námitky však dle názoru státního zástupce nelze považovat za důvodné.

Podle jeho názoru dovolatel sice správně uvedl, že rozhodujícím momentem z hlediska rozlišení vícečinného souběhu a recidivy je vyhlášení odsuzujícího rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 22. 4. 2008, sp. zn. 43 T 6/2003, přestože byl tento rozsudek následně v opravném řízení zrušen, avšak dovolatel pomíjí jednak skutečnost, že v případě pokračujícího trestného činu se za dobu spáchání činu považuje okamžik, kdy bylo ukončeno jednání při posledním

útohu, jednak i tu skutečnost, že trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti byl spáchán nejen převzetím motorových vozidel, ale především dalšími úkony směřujícími k zastření jejich původu. Z těchto důvodů je zjevné, že nepřicházelo v úvahu uložení souhrnného trestu ve vztahu k věci Krajského soudu v Brně sp. zn. 43 T 6/2003, neboť mezi trestnými činy souzenými v těchto trestních věcech nebyl dán vztah vícečinného souběhu, nýbrž vztah recidivy.

Státní zástupce má za to, že skutková zjištění soudu popsaná ve skutkových větách rozsudku jsou pro posouzení této právní otázky zcela dostačující, přičemž otázka vymezení místa převzetí jednotlivých vozidel je irelevantní jak z hlediska zákonných znaků souzeného trestného činu, tak z hlediska podmínek pro ukládání souhrnného trestu.

Pokud dovolatel zmínil otázku uložení společného trestu, pak ani takový postup v předmětné trestní věci nepřicházel v úvahu, neboť ve věci Krajského soudu v Brně sp. zn. 43 T 6/2003 byl dovolatel souzen pro jiné trestné činy než pro trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti.

Státní zástupce nepřisvědčil ani té námitce dovolatele vztahující se k výroku o vině trestným činem podílnictví podle § 251 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) tr. zák. Ačkoli dovolatel správně uvedl, že je nutno vždy srovnávat příznivost dřívější a novější právní úpravy jako celku, je třeba příznivost právních úprav vždy vztáhnout ke konkrétnímu činu konkrétního pachatele. Z tohoto hlediska je zcela evidentní, že nová právní úprava není pro konkrétní jednání, kterého se dovolatel dopustil, pro obviněného příznivější.

Pokud jde o odkaz dovolatele na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř., státní zástupce konstatoval, že obsah námitek dovolatele se s tímto dovolacím důvodem zcela míjí a k tomuto dovolacímu důvodu nelze při rozhodování o dovolání přihlížet.

Nejvyšší soud jako soud dovolací dospěl mimo jiné k těmto závěrům:

V posuzovaném případě je zjevné, že dovolání obviněného M. V. je s použitými dovolacími důvody v souladu toliko částečně, a to pouze v té části, kde dovolatel odkázal na dovolací důvod dle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Ačkoli je otázka vymezení přesného místa a času spáchání trestného činu v obecné rovině otázkou skutkovou, kterou – jak vyplývá z výše uvedeného – v řízení o dovolání přezkoumávat nelze, je nutno mít tu část dovolání obviněného M. V., kde vznáší tuto námitku, přesto za relevantní, neboť námitka byla vznesena s ohledem na právní posouzení podmínek pro ukládání souhrnného trestu.

Ze skutkových zjištění soudu je zcela evidentní, že trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti nebyl spáchán toliko převzetím motorových vozidel, jehož příliš široké časové vymezení dovolatel namítá, nýbrž také a zejména dalším jednáním popsaným dostačujícím způsobem ve výroku o vině, směřujícím k zastření skutečného původu předmětných vozidel a jejich přihlášení do evidence. Nelze tudíž za okamžik spáchání tohoto trestného činu považovat pouhý

moment převzetí vozidla a k tomuto momentu relevantně (a již vůbec ne důvodně) namítat nesprávné posouzení podmínek pro ukládání souhrnného trestu.

Za zjevně neopodstatněnou je nutno považovat úvahu dovolatele, že mu měl být ukládán souhrnný trest, neboť dle jeho názoru byl trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti spáchán před vyhlášením dřívějšího rozsudku.

Souhrnný trest podle § 35 odst. 2 tr. zákona nebo podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku je ukládán tehdy, odsuzuje-li soud pachatele za trestný čin, který spáchal dříve, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za jiný jeho trestný čin. Vzhledem k tomu, že takováto časová souvislost, která by užití některého z těchto zákonných ustanovení podmiňovala, nenastala, uložení souhrnného trestu tak nepřicházelo v úvahu.

Rozhodným momentem z hlediska rozlišení vícečinného souběhu a recidivy je vyhlášení odsuzujícího rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 22. 4. 2008, sp. zn. 43 T 6/2003, přestože byl tento rozsudek následně v opravném řízení zrušen. Nelze totiž pominout skutečnost, že v případě pokračujícího trestného činu se za dobu spáchání považuje okamžik, kdy bylo ukončeno jednání při posledním útoku. Je skutečností, že u některých dílčích útoků pokračujícího trestného činu podle § 216 odst. 1 písm. a), odst. 4 písm. b) tr. zákoníku je ve výroku o vině doba, kdy se vozidla dostala do dispozice obviněných časově vymezena velmi široce. Přesto je však nepochybné, že některá vozidla obvinění převzali až po datu 22. 4. 2008 (útok pod bodem 1/ – nejdříve dne 10. 10. 2008, útok pod bodem 4/ – nejdříve dne 13. 10. 2008, útok pod bodem 5/ – nejdříve dne 19. 11. 2008). Uvedený trestný čin byl páchan nejen převzetím motorových vozidel, ale především dalšími úkony směřujícími k zastření jejich původu, které posléze vyústily v jejich přihlášení do evidence vozidel v ČR. Tyto úkony u většiny dílčích útoků (s výjimkou útoku pod bodem 7/) pokračovaly i po datu 22. 4. 2008. Data, kdy byla vozidla přihlášena do evidence, jsou oproti rozdílům v časových údajích o převzetí vozidel u většiny útoku uvedena zcela přesně. Je tak mimo pochybnost, že páchání trestného činu podle § 216 odst. 1 písm. a), odst. 4 písm. b) tr. zákoníku bylo ukončeno řadu měsíců po vyhlášení rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 22. 4. 2008, sp. zn. 43 T 6/2003, a proto uložení souhrnného trestu nepřicházelo v úvahu. Nejvyšší soud uzavírá, že mezi trestnými činy ve věci sp. zn. 43 T 6/2003 a trestnou činností, jež je posuzována nyní, není vztah vícečinného souběhu, nýbrž jde o vztah recidivy trestné činnosti. Pokud jde o skutková zjištění popsaná ve výroku o vině nyní posuzované trestní věci, jsou pro právní posouzení výše nastolené dovolací námitky plně dostačující.

Pokud dovolatel namítá také vadu, k níž došlo neuložením společného trestu, pak ani tento postup v dané věci nepřicházel v úvahu. Společný trest podle § 45 tr. zákoníku se při splnění zákonných podmínek ukládá za dílčí útoky pokračujícího trestného činu. Ve věci Krajského soudu v Brně sp. zn. 43 T 6/2003 dovolatel nebyl stíhán za trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216

tr. zákoníku, případně za odpovídající trestný čin podle předchozí právní úpravy, ale za trestné činy podvodu a zpronevěry. Existence vztahu, který by umožňoval úvahu o uložení společného trestu mezi nyní posuzovanou trestní věcí a věcí vedenou pod sp. zn. 43 T 6/2003, je vyloučena.

Za zjevně neopodstatněný považuje Nejvyšší soud právní názor dovolatele, že jeho jednání kvalifikované jako trestný čin podílnictví podle § 251 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) tr. zák. mělo být posuzováno podle zákona č. 40/2009 Sb. (trestního zákoníku), neboť takovéto posouzení by pro něj bylo příznivější. Příznivost užitého zákona pro obviněného je nutno zvažovat z hlediska právní úpravy jako celku, avšak současně vždy rovněž dle konkrétních okolností, tedy ve vztahu konkrétního jednání pachatele trestného činu na základě učiněných skutkových zjištění. V daném případě jsou podmínky trestnosti jednání kvalifikovaného jako trestný čin podílnictví podle § 251 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) tr. zák. č. 140/1961 Sb. zcela shodné s podmínkami dle § 214 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a) tr. zákoníku č. 40/2009 Sb. a nelze proto dovodit, že stávající právní úprava dle trestního zákoníku je pro dovolatele příznivější. Jestliže dovolatel dovozuje svůj názor, že novější úprava je příznivější, ze skutečnosti, že oproti starší úpravě jsou v odst. 3 a 4 mírnější trestní sazby, pak jde o irelevantní úvahu, neboť se netýká právní kvalifikace skutku, za který byl dovolatel odsouzen.

Proto Nejvyšší soud rozhodl tak, že podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. se podané dovolání obviněného odmítá jako zjevně neopodstatněné.

Z ustanovení § 55a, § 55b tr. ř. ani § 41 odst. 6 tr. ř. a rovněž z jiných ustanovení trestního řádu upravujících práva obhajoby neplyne, že by protokol o hlavním líčení bylo nezbytné vyhotovit a obhájci doručit před přednesením závěrečných řečí. Jen z jeho doručení až po vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně proto nelze vyvozovat závěr o porušení práva obviněného na spravedlivý proces.

(Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 10. 2012,
sp. zn. 6 To 58/2012)

Z o d ů v o d n ě n í :

Napadeným rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 6. 2012, č.j. 50 T 6/2012-656, byl obžalovaný J. V. uznán vinným přípravou k zvlášť závažnému zločinu vraždy podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku k § 140 odst. 2 tr. zákoníku.

Za to byl obžalovaný odsouzen podle § 140 odst. 2 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 13 roků. Podle § 56 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku byl pro výkon uloženého trestu zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byla poškozená ing. E. V. trvale bytem D. D. č. 352, okres F.-M., odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Proti tomuto rozsudku podal obžalovaný J. V. odvolání, které bylo následně písemně odůvodněno obhájcem.

V závěru podaného odvolání obžalovaný navrhl, aby Vrchní soud v Olomouci napadený rozsudek Krajského soudu v Ostravě v celém rozsahu zrušil a tomuto věc vrátil k doplnění dokazování a novému rozhodnutí. Meritorně pak navrhl vyslovit zprošťující výrok ve smyslu ustanovení § 226 písm. a) tr. ř.

Vrchní soud v Olomouci jako soud odvolací především konstatoval, že odvolání obžalovaného bylo podáno osobou k tomu oprávněnou (§ 246 odst. 1 písm. b/ tr. ř.), ve lhůtě uvedené v § 248 odst. 1 tr. ř. a splňuje náležitosti obsahu odvolání podle § 249 odst. 1 tr. ř., když je z něj zřejmé, že napadá výrok o vině i trestu a jaké vady mu vytýká.

V řízení, které napadenému rozsudku předcházelo, nebylo shledáno podstatných vad, které by měly za následek, že v tomto řízení byla porušena ustanovení, jimiž se má zabezpečit objasnění věci nebo právo obhajoby a které by mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku (§ 258 odst. 1 písm. a/ tr. ř.).

Mezi namítanou podstatnou vadu řízení ze strany obžalovaného může být zařazeno vyjádření obhájce v závěrečné řeči, které se v odůvodnění odvolání

neobjevuje, spočívající v tom, že u hlavního líčení došlo k ukončení dokazování a k výzvě k přednesu závěrečných řečí bez toho, aby byly k dispozici protokoly z celého průběhu hlavního líčení. Podle obhájce je dispozice s protokolem z hlavního líčení jeden ze zásadních pilířů práva na spravedlivý proces.

K tomuto odvolací soud podotýká, že ve smyslu ustanovení § 55a tr. ř. a podle § 55b odst. 1 tr. ř. o průběhu hlavního líčení se zpravidla pořizuje zvukový záznam, nerozhodne-li z důležitých důvodů předseda senátu jinak. Podle § 55b odst. 2 tr. ř., je-li jako zapisovatel přibrán protokolující úředník, protokol se nediktuje, ale samostatně jej podle zvukového záznamu pořizuje protokolující úředník. Z uvedeného je zřejmé, že zákon nepředpokládá, že by vyhotovený protokol o hlavním líčení byl k dispozici již při jeho ukončení. Pokud pak v trestní věci obžalovaného J. V. bylo hlavní líčení konáno ve dnech 13. až 15. 6. a následně 21. 6. 2012, kdy bylo prováděno dokazování, přičemž 22. 6. 2012 byl vyhlášen napadený rozsudek, nelze s ohledem na skutečnost, že zejména ve dnech 13. až 15. 6. 2012 byl u hlavního líčení vyslechnut obžalovaný, řada svědků, znalci a prováděny listinné a věcné důkazy, klást soudu prvního stupně, respektive protokolující úředníci, za vinu to, že do dalších tří pracovních dnů, tedy do 21. 6. 2012, nebyl protokol ze dnů 13. až 15. 6. 2012 vyhotoven. S ohledem na skutečnost, že celému průběhu dokazování v hlavním líčení byli obžalovaný i zvolený obhájce osobně přítomni, i s ohledem na skutečnost, že mezi jednotlivými jednacími dny až do dne vyhlášení rozsudku uplynula velmi krátká doba v řádu několika dní, nepovažuje odvolací soud tu skutečnost, že stranám trestního řízení nebyly v době přednesu závěrečných řečí k dispozici protokoly z hlavního líčení, za okolnost, která by porušovala právo na spravedlivý proces. Takto by tomu mohlo být maximálně za situace, když by mezi dnem, v němž jsou přednášeny závěrečné řeči, a dnem, kdy bylo naposledy prováděno dokazování, uběhla podstatně delší doba, případně když by dokazování bylo provedeno např. náročným znaleckým posudkem z technického či ekonomického oboru, kdy k dokonalé orientaci ve věci je třeba mít přesný záznam výpovědi znalce. Navíc od 30. 7. 2012, kdy byl obhájce i státnímu zástupci kompletní protokol o hlavním líčení doručen, až do současné doby nebyl vznesen žádný požadavek na jeho opravu či doplnění.

Odvolací soud uzavřel, že žádné podstatné vady ve smyslu § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. v napadeném rozsudku neshledal.

Přezkoumáním napadeného rozsudku z hledisek uvedených v ustanovení § 258 odst. 1 písm. b), písm. c) tr. ř. dospěl odvolací soud k závěru, že se v něm krajský soud správně, logicky a přesvědčivě vypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí. Uvedl, jaké důkazy provedl, jak je hodnotil, jak se vypořádal s obhajobou obžalovaného a k jakým skutkovým a právním závěrům dospěl. Skutkovým zjištěním nelze vytýkat nejasnost či neúplnost. Rozsudek netrpí podstatnými vadami a svým obsahem odpovídá zákonným kritériím uvedeným

Č. 61

v ustanovení § 120 – § 122 tr. ř., pokud jde o výrok, a v ustanovení § 125 tr. ř. ve vztahu k odůvodnění. Pokud jde o rozsah dokazování, je možno uvést, že nalézací soud provedl dostupné důkazy v rozsahu pro rozhodnutí nezbytném, v souladu s ustanovením § 2 odst. 5 tr. ř., a zjistil tak skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti.

Odvolání obžalovaného J. V. nebylo shledáno důvodným, a proto bylo podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítnuto.

Devolutivní účinek stížnosti vylučuje, aby (s výjimkou případu upraveného ustanovením § 146 odst. 1 tr. ř.) o tomto opravném prostředku rozhodl soud, který není nadřízeným soudem, jenž napadené usnesení vydal. To platí i v případě stížnosti proti usnesení o vazbě, vydanému soudem ve stadiu přípravného řízení, o níž se rozhoduje po podání obžaloby.*

V takovém případě o stížnosti rozhoduje senát nadřízeného soudu složený z předsedy senátu a dvou soudců.

(Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 1. 2013,
sp. zn. 1 Ntd 2/2013)

Z o d ů v o d n ě n í :

I.

Na podkladě usnesení vydaného samosoudkyní Městského soudu v Brně dne 7. 1. 2013, sp. zn. 7 T 199/2012, byla podle § 24 odst. 1 tr. ř. Vrchnímu soudu v Olomouci předložena trestní věc obviněného R. L., vedená u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 70 Nt 1984/2012, a trestní věc obviněného R. B., vedená u téhož soudu pod sp. zn. 70 Nt 1985/2012, k rozhodnutí o příslušnosti.

Z odůvodnění tohoto usnesení vyplynulo, že se jím označený soud domáhá toho, aby vrchní soud rozhodl o věcné, resp. funkční příslušnosti soudu k rozhodnutí o stížnostech, které podali oba stěžovatelé – v době podání těchto opravných prostředků již v procesním postavení obžalovaných – proti usnesením o jejich ponechání ve vazbě ve stadiu přípravného řízení.

Skutkový základ věci vyjádřil předkládající soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedením těchto skutečností:

„Obžalovaný R. L. je trestně stíhán pro přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), c), d), odst. 2, 3 tr. zákoníku, dílem dokonaný, dílem nedokonaný ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, přečin neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku, přečin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 tr. zákoníku a přečin poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku. Obžalovaný R. B. je trestně stíhán pro přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), d), odst. 2 tr. zákoníku, přečin neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku a přečin porušování domovní svobody podle § 178

* Poznámka redakce: S ohledem na změnu právní úpravy provedenou zák. č. 459/2011 Sb., podle níž s účinností od 1. 1. 2012 o dalším trvání vazby obviněného v přípravném řízení nerozhoduje státní zástupce, se v tomto směru neuplatní právní názor vyslovený v rozhodnutí pod č. 35/2012 Sb. rozh. tr.

odst. 1 tr. zákoníku. Trestní věc obou obžalovaných je vedena pod společnou sp.zn. 7 T 199/2012, kdy oba obžalovaní jsou stíháni vazebně.

Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 29. 10. 2012, sp. zn. 70 Nt 1984/2012, bylo rozhodnuto, že se obviněný R. L. ponechává ve vazbě z důvodů uvedených v § 67 písm. a), c) tr. ř. Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 29. 10. 2012, sp. zn. 70 Nt 1985/2012, bylo rozhodnuto, že se obviněný R. B. ponechává ve vazbě z důvodů uvedených v § 67 písm. c) tr. ř. Proti oběma usnesením si obvinění podali stížnost, proto byly věci předloženy k rozhodnutí o stížnosti Krajskému soudu v Brně dne 21. 11. 2012. Oba spisy byly poté bez věcného vyřízení dne 5. 12. 2012, resp. 7. 12. 2012, vráceny Městskému soudu v Brně s tím, že po podání obžaloby je tento příslušný k rozhodnutí o stížnostech obviněných. Krajský soud tento svůj postup opírá o rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. 7 Tz 68/2011 (publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS ČR 5/2012, č. 35), tedy, že po podání obžaloby je příslušný k projednání soud příslušný k projednání obžaloby.

Ve věci samé byla na oba obžalované dne 8. 11. 2012 státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Brně podána pod č.j. 2 ZT 92/2012-170 obžaloba. Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 3. 12. 2012, č.j. 7 T 199/2012-931, bylo rozhodnuto podle § 72 odst. 3 tr. ř., že se obžalovaný R. L. obžalovaný R. B. ponechávají ve vazbě i nadále z důvodů § 67 písm. c) tr. ř. Stížnost obou obžalovaných byla usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 4 To 508/2012, zamítnuta. Ve věci je dále vedeno hlavní líčení.“

K uvedeným skutečnostem lze dodat to, že z obsahu předložených spisů označeného soudu sp. zn. 70 Nt 1984/2012 (obv. R. L.) a sp.zn. 70 Nt 1985/2012 (obv. R. B.) vrchní soud zjistil, že k vypravení stížnostmi napadených usnesení soudem došlo až dne 8. 11. 2012 (č.l. 10, resp. č.l. 12) a že tudíž opravné prostředky proti nim byly podány již v době následující po podání obžaloby (dne 8. 11. 2012), tj. v okamžiku, kdy se v důsledku této skutečnosti trestní stíhání vedené vůči oběma stěžovatelům přesunulo do stadia řízení před soudem.

II.

Rozhodnutí o předložení věci vrchnímu soudu vyvolal procesní postup Krajského soudu v Brně, který (pod sp. zn. 9 To 426/2012 a sp. zn. 9 To 427/2012) jemu předložené spisy Městského soudu v Brně připsy vrátil tomuto soudu (dne 10. 12. 2012), aniž o stížnostech obviněných rozhodl. Na základě zjištění vrchního soudu takto postupoval v souladu s praxí, kterou realizoval i v jiných trestních věcech, ať již takových, kde obžaloba byla na obviněného podána u Městského soudu v Brně (např. sp. zn. 9 To 329/2012, či sp. zn. 9 To 426/2012), či takových, kde obžaloba byla na obviněného podána u Krajského soudu v Brně (např. sp. zn. 9 To 141/2012, či sp. zn. 9 To 158/2012).

Městský soud ve svém usnesení zaujal právní názor o své věcné, resp. funkční nepřislušnosti k rozhodnutí o označených opravných prostředcích, který vyložil následujícím způsobem:

„Městský soud v Brně shledal, že není věcně (funkčně) příslušný k projednání stížnosti obžalovaných proti usnesení, která byla učiněna soudcem zdejšího soudu v přípravném řízení. Je toho názoru, že v této konkrétní věci není namístě postupovat analogicky podle rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 7 Tz 68/2011. V tomto ohledu poukazuje na skutečnost, že po novele trestního řádu, učiněné zákonem č. 459/2011 Sb., došlo od 1. 1. 2012 ke značným změnám (především procesního rázu) v ustanovení o vazbě, kdy fakticky bylo veškeré rozhodování o vazbě přeneseno na soud a potlačena rozhodovací pravomoc státního zástupce. Pokud tedy v přípravném řízení rozhoduje soud jako orgán první instance, nemůže o opravném prostředku proti takovému rozhodnutí rozhodovat tentýž soud, byť v jiném složení. O stížnosti zásadně rozhoduje nadřízený orgán, jak vyplývá ze samotného názvu ustanovení § 147 tr. ř., přičemž výjimkou z obecného tzv. devolutivního účinku opravných prostředků je pouze v rámci trestního řízení tzv. autoremedura zakotvená v ustanovení § 146 odst. 1 tr. ř., o kterýžto případ se nejedná.

Dle názoru Městského soudu v Brně postup Krajského soudu v Brně, který předložil stížnosti obžalovaných k rozhodnutí soudu obžaloby, nenachází oporu v zákoně. V tomto ohledu je třeba odkázat i na usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 11 Td 42/2012, kterým se rovněž řešila funkční příslušnost soudu obžaloby, kdy Nejvyšší soud ČR odkázal na analogii s výše citovaným svým rozhodnutím, sp. zn. 7 Tz 68/2011, což mj. odůvodnil s poukazem na to, že v projednávané věci nerozhodoval v prvním stupni Městský soud v Praze (nýbrž opět státní zástupce). V nyní projednávané věci však v prvním stupni rozhodoval Městský soud v Brně, i když jako soud přípravného řízení, což je dle názoru samosoudce hlavním důvodem pro to, aby o opravném prostředku proti takovému rozhodnutí nerozhodoval soud téhož stupně. Obecně by tím totiž docházelo k zásahům do práva obviněného na rovné zacházení, když o stejném opravném prostředku by v jedné fázi řízení rozhodoval kolektivní orgán složený z profesionálních soudců a v jiné fázi například pouze samosoudce, kdy navíc jediným důvodem pro takový postup by bylo podání obžaloby, tedy úkon zcela nezávislý na vůli (či jednání) obviněného. Městský soud v Brně je dále toho názoru, že zvolený postup Krajského soudu v Brně je i neefektivní s ohledem na ustanovení § 72 odst. 3 tr. ř., kdy ve lhůtě 30 dnů od podání obžaloby by měl tentýž soud rozhodovat dvakrát o důvodech vazby (jednou v rámci přezkumného řízení a jednou jako orgán I. stupně).“

III.

Vrchní soud v Olomouci, jemuž byl spor o příslušnosti jakožto soudu nejbližše společně nadřízenému předložen, vyšel při svém rozhodování z následujících poznatků:

1) Rozhodovací praxe soudů v otázkách vazebního řízení, konkrétně pak při řešení otázky toho, který orgán činný v trestním řízení má rozhodovat v době po podání obžaloby a stížnostech proti rozhodnutím o vazbě obviněného, která byla vydána v době, kdy se vůči němu vedlo tzv. přípravné řízení, byla významným způsobem usměrněna a sjednocena rozhodnutím publikovaným pod č. 35/2012 Sb. rozh. tr., v němž byl zaujat následující právní závěr:

„Příslušnost soudu podle § 26 tr. ř. k úkonům v přípravném řízení je omezena pouze na dobu trvání přípravného řízení (§ 12 odst. 10 tr. ř.). Po ukončení přípravného řízení podáním obžaloby se příslušnost soudu řídí obecnými hledisky uvedenými v ustanoveních § 16 až 22 tr. ř. a soud příslušný podle těchto ustanovení se stává soudem příslušným ke všem rozhodnutím, která ve věci přicházejí v úvahu, a to včetně těch, jejichž potřeba vyvstala z procesních úkonů, k nimž došlo ještě v přípravném řízení.

Proto o stížnosti obviněného podané proti usnesení, jímž rozhodl státní zástupce v přípravném řízení podle § 71 odst. 3 tr. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2011) o dalším trvání vazby, v době po podání obžaloby rozhoduje soud (§ 146a odst. 1 písm. a/ tr. ř.) příslušný k projednání obžaloby. Jelikož nejde o rozhodování o vazbě tohoto obviněného v přípravném řízení, nejsou soudci, kteří rozhodují o takové stížnosti, vyloučeni z vykonávání úkonů trestního řízení z důvodu, jenž jinak vyplývá z ustanovení § 30 odst. 2, věty druhé, tr. ř.“

Byť z přípisů, jimiž krajský soud jemu předložené spisy bez věcného rozhodnutí vrátil Městskému soudu v Brně, explicitně neplyne, že by popsáním způsobem postupoval na základě takto zaujatého právního názoru, není patrně důvod ke zpochybnění toho, že z citovaného rozhodnutí publikovaného ve Sbírce soudních stanovisek a rozhodnutí vydávaného Nejvyšším soudem vycházel (jak usoudil soud předkládající).

2) Předkládající soud správně poukázal na tu skutečnost, že označené rozhodnutí (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. 7 Tz 68/2011) zaujalo právní názor k aplikaci zákonných ustanovení, která byla po jeho vydání změněna později vydaným zákonem účinným od 1. 1. 2012, jímž je zák. č. 459/2011 Sb. Tento zákon významně zredukoval oprávnění státního zástupce, jimiž dosud disponoval při rozhodování o vazbě obviněného ve stadiu přípravného řízení, neboť veškeré rozhodování, které má za následek další omezení osobní svobody obžalovaného, přenesl na soud (podle § 72 odst. 1 tr. ř.: „Nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí o vazbě je v přípravném řízení soudce povinen rozhodnout na návrh státního zástupce o tom, zda se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští. Jinak musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby.“). Státnímu zástupci tak bylo ponecháno toliko oprávnění k propuštění obviněného z vazby.

Naopak podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2011 bylo oprávnění státního zástupce rozhodovat o vazbě obviněného ve stadiu přípravného řízení upraveno v daleko širším rozsahu, neboť státní zástupce sám svým rozhodnutím mohl ponechat obviněného nadále ve vazbě. Toto jeho oprávnění plynulo jak z ustanovení § 71 odst. 3 tr. ř., dle něhož: „Jestliže doba trvání vazby v přípravném řízení dosáhne tří měsíců, je státní zástupce povinen do pěti pracovních dnů po uplynutí této doby rozhodnout, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští na svobodu.“, tak z ustanovení § 71 odst. 4 tr. ř., dle něhož: „Rozhodne-li státní zástupce, že obviněný se ponechává ve vazbě, je povinen nejpozději do tří měsíců od právní moci tohoto rozhodnutí znovu rozhodnout o tom, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se obviněný propouští z vazby na svobodu. Ponechat obviněného ve vazbě lze, jen pokud nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním obviněného na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání.“.

Současně právní úprava obsažená v trestním řádu účinném do 31. 12. 2011 počítala s tím, že (§ 146a odst. 1 písm. a/ tr. ř.) „o stížnosti proti rozhodnutí, kterým státní zástupce rozhodl o dalším trvání vazby [...] rozhoduje zpravidla do pěti dnů po uplynutí lhůty k podání stížnosti všem oprávněným osobám soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal“.

Uvedená ustanovení tak zajišťovala, že o opravném prostředku podaném proti rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě ve stadiu přípravného řízení rozhodoval orgán odlišný (soud) od toho, který napadené rozhodnutí vydal (státní zástupce). Stejná situace zůstala zachována (srov. současné znění § 146a odst. 1 písm. a/ tr. ř.) ohledně přezkoumání rozhodnutí vydaného státním zástupcem i po datu 31. 12. 2011. Je však nezbytné zdůraznit, že předmětem takového přezkoumání již není rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě, neboť k jeho vydání již není státní zástupce oprávněn.

3) České trestní právo procesní vychází z toho, že řádné opravné prostředky jsou projednávány v řádném instančním postupu při zachování zásady dvojinstančnosti (výjimkou je zde odpor). Tato zásada se plně uplatňuje i v případě stížnosti, neboť výjimkou z pravidla, že o podané stížnosti rozhoduje nadřízený orgán (§ 147 tr. ř.), představuje pouze případ tzv. autoremedury upravený v ustanovení § 146 odst. 1 tr. ř. Obecný devolutivní účinek stížnosti, tj. přenesení rozhodnutí o opravném prostředku na jiný orgán (zpravidla vyššího stupně) oproti orgánu, který rozhodoval v původním řízení, zajišťuje zpravidla kvalitnější přezkoumání napadeného rozhodnutí na vyšší odborné úrovni při zachování základních procesních zásad. Tento teoretický předpoklad je jedním z východisek řešení, že řádné opravné prostředky (tj. i stížnost) mají zásadně devolutivní účinek.

Z již zmíněného ustanovení § 146 odst. 1 tr. ř., resp. té jeho části, která se vztahuje k činnosti soudu („Orgán, proti jehož usnesení stížnost směřuje, může jí sám vyhovět, nedotkne-li se změna původního usnesení práv jiné strany trestního řízení.“) plyne, že neshledá-li tento důvod k jeho aplikaci, musí po podání stížnosti postupovat způsobem upraveným ustanovením § 146 odst. 2 písm. c) tr. ř., dle něhož: „Jestliže lhůta k podání stížnosti již všem oprávněným osobám uplynula a stížnosti nebylo vyhověno podle odstavce 1, předloží věc k rozhodnutí předseda senátu okresního soudu nadřízenému krajskému soudu.“

Citované ustanovení vylučuje, aby přezkum napadeného rozhodnutí a zejména vydání rozhodnutí nevyhovující požadavku stěžovatele učinil týž orgán (týž soud), který napadené usnesení vydal.

IV.

S přihlédnutím k těmto východiskům pak přistoupil vrchní soud k vyřešení otázky, kterému soudu přísluší o stížnostech obžalovaných rozhodnout.

1) Postup, který zaujal senát krajského soudu, lze akceptovat pouze v tom směru, že důvodně neshledal podmínky k tomu, aby se – jako senát určený rozvrhem práce tohoto soudu k „rozhodování stran úkonů soudů v přípravném řízení“ – zabýval rozhodováním mu předložených opravných prostředků. Ačkoli mu byla předložena rozhodnutí, která vydal Městský soud v Brně jako soud, jehož příslušnost je určena ustanovením § 26 tr. ř., správně na základě poznatku o podání obžaloby na oba obviněné dovedl, že již není namístě, aby ve věci nadále činil rozhodnutí jakýkoli (tj. i stížnostní) soud, který ve smyslu citovaného ustanovení činí úkony ve stadiu přípravného řízení. V tomto směru ani pozdější právní úprava konkretizovaná v tomto rozhodnutí v části III. ničeho nezměnila na správnosti právního závěru vyjádřeného hned v první větě výše označeného publikovaného rozhodnutí, tj. že: „Příslušnost soudu podle § 26 tr. ř. k úkonům v přípravném řízení je omezena pouze na dobu trvání přípravného řízení (§ 12 odst. 10 tr. ř.).“ Logickým důsledkem tohoto konstatování je i platnost hned následující právní věty, tj. že „Po ukončení přípravného řízení podáním obžaloby se příslušnost soudu řídí obecnými hledisky uvedenými v ustanoveních § 16 až 22 tr. ř. a soud příslušný podle těchto ustanovení se stává soudem příslušným ke všem rozhodnutím, která ve věci přicházejí v úvahu, a to včetně těch, jejichž potřeba vyvstala z procesních úkonů, k nimž došlo ještě v přípravném řízení.“

2) Za neopodstatněný ovšem pokládá vrchní soud postup uvedeného senátu krajského soudu spočívající v tom, že věc posléze vrátil Městskému soudu v Brně, jsa patrně veden myšlenkou, že o stížnosti obviněného, podané proti usnesení o dalším trvání vazby vydaném v přípravném řízení, „v době po podání obžaloby rozhoduje soud [...] příslušný k projednání obžaloby“.

Uvedený procesní postup dle názoru vrchního soudu nereflktuje dostatečně právní úpravu obsaženou v trestním řádu. Míněny jsou jednak již zmiňované ustanovení § 146 odst. 1 písm. c) tr. ř., podle něhož (i vzhledem k dikci ustanovení § 2 odst. 9 tr. ř., dle něhož: „Rozhoduje-li v přípravném řízení soud v prvním stupni, rozhodnutí činí samosoudce.“) musí věc nadřízenému krajskému soudu předložit i samosoudce, který stížností napadené usnesení ve stadiu přípravného řízení vydal, jednak úprava obsažená v ustanoveních § 147 – 150 tr. ř., která předpokládá, že rozhodnutí o stížností napadeném usnesení učiní nadřízený orgán.

Za „nadřízený orgán“ ve smyslu citovaných ustanovení je dle vrchního soudu třeba pokládat krajský soud, neboť ten je v rámci dvojinstanční soustavy uplatňující se při rozhodování o řádných opravných prostředcích (též stížnosti) určen zákonem k tomu, aby příslušné rozhodnutí vydal.

Podle názoru vrchního soudu za nadřízený orgán ve smyslu § 147 a násl. tr. ř. nemůže být pokládán tentýž soud (týž orgán činný v trestním řízení), byť by rozhodnutí o opravném prostředku nutně vydal v jiném personálním obsazení (jiným soudcem v případě trestního stíhání obviněného, vedeného pro trestný čin, o němž přísluší rozhodovat samosoudci, případně senátu u věci, o níž nerozhoduje samosoudce).

Splnění požadavku, aby o stížnosti rozhodl nadřízený orgán a současně aby rozhodnutí vydal soud „příslušný k projednání obžaloby“, nelze u věcí, o nichž ve smyslu § 16 tr. ř. rozhoduje v prvním stupni okresní soud, dosáhnout. V daných souvislostech si platnost právního závěru výše uvedeného, tj. že o stížnosti obviněného, podané proti usnesení soudce o dalším trvání vazby vydaném v přípravném řízení, „v době po podání obžaloby rozhoduje soud [...] příslušný k projednání obžaloby“, lze představit jen u věcí, k jejichž rozhodování je v prvním stupni ve smyslu § 17 tr. ř. určen krajský soud. Tento soud lze pokládat za soud nadřízený soudu okresnímu, jehož soudce příslušné rozhodnutí ve stadiu přípravného řízení vydal.

V případě věcí, jejichž charakter odůvodní podání obžaloby u okresního soudu (§ 16 tr. ř.), je zjevné, že požadavku na soustředění rozhodnutí o podané stížnosti a rozhodnutí o dalším trvání vazby obviněného v řízení soudním ve smyslu § 72 odst. 3 tr. ř. u jednoho orgánu (vzhledem k zákonné úpravě rozhodování o stížnosti výše citované) nelze dosáhnout. Je proto nezbytné upřednostnit zájem na přezkumu napadeného rozhodnutí orgánem určeným zákonnou úpravou, tj. nadřízeným krajským soudem, byť takové rozhodování bude vyžadovat jistou součinnost mezi oběma soudy (soudem stížnostním a soudem nalézacím). Rozhoduje-li totiž soud vždy z hlediska stavu ex nunc, bude nezbytné před vydáním rozhodnutí o vazbě jedním (rozhodování o stížnosti) či druhým (rozhodování podle § 72 odst. 3 tr. ř.) soudem zjistit, jaký je aktuální stav stran omezení osobní svobody obviněného vazbou.

3) Byl-li vrchním soudem zaujat právní názor, že o stížnosti obviněného, vůči němuž se vede trestní stíhání pro trestný čin spadající do věcné příslušnosti okresního soudu (§ 16 tr. ř.), má rozhodovat nadřízený krajský soud, bylo třeba dále řešit otázku, který ze senátů tohoto soudu má o podané stížnosti rozhodnout.

Vzhledem k účinkům, které jsou spojeny s podáním obžaloby (tj. ukončení přípravného řízení – § 12 odst. 10 tr. ř.), je namístě, aby se nastalá skutečnost (tzn. fakt podání obžaloby na stěžovatele) projevila v určení konkrétního senátu nadřízeného soudu, který má rozhodnout o jeho opravném prostředku. S ohledem na závěry vyslovené v rozhodnutí č. 35/2012 Sb. rozh. tr., jejichž platnost nebyla nikterak zpochybněna ani novelizovanými ustanoveními trestního řádu týkajícími se otázek rozhodování o vazbě obviněného, se již věci nemůže zabývat senát určený rozvrhem práce příslušného krajského soudu k rozhodování ve stadiu přípravného řízení. Je nezbytné trvat na tom, aby rozhodnutí vydal senát, kterému přísluší rozhodovat v tzv. soudním stadiu trestního stíhání obviněného. Konkrétně by rozhodnutí měl vydat ten senát krajského soudu, který je určen k rozhodování o stížnostech vydaných prvostupňovým (okresním) soudem, tzn. o stížnostmi napadených rozhodnutích vydaných samosoudcem či senátem, který má rozhodovat o podané obžalobě. V takovém případě jde o senát složený z předsedy senátu a dvou soudců.

Tomuto senátu (zabývajícimu se opravnými prostředky podanými proti rozhodnutím Městského soudu v Brně vydanými senátem 7 T) měly být v posuzované věci postoupeny k rozhodnutí stížnosti obviněných senátem 9 To Krajského soudu v Brně, u něhož byly zapsány k vyřízení.

4) Zbývá dodat, že v souladu s právním názorem vysloveným v rozhodnutí č. 35/2012 Sb. rozh. tr. („Jelikož nejde o rozhodování o vazbě tohoto obviněného v přípravném řízení, nejsou soudci, kteří rozhodují o takové stížnosti, vyloučeni z vykonávání úkonů trestního řízení z důvodu, jenž jinak vyplývá z ustanovení § 30 odst. 2, věty druhé, tr. ř.“) rozhodnutí učiněné příslušným senátem o stížnosti obviněného nezakládá jeho vyloučení z dalšího rozhodování ve věci.

V.

Vrchní soud na základě výše uvedených poznatků shledal, že Městský soud v Brně důvodně dospěl k závěru o své nepřislušnosti k rozhodnutí o stížnostech, které proti usnesením tohoto soudu ze dne 29. 10. 2012 vydaným pod sp. zn. 70 Nt 1984/2012 a sp. zn. 70 Nt 1985/2012 podali obvinění R. L. a R. B. Podle § 24 odst. 1 tr. ř. proto rozhodl tak, že soudem příslušným k rozhodnutí o těchto opravných prostředcích obviněných je Krajský soud v Brně.

Vzhledem k tomuto právnímu závěru proto vrchní soud nerozhodoval o obou stížnostech obviněných, které mu byly současně s rozhodnutím ze dne 7. 1. 2013, na jehož podkladě rozhodl o příslušnosti soudu, rovněž předloženy. O těchto opravných prostředcích obviněných nerozhodoval, neboť v označených věcech se nepokládá za nadřízený (stížnostní) soud ve smyslu § 147 a násl. tr. ř.

Zákonný znak „takový čin“ obsažený v ustanovení § 205 odst. 2 tr. zákoníku je naplněn nejen tehdy, byl-li pachatel v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán za trestný čin krádeže podle § 205 tr. zákoníku, ale i tehdy, byl-li v takto stanovené době odsouzen nebo potrestán za některou z forem účastenství podle § 24 odst. 1 tr. zákoníku k tomuto trestnému činu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2013,
sp. zn. 8 Tdo 1311/2012)

Nejvyšší soud rozhodl o dovolání podaném nejvyšším státním zástupcem v neprospěch obviněného J. Ž. proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 1. 6. 2012, sp. zn. 31 To 247/2012, za podmínky uvedené v § 265p odst. 1 tr. ř. tak, že podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. napadený rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci a rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. 4 T 54/2012, v jeho odsuzující části zrušil a zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265m odst. 1 tr. ř. ve věci rozhodl tak, že obviněného uznal vinným přečiny krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, 3 tr. zákoníku a poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a znovu rozhodl o trestu a náhradě škody.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. 4 T 54/2012, byl obviněný J. Ž. uznán vinným jednak přečinem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 3 tr. zákoníku, jednak přečinem poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a odsouzen podle § 205 odst. 3 tr. zákoníku, § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání tří roků. Podle § 56 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku byl pro výkon tohoto trestu zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obviněnému uložena povinnost nahradit obchodní společnosti G., s. r. o., škodu ve výši 17 630 Kč a obchodní společnosti T. n., a. s., škodu ve výši 750 Kč. Obě poškozené společnosti byly podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázány se zbytky svých nároků na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Podle skutkových zjištění nalézacího soudu se obviněný uvedených přečinů dopustil tím, že v L., ul. M. 640/42, dne 8. 1. 2012 v době od 17.10 hod. do 20.00 hod. se vloupal po násilném překonání uzamčení výlohy do objektu sportbaru B., kde v chodbě vydlabal v sádkartonové zdi otvor, kterým získal

přístup k zadní stěně skříně, umístěné v prostorách provozovny T., do stěny skříně následně rovněž vydlabal otvor, díky němuž ze skříně odcizil ke škodě společnosti T. n., a. s., trezor v hodnotě 1 500 Kč s hotovostí 70 546 Kč a dalšími doklady, který si připravil k odcizení do přinesené tašky, následně při opouštění objektu vypálil okno vedle vstupních dveří sportbaru a trezor na místě zanechal, neboť s ním nebyl schopen místo činu opustit, přičemž poškozením výlohy a zamykacího mechanismu způsobil škodu ve výši 17 630 Kč společnosti G., s. r. o., a poškozením stěny způsobil škodu 750 Kč spol. T. n., a. s.

Tímtéž rozsudkem byl obviněný podle § 226 písm. c) r. ř. zproštěn obžaloby pro skutek, jímž měl spáchat dílčí útok pokračujících přečinů krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, 3 tr. zákoníku a poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, neboť nebylo prokázáno, že skutek spáchal obviněný. V dalším bylo podle § 229 odst. 3 tr. ř. rozhodnuto o náhradě škody.

Tento rozsudek soudu prvního stupně napadli odvoláními obviněný i státní zástupce Okresního státního zastupitelství v L. Odvolání obviněného směřovalo proti jeho odsuzující části, státní zástupce zaměřil odvolání podané v neprospěch obviněného proti výroku o vině. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 1. 6. 2012, sp. zn. 31 To 247/2012, byl podle § 258 odst. 1 písm. e), odst. 2 tr. ř. označený rozsudek soudu prvního stupně zrušen v odsuzující části ve výroku o trestu a podle § 259 odst. 3 tr. ř. bylo nově rozhodnuto tak, že se obviněný odsuzuje podle § 205 odst. 3 tr. zákoníku, § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání třiceti měsíců. Podle § 56 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku byl pro výkon tohoto trestu zařazen do věznice s ostrahou. Jinak zůstal rozsudek soudu prvního stupně nezměněn. Podle § 256 tr. ř. bylo odvolání státního zástupce zamítnuto.

Proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 1. 6. 2012, sp. zn. 31 To 247/2012, podal nejvyšší státní zástupce dovolání v neprospěch obviněného. Odkázal v něm na dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. a namítl, že bylo rozhodnuto o zamítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř. a v řízení předcházejícím vydání dovoláním napadeného rozsudku byl dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jelikož rozsudek soudu prvního stupně spočívá na nesprávném právním posouzení skutku.

Po zevrubné rekapitulaci obsahu rozhodnutí soudů obou stupňů dovolatel vyjádřil nesouhlas se závěrem soudů obou stupňů, že zákonný znak „takový čin“ uvedený v ustanovení § 205 odst. 2 tr. zákoníku, ve znění zákona č. 330/2011 Sb., s účinností od 1. 12. 2011, není dán předchozím odsouzením nebo potrestáním za některou z forem účastenství k přečinu krádeže podle § 205 tr. zákoníku. Měl naopak za to, že jakákoli forma účastenství k trestnému činu krádeže pro posouzení zpětnosti recidivy podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku zákonný znak „takový čin“ naplňuje.

Dovolatel následně rozvedl podrobnou argumentaci odůvodňující jeho právní názor v této otázce. V ní zejména uvedl, že účastenství přichází v úvahu jen ve vztahu k trestnému činu individuálně určenému, tzv. konkrétnímu trestnému činu hlavnímu, takže účastníku musí být známo, kdo konkrétně je pachatelem a jaké typové znaky má mít hlavní trestný čin, a to alespoň v alternativní podobě. Účastenství ve smyslu § 24 tr. zákoníku je trestné pouze v úmyslné formě a jen ve vztahu k úmyslným trestným činům hlavním, přičemž je vždy třeba, aby se účastník zamýšlel účastnit na konkrétním trestném činu. Mezi jednáním účastníka a hlavní trestnou činností se požaduje příčinný vztah, který je dán tehdy, jestliže by bez účastnického jednání nedošlo k dokonání nebo alespoň pokusu o hlavní trestný čin buď vůbec, nebo by k němu nedošlo tak, jak se konkrétně stalo v důsledku kauzálního působení účastníka. Protože účastník následek hlavního činu zapříčiňuje nepřímo, je účastenství závislé na hlavním trestném činu.

U účastenství k trestnému činu krádeže účastník jedná v úmyslu, aby si pachatel za jeho přispění přisvojil cizí věc tím, že se jí zmocní, a tím naplní všechny zákonné znaky příslušné skutkové podstaty konkrétního trestného činu krádeže. Takové jednání účastníka je možné posoudit jako „takový čin“ ve smyslu § 205 odst. 2 tr. zákoníku, což nepřímo vyplývá i z výkladového ustanovení § 111 tr. zákoníku, v němž je uvedeno, že trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc. Pro posouzení znaku „takový čin“ podle § 205 tr. zákoníku není třeba, aby u činu, ke kterému je zpětnost recidivy vztahována, si obviněný vlastní rukou pouze jako pachatel nebo spolupachatel věc z cizího majetku přisvojil jejím zmocněním. Zákonný znak přisvojení si cizí věci jejím zmocněním nebo i účastenství k takovému jednání musí naplňovat nově posuzovaný skutek, ke kterému je zpětnost recidivy vztahována.

V tomto konkrétním případě je z rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. 6 T 68/2010, a z rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 5. 8. 2010, sp. zn. 55 To 358/2010, zřejmé, že obviněný J. Ž. přímo sledoval jednání pachatele, jehož krádež právě svou pomocí usnadňoval.

Posouzení znaku „takový čin“ pro zpětnost recidivy podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku nevyklučují ani úvahy o akcesoritě účastenství. Zásada akcesority účastenství má hlavní význam pro posouzení trestní odpovědnosti účastníka v trestní věci, které se přímo jednání v některé z forem účastenství týká.

Na základě shora uvedených skutečností dovolatel uzavřel, že skutek popsany ve výroku o vině rozsudku Okresního soudu v Liberci je třeba právně kvalifikovat jako přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, 3 tr. zákoníku, neboť jednání obviněného naplňovalo veškeré zákonné znaky tohoto trestného

činu uvedeného v trestním zákoně, tedy včetně znaku zohledňujícího recidivu jako okolnost, která zprísňuje trestní postih.

Navrhl proto, aby Nejvyšší soud za podmínky § 265p odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 1. 6. 2012, sp. zn. 31 To 247/2012, a rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. 4 T 54/2012, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí navazující, pokud vzhledem ke změně pozbyla podkladu, a věc přikázal Okresnímu soudu v Liberci k novému projednání a rozhodnutí.

Obviněný odkázal na správné a přesvědčivé odůvodnění rozsudků soudů obou stupňů, dovolání nejvyššího státního zástupce považoval za nedůvodné, a proto navrhl, aby bylo podle § 265j tr. ř. zamítnuto.

Nejvyšší soud jako soud dovolací zjistil, že dovolání je podle § 265a tr. ř. přípustné, že je podala včas oprávněná osoba a že splňuje náležitosti obsahu dovolání ve smyslu § 265f odst. 1 tr. ř. Protože nebylo možné dovolání nejvyššího státního zástupce odmítnout podle § 265i odst. 1 tr. ř., dovolací soud podle § 265i odst. 3 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno, v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení napadenému rozhodnutí předcházející, a shledal, že dovolání je důvodné.

Z hlediska napadeného rozsudku a obsahu dovolání je významná otázka, zda je zákonný znak „takový čin“ obsažený v ustanovení § 205 odst. 2 tr. zákoníku (ve znění zákona č. 330/2011, účinném ode dne 1. 12. 2011) naplněn nejen tehdy, byl-li pachatel v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán za trestný čin krádeže podle § 205 tr. zákoníku, ale i tehdy, byl-li v takto stanovené době odsouzen nebo potrestán za některou z forem účastenství podle § 24 odst. 1 tr. zákoníku k tomuto trestnému činu, v konkrétním případě za pomoc k přečinu krádeže podle § 24 odst. 1 písm. c), § 205 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 tr. zákoníku.

Zatímco soudy obou stupňů shodně uzavřely, že zákonný znak „takový čin“ nenaplňuje předchozí odsouzení nebo potrestání za některou z forem účastenství k trestnému činu krádeže podle § 205 tr. zákoníku, nejvyšší státní zástupce s tímto právním názorem nesouhlasil a měl naopak za to, že jakákoli forma účastenství k tomuto trestnému činu znak „takový čin“ významný pro posouzení zpětnosti ve smyslu § 205 odst. 2 tr. zákoníku naplňuje.

K vyřešení takto předložené právní otázky je namísto rekapitulovat podstatná zjištění ze spisu Okresního soudu v Liberci sp. zn. 4 T 54/2012. V posuzované věci byla na obviněného J. Ž. podána obžaloba pro přečiny krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, 3 tr. zákoníku a poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, jichž se měl dopustit dvěma zde popsány dílčími útoky, přestože byl rozsudkem Okresního soudu v Liberci sp. zn. 6 T 68/2010, který nabyl právní moci dne 5. 8. 2010, odsouzen pro přečin krádeže podle § 205 odst. 1

písm. a), b) tr. zákoníku a § 205 odst. 2 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody ve výměře jednoho roku se stanovením zkušební doby na tři roky. V této souvislosti je na místě upřesnit, že rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. 6 T 68/2010, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 5. 8. 2010, sp. zn. 55 To 358/2010, byl obviněný J. Ž. uznán vinným pomocí k přečinu krádeže podle § 24 odst. 1 písm. c/ tr. zákoníku, § 205 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 tr. zákoníku a odsouzen k trestu odnětí svobody na jeden rok, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu tří let, a dále též k trestu propadnutí černého kladívka na rozbíjení skel.

Podle skutkových zjištění soudů se obviněný J. Ž. této trestné činnosti dopustil tím, že „ačkoli byl rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 12. 1. 2004, sp. zn. 5 T 121/2003, který nabyl právní moci dne 9. 4. 2004, uznán vinným mimo jiné z trestného činu krádeže podle § 247 odst. 1 písm. b), e), odst. 3 písm. b) tr. zák. a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání čtyř roků a šesti měsíců se zařazením do věznice s ostrahou, který vykonal dne 24. 8. 2007, se spoluobviněným A. T. v L. 23, ul. u N., kolem 20.45 hodin dne 8. 3. 2010 přišli k parkovišti, A. T. dostal předtím od J. Ž. kladívko na rozbíjení skel, kterým rozbil okno zadních levých dveří vozidlu, ve vlastnictví L. ČR, s. r. o., zatímco J. Ž. hlídal a stál přitom několik metrů u parkoviště, aby viděl na A. T., tak ten po rozbítí okna vzal z vozidla nabíječku v hodnotě 100 Kč, dva páry lyžařských bot v hodnotě 8380 Kč a další drobné věci, vše ke škodě S. T., dále ke škodě P. P., a. s., odcizili ústřížek od dálniční známky na rok 2010, nabíječku k přístroji PDA v hodnotě 600 Kč, čtyři adaptéry k PDA v hodnotě 100 Kč, šedý plastový kufr s pivním narážecem, proplachovací hlavou, dva kohouty, sadu těsnění a výměnné plakety v celkové hodnotě 3000 Kč, na poškozeném vozidle způsobili škodu ve výši 2500 Kč společnosti L. ČR, s. r. o.“

Pro úplnost je třeba dodat, že rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 1. 12. 2011, sp. zn. 3 T 101/2011, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 10. 5. 2012, sp. zn. 55 To 144/2012, byl obviněný uznán vinným mimo jiné přečinem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, 3 tr. zákoníku a odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody na patnáct měsíců, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou. Současně byl zrušen výrok o trestu z rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. 6 T 68/2010, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 5. 8. 2010, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. K pravomocnému odsouzení pro přečin krádeže podle § 205 tr. zákoníku, nikoliv pro účastenství na něm, však došlo až poté, co obviněný spáchal čin, správnost jehož právní kvalifikace je posuzována (čin byl spáchán 8. 1. 2012), proto z hlediska použití ustanovení § 205 odst. 2 tr. zákoníku není toto odsouzení relevantní.

Rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. 4 T 54/2012, bylo o podané obžalobě rozhodnuto tak, jak již bylo dříve uvedeno, že obviněný J. Ž. byl uznán vinným přečiny krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 3 tr. zákoníku a poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, jehož se měl dopustit dílčím útokem pod bodem II. obžaloby, a odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody na tři roky, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou, a byla mu rovněž uložena povinnost k náhradě škody. Pro dílčí útok uvedený pod bodem I. obžaloby byl podle § 226 písm. c) tr. ř. zproštěn obžaloby.

Soud prvního stupně v odůvodnění rozsudku vyložil, že oproti obžalobě nekvalifikoval skutek, jímž obviněného uznal vinným, jako přečin krádeže i podle odst. 2 § 205 tr. zákoníku, protože předchozí odsouzení, s nímž obžaloba spojovala speciální recidivu, nebylo za trestný čin krádeže, ale za účastenství ve formě pomoci k takovému trestnému činu. Účastenství je samostatnou obecnou formou trestné činnosti a nenaplnuje znaky hlavního trestného činu. Protože v takovém případě chybí znak „přisvojení si cizí věci tím, že se jí pachatel zmocní“, není naplněn znak „takový čin“ uvedený v § 205 odst. 2 tr. zákoníku (strana 5 rozsudku).

Proti odsuzující části označeného rozsudku soudu prvního stupně podali odvolání obviněný i státní zástupce Okresního státního zastupitelství v L. V odvolání podaném v neprospěch obviněného státní zástupce namítl, že skutek, jímž byl obviněný uznán vinným, měl být správně právně posouzen i jako přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, 3 tr. zákoníku.

O podaných odvoláních rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 1. 6. 2012, sp. zn. 31 To 247/2012, tak, že v odsuzující části rozsudku soudu prvního stupně zrušil výrok o trestu a obviněnému uložil mírnější úhrnný trest odnětí svobody na třicet měsíců, pro jehož výkon jej zařadil do věznice s ostrahou, jinak zůstal tento rozsudek nezměněn. Odvolání státního zástupce podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodné.

Odvolací soud souhlasil s právním názorem soudu prvního stupně. I on připomněl, že jednání účastníka nenaplnuje znaky trestného činu, ale pouze přispívá k tomu, aby byly znaky trestného činu naplněny. Účastenství je v trestním zákoníku založeno na zásadě akcesority účastenství, tedy trestní odpovědnost účastníka obecně závisí na trestní odpovědnosti hlavního pachatele. Odvolací soud odkázal na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1401/2006, v němž se mimo jiné uvádí, že postavení účastníka ve smyslu § 10 odst. 1 tr. zák. odlišuje od spolupachatele podle § 9 odst. 2 tr. zák. skutečnost, že se účastní protiprávního činu nepřímo jednáním, jež samo o sobě nezakládá skutkovou podstatu žádného trestného činu, a proto je také trestní odpovědnost účastníka závislá na trestnosti hlavního pachatele (tzv. akcesorita účastenství). Spolupachatelé se naopak dopouštějí trestného činu společným jednáním, aniž je nutné, aby se každý z nich na trestné činnosti podílel ve stejném či obdobném rozsahu.

Z uvedeného odvolací soud vyvodil, že na rozdíl od spolupachatele se účastník na trestném činu přímo nedopouští jednání, které by naplňovalo znaky trestného činu, a proto nepřichází ani v úvahu užití právní kvalifikace i podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku.

Dovolací soud závěry soudů nižších stupňů nesdílí.

Podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku (ve znění novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 330/2011 Sb., účinné v této části od 1. 12. 2011) kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. U „odsouzení“ je rozhodující právní moc rozsudku, u „potrestání“ okamžik výkonu trestu, upuštění od výkonu trestu, okamžik podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody apod. Jestliže v době rozhodování soudu o trestném činu krádeže podle § 205 tr. zákoníku je dřívější odsouzení pachatele, které je formálním znakem tohoto činu, již zahaleno nebo o něm z jiného důvodu platí fikce neodsouzení, pak toto odsouzení nemůže naplnit zákonem požadovaný znak zpětnosti podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku, byť v době spáchání činu ještě zahaleno nebylo, ani o něm neplatila fikce neodsouzení (k tomu přiměřeně č. 25/1999-I. Sb. rozh. tr.).

Není od věci připomenout, že tato dikce nahradila původní znění ustanovení § 205 odst. 2 tr. zákoníku (účinné do 30. 11. 2011), podle něhož se přečinu krádeže podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku dopustil, kdo si přisvojil cizí věc tím, že se jí zmocnil, a byl za čin uvedený v odstavci 1 v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. K terminologické změně a použití tradičního spojení „takový čin“ zákonem č. 330/2011 Sb. (a k návratu k původní připravené osnově trestního zákoníku) došlo na základě požadavků praxe, přičemž cílem této změny byla možnost efektivnějšího postihu recidivy, zejména v případech majetkové trestné činnosti (k tomu viz důvodová zpráva). To v praxi také skutečně umožňuje, aby předchozí odsouzení a potrestání pachatele v posledních třech letech zakládalo předpoklady pro použití ustanovení § 205 odst. 2 tr. zákoníku nejen tehdy, vztahuje-li se k trestnému činu krádeže podle § 205 tr. zákoníku, ale může se podle dosavadní praxe soudů vztahovat například i ke zločinu loupeže podle § 173 tr. zákoníku, jímž si pachatel přisvojil cizí věc nebo k tomu směřoval (k tomu č. 22/1997 Sb. rozh. tr.).

Soudy obou stupňů v posuzované věci odmítly označit jako odsouzení za „takový čin“ předchozí odsouzení obviněného pro pomoc k přečinu krádeže podle § 24 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku, § 205 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 tr. zákoníku s argumentem, že na rozdíl od spolupachatele se účastník na trestném činu přímo nedopouští jednání, které by naplňovalo znaky trestného činu, což znamená, že v konkrétním případě u účastenství na přečinu krádeže chybí znak přisvojení si cizí věci tím, že se jí pachatel zmocní, a nemůže tedy jít o „takový čin“ ve smyslu § 205 odst. 2 tr. zákoníku. V úvahách soudů jsou však

jednostranně zdůrazňovány některé zásady, na nichž je postaveno účastenství na trestném činu a jeho vztah k hlavnímu trestnému činu, aniž by ale právě i tyto zásady soudy přílehavě reflektovaly při výkladu zákonného znaku „takový čin“, jak je uveden v ustanovení § 205 odst. 2 tr. zákoníku.

Podle § 24 odst. 1 tr. zákoníku účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně

- a) spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil (organizátor),
- b) vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin (návodce), nebo
- c) umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po trestném činu (pomocník).

Právní nauka definuje účastenství (v užším smyslu) jako trestně součinné, úmyslné jednání, nepřímou zaměřené vůči individuálnímu objektu určitého úmyslného hlavního trestného činu, pokud došlo alespoň k pokusu o hlavní trestný čin (viz Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 363).

Trestná činnost účastníka bezprostředně přispívá k tomu, aby došlo k naplnění znaků konkrétní skutkové podstaty trestného činu, i když účastník sám tyto znaky přímo nenaplní. Úcastenství je úmyslnou formou účasti na trestném činu, která je namířena proti témuž konkrétnímu zájmu chráněnému trestním zákonem jako pachatelství nebo spolupachatelství a přichází v úvahu jenom ve vztahu k trestnému činu individuálně určitému.

Úcastenství je v trestním zákoníku vybudováno na zásadě akcesority účastenství, což je v obecné rovině závislost trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti hlavního pachatele. Organizátorství, návod a pomoc se posuzují jako účastenství podle § 24 odst. 1 tr. zákoníku, jestliže se pachatel hlavního trestného činu o něj alespoň pokusil (k tomu též č. 39/1983 Sb. rozh. tr.). Hlavním trestným činem se rozumí trestný čin pachatele, kterému organizátorství, návod nebo pomoc směřovaly. Hlavním pachatelem trestného činu je pachatel trestného činu, k němuž směřovala některá z forem účastenství.

Ze zásady akcesority účastenství mimo jiné vyplývá, že účastenství podle § 24 odst. 1 tr. zákoníku na trestných činech různých pachatelů nelze posoudit jako jeden pokračující trestný čin účastenství, byť by jinak byly splněny podmínky pro takové posouzení všech útoků uvedené v § 116 tr. zákoníku (srov. č. 61/1994 Sb. rozh. tr.). Pokračování bude vyloučeno i za situace, kdy jeden a týž pachatel participoval na tomtéž hlavním deliktu jednak jako účastník v užším smyslu, jednak v širším smyslu, např. jednou pomáhal, jednou byl spolupachatel. Základní podmínkou pokračování v trestném činu totiž je, že pachatel dílčími útoky naplňuje skutkovou podstatu stejného trestného činu, proto nemůže být součástí pokračování v trestném činu spáchaného formou pachatelství útok,

který, kterým pachatel naplňuje znaky účastenství (k tomu č. 22/1990 Sb. rozh. tr.).

Mezi jednáním účastníka a hlavním trestným činem se vyžaduje příčinný vztah, což je splněno, jestliže by bez jednání účastníka nedošlo k dokonání nebo alespoň k pokusu hlavního trestného činu buď vůbec, nebo by k němu sice došlo, ale jinak, než se konkrétně stalo v důsledku kauzálního působení jednání účastníka. Jednání hlavního pachatele je relevantní příčinou následku coby znaku skutkové podstaty hlavního trestného činu, nebo k tomuto následku bezprostředně směřuje. Jednání účastníka představuje pouze relevantní podmínku tohoto následku, anebo přímého směřování k němu. Účastník tedy následek hlavního trestného činu zapříčiňuje nepřímo, prostřednictvím přímého jednání hlavního pachatele (viz Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 366).

Nelze nedodat, že organizátorství, návod a pomoc mohou být také formami přípravy trestného činu (§ 20 odst. 1 tr. zákoníku). Rozdíl mezi účastenstvím a těmito formami přípravy spočívá v tom, že v důsledku zásady akcesority účastenství trestní odpovědnost za kteroukoliv z uvedených forem jednání buď jako za účastenství, nebo jako za přípravu závisí na tom, do jakého vývojového stadia dospěje hlavní trestný čin. Bude-li alespoň pokusem, půjde o účastenství, nedospěl-li hlavní pachatel ani do stadia pokusu, bude přicházet u organizátora, návodce a pomocníka trestní odpovědnost za přípravu podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku, pokud půjde o zvlášť závažný zločin a bude-li též splněna podmínka, že to trestní zákoník u příslušného trestného činu ve zvláštní části výslovně stanoví.

V konkrétním případě byla otázka zpětnosti posuzována ve vztahu k odsouzení za účastenství ve formě pomoci k přečinu krádeže podle § 24 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku, § 205 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 tr. zákoníku. Pomocník úmyslně umožňuje nebo usnadňuje hlavnímu pachateli spáchání trestného činu, čímž mu pomáhá nebo ho podporuje, a to ještě před spácháním činu nebo v době činu, jestliže došlo alespoň k pokusu o trestný čin. Pomoc se vyskytuje v různých formách s různou povahou a závažností. Rozlišení činnosti pomocníka od činnosti spolupachatele vyplývá z vymezení spolupachatelství (§ 23 tr. zákoníku). Pomoc není součástí společného jednání přímo směřujícího k provedení činu, tedy k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, ale je to jednání pouze podporující činnost pachatele, které nevykazuje znaky úmyslného společného jednání.

Z výše uvedeného se podává, že výchozí úvahy soudů o tom, že účastenství je v trestním zákoníku založeno na zásadě akcesority účastenství, z čehož plyne, že trestní odpovědnost účastníka obecně závisí na trestní odpovědnosti hlavního pachatele, a že účastenství je samostatnou obecnou formou trestné činnosti a nenaplňuje znaky hlavního trestného činu, samy o sobě nevedou přesvědčivě k závěru, že je vyloučeno, aby byl čin pomocníka přečinu krádeže podle § 24

odst. 1 písm. c) tr. zákoníku, § 205 tr. zákoníku posouzen jako „takový čin“ ve smyslu § 205 odst. 2 tr. zákoníku.

V posuzované věci je z rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. 6 T 68/2010, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 5. 8. 2010, sp. zn. 55 To 358/2010, zřejmé, že obviněný J. Ž. přímo sledoval jednání pachatele, jehož krádež právě svou pomocí usnadňoval. Jako pomocník na přečin krádeže hlavního pachatele A. T. jednal v úmyslu, aby si tento hlavní pachatel za jeho přispění přisvojil cizí věc tím, že se jí zmocní, a tím naplnil všechny zákonné znaky příslušné skutkové podstaty konkrétního trestného činu krádeže. Takové jednání účastníka – pomocníka je možné posoudit jako „takový čin“ ve smyslu § 205 odst. 2 tr. zákoníku, což nepřímo vyplývá i z výkladového ustanovení § 111 tr. zákoníku, v němž je uvedeno, že trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.

Pro posouzení znaku „takový čin“ podle § 205 tr. zákoníku není třeba, aby u činu, ke kterému je zpětnost vztahována, si obviněný vlastní rukou pouze jako pachatel (§ 22 tr. zákoník) nebo spolupachatel (§ 23 tr. zákoníku) věc z cizího majetku přisvojil jejím zmocněním. Třebaže znak „takový čin“ není v trestním zákoníku definován, lze opodstatněně usuzovat, že podmínky pro jeho naplnění nejsou nastaveny tak striktně, jako je tomu např. u pokračování v trestném činu (§ 116 tr. zákoníku), kde se mimo jiné vyžaduje, aby jednotlivé dílčí útoky naplňovaly skutkovou podstatu stejného trestného činu. Logicky nabízí také širší možnosti výkladu, než kdyby bylo použito slovní spojení „tento čin“. Skýtá se tak možnost podchytit i jednání, které svou povahou a významem typické znaky spojované s krádeží nese. Vedle jednání vykazujícího znaky vývojového stadia přípravy či pokusu trestného činu krádeže lze za „takový čin“ považovat i účastenství na tomto trestném činu, zvláště ve formě pomoci, jako tomu bylo v posuzované věci.

Pokud za této situace soudy nižších stupňů posoudily skutek spáchaný za účinnosti novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 330/2011 Sb., popsáný ve výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně, (mimo jiné) jen jako přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 3 tr. zákoníku, a nikoliv jako přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, 3 tr. zákoníku, spočívají jejich rozsudky na nesprávném právním posouzení skutku ve smyslu důvodu dovolání uvedeného v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Třebaže konečné rozhodnutí o této právní otázce zásadně neovlivní postavení obviněného, nebylo možné dovolání odmítnout podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř., protože posuzovaná právní otázka dosud nebyla v judikatuře Nejvyššího soudu explicitně řešena.

Nejvyšší soud proto z podnětu dovolání nejvyššího státního zástupce za splnění podmínky uvedené v § 265p odst. 1 tr. ř. rozsudek Krajského soudu

v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 1. 6. 2012, sp. zn. 31 To 247/2012, a rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. 4 T 54/2012, v jeho odsuzující části zrušil. Současně zrušil také všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Za splnění podmínek § 265m odst. 1 tr. ř. Nejvyšší soud sám hned rozhodl ve věci tak, že při odpovídající úpravě skutkových zjištění původně vyjádřených v rozsudku soudu prvního stupně, z nichž vycházel v napadeném rozsudku i odvolací soud, uznal obviněného vinným jednak přečinem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, 3 tr. zákoníku, jednak přečinem poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku. V důsledku zrušení výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně bylo nutno zrušit i další výroky, které měly ve zrušené části výroku o vině svůj podklad, a v tomto rozsahu bylo třeba též nově rozhodnout, což také Nejvyšší soud sám učinil.

Podle § 151 odst. 2 tr. ř. platí, že obhájce, který byl obviněnému ustanoven, má vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů podle zvláštního předpisu, tj. advokátního tarifu, přičemž tento jeho nárok, je-li plátcem daně z přidané hodnoty, se zvyšuje o částku odpovídající této dani, kterou je povinen z odměny za zastupování a z náhrad hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu, tj. podle zákona o dani z přidané hodnoty (k tomu srov. č. 7/2012 Sb. rozh. tr.).

Jelikož ustanovení § 151 odst. 2 tr. ř. nerozlišuje jednotlivé položky odměny za úkony právní služby a náhrady hotových výdajů, které by podléhaly a nepodléhaly navýšení o příslušnou procentuální částku daně z přidané hodnoty (a nečiní tak ani žádný z dalších předpisů týkajících se této problematiky, tj. zákon o advokacii, občanský soudní řád, soudní řád správní, notářský řád či zákon o soudních exekutorech), je třeba mít za to, že toto navýšení se vztahuje na všechny položky, které jsou přiznány ustanovenému obhájci, je-li plátcem daně z přidané hodnoty. Takový obhájce je totiž povinen odvést daň z přidané hodnoty z celé částky zaplacené mu v trestním řízení státem jako zadavatelem právní služby, nikoliv jen z některé z přiznaných položek.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2012,
sp. zn. 8 Tz 84/2012)

Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona ministra spravedlnosti podané ve prospěch obhájce JUDr. W. F. proti usnesení státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Karviné ze dne 29. 2. 2012, č.j. 1 ZT 318/2011-24, podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným pravomocným usnesením byl porušen zákon v ustanoveních § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a § 151 odst. 2 tr. ř. v neprospěch obhájce JUDr. W. F. Podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení zrušil. Zrušil též všechna další rozhodnutí na zrušené usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal státnímu zástupci Okresního státního zastupitelství v Karviné, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Policejní komisař Policie České republiky, Krajského ředitelství policie M. k., Územního odboru K., 1. oddělení obecné kriminality (dále jen „policejní orgán“), usnesením ze dne 18. 10. 2011, č.j. KRPT 37440-14/TČ-2011-070371, zahájil podle § 160 odst. 1 tr. ř. trestní stíhání obviněného D. S. pro trestný čin loupeže podle § 173 odst. 1 tr. zákoníku. Jelikož obviněný si sám obhájce nezvo-

lil, byl mu opatřením Okresního soudu v Karviné ze dne 19. 10. 2011, č.j. 0 Nt 1249/2011-2, podle § 39 tr. ř. ustanoven obhájce JUDr. W. F.

Proti usnesení o zahájení trestního stíhání podal obviněný stížnost, o níž dozorový státní zástupce rozhodl usnesením ze dne 7. 11. 2011, č.j. 1 ZT 318/2011-11, tak, že napadené usnesení podle § 149 odst. 1 tr. ř. jako nedůvodné zrušil a podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. policejnímu orgánu uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl. V důsledku toho Okresní soud v Karviné opatřením ze dne 21. 11. 2011, č.j. 0 Nt 1249/2011-5, zrušil původní ustanovení jmenovaného obhájce a jeho doručení obhájci JUDr. W. F. tak skončila jeho povinnost obviněného v dané věci obhajovat.

V zákonné lhůtě uvedené v ustanovení § 151 odst. 2 tr. ř., jmenovaný obhájce doručil Okresnímu státnímu zastupitelství v Karviné vyúčtování odměny a hotových výdajů. Učinil tak formou faktury č. 33411 ze dne 28. 12. 2011, v níž uplatnil nárok v celkové částce 9200,40 Kč (po zaokrouhlení požadoval 9200 Kč), do které jako plátce daně z přidané hodnoty (dále převážně jen „DPH“) již započítal zvýšení o 20 % této daně. Ve vyúčtování specifikoval jednotlivé úkony právní služby poskytnuté obviněnému, náhradu za promeškaný čas, související režijní paušály a ve dvou případech (v souvislosti s účastí u výslechů obviněného a svědka) rovněž jízdné osobním motorovým vozidlem ze sídla své advokátní kanceláře do místa konání výslechů; zvýšení o 20 % DPH tedy požadoval za všechny uvedené položky.

O výši odměny a náhrady hotových výdajů obhájce rozhodl policejní orgán usnesením ze dne 31. 1. 2012, č.j. KRPT-37440-49/TČ-2011-070371, jímž mu podle § 151 odst. 3 tr. ř. a s odkazem na příslušná ustanovení vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „advokátní tarif“), přiznal celkovou částku 9114 Kč (tedy o 86 Kč méně než požadovaných 9200 Kč), když účtované jízdné v částce celkem 432 Kč nezvýšil o 20 %, neboť měl za to, že výše sazeb základní náhrady za používání silničních motorových vozidel jsou pevně stanoveny v § 157 odst. 4 zákoníku práce, a proto je nelze zvyšovat o DPH.

Obhájce JUDr. W. F. podal proti tomuto usnesení policejního orgánu, které mu bylo doručeno dne 2. 2. 2012, včas stížnost, v níž namítl, že policejní orgán zaměnil pojmy cestovní náhrada a cestovné, když nerespektoval § 36 odst. 3 písm. e) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o DPH“), podle kterého základ této daně zahrnuje také vedlejší výdaje, které jsou účtovány osobě, pro kterou je uskutečňováno zdanitelné plnění, při jeho uskutečnění, z čehož nutno vyvodit, že rovněž z jízdného přísluší DPH v zákonné výši.

Státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Karviné usnesením ze dne 29. 2. 2012, č.j. 1 ZT 318/2011-24, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. obhájcovu

stížnost zamítl jako nedůvodnou, neboť dospěl k závěru, že ustanovení § 151 odst. 2, věty druhé za středníkem, tr. ř. se uplatní pouze ve vztahu k odměně a náhradě hotových výdajů stanovených paušální částkou, jelikož tyto ceny jsou uvedeny v advokátním tarifu a neobsahují DPH. V obsáhlém odůvodnění svého rozhodnutí s odkazem na § 157 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“), a vyhlášku Ministerstva práce a sociálních věcí č. 377/2010 Sb., kterou se pro účely poskytování cestovních náhrad mění sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravné a stanovní průměrná cena pohonných hmot (dále případně jen „vyhláška č. 377/2010 Sb.“), jakož i s odkazem na příslušná ustanovení zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o DPH“), a zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o cenách“), uzavřel, že nejde-li o situaci, kdy by obhájce cestovní náklady doložil např. dokladem o nákupu pohonných hmot, vyúčtují se náhrady jízdních výdajů podle úpravy obsažené v zákoníku práce, tj. pouze ve výši základní náhrady za 1 km jízdy a náhrady výdajů za spotřebovanou pohonnou hmotu. Vycházel přitom (obdobně jako policejní orgán) ze sdělení Finančního ředitelství v O. ze dne 4. 2. 2011, č.j. 733111-1202-807662, podle něhož výše sazeb uvedených v § 157 odst. 3, 4 zákoníku práce jsou pevně stanoveny a nelze je navyšovat bez ohledu na skutečnost, zda zaměstnavatel, který tyto náhrady zaměstnancům vyplácí, je či není plátcem DPH.

Proti tomuto usnesení státního zástupce podal ministr spravedlnosti u Nejvyššího soudu stížnost pro porušení zákona ve prospěch obhájce JUDr. W. F.

Po shrnutí celkového stavu věci (srov. shora dosavadní text) ministr spravedlnosti citoval příslušná ustanovení těch právních předpisů, která považuje pro řešení dané problematiky za významná. V první řadě poukázal na ustanovení § 22 a § 23a zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (dále případně jen „zákon o advokacii“), a § 13 a násl. advokátního tarifu, podle nichž obhájce poskytuje své služby (zpravidla) za odměnu a mimo jiné má též nárok na náhradu hotových výdajů. Je-li plátcem daně z přidané hodnoty, náleží mu k odměně též částka odpovídající této dani, kterou je povinen odvést státu. Následně ministr spravedlnosti připomenul některá relevantní ustanovení zákona o DPH, konkrétně § 2 odst. 1 písm. b), podle něhož je předmětem této daně poskytnutí služby za úplatu osobou povinnou k dani v rámci uskutečňování ekonomické činnosti, s místem plnění v tuzemsku, přičemž osobou povinnou k dani je i fyzická osoba, která samostatně uskutečňuje takovou činnost, kterou se mimo jiné rozumí i výkon nezávislé činnosti právníků (§ 5 odst. 1, 2 citovaného zákona). Za poskytnutí služby se pro účely zákona o DPH též považuje poskytnutí služby za úplatu i na základě rozhodnutí státního orgánu nebo vyplývající ze zvláštního právního předpisu (§ 14 odst. 1, 2 zákona). Podle § 47 odst. 1 písm. a) tohoto zákona se u služeb uplatňuje základní sazba daně ve výši 20 %.

Ministr spravedlnosti dále citoval ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř., podle něhož nadřízený orgán stížnost zamítne, není-li důvodná, a ustanovení § 151 odst. 2 tr. ř., podle něhož má obhájce, který byl obviněnému ustanoven, nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů podle zvláštního předpisu (advokátního tarifu) vůči státu. Tento nárok obhájce, je-li plátcem daně z přidané hodnoty, se zvyšuje o částku odpovídající této dani, kterou je obhájce povinen z odměny za zastupování a z náhrad hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu (tj. podle zákona o DPH); ustanovení se použije i tehdy, je-li obhájce společníkem právnické osoby zřízené podle zvláštních právních předpisů upravujících výkon advokacie a plátcem daně je tato právnická osoba.

Poté ministr spravedlnosti konstatoval, že těmito ustanoveními se státní zástupce důsledně neřídil. V rámci své argumentace poukázal i na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2011, č.j. 11 Tz 17/2011-40, podle něhož advokát (obhájce) poskytuje své právní služby za odměnu a má mimo jiné nárok na náhradu hotových výdajů, a je-li plátcem DPH, tj. je-li za poskytování služeb povinen odvést státu daň z přidané hodnoty, pak mu vedle toho náleží i částka odpovídající této dani. Trestní řád v této souvislosti nerozlišuje jednotlivé položky odměny a hotových výdajů, které by navýšení o příslušnou procentuální částku podléhaly a nepodléhaly, přičemž je nepochybné, že pokud obhájce jako plátc DPH je povinen odvést tuto daň z celé částky zaplacené mu v trestním řízení státem jako zadavatelem právní služby poskytované obhájcem, pak mu toto odpovídající navýšení náleží ohledně všech položek odměny a náhrady hotových výdajů.

Ministr spravedlnosti rovněž zmínil, že pokud státní zástupce poukazoval na zákoník práce, pak lze také připomenout, že jeho ustanovení § 157 upravuje podmínky pro používání soukromých silničních motorových vozidel při pracovních cestách zaměstnanců a s tím související náhrady jízdních výdajů zaměstnavatelem těm zaměstnancům, kteří nejsou plátc DPH. Přehlížet přitom nelze ani účel hrazení nákladů obhajoby státem, jde-li o soudem (státem) ustanoveného obhájce, jenž v určitých případech musí v zájmu fair procesu obhajovat obviněného, což je nutno z ústavního hlediska chápat jako vytvoření nezbytných materiálních podmínek pro realizaci základního práva na právní pomoc, které garantuje čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Právě proto má podle § 151 odst. 2, věty první, tr. ř. obhájce, který byl obviněnému ustanoven, vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů, tedy včetně navýšení o částku odpovídající DPH, kterou je obhájce povinen z odměny za zastupování a z náhrad hotových výdajů odvést státu podle zvláštního právního předpisu. Účelem tohoto ustanovení je to, aby byl obhájce za vykonanou činnost pro stát odměněn, neboť jako obhájce byl státem ustanoven, a proto mu vůči státu svědčí legitimní majetkový nárok.

Podle ministra spravedlnosti v dané věci není zásadní polemika o případném dvojím zdanění některých položek hotových výdajů, nýbrž zachování ústavně

zaručeného práva stěžovatele (obhájce na legitimní očekávání ochrany majetku). Výše uvedené právní názory a závěry vycházejí z dosavadní soudní praxe a judikatury (např. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3306/09 a shora citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tz 17/2011), přičemž ve smyslu nálezu Ústavního soudu pod sp. zn. II. ÚS 288/05 je na místě zdůraznit, že současnou právní úpravu (tedy § 151 odst. 2, větu druhou, tr. ř., v účinnosti od 1. 5. 2004) je nutno chápat jako narovnání postavení advokátů (a dalších osob poskytujících své služby podle zvláštních zákonů) se soudními exekutory, kterým předchází právní úprava nárok na zaplacení částky odpovídající této dani již výslovně přiznávala (§ 87 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů /dále převážně jen „zákon o soudních exekutorech“/), přičemž podle tohoto zákona je-li exekutor plátcem DPH, je součástí nákladů exekuce rovněž i tato daň, jejímž základem jsou platby za uskutečněné zdanitelné plnění, tedy i vedlejší výdaje, jimiž jsou zejména náklady na přepravu, pojištění, provize či na související materiál, a není tak pochyb o tom, že nákladem exekuce je i DPH, jejímž základem je celková částka nákladů exekuce zahrnující odměnu i všechny náhrady.

Na podporu názoru, že základ daně zahrnuje nejen odměnu, ale i veškeré náhrady, ministr spravedlnosti odkázal na znění § 137 odst. 3 zákon č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále převážně jen „o. s. ř.“), po novele provedené zákonem č. 237/2004 Sb., podle kterého i při rozhodování soudů o nákladech právního zástupce v občanském soudním řízení je DPH vypočítávána z odměny a všech náhrad náležejících advokátovi (zde poukázal na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2278/10).

Třebaže ministr spravedlnosti připustil, že podnětem k vydání výše uvedených rozhodnutí Ústavního či Nejvyššího soudu byly prvotně jiné právní problémy, zůstává podle něho skutečností a závěrem, že pokud s ohledem na znění zákona (§ 151 odst. 2 tr. ř.) mohl stěžovatel oprávněně očekávat, že mu náhrada za daň bude ze strany soudu přiznána, pak v případě, že se tak nestalo, Ústavní soud konstatoval nerespektování stěžovatelova základního práva na legitimní očekávání. V této souvislosti poukázal i na usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1227/09, jímž mimo jiné bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení před Ústavním soudem, přičemž v tomto případě Ústavní soud přiznal stěžovateli v souladu s advokátním tarifem náhradu odměny za právní zastoupení, tedy za úkony právní služby, režijní paušál, náhradu za promeškaný čas a náhradu cestovních výdajů (spojených s použitím osobního automobilu právního zástupce stěžovatele), a to vždy včetně DPH za jednotlivé tyto položky. Shodně vyznívá také usnesení Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 9 To 219/2010, jímž bylo shledáno správným rozhodnutí soudu nižšího stupně, pokud v tamním případě přiznaná částka na DPH odpovídala, jak vyplývá z propočtu, 20 % z celkového součtu všech položek, tj. včetně náhrady cestovního i náhrady za promeškaný čas.

Konečně ministr spravedlnosti uvedl, že jelikož usnesení o zahájení trestního stíhání obviněného D. S. pro zvláště závažný zločin loupeže podle § 173 odst. 1 tr. zákoníku, jehož doručením u obviněného nastaly důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř., bylo státním zástupcem pravomocně zrušeno jako nedůvodné, není tedy obviněný povinen náklady nutné obhajoby za tuto fázi trestního řízení následně hradit státu, a nebyl tak výše uvedeným rozhodnutím státního zástupce porušen zákon ve vztahu k obviněnému. S ohledem na postup orgánů daňové správy lze předpokládat zvýšený nárůst obdobných sporných rozhodnutí, a to rovněž vzhledem k současné ekonomické situaci, a je proto odůvodněn závěr, že podání stížnosti pro porušení zákona v daném případě může mít význam pro sjednocení praxe nebo pro výklad zákona.

Na základě všech výše uvedených skutečností ministr spravedlnosti navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství v K. ze dne 29. 2. 2012, č.j. 1 ZT 318/2011-24, byl v neprospěch obhájce JUDr. W. F. porušen zákon v ustanoveních § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a § 151 odst. 2 tr. ř.

Nejvyšší soud ve veřejném zasedání přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. zákonost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a dospěl k závěru, že zákon ve vytyká-
ném směru byl porušen.

V dané věci ministr spravedlnosti podal stížnost pro porušení zákona proti usnesení státního zástupce Okresního státního zastupitelství v K. ze dne 29. 2. 2012, č.j. 1 ZT 318/2011-24, s tvrzením, že jím byl v neprospěch obhájce JUDr. W. F. porušen zákon v ustanoveních § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a § 151 odst. 2 tr. ř. (konkrétně tím, že mu přiznal celkovou částku pouze ve výši 9114 Kč místo požadovaných 9200 Kč, neboť účtované jízdné v částce celkem 432 Kč nezvýšil – oproti ostatním položkám – o 20 % DPH).

Jelikož ministr spravedlnosti v odůvodnění stížnosti pro porušení zákona obě naposledy uvedená ustanovení trestního řádu citoval, není zapotřebí jejich zákonný text na tomto místě znovu opakovat. Je však třeba zmínit, neboť to mělo význam jak pro rozhodnutí státního zástupce, tak pro jemu předcházející usnesení policejního orgánu podle ustanovení § 151 odst. 2 tr. ř., a má to význam i pro rozhodnutí Nejvyššího soudu o podané stížnosti pro porušení zákona, že obhájce JUDr. W. F. je a v předmětném období také byl plátcem DPH. Tento obhájce sice k vyúčtování odměny a hotových výdajů v dané věci osvědčení o své registraci jako plátce DPH (srov. § 14a advokátního tarifu) nepřipojil, ministr spravedlnosti však před podáním stížnosti pro porušení zákona v rámci postupu podle § 466 tr. ř. od obhájce kopii tohoto osvědčení opatřil.

Ministr spravedlnosti v odůvodnění svého podání zmínil i relevantní ustanovení těch právních předpisů, jejichž použití v dané věci přicházelo v úvahu

(zákona o advokácii, zákoníku práce, o. s. ř., zákona o DPH, zákona o soudních exekutorech, zákona o cenách, vyhlášky č. 377/2010 Sb. – srov. shora), a proto ani v tomto případě není nutné (jednak z důvodu stručnosti, jednak proto, že Nejvyšší soud se s argumentací ministra spravedlnosti v zásadě identifikoval) celé jejich znění (až na níže uvedené výjimky) znovu reprodukovat.

Při aplikaci těchto ustanovení na posuzovaný případ Nejvyšší soud dospěl k závěru, že státní zástupce, pokud obhájcovu stížnost proti usnesení policejního orgánu jako nedůvodnou zamítl, porušil ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř.

Ministru spravedlnosti pak Nejvyšší soud přisvědčil i v tom, že státní zástupce se při svém rozhodování důsledně neřídil shora již citovanými ustanoveními příslušných právních předpisů.

V dané věci státní zástupce (a před ním ani policejní orgán) neměl pochyb o tom, že ustanovený obhájce JUDr. W. F. měl s ohledem na ustanovení § 151 odst. 2 tr. ř. vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů podle zvláštního předpisu (tj. advokátního tarifu) a že tento jeho nárok, jestliže byl a je plátcem daně z přidané hodnoty, se zvyšuje o částku odpovídající této dani, kterou je obhájce povinen z odměny za zastupování a z náhrad hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu (tj. zákona o DPH). Stejně tak neměl pochyb ani o tom, že daň z přidané hodnoty tomuto obhájci náležela v aktuální výši 20 % (srov. § 47 odst. 1 písm. a/ zákona o DPH) za naprostou většinu účtovaných úkonů právní služby a náhrad hotových výdajů.

Pochybnosti ale již měl státní zástupce o tom, zda tomuto obhájci mělo být zvýšeno o 20 % DPH rovněž účtované jízdné za dvě jízdy osobním automobilem v celkové částce 432 Kč (DPH z toho představovala výše zmíněných 86 Kč). Pokud nakonec dospěl k závěru, že takové navýšení obhájci nenáleží, odůvodnil to výkladem příslušných ustanovení zákoníku práce, zákona o DPH a vyhlášky č. 377/2010 Sb. (srov. strany 3 a 4 odůvodnění jeho usnesení).

Ministr spravedlnosti s takovým výkladem nesouhlasil a v odůvodnění stížnosti pro porušení zákona na podporu svých argumentů poukázal na celou řadu judikатурních rozhodnutí jak Ústavního soudu, tak Nejvyššího soudu, ale i soudů nižších stupňů. Jelikož také podstatnou část těchto rozhodnutí citoval, postčuje rovněž (z již uvedeného důvodu stručnosti) na ně odkázat a pouze dodat, že v minulosti (především v letech 1990 až 2004) při rozhodování soudů podle § 151 odst. 2 tr. ř. sice nebyla jednota v tom, zda ustanoveným obhájcům náleží za úkony právní služby a náhradu hotových výdajů i DPH, ta však byla způsobena především nejednoznačným textem tohoto zákonného ustanovení.

K zásadní změně situace však došlo od 1. května 2004, kdy nabyl účinnosti zákon č. 237/2004 Sb., jímž byla novelizována celá řada právních předpisů. Ve vztahu k řešení problematice to byla především novela zákona o advokácii, jehož nové ustanovení § 23a zakotvilo, že „je-li advokát plátcem daně z přidané hodnoty, náleží advokátovi k odměně a k náhradám podle § 22 nebo 23 rovněž

částka odpovídající této dani, kterou je advokát povinen z odměny a z náhrad odvést podle zvláštního právního předpisu“ (tím je zákon o DPH), a novela trestního řádu, jehož ustanovení § 151 odst. 2 bylo doplněno tak, že „tento nárok obhájce, je-li plátcem daně z přidané hodnoty, se zvyšuje o částku odpovídající této dani, kterou je obhájce povinen z odměny za zastupování a z náhrad hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu“ (tj. zákon o DPH). Ve stejném duchu však byl tehdy novelizován i občanský soudní řád (srov. jeho § 137 odst. 3, § 140 odst. 2, 3, ale i § 151a), zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „soudní řád správní“ /srov. jeho § 35 odst. 3 a § 57 odst. 2/), a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“ /srov. jeho § 106 a § 108/).

Základním smyslem a účelem této nové úpravy bylo narovnat postavení advokátů (a dalších osob poskytujících své služby podle zvláštních zákonů) se soudními exekutory, kterým předchází právní úprava nárok na zaplacení částky odpovídající DPH již výslovně přiznávala (srov. § 87 odst. 1 zákona o soudních exekutorech), jak to konstatoval Ústavní soud v odůvodnění svého rozhodnutí ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 288/05.

Nedlouho po účinnosti zákona č. 237/2004 Sb., tedy po 1. květnu 2004, soudy nižších stupňů uvedenou změnu respektovaly a při rozhodování podle § 151 odst. 2 tr. ř. v zásadě vycházely z názoru, že základ daně z přidané hodnoty zahrnuje nejen obhájcovu odměnu za provedené úkony právní služby, ale i veškeré jím vynaložené náklady (viz např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 8 To 48/2006, usnesení téhož soudu ze dne 25. 9. 2006, sp. zn. 1 Tmo 19/2006, které bylo publikováno pod č. 5/2008 Sb. rozh. tr, nebo ministrem spravedlnosti zmiňované usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 9 To 219/2010).

Ve správnosti tohoto názoru byly obecné soudy utvřzovány i rozhodnutími Ústavního soudu v trestních i občanskoprávních věcech. Tak například tento soud usnesením ze dne 7. 10. 2009, sp. zn. I. ÚS 1227/09, rozhodl o náhradě nákladů řízení před Ústavním soudem a přiznal stěžovateli v souladu s advokátním tarifem náhradu odměny za právní zastoupení, tedy za úkony právní služby, rezižní paušál, náhradu za promeškaný čas a náhradu cestovních výdajů, a to u všech položek včetně DPH. K účtovaným nákladům za cestovní výdaje doslova uvedl, že „... stěžovateli přiznal náhradu cestovních výdajů za cestu na jednání před Ústavním soudem ... a zpět – tedy za trasu v délce ..., osobním automobilem právního zástupce stěžovatele, v celkové výši ... Kč, včetně DPH (průměrná spotřeba ..., cena nafty dle vyhlášky ... ve výši ... na litr, náhrady za používání vozidla dle této vyhlášky ... za 1 km jízdy).“

Nejvyšší soud nemá žádný důvod odchylovat se od tohoto právního názoru Ústavního soudu. Ve shodě s ním (a také ve shodě s názorem ministra spravedl-

nosti) je totiž přesvědčen, že základ daně z přidané hodnoty zahrnuje jak obhájcovu odměnu za provedené úkony právní služby (srov. § 11 advokátního tarifu), tak veškeré jím vynaložené náklady (srov. § 13 a § 14 advokátního tarifu). Ustanovení § 151 odst. 2 tr. ř. jednotlivé položky odměny za úkony právní služby a náhrady hotových výdajů, které by zvýšení o příslušnou procentuální částku DPH podléhaly a nepodléhaly, nerozlišuje (a takové rozlišení nečiní žádný z dalších předpisů upravujících tuto problematiku, tj. zákon o advokacii, občanský soudní řád, soudní řád správní, notářský řád či zákon o soudních exekutorech). Je tomu tak nepochybně proto, že pokud obhájce jako plátc DPH je povinen odvést tuto daň z celé částky zaplacené mu v trestním (občanskoprávním či jiném) řízení státem jako zadavatelem právní služby poskytované obhájcem, pak mu toto odpovídající zvýšení náleží ohledně všech položek odměny a náhrady hotových výdajů.

V podstatě stejný názor zaujal Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 11 Tz 17/2011 (publikovaným pod č. 7/2012 Sb. rozh. tr.), v němž mimo jiné uvedl, že pokud advokát (obhájce) poskytuje své právní služby za odměnu a má mimo jiné nárok na náhradu hotových výdajů, a je-li plátcem DPH, tj. je-li za poskytování služeb povinen odvést státu daň z přidané hodnoty, pak mu vedle toho náleží i částka odpovídající této dani. Obdobný způsob řešení zvolil i Ústavní soud, který ve svém nálezu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2278/10, mimo jiné uvedl, že k nákladům řízení patří rovněž částka odpovídající DPH, kterou je advokát povinen z odměny za zastupování a z náhrad odvést podle zvláštního předpisu (stejně se k věci postavil tento soud i v předcházejícím nálezu ze dne 29. 5. 2006, sp. zn. IV. ÚS 746/05). A i když žádný z těchto soudů v uvedených rozhodnutích, resp. nálezech nastolenou problematiku explicitně neřešil (soudy se zabývaly především otázkou zvýšení odměny o DPH za zastupování před 1. květnem 2004 a po tomto datu), nicméně z odůvodnění jejich rozhodnutí je zřejmé, že žádný rozdíl mezi položkami odměn za úkony právní služby a náhrad hotových výdajů, které by navýšení o příslušnou procentuální částku DPH podléhaly a nepodléhaly, nečinil.

Ve stejném duchu pak vyzněl i náleze Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. I. ÚS 3336/09, byť v něm byla primárně řešena problematika legitimního očekávání ustanoveného obhájce, že jeho nároku na příznání odměny a hotových výdajů podle § 151 odst. 2 tr. ř. bude vyhověno. V jeho odůvodnění soud mimo jiné uvedl, že jakékoli dotváření právní úpravy soudce, byť cestou analogie, musí respektovat princip proporcionality, který vyžaduje, aby zásahy do základního práva (stěžovatele) na legitimní očekávání byly minimalizovány.

Argumentoval-li státní zástupce v odůvodnění svého usnesení především ustanovením § 157 zákoníku práce, zákonem o DPH, zákonem o cenách a vyhláškou č. 377/2010 Sb. (srov. strany 3 a 4 odůvodnění jeho usnesení), pak je třeba uvést, že takové argumentaci nelze přisvědčit. Jednak ustanovení § 157

zákoníku práce upravuje podmínky pro používání soukromých silničních motorových vozidel při pracovních cestách zaměstnanců a s tím související náhrady jízdních výdajů zaměstnavatelem těm zaměstnancům, kteří nejsou plátcí DPH, jednak přílehlavou není ani argumentace vyhláškou č. 377/2010 Sb. Platí-li totiž, že podle ustanovení § 36 odst. 3 písm. e) zákona o DPH základ této daně zahrnuje také vedlejší výdaje, které jsou účtovány osobě, pro kterou je uskutečňováno zdanitelné plnění, při jeho uskutečnění, pak je třeba dovodit, že rovněž z jízdného přísluší DPH v zákonné výši.

Přehlížet přitom nelze – jak správně akcentoval ministr spravedlnosti – ani účel hrazení nákladů obhajoby státem, jde-li o soudem (státem) ustanoveného obhájce, který v určitých případech musí v zájmu fair procesu obhajovat obviněného, což je nutno z ústavního hlediska chápat jako vytvoření nezbytných materiálních podmínek pro realizaci základního práva na právní pomoc, které garantuje čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Právě proto má podle § 151 odst. 2 tr. ř. obhájce, který byl obviněnému ustanoven, vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů, tedy včetně navýšení o částku odpovídající DPH, kterou je obhájce povinen z odměny za úkony právní služby a z náhrad hotových výdajů odvést státu podle zvláštního právního předpisu. Účelem tohoto ustanovení totiž je, aby obhájce byl za činnost vykonanou pro stát odměněn, neboť jako obhájce byl státem ustanoven, a proto mu vůči státu svědčí legitimní majetkový nárok.

Státnímu zástupci nebylo možno přisvědčit ani v tom, že žádný jiný právní předpis nestanoví, že úřední ceny (za pohonné hmoty) stanovené ve vyhlášce č. 377/2010 Sb. se mají zvýšit o DPH. Dosud provedený výklad naopak svědčí o tom, že při rozhodování podle § 151 odst. 2 tr. ř. má obhájce, který byl obviněnému ustanoven, vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů, tedy včetně zvýšení všech položek o částku odpovídající DPH, kterou je pak obhájce povinen z odměny za úkony právní služby a z náhrad hotových výdajů odvést státu podle zvláštního právního předpisu.

Z těchto podstatných důvodů Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že pravomocným usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství v K. ze dne 29. 2. 2012, č.j. 1 ZT 318/2011-24, byl porušen zákon v ustanoveních § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a § 151 odst. 2 tr. ř. v neprospěch obhájce JUDr. W. F., a učinil další navazující rozhodnutí.

Z dikce ustanovení § 93 odst. 8 z. s. m. přímo vyplývá, že ochranná výchova jako jedno z opatření podle § 93 odst. 1 z. s. m. může být dítěti mladšímu patnácti let, které spáchalo čin jinak trestný, uložena jen za podmínky, že bude trvat maximálně do osmnácti let jeho věku. Po dovršení této věkové hranice nelze ochrannou výchovu prodloužit.

Povaha řízení podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže vylučuje, aby ve věci dítěte mladšího patnácti let, jemuž bylo uloženo opatření podle této hlavy, bylo aplikováno ustanovení hlavy druhé tohoto zákona. Tato zásada platí nejen pro ukládání opatření podle § 93 z. s. m., ale i pro řízení vykonávací, v němž se postupuje podle občanského soudního řádu, neboť i pro výkon opatření platí pravidlo uvedené v § 96 z. s. m., že nestanoví-li tento zákon jinak, postupuje soud pro mládež v řízení podle hlavy třetí podle předpisů upravujících občanské soudní řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2012,
sp. zn. 8 Tz 85/2012)

Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona ministra spravedlnosti podané ve prospěch nezletilého L. S. proti usnesení Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mládež, ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 4 Tmo 81/2012, podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným pravomocným usnesením byl porušen zákon v ustanovení § 86 odst. 1 z. s. m. v neprospěch nezletilého L. S. Podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mládež, ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 4 Tmo 81/2012, a usnesení Okresního soudu v Ostravě, soudu pro mládež, ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 0 Ntm 602/2012. Zrušil též všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Z o d ů v o d n ě n í :

Stížnost pro porušení zákona podaná ministrem spravedlnosti podle § 266 odst. 1 tr. ř. Nejvyššímu soudu ve prospěch nezletilého L. S. (dále jen „nezletilý“) směřovala proti pravomocnému usnesení Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mládež, ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 4 Tmo 81/2012, a proti řízení, jež vydání tohoto rozhodnutí předcházelo, neboť byl podle ministra spravedlnosti porušen zákon v neprospěch nezletilého v ustanoveních § 86 odst. 1, § 93 odst. 11 a § 96 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění dalších změn (dále jen „z. s. m.“ nebo „zákon č. 218/2003 Sb.“).

V obsahu tohoto mimořádného opravného prostředku ministr spravedlnosti zdůraznil, že nezletilému byla uložena ochranná výchova rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 30. 1. 2007, sp. zn. 4 Rod 5/2006, jako výchovné opatření podle § 93 odst. 1 písm. c) z. s. m. Dne 31. 2. 2012 byl Okresnímu soudu v Mladé Boleslavi doručen podnět k prodloužení ochranné výchovy nezletilého, přičemž tento soud uvedený podnět postoupil k rozhodnutí Okresnímu soudu v Ostravě jako soudu pro mládež místně příslušnému. Jmenovaný soud usnesením ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 0 Ntm 602/2012, rozhodl tak, že podle § 86 odst. 1 z. s. m. ochrannou výchovu uloženou nezletilému rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 30. 1. 2007, sp. zn. 4 Rod 5/2006, prodloužil.

Stížnosti, které byly proti tomuto usnesení podány nezletilým a státním zástupcem Okresního státního zastupitelství v Ostravě, Krajský soud v Ostravě, soud pro mládež, usnesením ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 4 Tmo 81/2012 (proti němuž stížnost pro porušení zákona směřuje), podle 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

Ministr spravedlnosti takový postup považoval za nezákonný a poukázal na znění § 86 odst. 1, § 93 odst. 1 písm. g), § 93 odst. 11 a § 96 z. s. m. a na to, že nezletilému byla ochranná výchova uložena jako osobě mladší patnácti let, přičemž pro tuto věkovou kategorii je určena zvláštní právní úprava obsažená v hlavě třetí zákona č. 218/2003 Sb. Z ustanovení § 96 z. s. m. vyplývá subsidiární použití předpisů upravujících občanské soudní řízení, není-li stanoveno jinak. Stěžovatel tak shledal, že právní režim nezletilého L. S. jako osoby umístěné ve výchovném ústavu z důvodu nařízené ochranné výchovy uložené podle § 93 odst. 1 písm. g) z. s. m. vylučuje subsidiaritu jiných ustanovení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže i podle trestního řádu. Prodloužení ochranné výchovy včetně formy rozhodnutí o ní v hlavě třetí zákona č. 218/2003 Sb. absentuje a podpůrně použitelný občanský soudní řád zná prodloužení pouze u ústavní výchovy ukládané podle zákona o rodině. Dospěl tak k závěru, že žádný zákon prodloužení ochranné výchovy uložené podle § 93 z. s. m. zákon neumožňuje. Možnost prodloužení ochranné výchovy podle § 86 z. s. m, které je zařazeno do hlavy druhé, jež obsahuje právní úpravu vztahující se výlučně k mladistvým, nelze subsidiárně aplikovat.

S odkazem na ustanovení § 96 z. s. m. ministr spravedlnosti také vytkl, že stížností pro porušení zákona napadená rozhodnutí vydaly soudy místně nepřislušné. Poukázal na ustanovení § 88 písm. c) a § 11 odst. 2 o. s. ř., podle nichž byla založena místní příslušnost soudu pro mládež v řízení o uložení ochranné výchovy, aniž došlo k jejímu přenesení podle § 177 odst. 2 o. s. ř. Pro místní příslušnost soudu rozhodujícího v řízení proti dítěti mladšímu patnácti let platí ve vykonávacím řízení stejné principy, a proto v řízení o prodloužení ochranné výchovy (k němuž nemělo vůbec dojít) měl i o výkonu opatření uložených podle

hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže rozhodovat jako místně příslušný Okresní soud v Mladé Boleslavi, soud pro mládež, a nikoli Okresní soud v Ostravě. Závěrem stěžovatel shrnul, že věcně i formálně nezákonným rozhodnutím učiněným navíc i místně nepříslušným soudem došlo k nezákonnému omezení nezletilého na osobní svobodě.

Ministr spravedlnosti z uvedených důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že postupem předcházejícího řízení a usnesením Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mládež, ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 4 Tmo 81/2012, byl v neprospěch nezletilého porušen zákon v ustanoveních § 86 odst. 1, § 93 odst. 11 a § 96 z. s. m., a aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mládež, ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 4 Tmo 81/2012, i jemu předcházející usnesení Okresního soudu v Ostravě, soudu pro mládež, ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 0 Ntm 602/2012, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a dále aby podle § 270 odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu v Ostravě přikázal věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout při současném zohlednění otázky místní příslušnosti.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a shledal, že zákon byl ve smyslu podaného mimořádného opravného prostředku porušen.

Rozhodnutí, proti nimž stížnost pro porušení zákona směřuje, má meritorní podklad v rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi, soudu pro mládež, ze dne 30. 1. 2007, sp. zn. 4 Rod 5/2006, který byl vydán v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let pro čin jinak trestný v souladu s § 89 odst. 1, 2 z. s. m. Tímto rozsudkem byla nezletilému L. S. podle § 93 odst. 1 písm. c) z. s. m. uložena ochranná výchova. Podle odůvodnění tohoto rozsudku uvedený soud pro mládež vyhověl návrhu okresní státní zástupkyně v M. B. na uložení opatření podle § 90 odst. 1 z. s. m. poté, co policejní orgán Policie České republiky Okresního ředitelství T., Obvodní oddělení B., usnesením ze dne 12. 11. 2004, sp. zn. ČTS: ORTA-1344/BE-TČ-2004, podle § 159a odst. 2 tr. ř. s přihlédnutím k § 11 odst. 1 písm. d) tr. ř. odložil trestní stíhání nezletilého pro nepřipustnost z důvodu nedostatku věku nezletilého, a to pro čin jinak trestný ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. (spáchaný dne 1. 10. 2004). Nezletilý takto uloženou ochrannou výchovu vykonával v různých výchovných ústavech, naposledy ve Výchovném ústavu O.-H., detašované pracoviště J., P. n. O. Dne 31. 1. 2012 podal odbor sociálních věcí oddělení péče pro děti a rodinu Městské části P. 6, Okresnímu soudu v Mladé Boleslavi ve věci sp. zn. 4 Rod 5/2006 podnět na prodloužení ochranné výchovy o jeden rok po dosažení zletilosti nezletilého (č. l. 123 spisu sp. zn. 4 Rod 5/2006). Tento okresní soud ve smyslu § 86 odst. 1

z. s. m. krátkou cestou uvedený návrh na prodloužení ochranné výchovy zaslal Okresnímu soudu v Ostravě s tím, že je podle § 86 odst. 1 z. s. m. soudem místně příslušným.

Okresní soud v Ostravě uvedený návrh na postoupení věci zapsal pod sp. zn. 0 Ntm 602/2012, nechal ve věci zpracovat na nezletilého znalecký posudek a ve veřejném zasedání konaném dne 30. 5. 2012, v němž postupoval podle trestního řádu (viz č. l. 47 a násl. tohoto spisu), vydal usnesení ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 0 Ntm 602/2012, jímž podle § 86 odst. 1 z. s. m. prodloužil ochrannou výchovu. S tímto rozhodnutím se neztotožnili nezletilý ani státní zástupce okresního státního zastupitelství v O. a podali stížnosti, které Krajský soud v Ostravě, soud pro mládež, usnesením ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 4 Tmo 81/2012, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

K takto vydaným rozhodnutím je potřeba uvést, že ochranná výchova byla nezletilému uložena podle § 93 odst. 1 písm. c) z. s. m., tedy v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let pro čin jinak trestný, rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi, soudu pro mládež, ze dne 30. 1. 2007, sp. zn. 4 Rod 5/2006, neboť nezletilému bylo v době, kdy předmětný čin jinak trestný spáchal, deset let. Byl osobou trestně neodpovědnou, a proto bylo třeba konat řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, které je upraveno v zákoně č. 218/2003 Sb. v hlavě třetí.

Nejvyšší soud připomíná, že s ohledem na změny zákona č. 218/2003 Sb., k nimž došlo v době, kdy soud rozhodoval o uložení ochranné výchovy nezletilému, tj. v časovém intervalu od 30. 1. 2007 do doby, než rozhodovaly soudy nyní stížností pro porušení zákona napadenými rozhodnutími, došlo sice ke změnám v ustanovení § 93 z. s. m., tyto se však netýkaly otázek spojených s podmínkami pro ukládání a způsobu výkonu ochranné výchovy, pro niž platí stále stejné zásady.

V době, kdy Okresní soud v Ostravě ve věci sp. zn. 0 Ntm 602/2012 dne 30. 5. 2012 rozhodl o prodloužení ochranné výchovy, ustanovení § 93 z. s. m. nepřipouštělo jinou možnost, než že ochranné opatření se vykonává do osmnácti let věku nezletilého. Tento režim platí i pro ochrannou výchovu stále a ochranná výchova nemůže být ve smyslu tohoto ustanovení prodloužena. Stávající znění § 93 odst. 8, věta druhá, z. s. m. výslovně stanoví, že „dítěti lze opatření podle § 93 odst. 1 z. s. m. uložit až do dovršení osmnácti let věku, s výjimkou ochranného léčení, které lze uložit a vykonávat i po dovršení osmnácti let věku dítěte“.

Z tohoto znění ustanovení § 93 odst. 8 z. s. m. přímo vyplývá, že ochranná výchova, jako jedno z opatření podle § 93 odst. 1 z. s. m., může být dítěti mladšímu než patnáct let, které spáchalo čin jinak trestný, uložena jen za podmínky, že toto bude trvat maximálně do osmnácti let věku tohoto dítěte. Toto omezení osmnácti lety výslovně neplatí u jediného opatření, a to u ochranného léčení, u něhož zákon přímo stanoví, že může být uloženo a může být vykonáváno i po

dovršení osmnácti let věku dítěte. Z logického i teleologického výkladu tohoto ustanovení tak plyne, že zákonodárce v případě ochranné výchovy uložené za podmínek § 93 z. s. m. vůbec nepředpokládá, aby ji dítě mladší patnácti let vykonávalo i poté, co již dovršilo osmnácti let věku. Pokud by takový záměr zákonodárce měl, výslovně by jej vyjádřil obdobně, jak provedl u ochranného léčení zákonem č. 301/2011 Sb.

Zákonodárce takto upravenými podmínkami vymezujícími ochrannou výchovu jako jedno z opatření ukládaných dítěti mladšímu patnácti let, které spáchalo čin jinak trestný, ustanovením § 93 z. s. m. stanovil, že ochranná výchova u takového dítěte uložená podle § 93 odst. 1 písm. c) (event. od 1. 1. 2010 podle § 93 odst. 1 písm. f/ z. s. m.) může trvat maximálně do doby, než takové dítě dovrší osmnácti let věku. Dovršením této věkové hranice musí být z ochranné výchovy propuštěno, neboť pro to, aby byla např. prodloužena, není žádný zákonný podklad nejen v tomto, ale ani v žádném jiném ustanovení hlavy třetí, podle níž se ochranná opatření dětem mladším patnácti let ukládají.

Na základě těchto právních závěrů Nejvyšší soud shledal, že nezletilému L. S., jemuž ochranná výchova byla uložena rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi, soudu pro mládež, ze dne 30. 1. 2007, sp. zn. 4 Rod 5/2006, podle § 93 odst. 1 písm. c) z. s. m., nebylo přípustné ochrannou výchovu pro dobu pro dovršení osmnácti let prodloužit, ale bylo nutné z ní nezletilého propustit.

Okresní soud v Ostravě, soud pro mládež, usnesením ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 0 Ntm 602/2012, však v rozporu s těmito zásadami rozhodl tak, že podle § 86 odst. 1 z. s. m. nezletilému ochrannou výchovu uloženou rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi, soudu pro mládež, ze dne 30. 1. 2007, sp. zn. 4 Rod 5/2006, pro dobu od osmnácti let věku nezletilého do jeho devatenácti let prodloužil. S tímto jeho rozhodnutím se ztotožnil jako stížnostní soud Krajský soud v Ostravě, soud pro mládež, který usnesením ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 4 Tmo 81/2012, stížnosti podané proti uvedenému usnesení soudu prvního stupně jako nedůvodné podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl. Tím nastala situace, že nezletilý, který již dne 30. 6. 2012 dovršil osmnácti let, nadále vykonával ochrannou výchovu, ač pro její výkon již nebyl zákonný podklad.

Jestliže Okresní soud v Ostravě uvedeným rozhodnutím, které potvrdil i Krajský soud v Ostravě, jako soud pro mládež, rozhodl o prodloužení ochranné výchovy na podkladě ustanovení § 86 odst. 1 z. s. m., postupoval v rozporu se zákonem. Základním pochybením obou uvedených soudů bylo, že na řízení, které od začátku probíhalo podle § 89 až 96 z. s. m. (tj. podle hlavy třetí tohoto zákona, dopadající na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími patnácti let), aplikovaly ustanovení § 86 odst. 1 z. s. m., které je ustanovením vymezeným pro řízení v trestních věcech mladistvých (tj. podle hlavy druhé), dopadající na mladistvé.

Řízení podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže je v principu svěbytným občanským soudním řízením. Jde o nesporné řízení vycházející

z právní úpravy řízení ve věcech péče o nezletilé vymezené v občanském soudním řádu (§ 176 a násl. o. s. ř.) s modifikacemi upravenými v zákonu o soudnictví ve věcech mládeže v § 89 až 96 z. s. m. Jde o netrestní reakci na spáchání činu jinak trestného za použití zvláštního okruhu opatření a jednání před ním probíhá za účasti speciálně vymezeného okruhu účastníků (v podrobnostech srov. Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M., Šámalová, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 816, 817). Ze smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže jednoznačně vyplývá, že hlava druhá a hlava třetí tvoří zcela samostatné, oddělené a vzájemně nikterak nepropojené části. Jejich základním rozlišením je to, že hlava druhá upravuje po procesní stránce zvláštní druh řízení dopadající na mladistvé, což jsou podle § 2 odst. 1 písm. c) z. s. m. ti, kdo v době spáchání provinění dovršili patnáctý rok a nepřekročili osmnáctý rok svého věku. Jde o osoby trestně odpovědné, na jejichž řízení se aplikují zásady trestního řízení a trestního práva hmotného. Není-li speciální úprava vymezená přímo v hlavě první a druhé zákona č. 218/2003 Sb. (srov. např. § 6 odst. 2 z. s. m.), užijí se obecná ustanovení trestního práva hmotného a procesního. Hlava třetí (§ 89 až 96 z. s. m.) upravuje řízení týkající se dětí mladších patnácti let, tedy trestně neodpovědných osob, pro které, jestliže není speciální úprava, se ve smyslu § 96 z. s. m. užijí ustanovení občanského soudního řádu.

Z uvedeného plyne, že je vyloučeno, aby ve věci dítěte mladšího patnácti let, jemuž bylo uloženo opatření v řízení podle hlavy třetí tohoto zákona, bylo aplikováno ustanovení hlavy druhé zákona č. 218/2003 Sb. Tato zásada platí pro celé řízení, tedy nejen pro ukládání opatření podle § 93 z. s. m., ale i pro řízení vykonávací, neboť i pro výkon opatření platí zásada vyplývající z § 96 z. s. m., že nestanoví-li tento zákon jinak, postupuje soud pro mládež v řízení podle této hlavy třetí podle předpisů upravujících občanské soudní řízení.

Z těchto důvodů v projednávané věci nepřicházelo v úvahu, aby byla ochranná výchova uložená dítěti mladšímu patnácti let prodloužena podle § 86 odst. 1 z. s. m. (zařazeného do hlavy druhé zákona o řízení proti mladistvým), podle něhož soudy v řízení, z nichž vzešla stížností pro porušení zákona napadená rozhodnutí, postupovaly. Podle § 86 odst. 1 z. s. m. by bylo možné postupovat jen v řízení o trestně odpovědné osobě mladistvé, jíž by byla ochranná výchova uložena za podmínek § 22 z. s. m., což však není projednávaný případ. Podmínky v něm stanovené však v žádném případě není možné použít pro ochrannou výchovu, která byla uložena dítěti mladšímu patnácti let za čin jinak trestný podle § 93 odst. 1 z. s. m., tj. podle hlavy třetí zákona č. 218/2003 Sb.

Jestliže soudy uvedeným způsobem postupovaly, porušily tím zákon v ustanovení § 86 odst. 1 z. s. m. v neprospěch nezletilého L. S.

Vzhledem ke všem výše uvedeným skutečnostem Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že usnesením Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mlá-

dež, ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 4 Tmo 81/2012, a v řízení, jež tomuto usnesení předcházelo, byl porušen zákon v ustanovení § 86 odst. 1 z. s. m. v neprospěch nezletilého. V důsledku toho podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení i jemu předcházející usnesení okresního soudu zrušil, včetně všech dalších rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazujících, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Protože shledal, že nemělo být žádné rozhodnutí o prodloužení ochranné výchovy vydáno, ale nezletilý měl být po dovršení osmnáctého roku věku propuštěn z uložené ochranné výchovy, byla zjištěná nezákonnost zhojena jen tímto kasačním rozhodnutím, aniž bylo nutné, aby o této otázce bylo jakkoli rozhodováno.

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 10. 2013 k otázce místní příslušnosti soudů v řízení o náhradu škody či nemajetkové újmy, vzniklé tvrzeným pochybením České správy sociálního zabezpečení při provádění srážek z důchodu v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce.

Nejvyšší soud, který je povolán sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů (§ 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů /zákon o soudech a soudcích/, ve znění pozdějších předpisů), zjistil, že soudy nepostupují jednotně při posuzování své místní příslušnosti ve sporech o náhradu škody a nemajetkové újmy, která měla vzniknout povinnému, z jehož důchodu jsou v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce prováděny srážky, nesprávným postupem České správy sociálního zabezpečení při jejich provádění. Po vyhodnocení předložených pravomocných rozhodnutí a na jejich základě zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu na návrh předsedy občanskoprávního a obchodního kolegia v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů v těchto věcech následující stanovisko:

V řízení o náhradu škody či nemajetkové újmy vzniklé tvrzeným pochybením České správy sociálního zabezpečení při provádění srážek z důchodu v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce je obecným soudem žalované České republiky soud, v jehož obvodu má sídlo Česká správa sociálního zabezpečení.

Soudní praxe není jednotná v otázce, která organizační složka státu má za stát jednat ve sporech o náhradu škody a nemajetkové újmy, jež měla podle žalobních tvrzení vzniknout povinnému, z jehož důchodu jsou v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce prováděny srážky, nesprávným postupem České správy sociálního zabezpečení (dále též „ČSSZ“) při jejich provádění, a v návaznosti na tom, který soud je k řízení v uvedených věcech místně příslušný podle § 85 odst. 5 o. s. ř.

Místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 2 dovodil Městský soud v Praze v usnesení ze dne 16. 9. 2011, č.j. 1 Nc 2247/2011 – 38, ve vztahu k žalobě na náhradu škody a nemajetkové újmy způsobené žalobkyní tím, že ČSSZ prováděla srážky z jejího důchodu poté, co byl na majetek žalobkyně prohlášen konkurz, a takto sražené prostředky žalobkyní po skončení konkurzu nevrátila.

Vyšel z toho, že žalobkyně v dané věci odvíjela svůj nárok od nesprávného úředního postupu ČSSZ ve smyslu § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále též jen „zákon č. 82/1998 Sb.“).

Oproti tomu místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 5 dovedl Městský soud v Praze v usnesení ze dne 7. 6. 2012, č.j. 36 Co 48/2012 – 41 (škoda a nemajetková újma měly být způsobeny tím, že ČSSZ sice prováděla srážky z důchodu žalobkyně, ale sražené peněžní prostředky nezasílala exekutorovi, který o provedení exekuce srážkami z důchodu žalobkyně rozhodl, čímž došlo k nárůstu vymáhaného dluhu), usnesení ze dne 2. 10. 2012, č.j. 30 Co 366/2012 – 55 (nemajetková újma měla být způsobena tím, že ČSSZ pokračovala v provádění srážek z důchodu žalobce i poté, co byla soudním exekutorem vyzooměna o zániku vymáhaného dluhu jeho zaplacením) a v usnesení ze dne 23. 7. 2012, č.j. 1 Nc 2099/2012 – 27 (škoda měla být způsobena tím, že ČSSZ pokračovala v provádění srážek z důchodu žalobce i poté, co došlo k úhradě vymáhané pohledávky). V těchto věcech Městský soud v Praze žalované nároky režimu zákona č. 82/1998 Sb. nepodřadil.

Podle § 21 obč. zák. pokud je účastníkem občanskoprávních vztahů stát, je právnickou osobou.

Podle § 21a odst. 1 o. s. ř. za stát před soudem vystupuje a) Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových v případech stanovených podle zvláštního právního předpisu, b) organizační složka státu příslušná podle zvláštního právního předpisu v ostatních případech.

Podle § 85 odst. 5 o. s. ř. obecným soudem státu je okresní soud, v jehož obvodu má sídlo organizační složka státu příslušná podle zvláštního právního předpisu, a nelze-li takto místně příslušný soud určit, soud, v jehož obvodu nastala skutečnost, která zakládá uplatněné právo.

Není pochyb o tom, že pasivně věcně legitimovaným subjektem v těchto sporech je stát, který je v soukromoprávních vztazích (tedy i v odpovědnostních vztazích) právnickou osobou. Stát svá procesní práva vykonává a procesní povinnosti plní v občanském soudním řízení prostřednictvím organizační složky, která je k tomu podle zákona příslušná, což je povinen soud zjistit a jednat s ní bez ohledu na to, jakou organizační složku označil žalobce v žalobě. Jako zvláštní právní předpis zmíněný v § 21a odst. 1 písm. b) o. s. ř. definuje a určuje organizační složku zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, pokud není založena příslušnost Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových podle zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových. Vedle toho je zvláštním právním předpisem i ustanovení § 6 zákona č. 82/1998 Sb. vymezující, který státní orgán je příslušný vystupovat za stát ve speciálním okruhu sporů o náhradu škody

způsobené při výkonu veřejné moci (nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem) státními orgány, úředními osobami či územními celky v přenesené působnosti. V tomto zvláštním případě jde o ministerstva a jiné ústřední správní úřady shrnuté pod legislativní zkratku „úřad“. Určený úřad je jednak orgánem, u něž je třeba uplatnit nárok na náhradu škody (§ 14 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb.), jednak se toto zákonné oprávnění jednat jménem státu promítá jako zvláštní úprava i do procesní úpravy občanského soudního řízení; tento orgán je totiž oprávněn za stát vystupovat před soudem v řízení o náhradu škody ve smyslu ustanovení § 21a odst. 1 písm. b) o. s. ř.

Z uvedeného je zřejmé, že zakládá-li se místní příslušnost soudu ve sporech vedených proti žalovanému státu podle sídla jeho organizační složky, je správné a včasné určení příslušné organizační složky rozhodující i pro posouzení místní příslušnosti, a to podle zásady *perpetuatio fori* již k samotnému okamžiku zahájení řízení, tedy ke dni podání žaloby (§ 11 odst. 1 o. s. ř.). Již ke dni podání žaloby proto musí soud ve sporu o náhradu škody proti státu posoudit, která organizační složka má za stát jednat; aniž by v této fázi činil předběžný závěr o opodstatněnosti uplatněného nároku a jeho právní kvalifikaci, musí soud vyjasnit podmínky pro určení příslušné organizační složky státu. Má k tomu k dispozici žalobu obsahující základní skutkové vymezení uplatněného nároku, a protože soud není vázán právní kvalifikací nároku, je-li obsažena v žalobě, vychází pouze z toho, jak je vylíčen uplatněný nárok a zejména v čem žalobce spatřuje příčinu vzniklé škody či nemajetkové újmy. Jde o klíčové rozlišení, neboť ve sporech o náhradu škody způsobené tvrzeným nesprávným postupem ČSSZ může jít buď o jednání naplňující znaky výkonu veřejné moci s důsledkem aplikace zákona č. 82/1998 Sb., anebo o ostatní činnosti státu, z nichž plyne obecná odpovědnost za škodu.

Výkonem veřejné moci se podle ustálené judikatury (např. usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93, publikované pod č. 3/1993 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu) i právní literatury tradičně míní působení, při němž se přímo či zprostředkovaně rozhoduje autoritativně o právech a povinnostech subjektů, které nejsou v rovnoprávném postavení s orgánem veřejné moci a na jejichž vůli obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí. Tím se výkon veřejné moci liší od občanskoprávních či obchodněprávních vztahů, které se vyznačují rovným postavením účastníků (§ 2 odst. 2 obč. zák.) spočívajícím v tom, že ve vzájemném právním vztahu žádný z nich nemá nadřazené postavení a není oprávněn rozhodovat o právech a povinnostech druhého účastníka ani plnění povinností autoritativně vynucovat. Subjekty občanskoprávních vztahů se o vzniku či založení vzájemných subjektivních práv a povinností musí zásadně dohodnout, pokud tyto právní povinnosti nevznikají přímo ze zákona (např. povinnost nahradit škodu, vydat bezdůvodné obohacení apod.); ve všech případech neshody o vzájemných právech a povinnostech je účastník oprávněn domá-

hat se autoritativního vynucení svých práv prostřednictvím oprávněného orgánu státu a není nadán oprávněním mocensky (autoritativně) tato práva vynucovat sám. Oproti tomu vztahy souhrnně označované za veřejnoprávní jsou charakteristické vztahem nadřízenosti a podřízenosti v různých formách a intenzitě a je v nich založena způsobilost autoritativně rozhodovat jednou stranou právního vztahu o právech a povinnostech strany druhé; základní metodou právní regulace je zde rozhodnutí orgánu veřejné moci. Pro rozlišení soukromoprávních (občanskoprávních) vztahů od veřejnoprávních vztahů je rozhodující především posouzení vzájemného postavení jejich subjektů, jak vyplývá z příslušných ustanovení právní normy, která na tyto vztahy dopadá (srov. usnesení NS ČR ze dne 24. 4. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1211/2001, publikované pod č. 20/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V oblasti důchodového pojištění se uplatní obě roviny působení státu. V první řadě o přiznání dávky důchodového pojištění rozhodují orgány státu v řízení vedeném podle části šesté hlavy druhé zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, které jsou oprávněny posuzovat uplatněné nároky a vydávat o nich autoritativní rozhodnutí postupem podle správního řádu (§ 108 citovaného zákona). Účastník takového řízení a orgán státu, který o jeho nárocích rozhoduje, nejsou ve vzájemně rovnoprávním postavení, které by mohlo zakládat občanskoprávní charakter nároku na důchod. Za škodu či nemajetkovou újmu vzniklou nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem (zejména nepřiměřenou délkou řízení o důchodovém nároku) při rozhodování o přiznání dávek důchodového pojištění odpovídá stát podle zákona č. 82/1998 Sb., neboť jde o výkon veřejné moci (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1269/2004, publikovaný pod č. 82/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Stát ovšem kromě toho působí též v roli subjektu, který přiznané dávky ze státních prostředků vyplácí (poskytuje). V této oblasti již jde jen o doručování finančních prostředků oprávněným subjektům, takže ze strany orgánů státu nejde o vrchnostenské působení vůči subjektům, jimž dávky vyplácí. Nevystupuje z pozice autoritativně nadřazeného subjektu, který by rozhodoval o právech či povinnostech adresátů dávek. V popsáných případech sporné místní příslušnosti pak navíc nešlo o nesprávný postup při samotné výplatě důchodů, nýbrž o tvrzená pochybení při provádění srážek z důchodu v rámci soudní exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů (§ 60 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti /exekuční řád/) podle ustanovení o výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy (§ 276 – 302 o. s. ř.). Ani tady nevystupuje orgán státu v pozici nadřazeného subjektu, naopak je vázán exekučním rozhodnutím a je povinen postupovat podle něj, aniž by uplatňoval vrchnostenský vliv na adresáta důchodových dávek. Má tedy postavení plátce mzdy (§ 299 a § 301 o. s. ř.), jehož činnost je při výkonu rozhodnutí regulována procesním předpisem

a řídí se rozhodnutími soudu či jeho pokyny bez možnosti samostatně do vztahu oprávněného a povinného jakkoliv ingerovat. Podle § 292 o. s. ř. je pak dokonce jako každý plátce mzdy sankcionován, neprovede-li ze mzdy povinného srážky řádně a včas, provede-li je v menším než stanoveném rozsahu nebo nevyplatí-li srážky oprávněnému bez odkladu po tom, kdy mu bylo doručeno vyrozumění, že nařízení výkonu rozhodnutí nabylo právní moci, nebo kdy dospěly další měsíční částky mzdy; tehdy může oprávněný uplatnit proti plátcí mzdy u soudu právo na vyplacení částek, které měly být ze mzdy povinného srazeny. Tento speciální nárok, který má oporu v procesním předpise, nikoliv v zákoně č. 82/1998 Sb., má oprávněný i vůči státu, je-li plátcem mzdy nebo jiného příjmu. Rovněž povinnému může nesprávný postup plátce mzdy založit různé nároky, neboť nejsou-li srážky prováděny v odpovídajícím rozsahu, může to mít dopad na právní vztahy mezi povinným a oprávněným či dalšími osobami, jak tomu bylo zřejmě i v uvedených sporech, v nichž byla řešena otázka místní příslušnosti soudu. Nevyplatí-li Česká správa sociálního zabezpečení dávku přiznaného důchodu v plné výši (například proto, že pokračuje v provádění srážek ze mzdy, ačkoliv již byla pohledávka splněna), může se důchodce především domáhat nápravy nařízením výkonu rozhodnutí (exekuce) pro vymození dlužných dávek přiznaného důchodu. Jestliže pak v důsledku nesprávně provedených srážek, resp. jejich blokace či nesprávných odvodů vznikne důchodci (povinnému) škoda, může nárok na její náhradu uplatnit vůči plátcí mzdy, tedy i vůči státu.

Ze všech těchto charakteristik vztahů při provádění srážek z důchodu je zřejmé, že orgán státu, který plní úkoly plátce mzdy, nevykonává při této činnosti veřejnou moc, jejíž nesprávná realizace by měla důsledky upravené zákonem č. 82/1998 Sb.; z toho vyplývá i vymezení organizační složky povoláné vystupovat před soudem. Stát vykonávající úkony plátce mzdy či jiného příjmu při výkonu rozhodnutí je subjektem vstupujícím do občanskoprávních vztahů v rovné pozici s ostatními účastníky a jeho případná pochybení zakládají vůči všem poškozeným občanskoprávní odpovědnost podle hmotného či procesního práva. Pak tedy se neuplatní ani zvláštní úprava obsažená v § 6 zákona č. 82/1998 Sb., za stát v těchto sporech nevystupuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, a není tak založena místní příslušnost soudu určená podle sídla tohoto ministerstva. Ve sporech o náhradu škody či nemajetkové újmy, kde žalobce podle skutkového vyličení v žalobě opírá svůj nárok o tvrzené pochybení ČSSZ při provádění srážek z důchodu v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce, vystupuje za stát právě sama ČSSZ, proto je místně příslušný soud, v jehož obvodu má tento orgán státu sídlo (Obvodní soud pro Prahu 5 či Městský soud v Praze).

Odlíšné stanovisko JUDr. Pavla Simona

V souladu s čl. 44 odst. 3 Jednacího řádu Nejvyššího soudu žádám, aby společně se stanoviskem Cjpn 203/2012 bylo zveřejněno i mé odlíšné stanovisko.

Stanovisko Cpjn 203/2012 stojí na názoru, že kromě rozhodování o přiznání dávky důchodu působí stát „též v roli subjektu, který přiznané dávky ze státních prostředků vyplácí (poskytuje). V této oblasti již jde jen o doručování finančních prostředků oprávněným subjektům, takže ze strany orgánů státu nejde o vrchnostenské působení vůči subjektům, jimž dávky vyplácí. Nevystupuje z pozice autoritativně nadřazeného subjektu, který by rozhodoval o právech či povinnostech adresátů dávek.“

Tento názor považuji za nesprávný, neboť pomíjí roli státu v garanci a naplnění základního práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří, jak je zakotveno v čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i zákonnou úpravu povinnosti ČSSZ zařídit výplatu přiznaných dávek, jak ji stanoví § 5 písm. a) bod 1. zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (dále též „zákon č. 582/1991 Sb.“), a konečně pomíjí i úpravu zakotvenou v § 56 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále též „zákon č. 155/1995 Sb.“).

Podle čl. 30 odst. 1 Listiny občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.

Účelem a smyslem této úpravy je náhrada příjmu ve vyjmenovaných situacích (stáří, nezpůsobilosti k práci, ztrátě živitele), přičemž minimálním standardem tohoto práva je poskytnutí takového plnění, jež všem občanům zaručí přinejmenším skromnou existenci (viz Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 634, marg. 15).

Základní právo na přiměřené zabezpečení ve stáří není samo o sobě naplněno vydáním rozhodnutí o přiznání důchodu, jak lze dovodit ze stanoviska, ale až výplatou takto přiznané dávky. Samotné rozhodnutí o přiznání dávky není totiž ještě plněním, jež by přinejmenším skromnou existenci jejímu příjemci zaručovalo.

S tím ostatně počítá i zákonná úprava, když § 5 písm. a) bod 1. zákona č. 582/1991 Sb. upravuje kompetenci České správy sociálního zabezpečení nejen tak, že tato rozhoduje o dávkách důchodového pojištění, ale také že zařizuje jejich výplatu.

Protože je to stát, který garantuje naplnění základního práva chráněného čl. 30 odst. 1 Listiny, je třeba i výplatu dávky důchodu chápat jako výkon státní moci v širším slova smyslu (než je pouze stanoviskem zmíněný vztah nadřízenosti a podřízenosti) a za škodu či újmu způsobenou příjemci dávky v důsledku pochybení při jejím vyplacení mu bude odpovídat stát v režimu zákona č. 82/1998 Sb. jako za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem.

Stanovisko, které považuje výplatu přiznané dávky za pouhé doručení finančních prostředků, vyprazdňuje základní právo garantované v čl. 30 odst. 1 Listiny a poskytuje generální pardon ČSSZ v případech, kdy přestane, lhostejno

z jakých důvodů, přiznané dávky důchodu vyplácet. Souvislost s výkonem rozhodnutí je v daném případě marginální, protože stanoviskem uváděné závěry se nutně uplatní v každé situaci, kdy dávka důchodu nebude řádně a včas vyplacena.

Nadto stanovisko přehlídí zákonnou úpravu v § 56 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., podle kterého zjistí-li se, že

a) nárok na důchod nebo na jeho výplatu zanikl, důchod se odejme nebo jeho výplata se zastaví, a to ode dne následujícího po dni, jímž uplynulo období, za které již byl vyplacen,

b) důchod byl přiznán nebo je vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen, anebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží, důchod se zvýší nebo přizná, a to ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží. Důchod nebo jeho zvýšení se přitom doplatí nejvýše pět let nazpět ode dne zjištění nebo uplatnění nároku na důchod nebo jeho zvýšení; pro běh této lhůty platí § 55 odst. 2, věta druhá a třetí, obdobně. Důchod nebo jeho zvýšení se však doplatí ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží, v případě, že důchod nebyl přiznán nebo byl vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen, anebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží, v důsledku nesprávného postupu orgánu sociálního zabezpečení,

c) důchod byl přiznán nebo je vyplácen ve vyšší částce, než v jaké náleží, nebo byl přiznán nebo se vyplácí neprávem, důchod se sníží nebo odejme nebo jeho výplata se zastaví, a to ode dne následujícího po dni, jímž uplynulo období, za které již byl vyplacen,

d) se změnily skutečnosti rozhodné pro výši důchodu nebo pro nárok na jeho výplatu, postupuje se obdobně podle ustanovení písmene b) nebo c).

Z této právní úpravy je zřejmé, že vrchnostenský vztah mezi ČSSZ a příjemcem důchodové dávky nekončí vydáním rozhodnutí o přiznání dávky důchodu, ale pokračuje i poté, neboť i poté má ČSSZ zákonnou povinnost zkoumat podmínky pro přiznání důchodu a reagovat na jejich změnu, popřípadě výši důchodu upravit v situaci, kdy tato je nesprávná. Nelze proto uvažovat o tom, že by po přiznání dávky důchodu byla ČSSZ s důchodcem v rovném postavení, typickém pro soukromoprávní vztahy.

Pro úplnost dodávám, že povinnost vyplatit důchod za veřejnoprávní označuje i Nejvyšší správní soud v rozsudku rozšířeného senátu ze dne 23. 2. 2005, č.j. 6 Ads 62/2003-31.

Z uvedeného vyplývá, že jak v případě rozhodování o přiznání dávky důchodu, tak i při vyplácení takto přiznané dávky, vykonává ČSSZ státní moc ve smyslu § 1 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. a odpovědnost státu za škodu či nemajetkovou újmu způsobenou jejím nesprávným úředním postupem nebo nezákonným rozhodnutím by se posoudila podle tohoto zákona.

Tak tomu je i tehdy, kdy ČSSZ řádně a včas nevyplatí přiznanou dávku důchodu proto, že pokračuje v provádění srážek z důchodu v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce poté, co již došlo k uspokojení pohledávky oprávněného (§ 284 odst. 1 a § 276 o. s. ř.). Je tomu tak z toho důvodu, že nařízením soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce srážkami z důchodu nezaniká veřejnoprávní povinnost ČSSZ přiznané dávky důchodu vyplácet, je pouze (v určitém rozsahu) modifikována ustanovením § 276 a násl. o. s. ř. v tom směru, že část důchodu není nadále vyplácena jeho příjemci, ale náleží oprávněnému.

Řečeno jinak, poté, co je ČSSZ přikázáno srážky z důchodu provádět (§ 282 odst. 1 o. s. ř.), přistupují povinnosti stanovené pro ni v § 276 a násl. o. s. ř. k její veřejnoprávní povinnosti vyplácet důchod jeho příjemci. Pro účely tohoto stanoviska je pak rozhodné, zda ČSSZ při provádění srážek z důchodu v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce porušila výlučně povinnosti stanovené jí v § 276 a násl. o. s. ř., nebo zda vedle nich porušila i povinnost vyplatit přiznanou dávku důchodu jejímu příjemci (§ 5 písm. a/ bod 1. zákona č. 582/1991 Sb.).

O prvou ze zmíněných situací půjde v případě, kdy pochybení České správy sociálního zabezpečení bude spočívat v něčem jiném, než je nevyplacení přiznaného důchodu. Je-li totiž ČSSZ uložena povinnost provádět srážky z důchodu jako jednoho z příjmů, který povinnému nahrazuje odměnu za práci nebo je poskytován vedle ní (§ 299 odst. 1 písm. d/ o. s. ř.), plní ČSSZ povinnost stanovenou jí § 282 a násl. o. s. ř. jako plátce mzdy, aniž by při tom vůči povinnému poživateli důchodu (nebo oprávněnému) uplatňovala jakoukoliv veřejnoprávní pravomoc.

Nahrazuje-li pravomocně přiznaný důchod pracovní příjem, když účelem starobního i invalidního důchodu je nahradit ztrátu nebo omezení pracovního příjmu, které jsou způsobeny věkem nebo dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem (srov. např. Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 5., přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 217 a 224), je při provádění srážek z důchodu v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce vztah mezi ČSSZ a příjemcem důchodu obdobný, jako je při provádění srážek z platu nebo služebního příjmu v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce vztah mezi státem a jeho zaměstnancem, popřípadě osobou ve služebním poměru.

Pochybí-li příslušná organizační složka státu při provádění srážek z platu nebo služebního příjmu zaměstnance státu v rámci výkonu rozhodnutí nebo exekuce, nepůjde o činnost spadající pod výkon veřejné moci, a případná odpovědnost státu za škodu utrpěnou v důsledku toho poškozeným nebude založena zákonem č. 82/1998 Sb., ale podle ustanovení o náhradě škody ve speciálním předpisu, popřípadě v občanském zákoníku. Stejný závěr se uplatní, s výjimkou výše uvedeného nevyplacení přiznaného důchodu, i v případě pochybení ČSSZ při provádění srážek z důchodu povinného v rámci soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále též „MPSV“) je úřadem, který jménem státu jedná podle § 6 odst. 1 a odst. 2 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb. v případě nároků vyplývajících z odpovědnosti státu za škodu a nemajetkovou újmu v režimu zákona č. 82/1998 Sb., neboť podle § 9 zákona č. 2/1969 Sb. je ústředním orgánem státní správy mj. ve věcech důchodového zabezpečení. Jedná jménem státu, tedy i v případech nároků na náhradu škody a nemajetkové újmy způsobené nevyplacením přiznaného důchodu. Podle § 85 odst. 5 o. s. ř. je proto v řízení o žalobě na náhradu škody a nemajetkové újmy v uvedených případech místně příslušným soud, v jehož obvodu má MPSV sídlo. Dnes je jím Obvodní soud pro Prahu 2 (viz Příloha 4, bod 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích), neboť MPSV má sídlo na Praze 2, Na Poříčním právu 1/376.

Česká správa sociálního zabezpečení je podle § 3a zákona č. 582/1991 Sb. organizační složkou státu, která za stát jedná při výplatě pravomocně přiznaných dávek důchodu podle § 9 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, a je tedy i organizační složkou, která podle § 21a odst. 1 písm. b) o. s. ř. vystupuje za stát ve sporech, jež se týkají pochybení při provádění srážek z důchodu v rámci výkonu soudního rozhodnutí nebo exekuce, s výjimkou těch, kdy pochybení spočívá v nevyplacení přiznaného důchodu. Podle § 85 odst. 5 o. s. ř. je proto v řízení o žalobě na náhradu škodu v uvedených případech místně příslušným soud, v jehož obvodu má ČSSZ své sídlo. Dnes je jím Obvodní soud pro Prahu 5 (viz Příloha 4, bod 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích), neboť Česká správa sociálního zabezpečení má své sídlo na Praze 5, Křížová 25.

Cpjn 200/2011

S t a n o v i s k o

občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013 k výkladu ustanovení § 89a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, o prorogačních doložkách sjednaných ve spotřebitelských smlouvách, zejména ve smlouvách o spotřebitelských úvěrech.

Nejvyšší soud, který je povolán sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů (§ 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů /zákon o soudech a soudcích/, ve znění pozdějších předpisů), zjistil z pravomocných rozhodnutí soudů prvního stupně a odvolacích soudů, že soudy postupují rozdílně při výkladu ustanovení § 89a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „o. s. ř.“), v případech prorogačních doložek sjednaných ve spotřebitelských smlouvách.

Soudy se neshodují v názoru na platnost prorogační doložky sjednané ve spotřebitelské smlouvě, která zakládá místní příslušnost jiného soudu než obecného soudu spotřebitele (ve sporu typově žalovaného), zpravidla obecného soudu poskytovatele služby (věřitele a typově žalobce), ani na metodologickém postupu při aplikaci ustanovení části první, hlavy páté zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), o spotřebitelských smlouvách (§ 51a až § 71 obč. zák.).

Po vyhodnocení předložených pravomocných rozhodnutí, a na jejich základě, zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu na návrh předsedy občanskoprávního a obchodního kolegia v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů v těchto věcech, následující stanovisko:

I. „Obchodní věci“ ve smyslu ustanovení § 89a o. s. ř. se rozumí i věc, ve které je předmětem sporu plnění ze závazkového vztahu, který se řídí obchodním zákoníkem (jen) proto, že smluvní strany závazkového vztahu uzavřely dohodu podle ustanovení § 262 odst. 1 obč. zák., nebo proto, že tak bez ohledu na povahu účastníků závazkového vztahu určuje ustanovení § 261 odst. 3 obč. zák.

II. V soukromoprávním sporu ze spotřebitelské smlouvy mezi dodavatelem a spotřebitelem, ve kterém posuzuje platnost sjednané prorogační doložky, nesmí soud aplikovat směrnici Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách přímo; kdyby tak učinil, šlo by o horizontální přímý účinek směrnice 93/13, zakázaný judikaturou Soudního dvora Evropské unie.

III. Podle ustanovení § 55 odst. 2 obč. zák. se pokládá za neplatné (s výjimkou uvedenou v § 56 odst. 2 obč. zák.) každé smluvní ujednání spotřebitelské smlouvy, které v rozporu s požadavkem dobré víry znamená k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran (§ 56 odst. 1 obč. zák.), zejména pak ujednání vypočtené příkladmo v ustanovení § 56 odst. 3 obč. zák., a to bez zřetele k tomu, zda jde o ujednání sjednané individuálně.

IV. Prorogační doložka ve spotřebitelské smlouvě, která nebyla sjednána individuálně a která zakládá místní příslušnost soudu, jenž se nachází daleko od bydliště spotřebitele (§ 52 odst. 3 obč. zák.), jak z hlediska územního, tak i dopravních možností, odporuje ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák., jestliže v rozporu s požadavkem dobré víry způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

V. Soud, který při zkoumání podmínek řízení dospěje k závěru, že prorogační doložka sjednaná ve spotřebitelské smlouvě, která má založit jeho místní příslušnost, odporuje ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák., o tom vyrozumí účastníky řízení a vyzve je, aby se v určené lhůtě k této otázce vyjádřili. Závěr, že ujednání o prorogační doložce je absolutně neplatné (§ 55 odst. 2 obč. zák.) a že je namístě postupovat dle § 105 o. s. ř., přijme soud až poté, co ani ve lhůtě určené účastníkům řízení k vyjádření nevyjdou najevo (např. proto, že účastníci se k výzvě soudu nevyjádřili, nebo proto, že spotřebitel v určené lhůtě popřel, že by prorogační doložka byla sjednána k jeho újmě) jiné skutečnosti, jež by dokládaly, že příslušné ujednání (ač se tak podle spotřebitelské smlouvy jeví), neznamená (v rozporu s požadavkem dobré víry) výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech stran k újmě spotřebitele.

O d ů v o d n ě n í:

1) Podle ustanovení § 89a o. s. ř. účastníci řízení v obchodní věci se mohou písemně dohodnout na místní příslušnosti jiného soudu prvního stupně, ledaže zákon stanoví příslušnost výlučnou.

Dle ustanovení § 52 obč. zák., spotřebitelskými smlouvami jsou smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel (odstavec 1). Dodavatelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti (odstavec 2). Spotřebitelem je fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání (odstavec 3).

Ustanovení § 55 obč. zák. určuje, že smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele. Spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv, které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení (odstavec 1). Ujednání ve spotřebitelských smlouvách podle § 56 jsou

neplatná (odstavec 2). V pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější (odstavec 3).

Podle ustanovení § 56 obč. zák. spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran (odstavec 1). Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na smluvní ujednání, která vymezují předmět plnění smlouvy nebo cenu plnění (odstavec 2). Nepřípustná jsou zejména smluvní ujednání, která

a) vylučují nebo omezují odpovědnost dodavatele za jednání či opomenutí, kterým byla spotřebiteli způsobena smrt či újma na zdraví,

b) vylučují nebo omezují práva spotřebitele při uplatnění odpovědnosti za vady či odpovědnosti za škodu,

c) stanoví, že smlouva je pro spotřebitele závazná, zatímco plnění dodavatele je vázáno na splnění podmínky, jejíž uskutečnění je závislé výlučně na vůli dodavatele,

d) dovolují dodavateli, aby spotřebiteli nevydal jím poskytnuté plnění i v případě, že spotřebitel neuzavře smlouvu s dodavatelem či od ní odstoupí,

e) opravňují dodavatele odstoupit od smlouvy bez smluvního či zákonného důvodu a spotřebitele nikoli,

f) opravňují dodavatele, aby bez důvodů hodných zvláštního zřetele vypověděl smlouvu na dobu neurčitou bez přiměřené výpovědní doby,

g) zavazují spotřebitele k plnění podmínek, s nimiž se neměl možnost seznámit před uzavřením smlouvy,

h) dovolují dodavateli jednostranně změnit smluvní podmínky bez důvodu sjednaného ve smlouvě,

i) stanoví, že cena zboží či služeb bude určena v době jejich splnění, nebo dodavatele opravňují k zvýšení ceny zboží či služeb, aniž by spotřebitel byl oprávněn od smlouvy odstoupit, je-li cena sjednaná v době uzavření smlouvy při splnění podstatně překročena,

j) příkazují spotřebiteli, aby splnil všechny závazky i v případě, že dodavatel nesplnil závazky, které mu vznikly,

k) dovolují dodavateli převést práva a povinnosti ze smlouvy bez souhlasu spotřebitele, dojde-li převodem ke zhoršení dobytosti nebo zajištění pohledávky spotřebitele (odstavec 3).

Podle ustanovení § 3 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“), tvoří-li však rozhodčí doložka součástí podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní, k níž se rozhodčí doložka vztahuje, je rozhodčí doložka platně ujednána i tehdy, jestliže písemný návrh hlavní smlouvy s rozhodčí doložkou byl druhou stranou přijat způsobem, z něhož je patrný její souhlas s obsahem rozhodčí smlouvy (odstavec 2). Sjednávali se rozhodčí smlouva pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv, musí

být sjednána samostatně a nikoliv jako součást podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní; jinak je neplatná (odstavec 3).

Citovaná ustanovení občanského zákoníku (v aktuálním znění) jsou v části týkající se zneužívajících klauzulí ve spotřebitelských smlouvách především transpozicí Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále též jen „směrnice 93/13“), jejíž česká verze byla uveřejněna ve Zvláštním vydání úředního věstníku EU (Kapitola 15, Svazek 02, str. 288 – 293) dne 20. 8. 2004. Totéž platí pro citovaná ustanovení zákona o rozhodčím řízení (v aktuálním znění). Již na tomto místě je však nutno zdůraznit, že text ustanovení § 3 odst. 3 zákona o rozhodčím řízení se v tomto zákoně nachází až s účinností od 1. 4. 2012, v důsledku novely provedené zákonem č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Podle článku 3 směrnice 93/13, platí, že:

1. Smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

2. Podmínka je vždy považována za nesjednanou individuálně, jestliže byla sepsána předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah podmínky, zejména v souvislosti s předem sepsanou běžnou smlouvou.

Skutečnost, že některé aspekty podmínky nebo jedna konkrétní podmínka byly individuálně sjednány, nevylučuje použití tohoto článku pro zbytek smlouvy, jestliže celkové posouzení smlouvy ukazuje, že jde o předem sepsanou běžnou smlouvu.

Jestliže některý prodávající nebo poskytovatel tvrdí, že určitá běžná podmínka byla individuálně sjednána, je povinen o tom předložit důkaz.

3. Příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam podmínek, které mohou být pokládány za nepřiměřené.

Příloha směrnice 93/13 pak pod bodem 1. definuje podmínky uvedené v článku 3 odst. 3 jako podmínky, jejichž cílem nebo následkem je:

a) zbavení se nebo omezení zákonné odpovědnosti prodávajícího nebo poskytovatele v případě smrti spotřebitele nebo újmy na jeho zdraví způsobených jednáním nebo opomenutím prodávajícího nebo poskytovatele;

b) nepřiměřené zbavení spotřebitele zákonných práv vůči prodávajícímu nebo poskytovateli nebo jiné straně nebo omezení těchto práv v případě celkového nebo částečného neplnění nebo nedostatečného plnění některého ze smluvních závazků ze strany prodávajícího nebo poskytovatele, včetně možnosti vyrovnání dluhu vůči prodávajícímu nebo poskytovateli případným nárokem, který proti němu spotřebitel může mít;

c) závaznost dohody pro spotřebitele, zatímco prodávající nebo poskytovatel váže plnění služeb na podmínku, jejíž uskutečnění závisí pouze na jeho vlastní vůli;

d) možnost, aby si prodávající nebo poskytovatel ponechal částky zaplacené spotřebitelem, jestliže se spotřebitel rozhodne neuzavřít smlouvu, aniž je spotřebiteli umožněno, aby od prodávajícího nebo poskytovatele obdržel odškodnění v přiměřené výši, jestliže je prodávající nebo poskytovatel stranou, která zrušuje smlouvu;

e) požadavek na spotřebiteli, který neplní svůj závazek, aby platil nepřiměřeně vysoké odškodné;

f) povolení prodávajícímu nebo poskytovateli zrušit smlouvu na základě libovolného uvážení, jestliže stejné právo není vyhrazeno spotřebiteli, nebo možnost, aby si prodávající nebo poskytovatel v případě, že sám zrušuje smlouvu, ponechal částky zaplacené za služby, které ještě neposkytl;

g) možnost, aby prodávající nebo poskytovatel ukončil smlouvu s platností na dobu neurčitou bez patřičného oznámení, s výjimkou případů, kdy pro to existují závažné důvody;

h) automatické prodloužení smlouvy s platností na dobu určitou, pokud se spotřebitel nevyjádřil jinak, a když termín stanovený spotřebiteli k tomu, aby vyjádřil přání neprodlužovat smlouvu, je nepřiměřeně krátký;

i) neodvolatelný závazek spotřebitele, aby plnil podmínky, se kterými se nemohl seznámit před uzavřením smlouvy;

j) možnost, aby prodávající nebo poskytovatel jednostranně změnil podmínky smlouvy bez pádného důvodu, který je uveden ve smlouvě;

k) možnost, aby prodávající nebo poskytovatel jednostranně změnil bez pádného důvodu jakékoliv vlastnosti výrobku, který má být dodán, nebo služby, která má být poskytnuta;

l) možnost, aby cena zboží byla stanovena v okamžiku dodávky nebo aby prodávající nebo poskytovatel zvýšil cenu, aniž by v obou případech dal spotřebiteli odpovídající právo smlouvu zrušit, jestliže je konečná cena příliš vysoká v poměru k ceně dohodnuté při uzavírání smlouvy;

m) vyhrazení práva prodávajícímu určovat, zda dodané zboží nebo poskytnutá služba je v souladu se smlouvou, nebo vyhrazení výlučného práva prodávajícímu vykládat jakoukoliv podmínku smlouvy;

n) omezení povinnosti prodávajícího nebo poskytovatele dodržovat závazky, na které přistoupili jeho zástupci, nebo podmiňovat tyto závazky dodržením jiné zvláštní formality;

o) zavázání spotřebitele ke splnění všech jeho povinností, i když prodávající nebo poskytovatel své povinnosti neplní;

p) možnost, aby prodávající nebo poskytovatel bez souhlasu spotřebitele převedl svá práva a povinnosti podle smlouvy, jestliže toto převedení může sloužit ke snížení záruk spotřebiteli;

q) zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránění uplatnění tohoto práva, nepřiměřené omezování důkazů, které má spotřebitel k dispozici, nebo ukládání důkazního břemene, které by podle použitelných právních předpisů mělo příslušet druhé smluvní straně, spotřebiteli.

V takto ustaveném legislativním rámci Nejvyšší soud zformuloval k problémům vzešlým z pravomocných soudních rozhodnutí následující závěry.

I. K výkladu pojmu „obchodní věc“.

2) Soudy při úvaze o možné aplikaci § 89a o. s. ř. především (správně) zkoumají, zda posuzovanou věc lze pokládat za „obchodní věc“ (v procesním smyslu slova) nejen tehdy, jde-li o spor mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, nýbrž i v těch případech, kdy je předmětem sporu plnění ze závazkového vztahu, který se řídí zákonem č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem (dále též jen „obch. zák.“):

- (jen) proto, že smluvní strany závazkového vztahu uzavřely dohodu podle ustanovení § 262 odst. 1 obch. zák.;

- proto, že tak bez ohledu na povahu účastníků závazkového vztahu určuje (v § 261 odst. 3) obchodní zákoník.

Přitom ovšem dospívají k rozdílným názorům.

3) Například Obvodní soud pro Prahu 5 v usnesení ze dne 19. 1. 2007, sp. zn. 10 C 13/2007, a stejně tak v usnesení ze dne 9. 2. 2007, sp. zn. 10 C 40/2007, nejprve uzavřel, že spor o plnění z leasingové smlouvy nepodléhá režimu ustanovení § 9 odst. 3 písm. r) o. s. ř., načež dovodil, že k tomu, aby bylo možné věc pokládat za „obchodní“ ve smyslu ustanovení § 89a o. s. ř., nestačí ujednání stran podle ustanovení 262 odst. 1 obch. zák., které je neplatné, neboť vede ke zhoršení postavení žalovaného; potud soud příkladmo poukázal na délku promlčecí doby a účinky odstoupení od smlouvy pro trvání dosud vzniklých závazků.

4) Obvodní soud pro Prahu 5 v usnesení ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. 16 C 606/2009, ve sporu o plnění z leasingové smlouvy uzavřel (dovolává se závěrů obsažených v rozsudcích Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2886/2007, a ze dne 23. 3. 2009, sp. zn. 23 Cdo 5130/2008 /tato rozhodnutí jsou – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže a vydaná v době od 1. 1. 2001 – veřejnosti dostupná na webových stránkách Nejvyššího soudu/), že dohoda o místní příslušnosti se může týkat i případů, kdy se účastníci písemně dohodli na tom, že se vztahy mezi nimi budou řídit obchodním zákoníkem.

5) Okresní soud Praha – západ, jenž zkoumal dohodu o místní příslušnosti ve sporu o plnění ze smlouvy o úvěru, v usneseních ze dne 10. 5. 2010, sp. zn. 21 EC 387/2010, a ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 18 C 360/2010, uvedl, že k tomu,

aby následně mohlo dojít k dohodě dle § 89a o. s. ř., je nutné nejprve uzavřít dohodu dle § 262 odst. 1 obch. zák.

6) Oproti tomu v usnesení ze dne 21. 6. 2010, sp. zn. 21 EC 750/2010, Okresní soud Praha – západ poznamenal, že smlouva o úvěru se, jako absolutní (typový) obchod ve smyslu § 261 odst. 3 písm. d) obch. zák., řídí obchodním zákoníkem (s výjimkami ve smyslu ustanovení 262 odst. 4 obch. zák.) a je tedy obchodní věcí. Závěr, že smlouva o úvěru je bez dalšího „obchodní“ věcí, zformuloval též Obvodní soud pro Prahu 5 v usneseníh ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 21 C 19/2011, a ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 20 C 304/2010.

7) Nejvyšší soud uvádí, že pro účely odpovědi na otázku, co se rozumí „obchodní věcí“ ve smyslu ustanovení § 89a o. s. ř., se především nabízí úvaha, že dané slovní spojení by nemělo být vykládáno v jiném významu než v tom, v němž je (respektive bylo) používáno i na jiných místech občanského soudního řádu; srov. ustanovení § 9 odst. 3 (uvozovací věta), § 26 odst. 1 a § 75b odst. 1 o. s. ř., jakož i ustanovení § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2012.

8) Tento přístup má však své limity dané mimo jiné tím, že občanský soudní řád definici „obchodní věcí“ ve smyslu procesním neobsahuje v žádném z výše označených ustanovení ani na jiném svém místě. Jisté vodítko pro pojmenování obchodních věcí lze sice nalézt v § 9 odst. 3 o. s. ř., výčet „obchodních věcí“ v tomto ustanovení má však jen povahu výjimky z pravidla ustaveného dikcí § 9 odst. 1 o. s. ř. (je podmnožinou určité skupiny /ne všech/ „obchodních věcí“, jež se takto pro účely projednání a rozhodnutí v prvním stupni vyjímají z působnosti okresního soudu). Určující v dotčeném směru není ani to, že ustanovení § 9 odst. 3 písm. r) o. s. ř. formou „výjimky z výjimky“ pojmenovává též „obchodní věcí“, které mají v prvním stupni projednávat a rozhodovat okresní soudy, ačkoli by jinak (podle uvozovací věty označeného ustanovení) náležely do působnosti krajských soudů jako soudů prvního stupně. Srov. v tomto ohledu závěry obsažené ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2012, sp. zn. Cpjn 200/2012, uveřejněném pod číslem 128/2012 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 128/2012“), z něž se podává, že již požadavek formulovaný uvozovací větou označeného ustanovení (aby šlo o „spory mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti z dalších obchodních závazkových vztahů, včetně sporů o náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení“) zužuje množinu „obchodních závazkových vztahů“ podle hmotného práva na ty, které akcelerují ve spor mezi „podnikateli“ (a ponechává pro tyto účely stranou obchodní závazkové vztahy podle hmotného práva vzešlé ze vztahů mezi osobami, jež „podnikateli“ nejsou). Závěry obsažené v R 128/2012 je tudíž nutno vnímat (stejně jako celou materii „obchodních věcí“ pro účely určení věcné příslušnosti soudu) v kontextu úpravy, kterou vykládá.

9) Požadavek, aby výklad spojení „obchodní věc“ odpovídal smyslu úpravy, pro kterou je užit (bez mechanického přebírání závěrů zformulovaných pro účely

výkladu jiných ustanovení občanského soudního řádu, ve kterých se dané spojení též vyskytuje), potvrzuje též rozhodovací praxe Nejvyššího soudu při výkladu ustanovení § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2012). Toto ustanovení omezovalo přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 o. s. ř. v obchodních věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč (do 30. 6. 2009) a posléze (od 1. 7. 2009 do 31. 12. 2012) 100 000 Kč, přičemž Nejvyšší soud měl pro tyto účely za určující kvalifikaci věci jako „obchodní“ (podle hmotného práva) v dovoláním napadeném rozhodnutí odvolacího soudu (srov. např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 31 Cdo 1693/2008, uveřejněný pod číslem 34/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

10) Písemné ujednání o prorogaci (prorogační doložka) vyžadované ustanovením § 89a o. s. ř. se zpravidla (typově) spoluutváří konsensem smluvních stran v době vzniku právního vztahu, jehož možné porušení toto ujednání předjímá. I vzhledem k tomu je pak logické dovozovat, že pro účely posouzení, zda jde o písemné ujednání „účastníků řízení v obchodní věci“, je rozhodné, zda předmětem řízení zahájeného u soudu, jehož místní příslušnost je dovozována z prorogační doložky, je „obchodní věc“ ve smyslu práva hmotného („obchodní věc“ ve smyslu právního vztahu, pro jehož případné porušení strany sjednaly prorogační doložku).

11) Z řečeného plyne, že i pro účely výkladu ustanovení § 89a o. s. ř. jsou uplatnitelné závěry, jež o povaze obchodního závazkového vztahu založeného dohodou dle § 262 odst. 1 obch. zák. zformuloval Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 15. 12. 1998, sp. zn. 33 Cdo 2272/98, uveřejněném pod číslem 1/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 1/2000“ (podle kterých závazkový vztah mezi stranami, které uzavřely dohodu podle ustanovení § 262 odst. 1 obch. zák., že jejich vztah se řídí obchodním zákoníkem, je závazkovým vztahem obchodním a spor mezi těmito stranami je z procesního hlediska „obchodní věcí“).

12) Ve vztahu k věcem vypočteným v § 261 odst. 3 obch. zák. (mezi něž ve smyslu § 261 odst. 3 písm. d/ obch. zák. náleží i závazkové vztahy ze smlouvy o úvěru), definovaným jako „obchodní věc“ bez ohledu na povahu účastníků, pak platí např. závěr zformulovaný přímo pro závazkový vztah ze smlouvy o úvěru v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 1441/2005 („Závazkový vztah založený smlouvou o úvěru je dle § 261 odst. 3 písm. d/ obch. zák. závazkovým vztahem obchodním a z procesního hlediska jde o obchodní věc.“), jež se potud opírá o R 1/2000 i o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 813/2001, uveřejněný pod číslem 16/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

13) Na tomto základě lze uzavřít, že „obchodní věcí“ ve smyslu ustanovení § 89a o. s. ř. se rozumí i věc, ve které je předmětem sporu plnění ze závazko-

vého vztahu, který se řídí obchodním zákoníkem (jen) proto, že smluvní strany závazkového vztahu uzavřely dohodu podle ustanovení § 262 odst. 1 obch. zák., nebo proto, že tak bez ohledu na povahu účastníků závazkového vztahu určuje ustanovení § 261 odst. 3 obch. zák.

14) Řečené platí bez zřetele k tomu, že s účinností od 1. 1. 2014 (po novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony) je zkoumaná otázka upravena jinak (podle § 89a o. s. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2014 mohou prorogační doložku sjednat pouze účastníci řízení „ve věcech týkajících se vztahů mezi podnikateli vyplývajících z podnikatelské činnosti“).

II. K prorogační doložce u spotřebitelských smluv.

15) Obecné soudy při posuzování prorogačních doložek v „obchodních věcech“ správně rozlišují, zda je vůbec namístě zabývat se možnou ochranou poskytovanou účastníku řízení podle právní úpravy spotřebitelských smluv, podle toho, zda jde o „spotřebitele“ ve smyslu ustanovení § 52 odst. 3 obč. zák.

16) Tak např. Okresní soud Praha – západ v usnesení ze dne 21. 6. 2010, sp. zn. 21 EC 750/2010, v zásadě správně uvedl, že smlouva o úvěru, ač je absolutním (typovým) obchodem a tedy obchodní věcí, přesto může splňovat definiční znaky smlouvy spotřebitelské, které jsou dány povahou smluvních stran.

17) Obecné soudy se dále při posouzení, jaký vliv na platnost prorogační doložky má skutečnost, že byla sjednána v „obchodní věci“, která spadá do režimu spotřebitelských smluv (typově do režimu smluv o spotřebitelských úvěrech), opakovaně zabývaly transpozicí směrnice 93/13 v českém právním řádu.

18) Tak např. Okresní soud Praha – západ v usneseních ze dne 10. května 2010, sp. zn. 21 EC 387/2010, a ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 18 C 360/2010, uvedl, že směrnice 93/13 byla implementována do českého právního řádu novelou občanského zákoníku provedenou zákonem č. 367/2000 Sb., s účinností od 1. 1. 2001, kdy byl občanský zákoník doplněn o ustanovení § 52 a násl. o spotřebitelských smlouvách, a „jelikož ustanovení článku 3 směrnice 93/13 nebylo výslovně přejato, je přímo aplikovatelné“.

19) V usnesení ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 18 C 360/2010, Okresní soud Praha – západ rovněž uvedl, že ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák. představuje transpozici článku 3 směrnice 93/13. V usnesení ze dne 21. 6. 2010, sp. zn. 21 EC 750/2010, vyšel Okresní soud Praha – západ z toho, že směrnice 93/13 byla implementována do českého právního řádu ustanoveními § 52 až § 65 obč. zák., která je třeba aplikovat i na vztahy obchodní povahy, jejichž stranou je spotřebitel, je-li to ve prospěch této smluvní strany (jak ostatně plyne z ustanovení § 262 odst. 4, věty první, části věty za středníkem, obch. zák.), což v případě, že má charakter smlouvy spotřebitelské, platí i o smlouvě o úvě-

ru. (Týž závěr učinil Obvodní soud pro Prahu 5 v usnesení ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 20 C 304/2010.)

20) Při výkladu ustanovení § 55 a § 56 obč. zák. na daný případ shledal Okresní soud Praha – západ v usnesení ze dne 21. 6. 2010, sp. zn. 21 EC 750/2010, problematickou úpravu jen relativní neplatnosti ujednání těmito ustanoveními zakázaných. S přihlédnutím k rozsudkům Soudního dvora Evropské unie (dále též jen „Soudní dvůr“) ze dne 27. 6. 2000, *Océano Grupo Editorial a Salvat Editores*, C-240/98 až C-244/98, Recueil, str. 1-4941, a ze dne 4. 6. 2009, *Pannon*, C-243-08, Sběrka rozhodnutí, str. 1-4713, a ve vztahu k posuzované otázce platnosti prorogační doložky pak dovedl, že předmětné smluvní ujednání je neplatné a proto k němu nelze přihlížet, neboť v rozporu s článkem 3 směrnice 93/13 nutí spotřebitele, aby uznal výlučnou místní příslušnost soudu, který je vzdálen od místa jeho bydliště.

21) V témž duchu formuloval své závěry i Obvodní soud pro Prahu 5 v usnesení ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 21 C 19/2011.

22) Krajský soud v Praze se v usnesení ze dne 21. 9. 2010, sp. zn. 21 Co 454/2010, vyjádřil k platnosti prorogačních doložek u spotřebitelských smluv tak, že ustanovení § 55 a § 56 obč. zák. (...) jednak poskytují spotřebiteli ochranu spočívající v zákazu odchýlit se dispozitivním úkonem od zákona v neprospěch spotřebitele, dále stanoví výkladové pravidlo pro interpretaci smluvních ujednání, která musí být realizována vždy ve prospěch výkladu pro spotřebitele příznivějšího, v neposlední řadě definuje a provádí demonstrativní výčet smluvních ujednání, která jsou klamavá, nepřiměřená, a tudíž i nepřipustná, tedy těch, „která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran“. Dodal, že občanský zákoník umožňuje spotřebiteli dovolávat se neplatnosti takových ujednání, přičemž tuto neplatnost upravoval až do přijetí zákona č. 155/2010 Sb. jako neplatnost relativní, ač právní doktrína i soudní praxe ovlivněná rozhodovací činností Soudního dvora klamavá a nepřiměřená smluvní ujednání prohlašovala za neplatná absolutně.

23) S přihlédnutím k rozsudkům Soudního dvora ve věci *Océano Grupo Editorial a Salvat Editores* a ve věci *Pannon* pak dovedl, že zkoumané smluvní ujednání (prorogační doložka) je neplatné (a proto k němu nelze přihlížet), neboť v rozporu s článkem 3 směrnice 93/13 nutí spotřebitele (v daném případě žalovaného), aby uznal výlučnou místní příslušnost soudu, který je značně vzdálen od místa jeho bydliště, což jej již dopředu znevýhodňuje a znesnadňuje mu, aby se k soudu dostavil. Poznamenal též, že z obsahu smlouvy a Všeobecných smluvních podmínek nevyplývá, že by prorogační doložka byla sjednána individuálně, takže podmínky smlouvy nelze považovat za sjednané individuálně ve smyslu článku 3 odst. 1 směrnice 93/13. Tamtéž odvolací soud dodal, že „otázku značné nerovnováhy v právech a povinnostech stran“ je třeba i ve světle citovaného

unijního předpisu posuzovat vždy individuálně podle konkrétních okolností případu, tudíž (kdyby žalovaný neměl místo bydliště vzdálené od doložkou sjednaného soudu ve vzdálenosti více než jednoho sta kilometrů, na rozdíl od žalobkyně, jejíž sídlo je shodné se sídlem soudu prvního stupně, nebo kdyby například v místě sídla takového soudu pracoval) by bylo možné uvažovat o tom, že dotčené smluvní ujednání „značnou či významnou nerovnováhu“ do vztahu smluvních stran nepřináší.

a) K transpozici směrnice 93/13 v českém právním řádu.

24) Jakkoliv se podávaný výklad soustřeďuje k aktuálnímu znění výše citovaných předpisů, nelze pominout (a výše citovaná rozhodnutí dokládají), že řada soudy zkoumaných prorogačních doložek ve spotřebitelských smlouvách byla sjednána v době do 31. 7. 2010 (před novelou občanského zákoníku provedenou zákonem č. 155/2010 Sb.), kdy ustanovení § 55 odst. 2 obč. zák. určovalo, že ujednání ve spotřebitelských smlouvách ve smyslu § 56 se považují za platná, pokud se spotřebitel nedovolá jejich neplatnosti (§ 40a). Ovlivňuje-li však takové ujednání přímo i další ujednání smlouvy, může se spotřebitel dovolat neplatnosti celé smlouvy. Ustanovení § 40a obč. zák. do stejné doby odkazovalo též na § 55 obč. zák.

25) S přihlédnutím k tomu, že soudy se – jak popsáno výše – zabývaly i tím, zda směrnice 93/13 byla řádně transponována do českého právního řádu, přičemž dospívaly i k závěru, že o řádnou transpozici nešlo (srov. bod 18/), je nezbytné se nejprve vyslovit k této otázce.

26) V porovnání s článkem 3 odst. 1 směrnice 93/13 (v českém překladu, shora citovaném) nehovoří ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák. o „smluvních podmínkách“, nýbrž o „ujednáních“ (v § 56 odst. 2 a 3 obč. zák. o „smluvních ujednáních“), ani o „rozporu s požadavkem přiměřenosti“, nýbrž o „rozporu s požadavkem dobré víry“.

27) Porovnáním dikce článku 3 směrnice 93/13 a ustanovení § 56 obč. zák. lze dále dospět k závěru, že právní úprava obsažená v občanském zákoníku jde nad rámec ochrany garantované spotřebiteli směrnicí 93/13, jelikož v intencích § 55 odst. 2 obč. zák. postihuje sankcí absolutní neplatnosti (do 31. 7. 2010 relativní neplatnosti) veškerá smluvní ujednání příkladmo vypočtená v § 56 odst. 3 obč. zák., bez zřetele k tomu, zda příslušné smluvní ujednání bylo sjednáno individuálně.

28) Jinak řečeno, zatímco článek 3 směrnice 93/13 (a na něj navazující příloha směrnice 93/13) se zabývá nepřiměřeností smluvního ujednání jen tehdy, nebylo-li individuálně sjednáno, ustanovení § 56 obč. zák., ve spojení s § 55 odst. 2 obč. zák., prohlašuje za absolutně neplatná všechna ujednání, jež dikce § 56 obč. zák. zakazuje (v odstavci 1) a příkladmo též vypočítává (v odstavci 3), bez zřetele k tomu, že šlo o ujednání sjednaná individuálně nebo dokonce

(jakkoliv výjimečný takový případ bude) o ujednání, jehož zahrnutí do spotřebitelské smlouvy si na dodavateli vynutil spotřebitel.

29) Příloha směrnice 93/13 uvádí v odstavci 1 písm. q) jako podmínku, která může být pokládána za nepřiměřenou, také podmínku, jejímž cílem nebo následkem je „zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránění uplatnění tohoto práva, nepřiměřené omezování důkazů, které má spotřebitel k dispozici, nebo ukládání důkazního břemene, které by podle použitelných právních předpisů mělo příslušet druhé smluvní straně, spotřebiteli“. Oproti tomu příkladný výčet neplatných ujednání obsažený v § 56 odst. 3 obč. zák. obdobně pravidlo neobsahuje.

30) Podle článku 6 odst. 1 směrnice 93/13 členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek. Článek 7 odst. 1 směrnice 93/13 pak určuje, že členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a konkurentů existovaly přiměřené a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání nepřiměřených podmínek ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli. Oproti tomu dikce § 55 odst. 2 obč. zák. vychází z koncepce absolutní neplatnosti (nikoliv „nezávaznosti“) příslušných (smluvních) ujednání. V době do 31. 7. 2010 pak pro tato ujednání platil pouze princip relativní neplatnosti vycházející ve shodě s dikcí § 40a obč. zák., v tehdejší znění, z toho, že příslušné ujednání se považuje za platné, dokud se spotřebitel neplatnosti nedovolá, a budovaný na koncepci promlčitelnosti námítky relativní neplatnosti (ve lhůtě tří let).

31) K výše popsáným nedostatkům transpozice směrnice 93/13 v českém právním řádu srov. v literatuře např. Pelikánová, I.: České právo, Evropa a rozhodčí doložky. XIX. Karlovarské právnícké dny. Sborník. Příbram. Nakladatelství Leges, s. r. o., 2011 (dále jen „Pelikánová“), str. 244 – 268.

b) K přímému účinku směrnice 93/13 v českém právním řádu.

32) Směrnice je jako jeden z pramenů práva Evropské unie definována v článku 288 Smlouvy o fungování Evropské unie – dále jen „SFEU“ (dříve článek 249 Smlouvy o založení Evropských společenství a ještě předtím článek 189 Smlouvy o založení evropského společenství) jako „závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům“. Na rozdíl od přímo použitelného nařízení je možnost přímého účinku směrnice jako právního aktu Evropské unie podmíněna:

1/ Nedostatečnou nebo chybějící implementací. (Je vyloučeno, aby soud jakkoli uvažoval o přímém účinku směrnice, jestliže předtím dospěl k závěru, že byla řádně implementována do vnitrostátního práva).

2/ Uplynutím implementační lhůty.

3/ Dostatečně přesným a bezpodmínečným ustanovením směrnice.

Všechny tyto podmínky musí být splněny současně.

33) K přímému účinku směrnic v judikatuře Soudního dvora srov. především rozsudek ze dne 4. 12. 1974, Van Duyn, 41/74, Recueil, str. 1337 a rozsudek ze dne 5. 4. 1979, Ratti, 148/78, Recueil, str. 1629 a v literatuře např. dílo Bobek, M., Bříza, P., Komárek, J.: Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie. Vydání 1. Praha: C.H. Beck, 2011 (dále jen „Bobek – Bříza – Komárek“), str. 61 – 102.

34) Bez zřetele k tomu, že budou splněny všechny podmínky pro přímý účinek směrnice (jak popsány pod bodem 32/), je však přímý účinek směrnice vyloučen, jde-li o tzv. horizontální přímý účinek směrnice, tedy o situaci, kdy by měl být přímý účinek směrnice uplatněn ve sporu mezi jednotlivci (srov. v judikatuře Soudního dvora rozsudek ze dne 26. 2. 1986, Marshall, 152/84, Recueil, str. 723 a rozsudek ze dne 14. 7. 1994, Faccini Dori, C-91/92, Recueil, str. 1-3325).

35) Aniž by Nejvyšší soud na tomto místě formuloval závazný názor k otázce nedostatečné či chybějící implementaci směrnice 93/13 v českém právním řádu (za stavu, kdy o splnění dalších dvou podmínek přímého účinku této směrnice daných uplynutím implementační lhůty a dostatečně přesným a bezpodmínečným ustanovením této směrnice pochyb nemá), na základě výše podaného výkladu uzavírá, že při úvaze o platnosti sjednané prorogační doložky je přímý účinek směrnice 93/13 vyloučen, jelikož jde o spor vedený na horizontální úrovni (o spor mezi jednotlivci, konkrétně /v intencích § 52 odst. 2 a 3 obč. zák./ mezi dodavatelem na straně jedné a spotřebitelem na straně druhé). Ještě jinak řečeno, v soukromoprávním sporu ze spotřebitelské smlouvy mezi dodavatelem a spotřebitelem, ve kterém posuzuje platnost sjednané prorogační doložky, nesmí soud aplikovat směrnici 93/13 přímo; kdyby tak učinil, šlo by o horizontální přímý účinek směrnice 93/13, zakázaný judikaturou Soudního dvora.

c) K nepřímému účinku směrnice 93/13 v českém právním řádu.

36) Nepřímým účinkem směrnice se obecně rozumí povinnost vykládat vnitrostátní právo souladně s jejím zněním a účelem (požadavek eurokonformního výkladu); srov. v literatuře Bobek – Bříza – Komárek, str. 147 – 188. V judikatuře Soudního dvora se na dané téma uvádí např. v rozsudku ze dne 5. 10. 2004, Pfeiffer a další, C-397/01 až C-403/01, Sbírka rozhodnutí, str. 1-8835, že: „Ačkoliv zásada výkladu vnitrostátního práva v souladu s právem Společenství (...) se v první řadě týká vnitrostátních ustanovení přijatých k provedení příslušné směrnice, neomezuje se (...) na pouhý výklad znění těchto ustanovení, nýbrž

vyžaduje, aby vnitrostátní soud vzal v úvahu celé vnitrostátní právo za účelem posouzení, nkolik může být uplatněno způsobem, který nevede k výsledku, jenž je v rozporu s výsledkem směrnici zamýšleným.“

37) Povinnost souladného výkladu nachází své meze ve výkladových metodách. Vnitrostátní orgány nejsou nuceny jít nad rámec výkladových metod, které jsou v jejich právu uznávány. Srov. v literatuře opět Bobek – Bříza – Komárek, str. 188 a v judikatuře Soudního dvora rozsudek ze dne 4. 7. 2006, Konstantinos Adeneler, C-212/04, Sbírka rozhodnutí, str. 1-6057, kde se pod bodem 111 uvádí, že: „zásada konformního výkladu (...) vyžaduje, aby vnitrostátní soudy učinily vše, co spadá do jejich pravomoci, tím že vezmou v úvahu veškeré vnitrostátní právo a použijí metody výkladu jím uznané, tak aby zajistily plnou účinnost dotčené směrnice a došly k výsledku, který by byl v souladu s cílem sledovaným touto směrnicí“.

38) Další mezí nepřímého účinku směrnice je respekt k obecným právním zásadám, které souladný (eurokonformní) výklad nemůže porušovat. Vnitrostátní orgán aplikace práva není rovněž povinován k souladnému (eurokonformnímu) výkladu, který by byl *contra legem*. Srov. opět v literatuře Bobek – Bříza – Komárek, str. 188 a v judikatuře věc Adeneler, bod 110 („Povinnost vnitrostátního soudu přihlížet k obsahu směrnice, pokud vykládá a používá relevantní pravidla vnitrostátního práva, je /... / omezena obecnými právními zásadami, zejména zásadou právní jistoty a zásadou zákazu zpětné účinnosti, a nemůže sloužit jako základ pro výklad vnitrostátního práva *contra legem*.“).

39) Ve výše ustaveném rámci Nejvyšší soud především pokládá za nezbytné vytýčit cíle možného eurokonformního výkladu směrnice 93/13 (pro případ konečného závěru o nenáležitě transpozici některých článků směrnice v českém právním řádu) poukazem na judikaturu Soudního dvora k výkladu směrnice 93/13. Jde o následující závěry.

40) „Systém ochrany zavedený směrnicí 93/13 vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli z hlediska jak vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti, což ho vede k tomu, že přistoupí k podmínkám předem vyhotoveným prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah“ (rozsudek ve věci Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, bod 25, a rozsudek ze dne 26. 10. 2006, Mostaza Claro, C-168/05, Sbírka rozhodnutí, str. I-10421, bod 25).

41) Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že spotřebitel není zneužívající smluvní klauzulí vázán a že v tomto ohledu není nezbytné, aby tuto klauzuli nejprve úspěšně napadl (Pannon, bod 1. výroku).

42) Vnitrostátní soud má povinnost posoudit z úřední povinnosti zneužívající charakter smluvní klauzule, pokud má k dispozici informace o právním a skutkovém stavu, které jsou pro tyto účely nezbytné. Považuje-li takovouto smluvní klauzuli za zneužívající, zdrží se jejího použití, vyjma případu, kdy s tím spotře-

bitel nesouhlasí. Tuto povinnost má vnitrostátní soud i při ověřování své vlastní místní příslušnosti (Pannon, bod 2. výroku).

43) Je na vnitrostátním soudu, aby určil, zda takové smluvní ustanovení, jaké je předmětem sporu v původním řízení, splňuje kritéria, která jsou požadována k tomu, aby bylo ustanovení považováno za zneužívající ve smyslu článku 3 odst. 1 směrnice. Vnitrostátní soud přitom musí zohlednit skutečnost, že ustanovení obsažené ve smlouvě uzavřené mezi spotřebitelem a poskytovatelem nebo prodávajícím, které bylo do smlouvy vloženo, aniž bylo předmětem individuálního vyjednávání, a které zakládá výlučnou příslušnost soudu, v jehož obvodu se nachází sídlo poskytovatele nebo prodávajícího, může být považováno za zneužívající (Pannon, bod 3. výroku).

44) Článek 267 SFEU je třeba vykládat v tom smyslu, že výklad pojmu „zneužívající klauzule“, uvedeného v článku 3 odst. 1 směrnice 93/13 a v příloze této směrnice, jakož i stanovení kritérií, která vnitrostátní soud musí použít při přezkumu smluvní klauzule s ohledem na ustanovení této směrnice, spadají do pravomoci Soudního dvora Evropské unie, přičemž je věcí vnitrostátního soudu, aby s přihlédnutím k uvedeným kritériím rozhodl o konkrétní kvalifikaci předmětné smluvní klauzule v závislosti na okolnostech daného případu (rozsudek Soudního dvora /velkého senátu/ ze dne 9. 11. 2010, VB Pénzügyi Lizing Zrt., C-137/08, Sbírka rozhodnutí, str. I-10847, bod 44).

45) Vnitrostátní soud musí přijmout z úřední povinnosti vyšetřovací opatření za účelem zjištění, zda klauzule o výlučné místní příslušnosti soudu uvedená ve smlouvě, která je předmětem sporu, jenž mu byl předložen, a která byla uzavřena mezi prodávajícím nebo poskytovatelem na jedné straně a spotřebitelem na straně druhé, spadá do působnosti směrnice 93/13, a pokud ano, posoudit z úřední povinnosti možný zneužívající charakter takové klauzule (VB Pénzügyi Lizing Zrt., bod 56).

46) Klauzule obsažená ve smlouvě uzavřené mezi spotřebitelem a poskytovatelem nebo prodávajícím, která byla do smlouvy vložena, aniž byla individuálně sjednána, a která zakládá výlučnou místní příslušnost soudu, který se nachází v blízkosti sídla poskytovatele nebo prodávajícího, jak z hlediska územního, tak i dopravních možností, musí být považována za zneužívající ve smyslu článku 3 směrnice 93/13, protože v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele (VB Pénzügyi Lizing Zrt., bod 53 a předtím Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, bod 22).

47) Článek 6 odst. 1 a článek 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že vnitrostátní soud, který i bez návrhu zjistil, že smluvní klauzule má zneužívající charakter, není k tomu, aby vyvodil z tohoto zjištění důsledky, povinen čekat na to, až spotřebitel, který je informován o svých právech, navrhne zrušení uvedené klauzule. Zásada kontradiktornosti však obecně ukládá vnit-

roztátnímu soudu, který i bez návrhu zjistil, že smluvní klauzule má zneužívající charakter, aby o tom informoval účastníky řízení a umožnil jim, aby se k tomu kontradiktorně vyjádřili způsobem, který stanoví vnitrostátní procesní pravidla. K tomu, aby vnitrostátní soud mohl posoudit případný zneužívající charakter smluvní klauzule, na níž je založen návrh, který mu byl předložen, musí zohlednit všechny další klauzule smlouvy (rozsudek Soudního dvora /prvního senátu/ ze dne 21. 2. 2013, Banif Plus Bank Zrt., C-472/11, Sběrka rozhodnutí 2013, body 1. a 2 výroku).

48) Článek 3 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že:

- pojem „významná nerovnováha“ v neprospěch spotřebitele je třeba posuzovat na základě analýzy vnitrostátních právních předpisů, které by se použily v případě neexistence dohody stran, aby bylo možné posoudit, zda a případně do jaké míry je právní postavení spotřebitele smlouvou zhoršeno ve srovnání s právním postavením, jaké by měl podle platné vnitrostátní právní úpravy. Stejně tak by za tímto účelem mělo být přezkoumáno právní postavení, v jakém se daný spotřebitel nachází s ohledem na prostředky, které má podle vnitrostátních právních předpisů k dispozici pro zabránění dalšímu používání zneužívajících klauzulí;

- za účelem zodpovězení otázky, zda je způsobena nerovnováha „v rozporu s požadavkem dobré víry“, je třeba ověřit, zda prodávající nebo poskytovatel, který jedná se spotřebitelem poctivě a přiměřeně, mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s předmětnou klauzulí souhlasil v rámci individuálního vyjednávání o obsahu smlouvy.

Článek 3 odst. 3 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že příloha, na kterou toto ustanovení odkazuje, obsahuje pouze informativní a příkladný výčet ustanovení, která mohou být prohlášena za zneužívající (rozsudek Soudního dvora /prvního senátu/ ze dne 14. 3. 2013, Mohamed Aziz, 415/11, Sběrka rozhodnutí 2013, bod 2. výroku).

d) K nedostatkům transpozice směrnice 93/13 v českém právním řádu a k možnostem jejich překlenutí prostřednictvím nepřímého účinku směrnice.

49) Srovnání českého překladu směrnice 93/13 s jinými jazykovými verzemi vyvolává pochybnosti o věrnosti českého překladu (srov. bod 26/ výše a v literatuře Pelikánová, str. 247).

50) Tam, kde článek 2 písm. a) směrnice 93/13 v české verzi hovoří o „nepřiměřených podmínkách“, používá slovenská verze spojení „nekalé podmienky“, anglická verze spojení „unfair terms“, německá verze spojení „mißbräuchliche Klauseln“ a francouzská verze spojení „clauses abusives“. V článku 3 odst. 1 směrnice 93/13 v české verzi se hovoří o „smluvní podmínce“ (obdobně slovenská verze používá spojení „zmluvná podmienka“), kdežto anglická verze používá spojení „contractual term“ (v německé verzi jde o „eine Vertragsklausel“

a ve francouzské verzi o „une clause d'un contrat“). Uvedená skutečnost však nebrání úsudku o řádné transpozici směrnice 93/13 v občanském zákoníku, který již (přílehavěji oproti české verzi směrnice) nepoužívá v § 56 výraz „podmínka“, nýbrž ujednání (respektive „smluvní ujednání“); okolnost, že se občanský zákoník tamtéž vyhýbá přívlastku „nepřiměřený“ (ale i jinému přívlastku), se samostatně (jako nedostatek transpozice vynucující úvahy o nepřímém účinku směrnice) rovněž neprojevuje (podstatné je, jaké důsledky s sebou použití takového /smluvního/ ujednání nese). Obdobně to platí o „rozporu s požadavkem přiměřenosti“ (článek 3 odst. 1 směrnice 93/13 v české verzi). Slovenská verze na stejném místě užívá spojení „napriek požiadavke dôvery“, anglická verze pak spojení „contrary to the requirement of good faith“, německá verze spojení „wenn sie entgegen dem Gebot von Treu und Glauben“ a francouzská verze spojení „en dépit de l'exigence de bonne foi“. Odtud je zjevné, že je-li v rámci transpozice směrnice 93/13 v textu § 56 odst. 1 obč. zák. užito spojení v „rozporu s požadavkem dobré víry“, jde o obrat, který sice neodpovídá českému překladu směrnice 93/13, ale vystihuje lépe podstatu příslušného článku směrnice 93/13, tak jak plyne z jiných jazykových verzí této směrnice.

51) V tom, že právní úprava obsažená v občanském zákoníku jde nad rámec ochrany garantované spotřebiteli směrnicí 93/13, jelikož v intencích § 55 odst. 2 obč. zák. postihuje (s výjimkou založenou od 1. 4. 2012 u rozhodčích doložek ustanovením § 3 odst. 2 a 3 zákona o rozhodčím řízení) sankcí absolutní neplatnosti veškerá smluvní ujednání, jež zakazuje dikce § 56 odst. 1 a 3 obč. zák. (srov. oproti tomu v bodě 40/ citované závěry o systému ochrany vybudovanému směrnicí 93/13, věc Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, bod 25, a věc Mostaza Claro, bod 25), bez zřetele k tomu, zda příslušné smluvní ujednání bylo sjednáno individuálně, podklad pro závěr, že nejde o řádnou transpozici, též bez dalšího nespočívá. Jak se (totiž) podává z článku 8 směrnice 93/13, členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele. Tím, že zakazuje (pod sankcí absolutní neplatnosti), aby spotřebitelské smlouvy obsahovaly ujednání, která odporují ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák. (obecně), respektive (příkladným výčtem) ustanovení § 56 odst. 3 obč. zák., totiž český právní řád nepochybně poskytuje spotřebiteli v současné době vyšší míru ochrany, než jaká se podává ze směrnice 93/13.

52) Lze tedy shrnout, že podle ustanovení § 55 odst. 2 obč. zák. se pokládá za neplatné (s výjimkou uvedenou v § 56 odst. 2 obč. zák. a s výjimkou obsaženou v § 3 odst. 2 a 3 zákona o rozhodčím řízení) každé smluvní ujednání spotřebitelské smlouvy, které v rozporu s požadavkem dobré víry znamená k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran (§ 56 odst. 1 obč. zák.), zejména pak ujednání vypočtené příkladmo v ustanovení § 56 odst. 3 obč. zák., a to bez zřetele k tomu, zda jde o ujednání sjednané individuálně.

53) Jak je ovšem patrné z výkladu podaného shora (srov. bod 29/), směrnice 93/13 nebyla implementována do českého právního řádu v tom směru, že ve výčtu příkladných jednání v § 56 odst. 3 obč. zák. (jenž zjevně má být transpozicí bodu 1. přílohy směrnice 93/13) chybí „ujednání“ (respektive „podmínka“) popsané v odstavci 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13. Toto zjištění nabývá na významu při posouzení „závaznosti“ prorogačních doložek sjednaných ve spotřebitelských smlouvách, jelikož Soudní dvůr ve své judikatuře vyložil právě „ujednání“ popsané v odstavci 1 písm. q) směrnice 93/13 v tom ohledu, že se vztahuje i na prorogační doložky, jež nebyly sjednány individuálně (srov. výše body 42/ a 43/ a tam citovanou věc Pannon, body 2. a 3. výroku a zejména bod 46/ a tam citované věci VB Pénzügyi Lizing Zrt., bod 53 a Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, bod 22), tedy, že v takovém případě jde o zneužívající klauzuli.

54) K problému popsanému v bodu 53) Nejvyšší soud uvádí, že s přihlédnutím k teleologickému výkladu ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák. lze dovodit, že z množiny všech ujednání (tedy i těch, jež byla sjednána individuálně), která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, lze nepochybně jako ta, která k újmě spotřebitele znamenají značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, typově pojmenovat právě ujednání, která nebyla sjednána individuálně (která byla sepsána předem a na jejichž podobu proto nemohl mít spotřebitel žádný vliv). Má-li takové ujednání podobu prorogační doložky, která zakládá místní příslušnost soudu, který se nachází v blízkosti sídla dodavatele (§ 52 odst. 2 obč. zák.), jak z hlediska územního, tak i dopravních možností, musí být považováno za odporující ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák., jestliže v rozporu s požadavkem dobré víry způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele. Jinak řečeno, eurokonformního výkladu (výkladu odpovídajícího závěrům ve věcech VB Pénzügyi Lizing Zrt., bod 53 a Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, bod 22/) směrnice 93/13 lze pro účely posouzení prorogačních doložek sjednaných ve spotřebitelských smlouvách docílit (a účel sledovaný směrnicí 93/13 v souladu se zněním směrnice naplnit cestou jejího nepřímého účinku) shora podaným výkladem ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák., z něž lze bez větších potíží odvodit zneužívající charakter prorogační doložky, která nebyla sjednána individuálně, znevýhodňuje-li spotřebitele při určení místně příslušného soudu ku prospěchu druhé smluvní strany, bez zřetele k tomu, že výčet příkladných ujednání obsažených v § 56 odst. 3 obč. zák. nepřevzal ujednání obsažené v odstavci 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13.

55) Lze tedy shrnout, že prorogační doložka ve spotřebitelské smlouvě, která nebyla sjednána individuálně a která zakládá místní příslušnost soudu, jenž se nachází daleko od bydliště spotřebitele (§ 52 odst. 2 obč. zák.), jak z hlediska

územního, tak i dopravních možností, odporuje ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák., jestliže v rozporu s požadavkem dobré víry způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

56) Zbývá určit, jak má soud postupovat, zjistí-li při posuzování podmínek řízení (po podání žaloby dodavatelem), že prorogační doložka, o kterou dodavatel (žalobce) opírá místní příslušnost soudu, tak jak byla sjednána ve spotřebitelské smlouvě, odporuje ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák. Zda je namístě rovnou přijmout rozhodnutí dle § 105 o. s. ř. (o nedostatku místní příslušnosti osloveného soudu a postoupení věci příslušnému soudu) nebo zda má soud postupovat jinak a jak. V judikatuře Soudního dvora je opakovaně zdůrazněno, že vnitrostátní soud má povinnost posoudit zneužívající charakter smluvní klauzule z úřední povinnosti, pokud má k dispozici informace o právním a skutkovém stavu, které jsou pro tyto účely nezbytné (srov. bod 42/ a tam citovanou věc Pannon, bod 2. výroku). Ve vztahu k prorogačním doložkám je požadavek, aby soud z úřední povinnosti přijal vyšetřovací opatření za účelem zjištění, zda klauzule o výlučné místní příslušnosti soudu uvedená ve smlouvě, která je předmětem sporu, jenž mu byl předložen, a která byla uzavřena mezi prodávajícím nebo poskytovatelem na jedné straně a spotřebitelem na straně druhé, spadá do působnosti směrnice 93/13, a pokud ano, posoudit z úřední povinnosti možný zneužívající charakter takové klauzule, výslovně formulován ve věci VB Pénzügyi Lizing Zrt., bod 56 (srov. bod 45/). Na druhé straně judikatura Soudního dvora také uzavírá, že považuje-li (soud) takovouto smluvní klauzuli za zneužívající, zdrží se jejího použití, vyjma případu, kdy s tím spotřebitel nesouhlasí, přičemž tuto povinnost má vnitrostátní soud i při ověřování své vlastní místní příslušnosti (srov. opět bod 42/ a tam citovanou věc Pannon, bod 2. výroku). Obdobně se pak ve věci Banif Plus Bank, body 1. a 2. výroku, jak je citována pod bodem 47), uzavírá, že „vnitrostátní soud, který i bez návrhu zjistil, že smluvní klauzule má zneužívající charakter, není k tomu, aby vyvodil z tohoto zjištění důsledky, povinen čekat na to, až spotřebitel, který je informován o svých právech, navrhne zrušení uvedené klauzule“, nicméně „zásada kontradiktornosti (...) obecně ukládá vnitrostátnímu soudu, který i bez návrhu zjistil, že smluvní klauzule má zneužívající charakter, aby o tom informoval účastníky řízení a umožnil jim, aby se k tomu kontradiktorně vyjádřili způsobem, který stanoví vnitrostátní procesní pravidla“. Jinak řečeno, judikatura Soudního dvora konzistentně vychází z toho, že i v případech, ve kterých lze zkoumané ujednání spotřebitelské smlouvy podřadit příkladnému výčtu zneužívajících klauzulí obsaženému v příloze směrnice 93/13 (konkrétně pak u prorogačních doložek odstavci 1 písm. q/ přílohy směrnice 93/13), by neměl soud přijmout závěr, že daná klauzule není pro spotřebitele závazná, dříve, než účastníkům poskytne možnost se k této otázce vyjádřit. Souhlas spotřebitele s ujednáním zakládajícím výlučnou místní příslušnost soudu, které bylo

soudem detekováno jako odporující odstavci 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13, přitom může být tím důvodem, pro který soud závěr o nezávaznosti zneužívající klauzule neučiní (srov. opět Pannon, bod 2 výroku).

57) Jakkoliv je následování judikatury Soudního dvora rozebrané v odstavci 56) v českém právním řádu ztíženo koncepcí, jež ujednání zakázaná podle § 56 odst. 1 a 3 obč. zák. sankcionuje absolutní neplatností (§ 55 odst. 2 obč. zák.), je Nejvyšší soud přesvědčen, že i v tomto případě lze docílit nepřímého účinku směrnice 93/13 eurokonformním výkladem příslušných ustanovení občanského soudního řádu a občanského zákoníku. Požadavek, aby strany sporu byly před přijetím rozhodnutí o nedostatku místní příslušnosti soudu v důsledku závěru o neplatném sjednání prorogační doložky ve spotřebitelské smlouvě upozorněny na možné posouzení prorogační doložky jako odporující § 56 odst. 1 obč. zák., lze v občanském soudním řízení naplnit prostřednictvím poučení, jež soud účastníkům sporu poskytne podle § 5 o. s. ř., přičemž důvodem pro takový postup v českém právním řádu nepochybně bude skutečnost, že konečný závěr o zneužívající povaze příslušného ujednání ve smyslu § 56 odst. 1 obč. zák. lze učinit až při zohlednění všech skutečností, jež mohly vést ke sjednání prorogační doložky a jež se nemusí podávat přímo z textu spotřebitelské smlouvy (např. skutečnost, že spotřebitel v obvodu zvoleného soudu sice nemá bydliště, ale je zde zaměstnán). Teprve tehdy, nevyjdou-li ani poté, co účastníci dostanou možnost se k této otázce vyjádřit (např. proto, že spotřebitel na výzvu soudu nereagoval), najevo jiné skutečnosti, jež by dokládaly, že příslušné ujednání (ač se tak podle spotřebitelské smlouvy jeví), neznamená (v rozporu s požadavkem dobré víry) výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech stran k újmě spotřebitele, bude namístě postup dle § 105 o. s. ř. (teprve poté, bude postaveno najisto, že jde o absolutně neplatné ujednání dle § 55 odst. 2 obč. zák.).

58) Postup rozebraný pod bodem 57) lze tedy shrnout tak, že soud, který při zkoumání podmínek řízení dospěje k závěru, že prorogační doložka sjednaná ve spotřebitelské smlouvě, která má založit jeho místní příslušnost, odporuje ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák., o tom vyrozumí účastníky řízení a vyzve je, aby se v určené lhůtě k této otázce vyjádřili. Závěr, že ujednání o prorogační doložce je absolutně neplatné (§ 55 odst. 2 obč. zák.) a že je namístě postupovat dle § 105 o. s. ř., přijme soud až poté, co ani ve lhůtě určené účastníkům řízení k vyjádření nevyjdou najevo (např. proto, že účastníci se k výzvě soudu nevyjádřili nebo proto, že spotřebitel v určené lhůtě popřel, že by prorogační doložka byla sjednána k jeho újmě) jiné skutečnosti, jež by dokládaly, že příslušné ujednání (ač se tak podle spotřebitelské smlouvy jeví) neznamená (v rozporu s požadavkem dobré víry) výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech stran k újmě spotřebitele.

Za podmínek uvedených v ustanovení § 237 o. s. ř. je od 1. 1. 2013 dovolání přípustné (s přihlédnutím k omezením dle § 238 o. s. ř.) též proti akcesorickým výrokům rozhodnutí odvolacího soudu, jímž se odvolací řízení končí, včetně výroků o nákladech řízení. Peněžité plnění přiznané výrokem o nákladech řízení nelze označit pro účely posouzení přípustnosti dovolání za plnění ze vztahu ze spotřebitelské smlouvy, z pracovněprávního vztahu nebo z věci uvedené v § 120 odst. 2 o. s. ř. (§ 238 odst. 1 písm. d/ o. s. ř., ve znění účinném od 1. 1. 2013), ani když je výrok o nákladech řízení akcesorickým výrokem v rozhodnutí, jež se (co do „merita“) takového „vztahu“ nebo takové „věci“ týkalo (ve výroku o nákladech řízení se zvláštní povaha těchto vztahů a věcí dovolující prolomení stanoveného limitu nijak neprojevuje).

Přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. není (od 1. 1. 2013) budována na kritériu „zásadní právní významnosti“ napadeného rozhodnutí. Jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva: 1) při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo 2) která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo 3) která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo 4) která má být dovolacím soudem (jako dříve vyřešená právní otázka) posouzena jinak, pak je dovolání (s výjimkami dle § 238 o. s. ř.) přípustné bez dalšího.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1172/2013)

Rozsudkem ze dne 14. 6. 2012 zastavil M ě s t s k ý s o u d v Praze (dále jen „insolvenční soud“) řízení o žalobě, kterou se žalobce RNDr. V. C. domáhal vůči žalovanému insolvenčnímu správci dlužníka PSBD určení, že jeho nepeněžité pohledávka na bezúplatný převod vlastnického práva k označené bytové jednotce, k nebytové jednotce a k odpovídajícímu podílu ke společným částem domu a pozemkům (dále jen „jednotka“), kterou přihlásil do insolvenčního řízení vedeného u insolvenčního soudu, je po právu (bod I. výroku). V rozsahu, v němž se žalobce domáhal určení, že jeho peněžité pohledávka ve výši 100 200 Kč, odpovídající dalšímu členskému vkladu žalobce a členskými příspěvkům dlužníkovi, kterou přihlásil do insolvenčního řízení vedeného u insolvenčního soudu, je po právu, insolvenční soud žalobu zamítl (bod II. výroku). Dále žalobci uložil zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení částku 12 240 Kč (bod III. výroku).

K odvolání žalobce V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 10. 1. 2013 změnil rozsudek insolvenčního soudu v bodě I. výroku tak, že žalobu v této

části zamítl (první výrok, část věty před středníkem) a v bodech II. a III. výroku rozsudek insolvenčního soudu potvrdil (první výrok, část věty za středníkem). Dále žalobci uložil zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 12 826 Kč (druhý výrok).

Proti rozsudku odvolacího soudu (a to výslovně proti všem jeho výrokům) podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítaje, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř., tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

„Zásadní právní význam“ napadeného rozhodnutí spatřuje dovolatel ve výkladu ustanovení § 173 a násl. zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a v nesprávné interpretaci ustanovení § 285 odst. 4 insolvenčního zákona, s tím, že příslušnou právní otázku řeší soudy rozdílně.

K přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení dovolatel uvádí, že přihlášku nepeněžitě pohledávky (kterou vyčíslil) podal proto, aby bylo uspokojeno jeho zákonné právo z titulu nároku na bezúplatný převod vlastnického práva k jednotce. „Jde vlastně o pohledávku sui generis, která však není právně nemožná, nýbrž je existující a tedy i faktická.“ Ustanovení § 285 odst. 4 insolvenčního zákona zavádí nově (na rozdíl od zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání) práva osob odlišných od osob v postavení insolvenčních věřitelů a ukládá nové povinnosti insolvenčnímu správci. Taková činnost vykonávaná insolvenčním správcem je činností mimo jeho mandát, tedy činností nad rámec insolvenčního řízení a jeho ustanovení dle insolvenčního zákona.

Insolvenční zákon (pokračuje dovolatel) stanoví okruh účastníků, kteří mají práva a povinnosti založené insolvenčním zákonem, a to v ustanoveních § 14 a § 15. Dosavadní judikatura ani insolvenční zákon do dnešního dne neodpovídá na otázku, jaké právní postavení mají členové bytového družstva (jež je v konkursu), kteří mají zákonné předkupní právo k bezplatnému převodu bytu a nebytového prostoru. Zde je důležité uvést (míní dovolatel), že civilní právo stojí na několika základních principech, z nichž jedním je princip, podle kterého „co není zákonem zakázáno, je dovoleno“. Dovolatel tedy podal oprávněný návrh adresovaný insolvenčnímu soudu, navíc na předepsaném formuláři, a domáhal se tak před soudem ochrany zákonem zaručeného práva, které se mu zatím nedostalo.

Dále dovolatel poukazuje na ustanovení § 41 odst. 2 o. s. ř., ve spojení s § 7 insolvenčního zákona, s tím, že insolvenční soud měl zhodnotit jeho podání podle obsahu jako uplatnění nároku z předkupního práva a postoupit je insolvenčnímu správci jako osobě, která jako jediná má kompetenci i povinnost ke splnění jeho zákonného nároku.

Dovozuje, že podle zákona č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebyto-

vým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), je jeho nárok nepeněžitou pohledávkou, která měla být při přezkumném jednání zjištěna coby podmínka uspokojení dle § 285 odst. 4 insolvenčního zákona. S odkazem na ustanovení § 5 insolvenčního zákona dovolatel uvádí, že oba soudy svými rozhodnutími negují zásadu vyjádřenou v § 5 písm. c) insolvenčního zákona.

Dovolatel rovněž tvrdí, že mu svědčí princip „legitimního očekávání“.

Namítá také, že měl-li insolvenční soud již u prvního jednání ve věci za to, že jeho nárok lze posoudit po právní stránce jinak (jako „přimusovou žalobu“), měl jej o tom poučit dle § 118a o. s. ř.

K nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 5/05 (uveřejněnému pod číslem 77/2006 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu), pak dovolatel uvádí, že ten netvrdí, že podání přihlášky je v rozporu se zákonnou úpravou. A konečně dovolatel dodává, že to, jak postupoval, bylo důsledkem neochoty žalovaného převést na něj jednotku (žalovaný ze své libovůle požadoval po dovolateli úhradu nákladů a odměny ještě před faktickým a právním převodem jednotky, když takový postup není nikde upraven).

N e j v y š š í s o u d dovolání odmítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

S přihlédnutím k době vydání dovolání napadeného rozhodnutí je na danou věc uplatnitelný insolvenční zákon ve stávajícím znění, tj. naposledy ve znění zákona č. 399/2012 Sb.

Podle ustanovení § 7 odst. 1 insolvenčního zákona pro insolvenční řízení a pro incidenční spory se použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení.

Pro rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení jsou tudíž ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání přiměřeně aplikovatelná dle § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodů 1. a 7., článku II., zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Vzhledem k tomu, že dovolání v této věci nesměruje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., zabýval se Nejvyšší soud tím, zda jsou splněny podmínky přípustnosti dovolání formulované v § 237 o. s. ř. (ve spojení s omezením dle § 238 o. s. ř.).

Podle ustanovení § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací

praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Dle ustanovení § 238 o. s. ř. dovolání podle § 237 není přípustné (...) d) proti rozsudkům a usnesením, v nichž dovoláním napadeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč, ledaže jde o vztahy ze spotřebitelských smluv, o pracovněprávní vztahy nebo o věci uvedené v § 120 odst. 2; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží (...) (odstavec 1). U opěťujícího se peněžitého plnění je pro závěr, zda dovoláním napadeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč (odstavec 1 písm. d/), rozhodný součet všech opěťujících se plnění; jde-li však o peněžité plnění na dobu života, na dobu neurčitou nebo na dobu určitou delší než 5 let, je rozhodný pouze pětinasobek výše ročního plnění (odstavec 2).

Již důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (který projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 6. volebním období /od roku 2010/ jako tisk č. 686), výstižně ozřejmuje (srov. zvláštní část důvodové zprávy k bodu 41 /§ 237, § 238, § 238a a § 239/), že:

„Dovolání může být podáno, nestanoví-li zákon jinak, proti každému rozhodnutí (rozsudku nebo usnesení meritornímu či jen procesní povahy) odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, neboť jím bylo rozhodnuto o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Způsobitým předmětem dovolání tedy je rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzeno, změněno, zrušeno (a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení nebo věc postoupena jinému soudu prvního stupně k dalšímu řízení anebo řízení zastaveno) nebo kterým byl schválen smír anebo kterým bylo rozhodnuto, že zpětvzetí žaloby není účinné. „Jinak“ se stanoví v občanském soudním řádu jednak v novém ustanovení § 238, v němž se vypočítávají případy, v nichž dovolání není přípustné, i kdyby směřovalo proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jednak v § 238a, v němž se uvádí rozhodnutí vydávaná v průběhu odvolacího řízení, proti kterým se dovolání připouští.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, je dovolání přípustné, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Z uvedeného vymezení vyplývá, že musí jít o rozhodnutí odvolacího soudu, které je založeno na vyřešení právní otázky. Řešená právní otázka může mít povahu hmotněprávní (odvíjet se od výkladu občanského zákoníku, obchodního zákoníku nebo jiného hmotného práva, včetně jejich ústavněprávních souvislos-

tí) nebo procesní (závisí na posouzení otázek procesního práva). Dovolání je pak přípustné, pokud se odvolací soud při jejím řešení odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.“

I citovaná důvodová zpráva dokládá, že přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. není (od 1. 1. 2013) budována na kritériu „zásadní právní významnosti“ napadeného rozhodnutí (uplatněném dovolatelem). Jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva:

1) při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo

2) která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo

3) která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo

4) která má být dovolacím soudem (jako dříve vyřešená právní otázka) posouzena jinak,

pak je dovolání (s výjimkami dle § 238 o. s. ř.) přípustné bez dalšího.

Podmínka, aby napadené rozhodnutí bylo rozhodnutím odvolacího soudu, „kterým se odvolací řízení končí“ (§ 237 o. s. ř.), je v dané věci splněna. Tento předpoklad již nezahrnuje požadavek, aby šlo o rozhodnutí odvolacího soudu „ve věci samé“ (srov. i výše citovanou důvodovou zprávu), takže za podmínek uvedených v ustanovení § 237 o. s. ř. je dovolání přípustné (s přihlédnutím k omezením dle § 238 o. s. ř.) též proti akcesorickým výrokům rozhodnutí odvolacího soudu, jímž se odvolací řízení končí. V daném případě k těmto akcesorickým výrokům patří ta část prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodě III. výroku o nákladech řízení, a dále druhý výrok napadeného rozhodnutí, jímž odvolací soud rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Dovolatel, který (jak uvedeno shora) „dovolání směřuje proti všem výrokům napadeného rozhodnutí“, nicméně ve vztahu k těmto výrokům neuplatňuje žádnou dovolací argumentaci, takže ohledně nich neotevřít žádnou otázku procesního nebo hmotného práva. Dovolání proti těmto výrokům již proto není přípustné. Nadto jde o výroky, jimiž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč (§ 238 odst. 1 písm. d/ o. s. ř.). Peněžité plnění přiznané výrokem o nákladech řízení nelze označit pro účely posouzení přípustnosti dovolání za plnění ze vztahu ze spotřebitelské smlouvy, z pracovněprávního vztahu nebo z věci uvedené v § 120 odst. 2 o. s. ř. (§ 238 odst. 1 písm. d/ o. s. ř.), ani když je výrok o nákladech řízení akcesorickým výrokem v rozhodnutí, jež se (co do „merita“) takového „vztahu“ nebo takové „věci“ týkalo (ve výroku o nákladech řízení se zvláštní povaha těchto vztahů a věcí dovolující prolomení stanoveného limitu nijak neprojevuje).

V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu

v bodě II. výroku (jenž se týká požadavku o určení pravosti peněžité pohledávky ve výši 100 200 Kč), dovolací argumentace rovněž neotevívá žádnou otázku procesního nebo hmotného práva, jež by měla vliv na správnost této části napadeného rozhodnutí (právní posouzení věci, na kterém napadené rozhodnutí spočívá, dovolání nezpochybnuje) (srov. i § 241a odst. 3 o. s. ř.).

Řešení otázky, k jejímuž zodpovězení dovolatel vybízí pro účely „splnění předpokladů přípustnosti dovolání“ (srov. § 241a odst. 2 o. s. ř.), nečiní dovolání přípustným (dle § 237 o. s. ř.) ani v rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud změnil rozsudek insolvenčního soudu v bodě I. výroku (jenž se týká požadavku o určení pravosti nepeněžité pohledávky na bezúplatný převod vlastnického práva k jednotce).

Již odvolací soud v napadeném rozhodnutí poukázal na závěry obsažené v usnesení ze dne 31. 7. 2012, sp. zn. 29 Cdo 2951/2010, uveřejněném pod číslem 137/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 137/2012“), které je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – veřejnosti dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu. V tomto usnesení (na něž v podrobnostech odkazuje a na jehož závěrech nevidí důvod cokoli měnit ani na základě argumentace obsažené v dovolání v této věci) Nejvyšší soud uzavřel, že nárok oprávněné osoby na bezplatný převod bytu či nebytového prostoru do jejího vlastnictví dle ustanovení § 285 odst. 4 insolvenčního zákona není pohledávkou, kterou lze úspěšně přihlásit do insolvenčního řízení postupem dle § 173 a násl. insolvenčního zákona. Týž závěr Nejvyšší soud zopakoval např. též v usnesení ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1139/2011 (v obou případech šlo o incidenční spory vyvolané insolvenčním řízením téhož dlužníka).

Dovolatel odkaz na R 137/2012 přehlízí (argumentačně je ponechává stranou) a jen proto může v dovolání tvrdit, že dosavadní judikatura nedává odpovědi na otázky, které klade.

V R 137/2012 se Nejvyšší soud zabýval i judikaturou Ústavního soudu a ozřejmil povahu nároku dle § 285 odst. 4 insolvenčního zákona, zdůrazňuje, že potud sjednotil rozhodovací praxi obecných soudů již prostřednictvím usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2011, sen. zn. 2 VSPH 91/2011, tím, že je uveřejnil pod číslem 134/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 134/2011“). Tamtéž doplnil, že jakkoli se právní věta R 134/2011 váže „jen“ k odměně insolvenčního správce za provedení úkonů potřebných k bezplatnému převodu bytů a nebytových prostor do vlastnictví oprávněné osoby podle ustanovení § 285 odst. 4 insolvenčního zákona, v jeho důvodech je rovněž vyjádřeno, že nárok oprávněné osoby na bezplatný převod bytu či nebytového prostoru do jejího vlastnictví dle ustanovení § 285 odst. 4 insolvenčního zákona je zvláštním druhem zákonného předkupního práva.

V R 137/2012 dále Nejvyšší soud odmítl možnost, že by proti vůli přihlašovatele neexistující nepeněžité pohledávky mohl insolvenční soud vnutit (pro-

střednictvím aplikace § 41 odst. 2 o. s. ř.) přihlašovatel postup, jímž by odmítl se přihláškou zabývat ve stejném (pro všechny věřitele stejně spravedlivém) režimu jako u ostatních přihlášených pohledávek. Zdůraznil, že nevidí žádného důvodu, pro který by jednoznačně projevená vůle (tamních) žalobců přihlásit neexistující pohledávku neměla být podrobena stejnému režimu jako jiné do insolvenčního řízení nedůvodně přihlašované pohledávky, včetně uplatnění následků v podobě sankcí, jež s sebou snaha takového přihlašovatele prosadit se v insolvenčním řízení jako věřitel neexistující pohledávky, nese. Ani v tomto ohledu tedy nebyl důvod zabývat se dovoláním věcně.

Úsudek, podle kterého součástí poučovací povinnosti soudu dle § 118a o. s. ř. není poučení o tom, že by žalobce měl uplatnit jiný nárok, je úsudkem triviálním, jenž odpovídá obecnému chápání poučovací povinnosti soudů, jak se prosazuje v ustálené judikatuře. Dokud se žalobce domáhal určení, že jeho nepeněžitá pohledávka na bezúplatný převod vlastnického práva k označené jednotce je po právu, pak zde nebylo žádného poučení (ať již v režimu § 118a o. s. ř. nebo mimo něj), jež by mohlo vést k příznivějšímu rozhodnutí o podané žalobě (pohledávka, jejíž určení bylo žádáno, v právu neexistuje; srov. opět R 137/2012). Součástí poučovací povinnosti obecných soudů (definované obecně ustanovením § 5 o. s. ř.) není poučení o tom, že žalobce může žalobu změnit (§ 95 o. s. ř.) a domáhat se jiného nároku. To by totiž dle judikatury Ústavního soudu vedlo k narušení principu rovnosti účastníků. Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 4. 1995, sp. zn. I. ÚS 153/94, uveřejněné pod číslem 10/1995 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (o tom, že soud nemůže za procesní stranu účastnou soudního sporu provádět věcnou formulaci žalobního návrhu na rozsudečný výrok – žalobního petitu) nebo nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 1997, sp. zn. I. ÚS 63/96, uveřejněný pod číslem 82/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (podle kterého závěr o tom, zda soud může návrhu vyhovět či ne, není výsledkem aplikace procesních předpisů, ale hmotně právních norem a poučení o hmotném právu, i když má důsledky v procesní oblasti, je stále poučením o hmotném právu, které ustanovení § 5 o. s. ř. nepřipouští) anebo usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 3. 1998, sp. zn. III. ÚS 480/97, uveřejněné pod číslem 18/1998 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (o tom, že do poučovací povinnosti soudů nepatří návod, co by účastník měl nebo mohl v daném případě dělat, aby dosáhl žádaného účinku).

O „legitimním očekávání“ ve vztahu k „pohledávce“, která neexistuje, nemůže být rovněž řeči.

Zbývá dodat, že výtky, podle níž dovolatel uplatnil „nárok“ proto, že insolvenční správce po něm požadoval (nesprávně) úhradu nákladů a odměny před faktickým a právním převodem jednotek, pomíjí závěry obsažené v R 134/2011.

Nejvyšší soud tudíž dovolání odmítl podle § 243c odst. 1 a 2 o. s. ř., jelikož není přípustné podle § 237 o. s. ř.

Nejde-li o dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, přísluší advokátu mimosmluvní odměna (vypočtená z příslušné tarifní hodnoty) za úkon právní služby, jímž je vyjádření k dovolání, ve výši jedné poloviny (§ 11 odst. 1 písm. k/, odst. 2 písm. c/ a odst. 3 advokátního tarifu).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sen. zn. 29 ICdo 19/2012)

Usnesením ze dne 23. 2. 2011 odmítl **M ě s t s k ý s o u d** v Praze (dále jen „insolvenční soud“) žalobu, kterou se žalobci domáhali popření pravosti pohledávek společnosti UB, a. s. (bod I. výroku), a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

K odvolání žalobců **V r c h n í s o u d** v Praze usnesením ze dne 9. 1. 2012 potvrdil usnesení insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Proti usnesení odvolacího soudu podali žalobci dovolání, které posléze (podáním ze dne 20. 5. 2013) vzali zpět.

N e j v y š š í s o u d dovolací řízení zastavil.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud pak v důsledku tohoto dispozitivního úkonu zastavil dovolací řízení dle § 243b odst. 5, věty druhé, zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

S přihlédnutím k tomu, že v průběhu dovolacího řízení rozhodl insolvenční soud (usnesením ze dne 26. 3. 2013, ve znění usnesení téhož soudu ze dne 28. 3. 2013), že společnost EO, evropská společnost, vstupuje do insolvenčního řízení na místo věřitele UB, a. s., rozhodoval Nejvyšší soud o dovolání již vůči evropské společnosti, jako prvnímu žalovanému (§ 19 odst. 1, věty druhé, zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení /insolvenčního zákona/).

Výrok o náhradě nákladů dovolacího řízení se opírá o ustanovení § 243b odst. 5, větu první, § 224 odst. 1 a § 146 odst. 2, větu první, o. s. ř., když žalobci (zpětvzetím dovolání) procesně zaviniili, že dovolací řízení bylo zastaveno a žalovaným vzniklo právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Nejvyšší soud nepřehlédl, že podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první, o. s. ř. by při rozhodování o náhradě nákladů řízení měl určit výši odměny za zastupování advokátem podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem (jímž byla vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odmě-

nách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb /advokátní tarif/, ve znění pozdějších předpisů) (část věty před středníkem) a že podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně (podle ustanovení advokátního tarifu) by se mělo postupovat, jen jde-li o přiznání náhrady nákladů řízení podle § 147 a § 149 odst. 2 o. s. ř. nebo odůvodňují-li to okolnosti případu (část věty za středníkem).

Vzhledem k tomu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, uveřejněným pod číslem 116/2013 Sb., zrušil (s účinností od 7. 5. 2013, kdy byl nález vyhlášen ve Sbírce zákonů) vyhlášku č. 484/2000 Sb. jako neústavní a s přihlédnutím ke sdělení Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2013, č. Org. 23/13, k onomu nálezu, uveřejněnému pod číslem 117/2013 Sb., nicméně Nejvyšší soud uzavírá, že při absenci zvláštního právního předpisu o sazbách odměny za zastupování stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni je namístě postup dle § 151 odst. 2, věty první, části věty za středníkem, o. s. ř. (srov. shodně též důvody rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010, dostupného veřejnosti na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Náklady prvního žalovaného v dovolacím řízení sestávají z odměny advokáta za jeden úkon právní služby (vyjádření k dovolání ze dne 5. 6. 2012). S přihlédnutím k době započetí úkonu právní služby přísluší advokátu prvního žalovaného odměna podle advokátního tarifu, ve znění účinném do 31. 12. 2012 (dále jen „advokátní tarif“); srov. § 8 odst. 1 advokátního tarifu a přechodné ustanovení obsažené v článku II vyhlášky č. 486/2012 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

Dovolání směřovalo proti rozhodnutí odvolacího soudu, které nebylo rozhodnutím „ve věci samé“, takže advokátu prvního žalovaného přísluší za tento úkon právní služby mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny (§ 11 odst. 1 písm. k/, odst. 2 písm. c/ a odst. 3 advokátního tarifu); srov. obdobně např. již důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2001, sp. zn. 29 Odo 34/2001, uveřejněného pod číslem 71/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 1999, sp. zn. 20 Cdo 324/98, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2000, pod číslem 41.

Incidenční spor o popření (určení) pravosti pohledávky je ve smyslu ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu sporem o určení, zda tu je právní vztah nebo právo (srov. např. již usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 1999, sp. zn. 31 Cdo 863/99), u kterého se považuje (pro rozhodnou dobu) za tarifní hodnotu částka 25 000 Kč. Tomu odpovídá (dle § 7 bodu 5. advokátního tarifu) mimosmluvní odměna ve výši 2100 Kč, z níž jedna polovina činí 1050 Kč. Spolu s náhradou hotových výdajů dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu ve výši

300 Kč a s náhradou za 21% daň z přidané hodnoty ve výši 283,50 Kč (§ 137 odst. 3 o. s. ř.) tak dovolací soud přiznal prvnímu žalovanému k tíži žalobců celkem částku 1633,50 Kč, k jejíž úhradě zavázal dovolatele solidárně.

Druhé žalované v dovolacím řízení podle obsahu spisu žádné náklady nevznikly, proto Nejvyšší soud rozhodl, že ve vztahu mezi žalobci a druhou žalovanou nemá nikdo z účastníků právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2012) se podává z bodu 7., článku II., zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Rozhodne-li soud o zbavení rodiče rodičovské zodpovědnosti, zpravidla toto rozhodnutí zahrnuje i zákaz styku, ledaže by jej výslovně připustil. Důvody, které se uplatní pro zákaz přímého styku, platí i pro styk nepřímý. Nepřímý styk je k přímému styku v poměru speciality, nikoliv subsidiarity.

Okolnost, že se rodič nedopustil přímého zásahu proti dítěti, je nerozhodná, neboť i nepřímý zásah může s ohledem na svoji intenzitu vyžadovat přijetí opatření v podobě zbavení rodičovské zodpovědnosti.

Není vadou řízení, jestliže soud v řízení podle § 44 zák. o rod. rozhodne o zbavení či omezení rodičovské zodpovědnosti, aniž by procesně rozhodl o návrhu účastníka na pozastavení rodičovské odpovědnosti.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012)

O k r e s n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 22. 9. 2010 zbavil otce Mgr. L. V. rodičovské zodpovědnosti k nezletilým dětem A. a D. V. (odst. I výroku) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (odst. II výroku). Otec nezletilých dětí Mgr. L. V. byl rozsudkem Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc, ze dne 13. 1. 2010, ve znění usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 3. 2010, uznán vinným ze spáchání trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zák., ve znění zákona č. 52/2009 Sb., a trestného činu nedovoleného ozbrojování podle § 185 odst. 1 tr. zák., ve znění zákona č. 52/2009 Sb., k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 14 roků a 6 měsíců nepodmíněně se zařazením pro výkon trestu do věznice se zvýšenou ostrahou, a dále mu byl uložen trest propadnutí věci, a to jednoho kusu terčové pistole značky ZB MODEL CHAMPION ráže 22 long rifle s integrovaným tlumičem. Mgr. L. V. dne 4. 6. 2009 v odpoledních hodinách v rodinném domku v N., v úmyslu usmrtit svou manželku S. V., vystřelil na hlavu poškozené z nelegálně držené jednoranové terčové pistole značky ZB MODEL CHAMPION ráže 22 long rifle s integrovaným tlumičem hluku, nabité nábojem ráže 22 long rifle, a poškozenou zasáhl do oblasti hlavy a způsobil jí tak zástřel hlavy a další zranění hlavy, kterým na místě podlehla, kdy bezprostřední příčinou smrti poškozené bylo zhmoždění mozku a mozkového kmene při poranění hlavy. Zároveň si opatřil bez povolení výše specifikovanou střelnou zbraň, ačkoliv není držitelem zbrojního průkazu, přičemž tlumiče hluku jsou zakázanými doplňky zbraní dle zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, a tuto zbraň přechovával ve svém bydlišti v N. až do 6. 6. 2009. Za to byl odsouzen podle § 219 odst. 1 tr. zák. za použití § 35 odst. 1 tr. zák. k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 14 roků a 6 měsíců nepodmíněně se zařazením pro výkon trestu podle § 39 a) odst. 2 písm. d) tr. zák. do věznice se zvýšenou ostrahou, dále byl uložen podle § 55 odst. 1 písm. a) tr. zák. trest

propadnutí věci, a to jednoho kusu terčové pistole značky ZB MODEL CHAMPION ráže 22 long rifle s integrovaným tlumičem hluku. Dále podle § 228 odst. 1 tr. ř. byl otec jako obžalovaný zavázán povinností nahradit poškozeným nezl. A. V. škodu ve výši 240 000 Kč s úrokem z prodlení od 13. 1. 2010 do zaplacení ve výši 8 % po dobu od 13. 1. do 13. 6. 2010, dále nezl. D. V. škodu ve výši 240 000 Kč se stejnými podmínkami jako shora, J. D. škodu ve výši 240 000 Kč, L. D. škodu ve výši 240 000 Kč a V. D. škodu ve výši 175 000 Kč. Rozsudek nabyl právní moci ve vztahu k výroku o vině a trestu dnem 22. 3. 2010 a ve vztahu k výroku o náhradě škody dne 4. 2. 2010.

Soud prvního stupně uvedl, že otec svým jednáním, ač přímo nesměřovalo bezprostředně proti nezletilým dětem, obě děti nenávratně poškodil, zejména ve vztahu k jejich dalšímu psychickému vývoji. Tímto zásadním a neomluvitelným způsobem zasáhl do základních práv nezletilých dětí chráněných jak zákony České republiky, tak i mezinárodními úmluvami, kterými je Česká republika vázána, zejména na právo dětí na péči ze strany obou rodičů. Tím otec zneužil výkon své rodičovské zodpovědnosti podle § 44 odst. 3 zák. o rod., a proto jí byl soudem prvního stupně zbaven vůči oběma nezletilým dětem, tj. A. a D. V.

K r a j s k ý s o u d v Ostravě – pobočka v Olomouci dne 2. 11. 2011 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud shledal splnění podmínek podle § 44 odst. 3 zák. o rod. pro zbavení rodičovské odpovědnosti otce, ale z jiných důvodů, než shledal okresní soud. Odvolací soud zdůraznil roli rodičů při výchově dětí, kdy rodiče mají být svým osobním životem a chováním příkladem svým dětem (§ 32 zák. o rod.) a porušení této povinnosti může být podkladem pro zásah soudu do rodičovské zodpovědnosti podle § 44 zák. o rod. Zbavení rodičovské zodpovědnosti je zásadním zásahem do vztahu mezi rodičem a dítětem a nejtvrděší sankcí, kterou zákon o rodině zná. Soud k němu může přistoupit tehdy, zneužívá-li rodič svou rodičovskou zodpovědnost nebo její výkon, nebo ji závažným způsobem zanedbává. Vždy však musí jít o takové chování rodiče, které je protiprávní a ze strany rodiče zaviněné. Vraždou matky se otec dopustil závažného a zavrženíhodného trestného činu, ale rovněž tímto svým amorálním jednáním zásadním způsobem porušil povinnost rodiče vytvářet svým způsobem života příklad dětem. S ohledem na intenzitu tohoto nemorálního projevu je zcela namístě zásah soudu do rodičovské zodpovědnosti otce. Své elementární povinnosti být příkladem nezl. dětem otec nedostál natolik zásadním způsobem a v takové intenzitě, že se nesplnění této rodičovské povinnosti v maximální možné míře projevilo ve sféře důležité pro rozvoj rozumových schopností nezl. dětí A. a D. a jejich mravního vývoje.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal otec řádné ačasné dovolání (dále jen „dovolatel“) podle § 237 odst. 2 písm. b) o. s. ř., přičemž dovolací důvod shledává dovolatel v nesprávném právním posouzení věci podle § 241a odst. 2 písm. b)

o. s. ř. Dovolatel uvádí, že soudy obou stupňů nesprávně aplikovaly ustanovení § 44 odst. 3 zák. o rod. Trestný čin vraždy byl dle dovolatele namířen pouze proti matce dětí, a proto nelze toto jednání považovat za zneužití rodičovské zodpovědnosti či zanedbání této povinnosti. Nezletilé děti se pravidelně každý třetí víkend v měsíci setkávají s prarodiči ze strany otce a tak nelze spravedlivě požadovat, aby byl otec z paměti nezletilých dětí fakticky vymazán. Dovolatel dále poukazuje na čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, podle které má dítě právo se stýkat s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. Děti nemají k osobě otce negativní vztah a nebyly přítomny ničeho negativního a nezletilá A. se naopak na svého otce těší, až jej bude moci spatřit. Rozhodnutí soudu může být dle dovolatele nakonec kontraproduktivní vůči nezletilým, neboť takovým zásahem by otec ztratil jakoukoli možnost kontaktu s nezletilými, a ty by pak fakticky ztratily oba rodiče. Otec také namítá, že oba soudy své rozhodnutí neodůvodnily řádně a transparentně a argumentace podle § 32 zák. o rod. je poněkud rozpačitá a přílehlavějším rozhodnutím se mu jeví pozastavení rodičovské zodpovědnosti z důvodu, že otec pro objektivní dlouhodobou překážku nemůže svoji rodičovskou odpovědnost vykonávat. Proto dovolatel navrhuje zrušit rozsudky obou soudů a vrátil věc k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d ň ě n í :

I když odvolací soud v odůvodnění napadeného rozsudku uvádí, že rozsudek prvního stupně potvrzuje z „jiných důvodů“, je z odůvodnění zřejmé, že závěr o „intenzivním a zásadním porušení povinnosti rodiče vytvářet svým způsobem života příklad dětem“ odvolací soud připojil k závěru o tom, že otec se vraždou matky nezletilých dětí dopustil obzvláště závažného a zavrženého trestného činu, tedy k závěru, na němž soud prvního stupně vybudoval závěr o podřaditelnosti jednání pod ustanovením § 44 odst. 3 zák. o rod. a splnění zde uvedené hypotézy právní normy. Jedná se tak o rozsudek odvolacího soudu, jenž je obsahově souladný (potvrzující) s rozsudkem soudu prvního stupně, a dovolání tak může být přípustné jen podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (vzhledem k přechodnému ustanovení čl. II. bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. se použije občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2012, byť tak Nejvyšší soud činí s vědomím faktu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11 /uveřejněným pod č. 147/2012 Sb./, zrušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. uplynutím 31. 12. 2012).

Pro rozhodnutí v projednávané věci bylo mimo jiné významné vyřešení právní otázky, zda vraždu matky nezletilých jejich otcem lze bez dalšího považovat za zneužití rodičovské zodpovědnosti či její závažné zanedbání a zda takový závěr ob stojí i za situace, kdy děti k otci nemají negativní vztah. Protože uvedená právní otázka dosud nebyla dovolacím soudem vyřešena a protože její

posouzení bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalobce proti rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Podle ustanovení § 44 odst. 3 zák. o rod. zneužívá-li rodič svou rodičovskou zodpovědnost nebo její výkon nebo ji závažným způsobem zanedbává, soud jej rodičovské zodpovědnosti zbaví.

Zbavení rodičovské zodpovědnosti je nejtvrdějším zásahem do vztahů mezi rodiči a dětmi. K naplnění skutkové podstaty zbavení rodičovské zodpovědnosti musí být splněna jedna ze dvou skutečností předvídaných v hypotéze ustanovení § 44 odst. 3 zák. o rod., a to, že rodič svou rodičovskou zodpovědnost nebo její výkon zneužívá, anebo ji závažným způsobem zanedbává. Aby byl tento zásah odůvodněný, nestačí ojedinělé vybočení nebo opomenutí rodičovské péče. Zejména v případě zanedbávání povinností rodičem musí být dán jeho tak značný stupeň, že zbavení rodičovské zodpovědnosti je jediným účinným prostředkem ochrany dítěte.

Za zneužívání rodičovské zodpovědnosti je především považováno ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, umožnění jim páchat trestnou činnost, svádění k nemorálnímu způsobu života, týrání dětí apod. Za závažné zanedbávání rodičovské zodpovědnosti se považuje zejména dlouhodobé neplnění rodičovských práv a povinností k nezletilému, absolutní nezáměr o nezletilého, zejména o jeho výchovu a výživu, trvalé ponechání dítěte ve výchovném zařízení spojené s nezáměrem o toto dítě a s neprojevením snahy převzít je do rodinné výchovy, nemorální způsob života rodičů, soustavné neplnění vyživovací povinnosti k dítěti, trestní postih pro zanedbávání povinné výživy apod. (srov. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005, a stanovisko Nejvyššího soudu SR ze dne 28. 6. 1989, sp. zn. Cpj 19/89, uveřejněné ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek pod č. 21, ročník 1990).

Ze shora uvedeného vyplývá obecný korektiv pro uvedený krajní zásah do vztahu mezi rodičem a dítětem, spočívající v tom, že takový zásah musí být současně „jediným účinným prostředkem ochrany dítěte“; potřeba jeho provedení musí v každém konkrétním případě, z hlediska intenzity řádného nevykonávání rodičovské zodpovědnosti rodičem, převážit nad právem dítěte na rodinný život, zachování rodinných svazků, na péči rodičů a osobní kontakt s nimi, nad právem znát své rodiče (srov. čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod vyhlášené pod č. 2/1993 Sb., čl. 7 odst. 1, čl. 8 odst. 1 a čl. 9 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.). Jinými slovy takový zásah musí být

v zájmu dítěte, sledovat jeho blaho (srov. čl. 3 odst. 1 a odst. 2 Úmluvy o právech dítěte vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.). Jen takové pojetí podmínek zbavení rodičovské zodpovědnosti dle ustanovení § 44 odst. 3 zákona o rodině odpovídá jeho ústavně konformnímu výkladu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 6/2012, dále jen R 6/2012).

Dovolatel vystavěl své dovolání na tezi, že vražda matky nezletilých jejich otcem nemůže být důvodem ke zbavení rodičovské zodpovědnosti, navíc za situace, kdy nezletilá A. již za přítomnosti psychologa byla seznámena se skutečností, že otec usmrtil její matku. K tomu dovolatel připojuje, že nezletilá reagovala (dle psychologů zcela adekvátně) dotazem, „kdy se vrátí tatínek z vězení“, v čemž dle psychologů spočívá vyhodnocení skutečnosti nezletilou tak, že má alespoň jednoho rodiče. Dovolatel dále výrazně akcentuje skutečnost, že s dětmi nemá žádný styk a bylo-li by rozhodnutí odvolacího soudu potvrzeno, ztratily by děti fakticky oba rodiče.

Zejména poslední závěr je však třeba odmítnout. Dovolatel přehlíží, že to nejsou soudy, na základě jejichž rozhodnutí děti fakticky ztrácí (vedle matky) i otce, ale že se tak děje výhradně v důsledku jeho protiprávního jednání. Tým důsledek je významný i pro úvahu dovolatele, že rozhodnutím soudů obou stupňů je porušen čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, podle které má dítě právo se stýkat s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. Předně je třeba uvést, že podle uvedeného článku má dítě zásadně právo na péči obou rodičů, přičemž Preambule Úmluvy prohlašuje, že signatářské státy uznávají, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění. Naplnění tohoto cíle Úmluvy, který se realizuje především péčí obou rodičů dítěte, však rovněž zmařil otec. Dovolatel soudům obou stupňů dále vytýká, že nepřihlédly k názoru dítěte v tom smyslu, že odpovídajícím způsobem nevyhodnotily zjištění o (nikoliv negativním) postoji dcery k otci.

Jak bylo zdůrazněno ve výše citovaném R 6/2012, zbavení rodičovské zodpovědnosti sleduje blaho dítěte tam, kde tento zásah je současně jediným účinným prostředkem ochrany dítěte a potřeba jeho provedení musí v každém konkrétním případě, z hlediska intenzity řádného nevykonávání rodičovské zodpovědnosti rodičem, převážet nad právem dítěte na rodinný život, zachování rodinných svazků, na péči rodičů a osobní kontakt s nimi, nad právem znát své rodiče. Výchovná opatření podle části druhé, hlavy druhé zákona o rodině jsou přitom odstupňována hierarchicky s přihlédnutím k tomu, zda mají sankční povahu (omezení či zbavení rodičovské zodpovědnosti), či nesankční (pozastavení rodičovské zodpovědnosti). I v takové situaci, kdy je dán zájem dítěte na úpravě již nastolených rodinných vztahů, je třeba při výběru konkrétního opatření představujícího zásah do práva na rodinný život zvažovat jeho přiměřenost. Lze-li legitimního

cíle dosáhnout mírnějšími prostředky, než jaké jsou některým z účastníků navrhovány, pak je na místě zvažovat tento mírnější zásah (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1686/2011).

V již citovaném R 102/2012 Nejvyšší soud uvedl, že zásada nejlepšího zájmu dítěte (čl. 3 Úmluvy) stanoví za cíl, zatímco participační právo (právo být slyšeno v řízení) dítěte poskytuje způsob, jakým jej lze dosáhnout. Jinak řečeno, nelze usuzovat, že rozhodnutí bude v nejlepší zájmu dítěte, jestliže požadavek čl. 12, objektivně vzato, nebude naplněn. Zjištění názoru dítěte pro české soudy plyne nejen z článku 12 Úmluvy o právech dítěte (vtělené do ustanovení § 100 odst. 4 o. s. ř.), ale rovněž z Evropské úmluvy o výkonu práv dětí přijaté ve Štrasburku dne 25.1.1996 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m.s.), kdy při ratifikaci této úmluvy Česká republika podle článku 1 odst. 4 prohlásila, že tuto úmluvu použije na řízení o osvojení, řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče a řízení o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti, jakož i na všechna další řízení ve věcech rodinných, jež se dotýkají práv dítěte. V této souvislosti je třeba poukázat i na to, že Nejvyšší soud ve stanovisku ze dne 8. prosince 2010, sp. zn. Cpjn 202/2010, zdůraznil význam, který je třeba přikládat právu dítěte být slyšeno v každém řízení, které se jej dotýká. Ve vztahu ke zbavení rodičovské zodpovědnosti pak Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 1721/2009, vyložil, že jakkoliv nemůže být žádných pochyb o tom, že dítě má právo být slyšeno v každém řízení, které se ho dotýká (srov. čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte publikované pod č. 104/1991 Sb. a § 31 odst. 3 zák. o rod.), neznamená to ještě, že dítě musí být bezpodmínečně v každém takovém řízení slyšeno, zejména v procesní situaci, kdy již pro absenci jiných právně významných skutečností by takový postup či další dokazování bylo zjevně nadbytečné a neúčelné. Tak tomu může být např. v procesní situaci, kdy soud dospěje k závěru, že v jím posuzované věci podmínky pro zbavení rodičovské zodpovědnosti rodiče k nezletilému dítěti nejsou osvědčeny. Ovšem v opačné procesní situaci povaha většinou vyžaduje znát u dítěte, které je již schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, jeho vlastní názor k předmětné věci.

K výše uvedeným závěrům je třeba doplnit, že čl. 12 je podmíněn rozumovou schopností dítěte utvořit si vlastní názory, jeho věkem a zralostí. Věk a zralost jsou individuálními skutečnostmi, které se dají zjistit i ověřit. Věk ovšem není hlediskem soběstačným. Výbor pro práva dítěte (Organizace spojených národů) nepokládá za nezbytnou úplnost a obsažnost znalostí dítěte o všech skutečnostech, které se vztahují k jeho osobní situaci, i když právu participace odpovídá souvztažná povinnost poskytnout dítěti dostatečnou, ucelenou a srozumitelnou informaci. Zralost dítěte, jako psychologická kategorie, předpokládá určitý stupeň porozumění na straně dítěte a jeho schopnost zhodnotit budoucí následky vlastních rozhodnutí nebo rozhodnutí rodičů, zákonných zástupců, blízkých

osob nebo státních orgánů v jeho záležitosti. Dítě má právo vyjadřovat svůj názor svobodně, což znamená bez manipulace, vlivu nebo tlaku. Požadavek svobody zahrnuje pozitivní i negativní složku. Výkon práva má být konkrétní a reálnou možností pro dítě nebo děti. Děti nemají povinnost vykonat takové právo ve všech záležitostech, které se jich týkají, mohou, ale nemusí se na druhu participace podílet. Mají také právo mlčet, nevyjadřovat se k záležitosti. Právo dítěte nebo dětí rozhodovat nebo se nějak podílet na rozhodnutích závisí na povaze rozhodnutí, vyvažování zájmů dítěte a rodičů i svébytných podmínkách konkrétní situace (srov. D. Jílek, Práva dítěte v kontextu, in Studie o právech dítěte, Brno, 2011, str. 65). Za povšimnutí stojí i přístup Soudního dvora Evropské unie (dále jen „SDEU“) k užití a výkladu čl. 42 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, kdy ve věci C-491/10 PPU Aguirre Zarraga uvedl, že je třeba jej vyložit v souladu s článkem 24 Listiny základních práv Evropské unie, který ve svém odstavci 1 požaduje, aby děti mohly svobodně vyjadřovat své názory a aby se v záležitostech, které se jich týkají, k těmto názorům přihlíželo pouze „s ohledem na jejich věk a vyspělost“, a v odstavci 2 ukládá při všech činnostech týkajících se dětí zohlednit nejvlastnější zájem dítěte, takže tento zájem může odůvodnit neprovedení výslechu dítěte. SDEU zde připouští, že za okolností, jako byly v projednávané věci (řízení o navrácení dítěte), může být výslech dítěte, zejména pokud případně vyžaduje jeho fyzickou přítomnost před soudem, nevhodný či dokonce škodlivý pro duševní zdraví dítěte, často vystavovaného uvedenému napětí a trpícího jeho škodlivými účinky. Ačkoliv je tedy právem dítěte, nemůže výslech představovat absolutní povinnost, ale musí být předmětem posouzení v závislosti na požadavcích spojených s nejvlastnějším zájmem dítěte v každém konkrétním případě, v souladu s čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv. Nicméně, je-li pravda, že článek 24 Listiny základních práv a čl. 42 odst. 2 první pododstavec písm. a) nařízení č. 2201/2003 neukládají soudu členského státu původu dítě v každém případě vyslechnout v rámci slyšení, a ponechávají tak soudu jistý prostor pro uvážení, nic to nemění na tom, že pokud se rozhodne dítě vyslechnout, daná ustanovení vyžadují, aby v závislosti na nejvlastnějším zájmu dítěte a s ohledem na konkrétní okolnosti případu přijal veškerá vhodná opatření k provedení výslechu za účelem zachování užitečného účinku uvedených ustanovení a aby dal dítěti skutečnou a účinnou příležitost se vyjádřit. Jestliže tedy soudy obou stupňů, za okolností této věci, s ohledem na věk a zejména škodlivost výslechu pro duševní zdraví, k výslechu dětí nepřistoupily, neshledává tento postup dovolací soud v rozporu s výše uvedenými zásadami, tak jak jsou promítnuty i do platného ustanovení § 100 odst. 4 o. s. ř.

Odvolací soud jednání otce, za něž byl pravomocně odsouzen, hodnotil jako intenzivní porušení rodičovské zodpovědnosti (závažné a zavrženíhodné), které

mírnější výchovné opatření neodůvodňuje. S tímto názorem dovolací soud souhlasí. Vražda matky nezletilých dětí je vždy jednáním, které má dopad do rodinných poměrů dětí a zejména představuje intenzivní zásah do duševního vývoje dětí, nejen pro svou protispolečenskou povahu, ale též pro svoji nevratnost a nenapravitelnost. Okolnost, že otec se nedopustil přímého zásahu proti dětem, je zde nerozhodná, neboť i nepřímý zásah (zásah do rodinného života dítěte ohrožující zejména jeho citový, rozumový a mravní vývoj) může s ohledem na svoji intenzitu vyžadovat přijetí opatření v podobě zbavení rodičovské odpovědnosti. Platí-li premisa, že ochrana práv dítěte vyžaduje, aby bylo chráněno proti všem zásahům, bez ohledu na to, odkud přicházejí, pak je i nerozhodné, jakým způsobem jsou zásahy uskutečněny, zda přímo, či nepřímo (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3770/2011, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 31/2013, jakkoliv byl tento závěr vysloven v souvislosti se zásahem do osobnostních práv dítěte). Navíc, soudy věc neposuzovaly podle ustanovení § 44 odst. 4 zák. o rod., dopadajícím na situace, kdy se rodič dopustil úmyslného trestného činu proti dítěti, či dítě mladší patnácti let ke spáchání trestného činu použil.

V přezkoumávané věci je intenzita tohoto zásahu navíc zesilována způsobem provedení trestného činu vraždy, který trestní soud hodnotil jako zákeřný. Děti se budou muset se skutečností, že právě jejich rodič, který je v první řadě povolán k ochraně jejich mravního vývoje, zákeřným způsobem zavraždil druhého z rodičů, vyrovnávat po celý život, tak jak se postupně s ohledem na jejich věk, poznávací schopnosti a empatii bude skládat celkový obraz a dosah dovolatelského jednání. Nejedná se tak o jednorázový zásah, ale zásah trvajícím a nevratným, přičemž jeho intenzita může být usměrněna jen terapeuticky v širším rodinném okruhu dětí. Z tohoto hlediska je poukaz dovolatele na reakci starší dcery na skutečnost, že otec matku usmrtil nedostatečný, neboť plného pochopení závažnosti jednání otce dětí s ohledem na svůj věk a vyspělost dosáhnout nemohly a s ohledem na ochranu jejich duševního vývoje – jak plyne z doporučení psychologů – ani dosáhnout neměly. Účast staršího z dětí na řízení se v přezkoumávané věci omezilo na pouhé zprostředkování jeho reakce na příčinu nastalé skutečnosti a nepředstavuje tak plnohodnotný názor dítěte, který s ohledem na specifika věci nebylo možno zjistit jeho výslechem, aniž by dítě současně bylo vystaveno škodlivým účinkům takového postupu. V ochraně před těmito škodlivými účinky pak byl částečně realizován zájem dítěte.

Zbývá posoudit, zda za daných okolností případu má být zachován alespoň styk otce s nezletilými. Tato otázka, byť poněkud ustupující do pozadí s ohledem na otázku míry zbavení rodičovské odpovědnosti, je přesto pro řešení věci klíčová.

Pěstouni nezletilé (rodiče matky nezletilých dětí) uzavřeli s rodiči otce dohodu o styku s nezletilými vnoučaty, jejíž součástí je i dohoda o tom, že rodiče otce

s dětmi bez přítomného písemného souhlasu pěstounů nenavštíví otce v místě výkonu jeho trestu. Dohoda o styku prarodičů s dětmi byla následně vtělena do rozsudku Okresního soudu v Olomouci ze dne 24. 1. 2011. Jiná je situace ohledně styku nezletilých s otcem. Z obsahu spisu se podává, že přímý styk otce s nezletilými se od června roku 2009 neuskutečnil. Styk otce s nezletilými neměl být doporučen psychologem (protokol o ústním jednání sepsaný na Magistrátu města O. dne 4. 8. 2009), což bylo následně v řízení výpovědí otce dovolatele ze dne 20. 7. 2010 i výpovědí otce matky z téhož dne potvrzeno, s odkazem na názor psychologa Mgr. Š. z Bílého kruhu bezpečí. V řízení však nebylo vydáno žádné rozhodnutí, které by styk otce s nezletilými předběžně, či meritorně omezilo, nebo zakázalo. Ustanovení § 31 odst. 1 písm. a) zák. o rod. definuje rodičovskou odpovědnost (mimo jiné) jako souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Péčí se přitom rozumí výchova dítěte v nejširším slova smyslu. Je-li výkon práva na styk chápán jako výchova dítěte (tzv. výchova přítomností či příkladem, srov. nálezn Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 868/12, ze dne 12. 4. 2012) po omezenou dobu, zpravidla na místě odlišném od jeho domova, pak právo na styk tvoří podkategorii práva péče o dítě, uvedenou v § 31 odst. 1 písm. a) zák. o rod. Z toho pak plyne, že rozhodne-li soud o zbavení rodiče rodičovské zodpovědnosti, zpravidla toto rozhodnutí zahrnuje i zákaz styku, ledaže by jej výslovně připustil. Důvody, které se uplatní pro přímý styk, platí i pro styk nepřímý. Nepřímý styk je k přímému styku v poměru speciality, nikoli subsidiarity, tzn. uplatní se tehdy, jestliže objektivní okolnosti (např. značná teritoriální vzdálenost) vylučuje styk přímý, který má vždy přednost (srov. usnesení Krajského soudu Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 11. 6. 2012, sp. zn. 73 Co 286/2012, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 40/2013). Co bylo uvedeno výše o výjimce z povinnosti soudu vyslechnout dítě, má z hlediska zájmu dítěte, aby nebylo vystaveno škodlivým účinkům na jeho duševní vývoj, dopad i na posouzení zachování práva na styk rodiče s dítětem. Nelze totiž přehlédnout, že přímý styk dětí s otcem se dosud neuskutečnil právě z důvodů ochrany duševního vývoje dětí, čímž byl nastolen stav, který respektovaly všechny zúčastněné strany, včetně dovolatele. Otázka, zda by děti do budoucna zvládly styk s otcem a byla tak udržována jejich sounáležitost s dovolatelem, je do značné míry odvislá od postoje jejich pěstounů, kteří o děti osobně pečují a nutně se podílí na jejich citovém a osobnostním vývoji. Jinými slovy, nelze-li s ohledem na specifické okolnosti této věci do budoucna vyloučit prodlužování a prohlubování konfliktu mezi vychovateli dětí a jejich otcem, který se musí projevit zejména v konfliktu loajality dětí, je třeba dát přednost takovému řešení, které lépe naplňuje požadavek právní jistoty a stability již nastolených rodinných vztahů (totiž vztahů mezi pěstouny jako přímými předky dětí).

Lze tak uzavřít, že za okolností, jaké jsou v projednávané věci, představuje protiprávní jednání otce i ve zprostředkované formě takové ohrožení duševního vývoje dítěte, které je třeba hodnotit jako zneužívání rodičovské zodpovědnosti, povinnující soud k přijetí opatření, jímž otce zbavuje rodičovské zodpovědnosti. Závěr odvolacího soudu o nezpůsobilosti otce jako mravního vzoru dětí, normativně vyjádřený v ustanovení § 32 odst. 2 zák. o rod., je správný potud, pokud přistupuje k odvolacím soudem nezpochybněnému závěru soudu prvního stupně o zneužití rodičovské zodpovědnosti otce ve formě ohrožení duševního vývoje dětí. Tato korekce však nemá vliv na věcnou správnost rozhodnutí odvolacího soudu.

Dovolací soud se za splnění podmínky § 242 odst. 3, věta druhá, o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2012 zabýval i zjištěním, zda řízení trpí vadami, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny. Takovou vadu však neshledal v tom, že soudy obou stupňů nerozhodly o otcově návrhu na pozastavení rodičovské zodpovědnosti. Předmětem řízení bylo výchovné opatření podle ustanovení § 44 zákona o rodině, které je dále rozčleněno do tří samostatných skutkových podstat. V řízeních, která byla v souladu se zákonem zahájena bez návrhu nebo která sice byla zahájena na návrh, ale podle zákona je lze zahájit i bez návrhu (srov. komentář k § 81 o. s. ř.), nejde jen o vyřešení sporu mezi účastníky, ale především o úpravu práv a povinností účastníků právního vztahu. Soud v těchto řízeních proto může přisoudit více, než čeho se účastníci domáhali, popřípadě může v rozsahu daném předmětem řízení účastníkům uložit jiné než navrhované povinnosti. Přijme-li soud jiné než navrhované řešení, nemusí jeho rozhodnutí ani obsahovat zamítavý výrok (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1686/2011, a rovněž Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 1035).

Protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelem tvrzeno), že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., a nebyla zjištěna jiná vada, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Není-li dohodnuto jinak, v rozsahu, ve kterém ručitel ručí za zaplacení jistiny pohledávky, ručí i za její příslušenství tvořené zákonnými úroky z prodlení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2410/2011)

M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 9. 3. 2010, ve znění doplňujícího rozsudku ze dne 14. 4. 2010, uložil žalované zaplatit žalobci částku 971 711,19 Kč (výrok pod bodem I), zastavil řízení co do částky 88 800,81 Kč (výrok pod bodem II), rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem III) a zamítl žalobu s návrhem, aby byla žalovaná povinna zaplatit žalobci 17% úrok z prodlení z částky 1 060 512 Kč od 24. 2. 1993 do zaplacení a z částky 88 800,81 Kč od 24. 2. 1993 do 21. 1. 2009 (výrok pod bodem IV).

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že mezi právním předchůdcem žalobce – společností D., s. r. o., a VŮGI, s. p., byla dne 24. 10. 1991 uzavřena rámcová smlouva na dodávku profilů těsnění a výztuh podle objednávek VŮGI za cenových a dodacích podmínek tam dohodnutých a že D., s. r. o., dodala VŮGI materiál, jehož cenu vyúčtovala fakturou na částku 1 060 512 Kč splatnou 23. 2. 1993. Smlouvou o prodeji podniku uzavřenou dne 26. 2. 1993 byl VŮGI podle zákona č. 92/1991 Sb. privatizován a majetek převeden na dva nabyvatele, a to na EA, spol. s r. o., a V., a. s. Dle zjištění soudu prvního stupně EA, spol. s r. o., dne 3. 11. 1995 písemně uznala svůj závazek ve výši 1 060 512 Kč vůči D., s. r. o., a vzala na vědomí platební rozkaz vydaný ohledně dlužné částky Krajským soudem v Brně. D., s. r. o., po neúspěchu v exekučním řízení přihlásila své pohledávky do konkursu na majetek EA, spol. s r. o., přihlášené pohledávky byly zjištěny a v rozvrhu uspokojeny do výše 4,53833 %. Konečně soud prvního stupně zjistil, že na základě smlouvy o postoupení pohledávek ze dne 29. 12. 1998 byla pohledávka, o níž je veden tento spor, převedena z D., s. r. o., na žalobce.

Soud prvního stupně dospěl k závěru, že v důsledku prodeje privatizovaného majetku státního podniku došlo ke vzniku ručitelského závazku Fondu národního majetku ČR (dále jen „FNM“) za splnění závazků, které přešly na nabyvatele privatizovaného majetku, a to podle § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb., ve znění platném ke dni uzavření smlouvy o prodeji podniku, tj. ke dni 26. 2. 1993. Splatnost ručitelova závazku je upravena v § 340 odst. 2 obch. zák. tak, že není-li doba plnění ze smlouvy určena, je dlužník (v tomto případě ručitel) povinen závazek splnit bez zbytečného odkladu poté, kdy byl věřitelem o plnění požádán. V daném případě byl žalovaný FNM vyzván ke splnění ručitelského závazku dne 10. 1. 1994, tím se stal závazek z ručení splatným.

Stalo se tak ještě před nabytím účinnosti novely zákona č. 92/1991 Sb. zákonem č. 224/1994 Sb., tedy před 6. 12. 1994. Vzhledem k tomu, že uvedená novela vstoupila v účinnost po splatnosti ručitelova závazku, dospěl soud prvního stupně k závěru, že nová právní úprava nemohla mít vliv na vznik práva právního předchůdce žalobce požadovat plnění po ručiteli. Protože výše dluhu a povinnost k plnění z důvodu ručení byla v řízení řádně prokázána, soud prvního stupně žalobci přiznal právo na zaplacení žalované jistiny. Ohledně příslušenství žalované pohledávky shledal soud prvního stupně žalobu nedůvodnou, neboť dospěl k závěru, že předmětem ručení FNM mohly být podle § 15 zákona č. 92/1991 Sb. jen ty závazky, které vznikly ke dni přechodu privatizovaného majetku na nabyvatele, přičemž FNM neodpovídal za případné úroky.

K odvolání obou účastníků **V r c h n í s o u d** v Praze rozsudkem ze dne 2. 2. 2011 rozsudek soudu prvního stupně v záhlaví v označení věci opravil tak, že namísto nesprávné částky 1 060 412 Kč se uvádí správná částka 1 060 512 Kč, dále rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci úrok z prodlení ve výši 17 % p. a. z částky 971 711,19 Kč od 24. 2. 1993 do zaplacení a z částky 88 800,81 Kč za dobu od 24. 2. 1993 do 12. 1. 2009, a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Odvolací soud předně uvedl, že soud prvního stupně zjistil skutkový stav v dostatečném rozsahu, a z jeho zjištění vyšel. Ztotožnil se také s většinou jeho právních závěrů. V řízení bylo prokázáno, že právní předchůdce žalobce dodal VÚGI materiál podle jeho objednávky, jehož cena vyúčtovaná příslušnou fakturou nebyla dlužníkem uhrazena. Taktéž přechod závazku privatizovaného VÚGI spolu s jeho majetkem na FNM k datu uzavření smlouvy o prodeji podniku ze dne 26. 2. 1993 a dále na EA, s. r. o., byl nesporný. Právnímu předchůdci žalobce byla pohledávka přiznána pravomocným rozhodnutím soudu a EA, spol. s r. o., písemně dne 3. 11. 1995 uznala svůj závazek vůči právnímu předchůdci žalobce.

Odvolací soud posoudil rámcovou smlouvu uzavřenou mezi D., s. r. o., a VÚGI v režimu hospodářského zákoníku (dále jen „hosp. zák.“), samotný vztah založený dodávkou objednaného materiálu však posoudil podle (v době uskutečnění objednávky a dodávky již platného) obchodního zákoníku, neboť rámcová smlouva pouze deklarovala vůli jejich smluvních stran spolupracovat, konkrétně vůli D., s. r. o., dodávat VÚGI materiál pro výrobu PVC, a upravovala základní podmínky spolupráce, včetně ujednání o ceně, neobsahovala však žádný závazek dodat konkrétně určené zboží, aby na jejím podkladě mohla být dodávka zboží uskutečněna. Údaje o předmětu plnění obsahovaly vždy konkrétní objednávky VÚGI a teprve na jejich základě vznikl vztah kupujícího a prodávajícího. Rámcovou smlouvu tak nelze považovat dle závěru odvolacího soudu za smlouvu 'o dodávce výrobků ve smyslu § 165 hosp. zák.

Podle § 323 odst. 1 obch. zák. uzná-li někdo písemně svůj určitý závazek, má se za to, že v uznaném rozsahu tento závazek trvá v době uznání. Tyto účinky

nastávají i v případech, kdy pohledávka věřitele byla v době uznání promlčena. Uznáním dluhu tak v dané věci byla založena vyvratitelná právní domněnka, že sporný závazek EA, spol. s r. o., vůči právnímu předchůdci žalobce existoval v době, kdy k uznání došlo. Bylo proto na žalované jako právním nástupci dlužníka, aby tvrdila a prokazovala, že zboží VÚGI dodáno nebylo. Nic takového však žalovaná neprokázala. Existence pohledávky co do základu i výše byla v řízení nepochybně prokázána, byla zjištěna v konkurzu a částečně v rámci rozvrhu uspokojena a přimyká se k ní zákonné ručení FNM podle § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. platného ke dni 26. 2. 1993. Obsah ručení FNM nebyl zákonem č. 92/1991 Sb. upraven, je proto třeba podpůrně aplikovat § 304 a násl. obch. zák. Odvolací soud dospěl k závěru, že v řízení byly prokázány podmínky oprávnění domáhat se splnění závazku vůči ručiteli stanovené v § 306 odst. 1 obch. zák., neboť právní předchůdce žalobce uplatnil svou pohledávku vůči FNM jako ručiteli poté, co bylo zřejmé, že dlužník (EA, spol. s r. o.) svůj závazek nesplní. Splatnost závazku FNM z titulu ručení je třeba posuzovat podle § 340 odst. 2 obch. zák., právní předchůdce žalobce vyzval FNM ke splnění ručitelského závazku nejdříve dopisem ze dne 10. 1. 1994 a doručením této výzvy se stal závazek ručitele splatným. Z uvedeného odvolací soud dovodil shodně se soudem prvního stupně, že závazek EA, spol. s r. o., ve výši 1 060 512 Kč je důvodný.

Požadavek žalobce na zaplacení 17% úroku z prodlení z uvedené pohledávky však posoudil odvolací soud jinak než soud prvního stupně. Odvolací soud vyšel z § 121 odst. 3 obch. zák., podle něhož je úrok z prodlení příslušenstvím pohledávky. Nárok na úrok z prodlení přitom vzniká podle § 369 odst. 1 obch. zák. okamžikem prodlení dlužníka se splněním peněžitého závazku, k jeho vzniku není třeba žádného zvláštního úkonu věřitele a trvá až do zaplacení dlužného peněžitého závazku. V dané věci proto nárok na úrok z prodlení vznikl prvním dnem prodlení EA, spol. s r. o., se zaplacením kupní ceny ve výši 1 060 512 Kč, tedy dnem 24. 2. 1994 (správně 1993), tj. dnem následujícím po dni splatnosti faktury. Součástí privatizovaného majetku se tak stala nejen pohledávka z titulu kupní ceny, ale i její příslušenství v podobě úroků z prodlení. I na úroky z prodlení se vztahuje zákonné ručení FNM podle § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb., ve znění platném ke dni 26. 2. 1993. Odvolací soud uzavřel, že žalobcem požadovaná výše úroků z prodlení ve výši 17 % p. a. je v souladu s úpravou danou ustanovením § 369 odst. 1 obch. zák. ve znění platném ke dni počátku prodlení (o 1 % vyšší, než činí úroková sazba obdobně podle § 502 obch. zák.).

Proti rozsudku odvolacího soudu, konkrétně jeho části, v níž byl rozsudek soudu prvního stupně ohledně úroku z prodlení ve výši 17 % p. a. z částky 971 711,19 Kč od 24. 2. 1993 do zaplacení a z částky 88 800,81 Kč za dobu od 24. 2. 1993 do 12. 1. 2009 změněn tak, že žalované byla uložena povinnost zaplatit tento úrok z prodlení, podala žalovaná dovolání.

Uvedla, že jeho přípustnost je dána ustanovením § 237 odst. 1 písm. a) a důvodnost opřela o § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Nesprávné právní posouzení věci spatřuje dovolatelka v pochybení odvolacího soudu při výkladu otázky rozsahu ručení FNM za závazky související s privatizovaným majetkem podle § 15 zákona č. 92/1991 Sb., ve znění zákona č. 554/1992 Sb. Podle uvedeného ustanovení ručil FNM za závazky privatizovaného majetku až do výše hodnoty privatizovaného majetku, a to po dobu jednoho roku od okamžiku přechodu závazku na nabyvatele privatizovaného majetku. Termín „závazek“ je přitom třeba podle názoru dovolatelky vykládat tak, že zahrnuje fixní výši závazku (včetně případných úroků z prodlení) existující v okamžiku privatizace dlužníka, na jehož závazky se ručení vztahuje – zahrnuje tedy jen takové úroky z prodlení, které přísluší ode dne následujícího po splatnosti hlavního závazku do dne privatizace. Zákonné ručení FNM se tudíž nevztahuje na žádné závazky budoucí, vzniklé po přechodu privatizovaného majetku na nabyvatele, a to bez ohledu na to, zda se jedná o závazky primární nebo závazky tzv. akcesorické povahy v poměru k závazku hlavnímu, který je sám zákonným ručením FNM zajištěn. Dovolatelka opírá své názory o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2000, sp. zn. 32 Cdo 1130/2000 (obdobně též 32 Cdo 489/2000). Otázka výkladu termínu „závazek“ podle § 15 zákona č. 92/1991 Sb. má podle názoru dovolatelky zásadní právní význam.

Dovolatelka navrhla, aby Nejvyšší soud dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil.

Žalobce ve vyjádření k dovolání zpochybnil přípustnost dovolání s ohledem na to, že bylo napadeno toliko přiznání příslušenství pohledávky. Jinak se ztotožnil se závěry odvolacího soudu – jednalo se ve smyslu § 447 a § 450 obch. zák. o úhradu kupní ceny za zboží, které bylo dodáno, a pokud se právní předchůdce žalované ocitl v prodlení, platí pro tento případ sankce podle § 369 odst. 1 obch. zák. Žalobce navrhl zamítnutí dovolání.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že je podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné, přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v napadené části podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. z hlediska uplatněných dovolacích důvodů, jimiž je vázán i z hlediska jejich obsahového vymezení, a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné.

Dovolatelka uplatnila dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Nesprávným právním posouzením věci se rozumí omyl soudu při aplikaci právních předpisů na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo soud aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil.

V projednávané věci je uplatňováno ručení Fondu národního majetku podle zákona č. 2/1991 Sb., ve znění zákona č. 92/1992 Sb., zákona č. 544/1992 Sb., zákona č. 264/1992 Sb. a zákona č. 541/1992 Sb. Podle § 15 odst. 3 tohoto zákona ručí FNM za splnění závazku nabyvatelem privatizovaného majetku, a to po dobu jednoho roku od okamžiku přechodu závazku na nabyvatele privatizovaného majetku. Předmětem žaloby je ručení za splnění pohledávky, která přešla po okamžiku své splatnosti jako neuhrazená na nabyvatele privatizovaného majetku. Žalobce požadoval z titulu ručení, aby mu žalovaný, FNM, resp. dnes Česká republika, uhradil pohledávku a její příslušenství spočívající v úrocích z prodlení. Dovolání žalované proti rozsudku odvolacího soudu se týká úroků z prodlení, ohledně nichž žalovaná namítá, že závazek zaplatit úrok z prodlení v době přechodu privatizovaného majetku, jehož součástí byla i pohledávka právního předchůdce žalobce, neexistoval, a nemohl tudíž na nabyvatele majetku přejít. Žalovaná argumentuje v dovolání dřívějšími rozhodnutími Nejvyššího soudu, kdy bylo ohledně poplatku z prodlení za opožděnou úhradu faktur podle § 378 odst. 1 hosp. zák. rozhodnuto, že žalovaný mohl ze zákona ručit za závazek zaplatit dlužnou částku, a to popřípadě i s poplatkem z prodlení, pokud tyto nároky vznikly k datu přechodu závazků souvisejících s privatizovaným majetkem. Poplatek z prodlení vzniklý za pozdější období prodlení se nemůže, popř. nemohl stát předmětem zákonného ručení, poněvadž v době přechodu privatizovaného majetku tento nárok, resp. závazek (dluh) neexistoval a žalovaný proto za něj nemohl ručit v okamžiku, kdy privatizovaný majetek přešel na nabyvatele.

Pokud jde o tuto argumentaci žalované, dospěl odvolací soud shodně se soudem prvního stupně k názoru, že sporná pohledávka vznikla již za účinnosti obchodního zákoníku a v době uzavření smlouvy o prodeji podniku, jíž se realizovala privatizace, již existovala. Úrok z prodlení, na rozdíl od poplatku z prodlení podle § 378 hosp. zák., je příslušenstvím této pohledávky, není samostatným nárokem a jako příslušenství je vázán na jistinu. Je proto zcela běžně přiznáváno právo na úroky z prodlení, které se stanou splatnými teprve v budoucnu, a též ručení žalovaného se vztahuje i na tento úrok, pokud nebyl převedený závazek splněn včas.

Odvolací soud zcela správně aplikoval ustanovení obchodního i občanského zákoníku, která se na úrok z prodlení vztahují, a rovněž je správně vyložil. Závazkový právní vztah, jehož předmětem je peněžité plnění, může být hlavní nebo vedlejší. O hlavní závazkový vztah jde tehdy, směřuje-li jeho kauza přímo k zaplacení určité částky peněz. Vedlejší (akcesorickým) peněžitým závaz-

kovým vztahem je mimo jiné povinnost dlužníka ze smlouvy nebo ze zákona zaplatit věřiteli úrok jako určitou poměrnou část peněžitého závazku hlavního a může vzniknout jen tehdy, byl-li mezi účastníky platně založen hlavní peněžitý závazkový vztah. Povinnost dlužníka zaplatit úroky z prodlení je jedním z právních následků prodlení dlužníka se splněním peněžitého dluhu a spočívá v tom, že dlužník musí poskytnout věřiteli kromě vlastního plnění (jistiny) též stanovené procento z té části peněžitého dluhu (závazku), s níž je v prodlení. V důsledku prodlení dlužníka proto nevzniká mezi účastníky nový, další závazkový právní vztah, nýbrž dochází ke změně v obsahu práv věřitele a povinností dlužníka, tedy ke změně v obsahu závazkového vztahu spočívající v tom, že vedle povinnosti splnit závazek hlavní je dlužník povinen splnit též závazek akcesorický. Obdobné závěry vyslovil Nejvyšší soud i ve věci sp. zn. 35 Odo 101/2002, v níž řešil otázku přípustnosti uplatňování úroku z prodlení při prodlení s placením úroků z prodlení (anatocismus). Nejvyšší soud zde objasňuje povahu příslušenství pohledávky: „rozumí-li se pohledávkou ve smyslu úpravy obsažené v ustanovení § 121 odst. 3 obč. zák. jistina (plnění z hlavního peněžitého závazku), pak ovšem nemůže nárok na příslušenství z příslušenství pohledávky plynout ani z dikce ustanovení § 517 odst. 2 obč. zák.; úsudek, že lze přiznat úrok z prodlení nebo poplatek z prodlení z příslušenství pohledávky, odůvodněný toliko úpravou obsaženou v posledně označeném ustanovení, by totiž bez vazby na ustanovení § 121 odst. 3 obč. zák. vedl k absurdnímu závěru, že takto přiznané příslušenství z jistiny již není příslušenstvím pohledávky, nýbrž nově vzniklou samostatnou pohledávkou”.

Ve světle těchto závěrů je nutno přisvědčit odvolacímu soudu, pokud vyslovuje názor, že nelze oddělovat povinnost k zaplacení jistiny od povinnosti k zaplacení příslušenství, pokud by peněžitá pohledávka nebyla zaplacena včas. Ručí-li proto žalovaný za zaplacení peněžité pohledávky, zahrnuje jeho ručitelský závazek i příslušenství spočívající v zákonném úroku z prodlení.

Nejvyšší soud na základě výše uvedených skutečností dospěl k závěru, že otázka existence peněžitého závazku i jeho příslušenství v podobě úroku z prodlení za opožděnou úhradu tohoto závazku je judikaturou dostatečně řešena (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2012, sp. zn. 23 Cdo 747/2011, dostupné na www.nsoud.cz) a odvolací soud se ve svém rozsudku od tohoto řešení nikterak neodchýlil.

Na základě uvedeného je nutné uzavřít, že právní posouzení věci odvolacím soudem je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správné. Nejvyšší soud proto dovolání podle § 243b odst. 2, věty před středníkem, o. s. ř. jako nedůvodné zamítl.

Zajišťuje-li směnka, o jejímž zaplacení bylo rozhodnuto směnečným platebním rozkazem, pohledávku z titulu smluvní pokuty, jež má obchodní povahu, a má-li žalovaný ve vztahu k žalobci obecně k dispozici kauzální námitky, může se povinnosti zaplatit směnku „ubránit“ námitkou, že smluvní pokuta je nepřiměřeně vysoká (a jsou dány důvody, pro které ji soud může snížit – § 301 obch. zák.).

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 29 Cdo 692/2011)

V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 30. 9. 2010, k odvolání žalovaného potvrdil rozsudek ze dne 12. 4. 2006, jímž K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové ponechal v platnosti směnečný platební rozkaz ze dne 23. 5. 2005, kterým uložil žalovanému zaplatit žalobci směnečný peníz ve výši 1 500 000 Kč s 6% úrokem od 3. 6. 2003 do zaplacení, směnečnou odměnu 5000 Kč a náklady řízení.

Šlo přitom o v pořadí druhé rozhodnutí odvolacího soudu, když původní rozsudek ze dne 23. 4. 2007, jímž Vrchní soud v Praze k odvolání žalovaného změnil rozsudek soudu prvního stupně ze dne 12. 4. 2006 tak, že směnečný platební rozkaz zrušil, Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 21. 12. 2009 zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Ve shora zmíněném kasačním rozhodnutí Nejvyšší soud jednak přitakal závěrům odvolacího soudu, podle nichž žalovanému jako směnečnému rukojmímu přísluší ve vztahu k žalobci kauzální námitky, jednak s odkazem na rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 10. 2009, sp. zn. 31 Cdo 2707/2007 (uverejňný pod číslem 81/2010 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 81/2010“), shledal nesprávným právní závěr odvolacího soudu ohledně neplatnosti ujednání o smluvní pokutě podle ustanovení § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, z důvodu nepřiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty, s tím, že takovou situaci v obchodně právních vztazích řeší ustanovení § 301 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, upravující moderační právo soudu. Současně dovolací soud zdůraznil, že vzhledem k neudržitelnosti závěru odvolacího soudu o absolutní neplatnosti ujednání o smluvní pokutě zůstává otevřená i otázka, zda a v jakém rozsahu přetrvává po zániku leasingové smlouvy v důsledku odstoupení ze strany pronajímatelky směnkou zajištěná pohledávka.

Odvolací soud, jsa vázán právním názorem Nejvyššího soudu (§ 226 odst. 1 a § 243d odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu), v poměrech dané věci zdůraznil, že předmětem řízení je zaplacení směnky, která ve vztahu k právu na smluvní pokutu měla (jen) zajišťovací charakter. „V rámci řízení o zaplacení směnky je možnost moderační smluvní pokuty zcela vyloučena, neboť

samotné zaplacení smluvní pokuty není předmětem řízení a není tak založeno právo soudu smluvní pokutu moderovat, protože by to předpokládalo realizaci tohoto práva výrokem rozsudku soudu. To však nelze učinit, není-li zaplacení smluvní pokuty předmětem řízení. Není-li ujednání o smluvní pokutě v daném případě neplatné, pak ovšem nelze shledat důvodné ani obranné námitkové tvrzení žalovaného. Dodatečné tvrzení žalovaného při jednání před odvolacím soudem, že výkon práva na smluvní pokutu je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, je pak nutno považovat za nové námitkové tvrzení, s ohledem na ustanovení § 175 odst. 4 o. s. ř. a v něm vyjádřenou zásadu koncentrace řízení, již nepřipustné. Tvrzení o neplatnosti ujednání o smluvní pokutě a tvrzení o výkonu práva v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku jsou zcela odlišnými tvrzeními, mající odlišný právní základ. Proto se jím odvolací soud nemohl již zabývat. “

Konečně odvolací soud neshledal důvodnou ani námitku, podle níž „po ukončení smlouvy odstoupením leasingové společnosti byl předmět leasingu prodán za 305 000 Kč kupní smlouvou z 27. 8. 2003, čímž byla uvedené společnosti kompenzována škoda vzniklá předčasným ukončením smlouvy týkající se splnění závazku z leasingové smlouvy“. Přitom akcentoval, že „závazek žalobce k započtení získaných finančních prostředků prodeje na dlužné leasingové splátky žalovaného by musel být ve smlouvě sjednán, což však nebyl. Dluh z leasingových splátek ze smlouvy č. 000/0023 činil 209 299,50 Kč a dluh ze smluvní pokuty za nedodržení termínu a výše splátek činí 1 359 750 Kč, celkem 1 569 049,50 Kč. Úhrada kupní ceny na základě kupní smlouvy uzavřené mezi původním leasingovým pronajímatelem a třetí osobou na závazek žalovaného nemohla mít vliv a nejednalo se o plnění, které by byl leasingový pronajímatel povinen započítat na dluh žalovaného jako dřívějšího leasingového nájemce z dlužných leasingových splátek. Takové ujednání sice zákon nevylučuje, předpokládá to však výslovnou dohodu v tomto směru. Existence takové dohody nebyla ani tvrzena. Zaplacením kupní ceny 305 000 Kč k zániku závazku žalovaného v rozsahu odpovídajícím dlužným leasingovým splátkám proto nemohlo dojít.“

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., spatřuje zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu v řešení otázky, zda lze v rámci směnečného řízení snížit smluvní pokutu, která tvoří podstatnou část směnečné sumy, postupem podle ustanovení § 301 obch. zák.

Namítá existenci dovolacích důvodů podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř., tj. že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Odvolacímu soudu především vytýká, že nerespektoval závěr formovaný Nejvyšším soudem v rozsudku sp. zn. 29 Cdo 4061/2007, v němž – podle jeho názoru

– dovolací soud „bez dalšího připustil možnost moderace výše smluvní pokuty v předmětném soudním řízení“. Vyjadřuje přesvědčení, že „u směny kryjící (mimo jiné) povinnost zaplatit smluvní pokutu lze bez dalšího namítat, že přichází v úvahu námitka nepřiměřenosti smluvní pokuty podle ustanovení § 301 obch. zák.“. Potud odkazuje na závěry obsažené v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 3. 1995, sp. zn. 5 Cmo 358/94, uveřejněného v časopise Právní rozhledy č. 6/1995.

Dále namítá, že se odvolací soud nevypořádal s otázkou naznačenou v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4061/2007, když nezhodnotil, zda a v jakém rozsahu přetrvávala po zániku leasingové smlouvy v důsledku odstoupení směnkou zajištěná pohledávka.

„Nesprávný postup“ odvolacího soudu konečně spatřuje v tom, že se nezabýval námitkou, podle níž výkon práva na smluvní pokutu je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku. V této souvislosti akcentuje, že zásada zakotvená v ustanovení § 265 obch. zák. „doplňuje a obsahově vychází“ z ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák., přičemž námitka rozporu s dobrými mravy ve včasných námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu obsažena byla, a to včetně popisu postupu právního předchůdce žalobce, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.

Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobce považuje rozhodnutí odvolacího soudu za správné a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání žalovaného odmítl, respektive zamítl.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Zásadní právní význam rozsudku odvolacího soudu ve věci samé Nejvyšší soud shledává – a potud má dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. za přípustné – v řešení otázky, zda lze v řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu v případě směny zajišťující pohledávku z titulu smluvní pokuty moderovat kauzální pohledávku postupem podle § 301 obch. zák. V tomto směru jde jednak o otázku dovolacím soudem neřešenou, jednak o otázku řešenou odvolacími soudy rozporně (k tomu srov. např. rozsudky Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 3. 1995, sp. zn. 5 Cmo 358/94, a ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 5 Cmo 320/2004) (proti posledně označenému rozhodnutí bylo sice podáno dovolání, nicméně Nejvyšší soud je usnesením ze dne 15. 4. 2009, sp. zn. 29 Cdo 164/2009, odmítl, jelikož se z procesních důvodů nemohl otázkou /ne/ možnosti moderace směnkou zajištěné pohledávky z titulu smluvní pokuty podle ustanovení § 301 obch. zák. zabývat).

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2012) se podává z bodu 7., článku II., zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Závěr, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, přitom Nejvyšší soud přijal s vědomím faktu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, zrušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. až uplynutím 31. 12. 2012, a s přihlédnutím k tomu, že v době podání dovolání měl dovolatel právo legitimně očekávat, že splnění podmínek formulovaných ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. povede k věcnému přezkumu jím podaného dovolání.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 175 o. s. ř. předloží-li žalobce v prvopisu směnku nebo šek, o jejichž pravosti není důvodu pochybovat, a další listiny nutné k uplatnění práva, vydá na jeho návrh soud směnečný (šekový) platební rozkaz, v němž žalovanému uloží, aby do tří dnů zaplatil požadovanou částku a náklady řízení nebo aby v téže lhůtě podal námitky, v nichž musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá. Směnečný (šekový) platební rozkaz musí být doručen do vlastních rukou žalovaného. Nelze-li návrhu na vydání platebního rozkazu vyhovět, nařídí soud jednání (odstavec 1). Podá-li žalovaný včas námitky, nařídí soud k jejich projednání jednání; k námitkám později vzneseným však již nelze přihlížet. V rozsudku soud vysloví, zda směnečný (šekový) platební rozkaz ponechává v platnosti nebo zda ho zrušuje a v jakém rozsahu (odstavec 4).

Podle ustanovení § 544 obč. zák. sjednají-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda (odstavec 1). Smluvní pokutu lze sjednat jen písemně a v ujednání musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení (odstavec 2).

Podle ustanovení § 301 obch. zák. nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a to až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody vzniklé později je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty podle § 373 a násl.

Nejvyšší soud v prvé řadě předesílá, že respektuje závěry formulované v R 81/2010, podle nichž ujednání o smluvní pokutě není možno v obchodně právních vztazích považovat za neplatné podle ustanovení § 39 obč. zák. pouze z důvodu nepřiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty. Současně nemá důvod se odchýlit od závěrů formulovaných v rozsudcích ze dne 10. 1. 2008, sp. zn. 32 Cdo 3853/2007, a ze dne 19. 5. 2009, sp. zn. 32 Cdo 1281/2008, uveřejněných pod čísly 73/2008 a 17/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, podle

nichž vyjdou-li v průběhu řízení najevo okolnosti, které odůvodňují závěr, že smluvní pokuta je nepřiměřeně vysoká, může ji soud snížit i bez návrhu dlužníka, a že samotná skutečnost, že smluvní pokuta je nepřiměřeně vysoká, neodůvodňuje aplikaci ustanovení § 265 obch. zák., nýbrž postup soudu podle ustanovení § 301 obch. zák.

Primárním předpokladem pro to, aby se shora uvedené zásady mohly prosadit i v poměrech řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu – při respektování ustanovení § 175 odst. 1 a 4 o. s. ř. – je, že námitka nepřiměřeně výše smluvní pokuty byla obsažena ve včasných námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu (k požadavku na řádné odůvodnění kauzálních námitek srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2270/2007, uveřejněného pod číslem 3/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 3/2010“). Byť v tomto směru odvolací soud v důvodech svého rozhodnutí výslovně nic neuvedl, není pochyb o tom, že se uvedenou námitkou věcně zabýval (a dospěl k závěru, že taková obrana proti směnečnému platebnímu rozkazu není přípustná), tj. zmíněnou námitku neshledal neodůvodněnou.

Právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá a podle něhož „v řízení o zaplacení směnky, která měla ve vztahu k právu na smluvní pokutu jen zajišťovací charakter, je možnost moderace smluvní pokuty zcela vyloučena, neboť samotné zaplacení smluvní pokuty předmětem řízení není“, podle přesvědčení Nejvyššího soudu správné není.

V poměrech projednávané věci není pochyb o tom, že směnka, o jejímž zaplacení bylo rozhodnuto směnečným platebním rozkazem, je směnkou zajišťovací, přičemž byla vystavena k zajištění pohledávky společnosti C., s. r. o., za dlužníkem M., spol. s r. o., ze smlouvy č. 000/0023 ze dne 28. 8. 2000, jež byla tvořena (mimo jiné) i smluvní pokutou.

Uplatnil-li žalovaný v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu (krom jiného) i výhradu nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty, jde zcela zjevně o tzv. kauzální námitku, jejímž prostřednictvím žalovaný polemizuje s vyšší směnkou zajištěné pohledávky (v daném případě s vyšší pohledávky z titulu smluvní pokuty). Má-li žalovaný (obecně vzato) kauzální námitky k dispozici a ob stojí-li uplatněná kauzální námitka z hlediska požadavků plynoucích z ustanovení § 175 odst. 1 a 4 o. s. ř., tj. je-li z ní patrné, z jakého důvodu a v jakém rozsahu je správnost směnečného platebního rozkazu zpochybněna, je povinností soudu se takovou námitkou věcně zabývat a posoudit její opodstatněnost.

Opačný závěr nelze dovodit ani z výslovného znění ustanovení § 301 obch. zák., podle něhož nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a to až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. Z citovaného ustanovení totiž výslovně plyne oprávnění

soudu snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu, a to s přihlédnutím k tam konkretizovaným právně významným kritériím, a to aniž by zmíněné právo bylo omezeno pouze na případy, kdy je pohledávka z titulu smluvní pokuty „přímým“ předmětem řízení.

Jinými slovy, z hlediska oprávnění soudu postupovat podle ustanovení § 301 obch. zák. není významné, zda je předmětem řízení zaplacení smluvní pokuty nebo zaplacení směnky zajišťující pohledávku z titulu smluvní pokuty (respektive zda jím jsou námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu, jímž bylo žalovanému uloženo takovou směnku zaplatit). Naopak akceptace právního názoru odvolacího soudu by vedla k zjevně nepřijatelným důsledkům, totiž, že v obchodně právních vztazích v případě zajištění pohledávky ze smluvní pokuty smenkou by směnečný dlužník byl povinen na zajišťovací směnku plnit, a to bez ohledu na výši sjednané smluvní pokuty; tím by zjevně došlo k nepřijatelné eliminaci ustanovení § 301 obch. zák.

Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem není správné a dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl dovolatelem uplatněn právem, Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil. Za stavu, kdy zjevně neobstojí ani rozhodnutí soudu prvního stupně (spočívající na závěru, podle něhož žalovanému kauzální námitka nepřísluší), Nejvyšší soud zrušil i je a věc vrátil soud prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta za středníkem, a odst. 3, věta první, o. s. ř.).

V další fázi řízení bude úkolem soudů nižších stupňů opětovně posoudit důvodnost kauzálních námitek žalovaného, a to i s přihlédnutím k závěrům formulovaným v důvodech stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, Cpjn 204/2007, uveřejněného pod číslem 25/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

Smluvní pokuta určená procentní sazbou za každý den prodlení s úhradou jistiny až do zaplacení jistiny je ve smyslu ustanovení § 8 odst. 2 advokátního tarifu plněním na dobu neurčitou (do zaplacení jiného plnění – jistiny), takže tarifní hodnota předmětu právní služby se stanoví pětinasobkem hodnoty ročního plnění.

Dovolání proti rozhodnutí, jímž odvolací soud potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně o žalobě na obnovu řízení, je dovoláním proti rozhodnutí, které není rozhodnutím „ve věci samé“; takže za úkon právní služby spočívající ve vyjádření k takovému dovolání náleží mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny (§ 11 odst. 1 písm. k/, odst. 2 písm. c/ a odst. 3 advokátního tarifu).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2013,
sp. zn. 29 Cdo 1420/2013)

Rozsudkem ze dne 18. 3. 2010 uložil O k r e s n í s o u d v Havlíčkově Brodě žalovaným 1) F. B. a 2) J. M., aby do tří dnů od právní moci rozsudku společně a nerozdílně zaplatili žalobci E., s. r. o., částku 45 916,90 Kč a smluvní pokutu ve výši 0,1 % denně z této částky od 3. 12. 2003 do zaplacení (bod I. výroku) a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

K odvolání žalovaných Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 4. 11. 2010, který nabyl právní moci 3. 12. 2010, potvrdil rozsudek okresního soudu (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Žalobu žalovaných na obnovu řízení ve věci vedené u okresního soudu zamítl okresní soud usnesením ze dne 9. 2. 2012 (bod I. výroku) a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

K odvolání žalovaných K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové usnesením ze dne 4. 9. 2012 potvrdil usnesení okresního soudu ze dne 9. 2. 2012 (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

N e j v y š š í s o u d dovolání odmítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovolání žalovaných proti usnesení odvolacího soudu, opírající se o tvrzenou existenci dovolacích důvodů vypočtených v § 241a odst. 2 a 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, Nejvyšší soud odmítl podle § 243b odst. 5 a § 218 písm. c) o. s. ř. jako nepřipustné.

Učinil tak proto, že dovolání proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o žalobě na obnovu řízení, může být přípustné jen podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a)

o. s. ř., avšak (prostřednictvím odkazu na ustanovení § 237 o. s. ř., obsaženého v § 238 odst. 2 o. s. ř.) jen ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (tedy tak, že dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam).

Podle ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam (odstavec 1 písm. c/) zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.

V závěru, že důkaz, jehož pořízení si dovolatelé objednali po skončení původního řízení (znalecký posudek ze dne 9. 3. 2011), není ve smyslu ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) o. s. ř. důkazem, který bez své viny nemohli použít v původním řízení před soudem prvního stupně nebo za podmínek uvedených v ustanovení § 205a o. s. ř. a § 211a o. s. ř. též před odvolacím soudem, pokud mohl přivodit pro ně příznivější rozhodnutí ve věci, je napadené rozhodnutí v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu. Konkrétně jde např. o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2090/2006, uveřejněné v časopise Soudní rozhledy číslo 5, ročník 2007, str. 183, dále o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 2363/2007, uveřejněné v časopise Právní rozhledy číslo 14, ročník 2009, str. 519, o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1911/2008, nebo o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2847/2012 (rozhodnutí jsou – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže a vydaná po 1. 1. 2001 – dostupná na webových stránkách Nejvyššího soudu).

V závěru, že důvodem pro obnovu řízení ve smyslu ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) o. s. ř. není jiné soudní rozhodnutí, které posuzovanou otázku řeší (rovněž jen předběžně) jinak, než rozhodnutí vydané v řízení, o jehož obnovu jde (zde rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 5. 2011, č.j. 1 Cmo 351/2010-333, ve věci týchž účastníků o jiné pohledávce), odpovídá napadené rozhodnutí závěrům obsaženým např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 32 Cdo 540/2011.

Nejvyšší soud dodává, že v dané věci byly předmětem řízení, o jehož obnovu jde, dva nároky se samostatným skutkovým základem (jistina ve výši 45 916,90 Kč a smluvní pokuta ve výši 0,1 % denně z částky 45 916,90 Kč od 3. 12. 2003 do zaplacení).

V rozsahu, v němž se dovolání týká obnovy řízení co do jednoho z těchto samostatných nároků (jistiny ve výši 45 916,90 Kč), vylučuje možnost připustit dovolání též ustanovení § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř. Podle tohoto ustanovení totiž dovolání podle odstavce 1 (rozuměj podle § 237 odst. 1 o. s. ř.) není

přípustné ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč a v obchodních věcech 100 000 Kč; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží.

K tomu, že úprava obsažená v ustanovení § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř. platí i pro dovolání proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o žalobě na obnovu řízení ohledně peněžitého plnění, srov. obdobně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 25 Cdo 3090/2005, uveřejněné pod číslem 59/2008 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

K potřebě posoudit přípustnost dovolání ohledně každého ze samostatných nároků zvláště srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 1999, sp. zn. 2 Cdon 376/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2000, pod číslem 9, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 9. 1999, sp. zn. 25 Cdo 2136/99, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročník 2000, pod číslem 55, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1097/2004, nebo důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 25 Cdo 3117/2006, 25 Cdo 2432/2008, uveřejněného pod číslem 66/2009 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek. K tomu, že smluvní pokuta je samostatným nárokem (odlišným od uplatněné jistiny), srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4311/2011, uveřejněný pod číslem 101/2012 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

Výrok o nákladech dovolacího řízení se opírá o ustanovení § 243b odst. 5, § 224 odst. 1 a § 146 odst. 3 o. s. ř., když dovolání žalovaných bylo odmítnuto, čímž žalobci vzniklo právo na náhradu účelně vynaložených nákladů dovolacího řízení.

Náklady žalobce v dovolacím řízení sestávají z odměny advokáta za jeden úkon právní služby (vyjádření k dovolání ze dne 30. 11. 2012). S přihlédnutím k době započetí úkonu právní služby přísluší advokátce žalobce odměna podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění účinném do 31. 12. 2012 (dále jen „advokátní tarif“); srov. § 8 odst. 1 advokátního tarifu a přechodné ustanovení obsažené v článku II vyhlášky č. 486/2012 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

Dovolání směřovalo proti rozhodnutí odvolacího soudu, které nebylo rozhodnutím „ve věci samé“ (k tomu, že rozhodnutí o žalobě na obnovu řízení není rozhodnutím „ve věci samé“, srov. obdobně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 1997, sp. zn. 2 Cdon 774/97, uveřejněné pod číslem 61/98 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek), takže advokátce žalobce přísluší za tento úkon právní služby mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny (§ 11 odst. 1 písm. k/

odst. 2 písm. c/ a odst. 3 advokátního tarifu); srov. obdobně např. již důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2001, sp. zn. 29 Odo 34/2001, uveřejněného pod číslem 71/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (přímo ve vztahu k obnově řízení uzavřel Nejvyšší soud shodně již v usnesení ze dne 29. 7. 1999, sp. zn. 20 Cdo 1716/98).

Smluvní pokuta určená procentní sazbou za každý den prodlení s úhradou jistiny až do zaplacení jistiny (zde ve výši 0,1 % denně z částky 45 916,90 Kč za dobu od 3. 12. 2003 do zaplacení /rozuměj do zaplacení částky 45 916,90 Kč/) je ve smyslu ustanovení § 8 odst. 2 advokátního tarifu plněním na dobu neurčitou (do zaplacení jiného plnění – jistiny), takže tarifní hodnota předmětu právní služby se stanoví pětinásobkem hodnoty ročního plnění. V daném případě jde celkem o částku 83 785,75 Kč, které odpovídá podle § 7 bodu 5. advokátního tarifu částka 4460 Kč.

V intencích § 12 odst. 3 advokátního tarifu se takto určená mimosmluvní odměna zvyšuje o polovinu mimosmluvní odměny určené z částky 45 916,90 Kč, tedy o částku 1470 Kč, a celkem jde o 5930 Kč: polovina takto stanovené mimosmluvní odměny činí 2965 Kč. Spolu s režijním paušálem za jeden úkon právní služby ve výši 300 Kč (§ 13 odst. 3 advokátního tarifu) jde o částku 3265 Kč, k jejíž úhradě Nejvyšší soud oba dovolatele zavázal rukou společnou a nerozdílnou.

Nejvyšší soud nepřehlédl, že podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první, o. s. ř. by při rozhodování o náhradě nákladů řízení měl určit výši odměny za zastupování advokátem podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem (jímž je vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb /advokátní tarif/, ve znění pozdějších předpisů) (část věty před středníkem), a že podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně (podle ustanovení advokátního tarifu) by se mělo postupovat, jen jde-li o přiznání náhrady nákladů řízení podle § 147 a § 149 odst. 2 o. s. ř. nebo odůvodňují-li to okolnosti případu (část věty za středníkem).

Vzhledem k tomu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, uveřejněným pod číslem 116/2013 Sb. zrušil (s účinností od 7. 5. 2013, kdy byl nález vyhlášen ve Sbírce zákonů) vyhlášku č. 484/2000 Sb. jako neústavní a s přihlédnutím ke sdělení Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2013, č. Org. 23/13, k onomu nálezu, uveřejněnému pod číslem 117/2013 Sb., nicméně Nejvyšší soud uzavírá, že při absenci zvláštního právního předpisu o sazbách odměny za zastupování stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni je namístež postup dle § 151 odst. 2, věty první, části věty za středníkem, o. s. ř.

(srov. shodně např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010).

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2012) se podává z bodu 7., článku II., zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Vyjde-li po schválení oddlužení najevo, že dlužník navrženým oddlužením sledoval nepoctivý záměr, je to důvodem ke zrušení schváleného oddlužení podle § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona.

Dlužník je ve smyslu ustanovení § 104 odst. 1 písm. b), odst. 3 insolvenčního zákona povinen uvést v seznamu závazků i pohledávku, jejíž pravost (důvodnost) zpochybňuje.

Z toho, že dlužník v seznamu závazků zamlčel své zahraniční věřitele a že v seznamu svého majetku neoznačil majetek tvořený podíly v zahraničních společnostech, lze usuzovat na nepoctivý záměr dlužníka při oddlužení.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2013,
sen. zn. 29 NSCR 45/2010)

Usnesením ze dne 30. 3. 2010 zrušil M ě s t s k ý s o u d v Praze (dále jen „insolvenční soud“) k návrhu věřitele SA schválené oddlužení dlužníka S. B. (bod I. výroku), prohlásil konkurs na majetek dlužníka (bod II. výroku) a určil, kdy nastávají účinky prohlášení konkursu (bod III. výroku).

Insolvenční soud vyšel z toho, že:

1) Usnesením ze dne 31. 7. 2008 zjistil insolvenční soud úpadek dlužníka a povolil jeho oddlužení.

2) Po schůzi věřitelů konané 15. 9. 2009 schválil insolvenční soud usnesením z téhož dne oddlužení plněním splátkového kalendáře.

3) Při rozhodování o schválení oddlužení vycházel insolvenční soud z informací dlužníka, především ze seznamu majetku a seznamu závazků předloženého dlužníkem v přistoupení k insolvenčnímu návrhu ze dne 11. 6. 2008 (A-11) a (k výzvě insolvenčního soudu) v jeho doplnění (A-15). Ze seznamů se podávalo, že dlužník má tři (označené) věřitele s pohledávkami ve výši necelých 300 000 Kč a že jeho jediný majetek tvoří zůstatky na dvou účtech ve výši necelých 30 000 Kč a hi-fi souprava v hodnotě 5000 Kč.

4) Podle zprávy insolvenčního správce ze dne 26. 8. 2008 (B-1) vedle závazků uvedených v seznamu závazků přihlásil pohledávku ve výši 33 055 486,91 Kč, z titulu daně z příjmu, kterou neuhradila společnost SB, jejímž byl dlužník jednatelem, věřiteli FCH. Ohledně pohledávky bylo v Německu zahájeno soudní řízení, které dosud nebylo pravomocně ukončeno, insolvenční správce nepovažuje pohledávku za oprávněnou a pohledávka byla popřena při přezkumném jednání konaném 26. 1. 2009. Incidenční spor o určení pravosti pohledávky vedený insolvenčním soudem nebyl dosud ukončen.

5) Podáním ze dne 19. 1. 2009 navrhl věřitel SU, který není účastníkem insolvenčního řízení, aby insolvenční soud zrušil schválené oddlužení. V návrhu uvedl,

že dlužník s J. L. podnikali pod hlavičkou společnosti LB, dlužník je předsedou představenstva SAG (jediný společník zaměstnavatele dlužníka – věřitele SAP, s. r. o.) a patrně figurují i v dalších společnostech této skupiny. V rámci podnikatelské činnosti uzavřeli dlužník a J. L. dne 23. 9. 1998 a 29. 10. 1998 smlouvy o půjčkách na částky 1 988 000 DM a 1 958 850 DM za účelem nabytí a sanace bytových nemovitostí. Jako jistota bylo zřízeno odpovídající zástavní právo na financovaném objektu a osobní ručení obou dlužníků. Dne 20. 2. 2006 vypověděl věřitel SU obchodní vztah k 31. 5. 2008 pro nehrazení splátek dle uzavřených smluv. Na základě jednání s dlužníky vzal věřitel SU výpověď zpět a stanovil podmínky pro odložení splátek. Protože dlužníci dluh i nadále řádně nespláceli, byla jim 8. 6. 2006 opět zaslána výpověď. Dne 18. 8. 2006 uzavřel věřitel SU s dlužníky dohodu o splátkách, na jejímž základě měli hradit částku 9000 EUR měsíčně; poslední řádná splátka byla uhrazena v lednu 2008, od té doby není hrazeno ničeho. Aktuální pohledávka SU vůči dlužníku jako ručiteli činí 832 326,40 EUR; o osobním ručení dlužníka byl sepsán notářský zápis (31. 8. 1998) a promlčecí doba podle německého práva činí 30 let. Svá tvrzení dokládal věřitel SU smlouvami o půjčce, dohodou o splátkách, přehledem zůstatku pohledávky a notářským zápisem a dovozoval, že dlužník má závazky z podnikatelské činnosti a že návrhem na povolení oddlužení sledoval nepoctivý záměr a ohrozil práva svých věřitelů (zejména kdyby v budoucnu došlo k osvobození dlužníka od placení pohledávek). Podáním ze dne 29. 1. 2009 vzal věřitel SU návrh na zrušení oddlužení zpět, s tím, že pohledávky za dlužníkem postoupil třetí osobě; řízení o tomto návrhu zastavil insolvenční soud usnesením ze dne 2. 2. 2009.

6) Během ledna 2009 uzavřeli dlužník a J. L. jako společníci společnosti LB smlouvu, kterou převedli nemovitosti v hodnotě dlužné částky nejprve na věřitele SU, který převedl vlastnické právo na společnost HK a následně byla vlastnická práva převedena na společnost KG. Podle sdělení společnosti KG (B-56), její dceřiná společnost byla kdysi společníkem společnosti LB a jejím cílem vždy bylo nemovitosti převzít; v tomto smyslu jednala s věřitelem SU od roku 2007. Dlužník a J. L. souhlasili s tím, že společnost KG projedná s věřitelem SU převzetí nemovitostí i se závazky a k převzetí závazků se společnost KG dlužníku a J. L. zavázala v roce 2007. To, že vyřízení celé záležitosti trvalo dlouhou dobu, nelze přičítat k tíži dlužníka, který mohl již od roku 2007 vycházet z toho, že vůči věřiteli SU nemá žádné závazky.

7) Podáním ze dne 5. 2. 2009 doplnil dlužník seznam majetku o obchodní podíly v zahraničních společnostech, uváděje, že hodnoty těchto podílů jsou nulové. Dále doplnil seznam závazků o svůj údajný závazek ve výši 19 404 EUR (k zaplacení soudních výloh ve věci jím podané žaloby na nečinnost proti věřiteli FCH).

Dále insolvenční soud poukázal na obsah podání ze dne 31. 12. 2009 (doplněného podáním z 26. 1. 2010), jímž věřitel SA navrhl zrušení schváleného

oddlužení, na přednes věřitele SA při nařízeném jednání, na vyjádření dlužníka k návrhu věřitele SA, na obranu dlužníka při nařízeném jednání a na vyjádření zástupce věřitelů.

Na tomto základě insolvenční soud – odkazuje na ustanovení § 405 a § 418 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – nejprve zkoumal, zda lze zrušit schválené oddlužení plněním splátkového kalendáře, byl-li jím sledován nepoctivý záměr. K tomu uvedl, že podle obsahu insolvenčního spisu a provedeného dokazování a po slyšení dlužníka a jeho vyjádřeních má za to, že dlužník v návrhu na povolení oddlužení a v seznamech majetku a závazků záměrně uvedl zkreslené a nepravdivé informace tak, aby insolvenční soud tomuto návrhu vyhověl.

O majetku v zahraničí (obchodních podílech) informoval dlužník soud až v dodatečně předloženém seznamu majetku a seznamu závazků po více než půl roce od podání návrhu na povolení oddlužení. Ačkoliv dlužníku musela být známa existence dalších věřitelů v zahraničí (bez ohledu na to, že některé pohledávky mohl považovat za sporné), záměrně neuvedl jejich pohledávky v seznamu závazků. Věřitel FCH vedl proti dlužníku v zahraničí řízení a dlužník podával opravné prostředky, takže lze stěží předpokládat, že by dlužníku nebylo nic známo o tvrzené pohledávce věřitele FCH; totéž platí o pohledávce věřitele č. 5 (jde o LCH).

V době podání návrhu na povolení oddlužení musel dlužník také vědět, že jeho věřitelem (minimálně z titulu ručení) je věřitel SU, jehož pohledávka vůči dlužníku zanikla až dlouho po povolení oddlužení. Dlužníkovým věřitelem je i věřitel SA (byť se do řízení nepřihlásil včas), což dlužníku opět muselo být známo; je nerozhodné, kdo je ve smlouvě uveden jako hlavní dlužník a zda je pohledávka věřitele SA dostatečně zajištěna.

Ze shora uvedeného má insolvenční soud za zjištěné, že dlužník podaným návrhem na povolení oddlužení sledoval nepoctivý záměr. Tím, že v návrhu na povolení oddlužení záměrně neuvedl zahraniční věřitele, insolvenčnímu soudu v podstatě znemožnil postup podle § 430 insolvenčního zákona a dosáhl tak povolení oddlužení. Jednáním dlužníka (předložením neúplných seznamů majetku a závazků) byla zahraničním věřitelům minimálně ztížena možnost včas přihlásit pohledávky za dlužníkem (a stát se účastníky insolvenčního řízení) a kdyby dlužník splnil povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, insolvenčnímu soudu by nezbylo, než jej dle § 414 insolvenčního zákona osvobodit od placení pohledávek (insolvenční soud se domnívá, že to bylo dlužníkovým záměrem).

Odtud insolvenční soud uzavřel, že je nutno postupovat obdobně podle § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona. Schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře bezprostředně souviselo s tím, že dlužník v plném rozsahu neuvedl své známé zahraniční věřitele ani svůj majetek. Zahraniční věřitelé pohledávky do dne konání schůze, která hlasovala o přijetí způsobu oddlužení, nepřihlásili

(s výjimkou věřitele č. 4 /jde o věřitele FCH/) a nemohli tak na schůzi hlasovat. Insolvenčnímu soudu nebyly v rozhodné době známy okolnosti případu, které by jinak odůvodňovaly postup podle § 403 insolvenčního zákona.

Otázkou, zda činnost dlužníka byla podnikáním nebo správou vlastního majetku, se insolvenční soud již nezabýval, uváděje, že její řešení by si vyžádalo další rozsáhlé dokazování, aniž by to mělo vliv na rozhodnutí ve věci.

Předpoklady postupu podle § 427 insolvenčního zákona insolvenční soud neshledal.

K odvolání dlužníka V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 5. 8. 2010 potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

Odvolací soud po přezkoumání napadeného usnesení i řízení, jež mu předcházelo, vyšel z ustanovení § 395 odst. 1 písm. a), § 397 odst. 1, § 402, § 405 a § 417 odst. 1 insolvenčního zákona, k čemuž především uvedl, že závěr, že oddlužení není přípustné podle § 389 insolvenčního zákona, má ve stadiu rozhodování o návrhu na povolení oddlužení za následek rozhodnutí o odmítnutí tohoto návrhu dle § 390 odst. 3 insolvenčního zákona. Je-li však takové zjištění učiněno soudem až po rozhodnutí o povolení oddlužení, má za následek neschválení oddlužení podle § 405 odst. 1 insolvenčního zákona.

Při rozhodování o návrhu na povolení oddlužení zákon zdůrazňuje roli soudu jako strážce společného zájmu věřitelů. Jestliže dlužník splňuje podmínky subjektivní přípustnosti oddlužení, poskytne věřitelům ekonomicky dostatečnou nabídku uspokojení jejich pohledávek a nelze-li mu přičíst nepoctivý záměr, pak soud za podmínek stanovených v § 395 až § 397 insolvenčního zákona oddlužení povolí. Rozhodnutí soudu přitom není závislé na případném odmítavém stanovisku jednotlivých věřitelů či skupin věřitelů. V jistém slova smyslu tedy může být oddlužení věřitelům (jak výše uvedeno) vnuceno; ti pak mají zásadní vliv jen na způsob oddlužení, samozřejmě v závislosti na majetkových poměrech dlužníka.

Soud proto nesmí připustit (pokračoval odvolací soud), aby oddlužení bylo dosaženo (povoleno či schváleno) v důsledku nepoctivého jednání dlužníka. Soud je tím, kdo věřitelům garantuje, že jim nebude „vnuceno“ oddlužení dlužníka, který sleduje nepoctivý záměr. Tato podmínka se prolíná zákonnou úpravou oddlužení (jak uvedeno výše) nejen ve stadiu povolování a schvalování oddlužení, ale též v průběhu plnění splátkového kalendáře a na samotném konci procesu oddlužení, respektive až po osvobození od placení pohledávek. Ukázali se totiž ve smyslu ustanovení § 417 odst. 1 insolvenčního zákona, že dlužník dosáhl oddlužení v důsledku nepoctivého, podvodného jednání, soud mu odejme osvobození podle § 414 a § 415 insolvenčního zákona.

Ustanovení § 418 insolvenčního zákona výslovně neupravuje, máje ji zjevně za samozřejmou, skutkovou podstatu zrušení schváleného oddlužení, jehož bylo dosaženo v důsledku nepoctivého záměru dlužníka. Za samozřejmou ji má právě

proto, že ji spojuje s povinností soudu poskytnout věřitelům ochranu před nepoctivými záměry dlužníka i po schválení oddlužení. Jestliže kvalifikovaná skutková podstata nepoctivého záměru je právním důvodem pro odejmutí osvobození dlužníka ještě po třech letech od právní moci rozhodnutí o osvobození dlužníka od placení pohledávek, pak by bylo v rozporu se zásadou spravedlivého insolvenčního řízení (§ 5 písm. a/ insolvenčního zákona), kdyby soud měl vyčkávat (po zjištění, že dlužník dosáhl povolení či schválení oddlužení podvodným jednáním) až na splnění celého splátkového kalendáře. Je tomu právě naopak; výhody, které dlužníku skýtá schválené oddlužení, jehož bylo dosaženo jen v důsledku podvodného jednání dlužníka, je třeba po zjištění nepoctivého záměru dlužníka odejmout za podmínek jinak stanovených v § 418 insolvenčního zákona. K takovému rozhodnutí, učiněnému ve prospěch všech věřitelů, nepotřebuje insolvenční soud, jako strážce jejich společného zájmu, ani návrh některého z věřitelů.

Odvolací soud proto uzavřel, že insolvenční soud správně kvalifikoval nepoctivý záměr dlužníka jako důvod pro zrušení schváleného oddlužení.

Na základě zjištění, která se podávají přímo ze spisu, insolvenční soud též správně dovodil (uvedl odvolací soud), že v dané věci byl dlužníkův návrh na povolení oddlužení veden zjevně nepoctivým záměrem.

V seznamu majetku a v seznamu závazků, které je dlužník povinen připojit k návrhu na povolení oddlužení, musí být uvedeny jednak náležitosti stanovené v § 104 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona, jednak zvláštní náležitosti stanovené v § 392 insolvenčního zákona. V seznamu závazků je dlužník ve smyslu § 104 odst. 3 insolvenčního zákona povinen uvést všechny osoby, o nichž je mu známo, že vůči němu mají nebo uplatňují pohledávky či jiná majetková práva. Totéž platí ohledně věřitelů, kteří vůči dlužníku mají či uplatňují právo na uspokojení ze zajištění.

Zvláštní význam mají v seznamu závazků údaje o zahraničních věřitelích dlužníka. Pravidelně totiž soud může čerpat údaje identifikující tyto věřitele právě jen z údajů uvedených dlužníkem. Jsou-li správné a přesné, soud je může ihned využít ke splnění povinnosti stanovené v § 430 insolvenčního zákona, oznámit zahájení insolvenčního řízení těmto zahraničním věřitelům, tj. doručit jim vyhlášku o zahájení insolvenčního řízení zvlášť (samozřejmě za předpokladu, že jde o známé věřitele s obvyklým místem pobytu, bydlištěm nebo sídlem v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska). Ochrana majetkových zájmů zahraničních věřitelů dlužníka je tedy přímo závislá na řádném plnění povinností, které dlužníku ukládá zákon v souvislosti s podáním insolvenčního návrhu, popřípadě návrhu na povolení reorganizace nebo návrhu na povolení oddlužení.

Náležitostem stanoveným v § 104 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona se dlužník ve vztahu k zahraničním věřitelům zcela vyhnul. Předestřel tak soudu,

a tedy i věřitelům, pouze účelovou informací o svých tuzemských věřitelích a zcela zamlčel existenci majetku a závazků v zahraničí (jmenovitě ve Spolkové republice Německo). Vytvořil tak jakési dva světy svých závazků; ten tuzemský, o němž soudu informace poskytl, a ten zahraniční, který zcela zamlčel. Je přitom lhostejno, jestli další průběh insolvenčního řízení ukáže, zda pohledávka věřitele SA (a dalších zahraničních věřitelů, kteří přihlásili pohledávky) bude skutečně zjištěna, popřípadě, zda tito věřitelé budou zajištěnými věřiteli. Dlužník má totiž povinnost v seznamu uvést ty věřitele (tedy i zahraniční), kteří vůči němu uplatňují pohledávky, popřípadě právo na uspokojení ze zajištění. Dlužníku bylo známo (ostatně na smlouvě o úvěru uzavřené s uvedeným věřitelem byl i on sám uveden jako dlužník), že tu jsou zahraniční věřitelé, kteří vůči němu uplatňují své pohledávky a právo na uspokojení ze zajištění. Přesto je v seznamech majetku a závazků zamlčel a vytvořil tak představu, či spíše iluzi, že má pouze tuzemské věřitele s omezenou výší pohledávek, která mu umožňuje vyhovět ekonomickým podmínkám pro povolení a schválení oddlužení. Jen tím, že dlužník tyto údaje záměrně neuvedl, tedy je zamlčel ve snaze podvodně se zbavit svých závazků (a další řízení ukáže, zda jde o závazky z podnikatelské činnosti dlužníka) ve vztahu k zahraničním věřitelům, mohl dosáhnout oddlužení ve vztahu k tuzemským věřitelům, které uvedl v návrhu na povolení oddlužení.

Takovému podvodně dosaženému oddlužení nelze poskytnout právní ochranu, byť ve stadiu po jeho schválení, jelikož narušuje principy řešení dlužníkovra úpadku vyjádřené v ustanovení § 1 písm. a) insolvenčního zákona. Tím odvolací soud též zdůrazňuje, že řešení úpadku oddlužením, které zahrnuje jen některé z dlužníkových věřitelů, je vždy ze svého principu nespravedlivé a nelze v něm proto nadále pokračovat.

Insolvenční soud proto správně zrušil schválené oddlužení, jelikož bylo dosaženo podvodným jednáním dlužníka (srov. též ustanovení § 417 odst. 1 insolvenčního zákona). Za dané situace nepřichází v úvahu jiné rozhodnutí, než řešení dlužníkovra úpadku konkursem (§ 418 odst. 1 insolvenčního zákona) a rozhodnutí insolvenčního soudu je (tudíž) věcně správné ve všech dotčených výrocích.

Proti usnesení odvolacího soudu podal dlužník dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o. s. ř., namítaje, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje dovolatel řešení následujících otázek:

1) Může insolvenční soud zrušit schválené oddlužení proto, že dlužník sledoval návrhem na povolení oddlužení nepoctivý záměr?

2) Lze usuzovat na nepoctivý záměr dlužníka při podání návrhu na povolení oddlužení pouze proto, že neuvedl v seznamu svého majetku majetek, který je zjevně bez jakékoliv hodnoty a proto, že v seznamu svých závazků neuvedl tvrzené závazky, které neuznává a jejichž existenci zásadně odmítá?

V mezích ohlášeného dovolacího důvodu pak dovolatel namítá, že:

1) O zrušení schváleného oddlužení bylo rozhodnuto bez zákonného podkladu.

2) Zjištění, že dlužník sledoval návrhem na povolení oddlužení nepoctivý záměr, je zjevně nesprávné.

K těmto výhradám pak v jednotlivostech uvádí následující.

Ad 1)

Usnesení obou soudů jsou nezákonná, když insolvenční soud vydal usnesení o zrušení oddlužení v takovém stadiu insolvenčního řízení, ve kterém to insolvenční zákon ani jiný právní předpis pro soudem deklarovaný důvod nepřipouští. Ustanovení § 418 odst. 1 insolvenčního zákona (totiž) obsahuje taxativní výčet důvodů pro zrušení schváleného oddlužení, k nimž tvrzený nepoctivý záměr dlužníka při podání návrhu na povolení oddlužení nepatří.

Nepoctivý záměr sledovaný návrhem na povolení oddlužení může být v souladu s ustanovením § 395 odst. 1 insolvenčního zákona toliko důvodem pro zamítnutí návrhu na povolení oddlužení soudem, nikoliv však pro následné zrušení již schváleného oddlužení.

Jestliže insolvenční soud zjistí okolnosti, které odůvodňují domněnku, že návrhem na povolení oddlužení byl sledován nepoctivý záměr (což dlužník odmítá), až poté, co schválí oddlužení, nemůže z tohoto důvodu oddlužení zrušit. Naopak musí dlužníku umožnit realizaci schváleného oddlužení a případně také (v souladu s § 413 insolvenčního zákona) rozhodnout o splnění oddlužení.

Argument odvolacího soudu, že „ustanovení § 418 insolvenčního zákona výslovně neupravuje, má je zjevně za samozřejmou, skutkovou podstatu zrušení schváleného oddlužení, jehož bylo dosaženo v důsledku nepoctivého záměru dlužníka“, s tím, že „za samozřejmou ji má právě proto, že ji spojuje s povinností soudu poskytnout věřitelům ochranu před nepoctivými záměry dlužníka i po schválení oddlužení“, neobstojí, neboť je v přímém rozporu s taxativním výčtem zákonných důvodů, pro které lze zrušit schválené oddlužení. Taková interpretace jednoznačné zákonné úpravy je nepřípustná a neslučitelná s interpretací právních norem v právním státě.

Nemůže obstát ani argument insolvenčního soudu, že schválené oddlužení lze zrušit na základě obdobné aplikace ustanovení § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona. Povinnosti dlužníka (v intencích posledně označeného usta-

novení) vymezuje pro oddlužení plněním splátkového kalendáře ustanovení § 412 odst. 1 insolvenčního zákona a je nepochybné, že takto vymezeným povinnostem nelze podřadit informační povinnost dlužníka o existenci jeho majetku, popřípadě o existenci jeho věřitelů před schválením oddlužení. Dlužník plní veškeré povinnosti dle § 412 odst. 1 insolvenčního zákona řádně, přičemž ani insolvenční soud nenamítá opak.

Dovolatel je přesvědčen, že oba soudy uplatnily „nesmírně širokou“ interpretaci ustanovení § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, jestliže mu podřazují skutečnost, že soud schválil oddlužení na základě nepřesného seznamu závazků dlužníka. Tím, že soudy rozhodly o zrušení schváleného oddlužení proto, že dlužník sledoval návrhem na povolení oddlužení nepoctivý záměr, provedly nepřipustně široký výklad insolvenčního zákona.

Dle dovolatele je důvod se domnívat, že nezákonnost obou usnesení dosahuje takové intenzity, že zasahuje do práva dlužníka na zákonný proces ve smyslu ustanovení článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, vzhledem k článku 95 odst. 1 Ústavy, když soud v žádném případě není oprávněn vykládat zákon tak, aby jej de facto svévolně dotvářel či doplňoval.

Nad rámec výše uvedeného dovolatel dodává, že neobstojí argument insolvenčního soudu, že kdyby byli sporní věřitelé přihlášení, zřejmě by podali námítky proti schválenému oddlužení (§ 403 insolvenčního zákona), když zajištění věřitelé, mezi něž patřil i věřitel SA, nemají právo podávat námítky a pohledávky věřitele FCH a věřitele SU by „taktéž již nemusely zcela nutně figurovat v tomto procesu“, protože by byly popřeny. Není tedy zcela jisté, že by se uplatnila domněnka soudu ohledně postupu dle § 403 insolvenčního zákona.

Ad 2)

Nesprávné „zjištění“ soudů, že dlužník sledoval návrhem na povolení oddlužení nepoctivý záměr, vychází z toho, že:

a) O majetku sestávajícím z obchodních podílů v zahraničí informoval dlužník soud (v dodatečně předloženém seznamu majetku a seznamu závazků) až po více než půl roce od podání návrhu na povolení oddlužení.

b) V seznamu závazků dlužník záměrně neuvedl pohledávky věřitele FCH, věřitele SU a věřitele SA, ačkoliv mu byla známa jejich existence.

Dlužník popírá, že by návrhem na povolení oddlužení sledoval nepoctivý záměr. Skutečností, ze kterých soudy toto zjištění dovozují, „mají jiné a bezesporu zcela ospravedlnitelné zdůvodnění“.

Ad a)

Poté, co se dlužník přestěhoval do České republiky, zanechal ve Spolkové republice Německo podíly ve třech společnostech, které již nevyvíjejí žádnou významnější ekonomickou činnost; hodnota těchto podílů je s ohledem na maje-

tek a závazky společností nulová. Proto dlužník opomněl podíly (jako zcela nepodstatné) uvést v seznamu majetku.

Dlužník se navíc domníval, že pro účely insolvenčního řízení v České republice není rozhodující majetek v zahraničí. V této souvislosti dlužník připomíná, že seznam majetku doplnil o ony podíly bez zbytečného odkladu poté, co k tomu byl vyzván insolvenčním soudem během zvláštního přezkumného jednání konaného 26. 1. 2009. Uvedené opomenutí bezesporu nemohlo mít a nemělo žádný vliv (vzhledem k hodnotě podílů) na souhlas věřitelů nebo rozhodnutí soudu o povolení oddlužení. Tento závěr ostatně dokládá i skutečnost, že po doplnění seznamu majetku a seznamu závazků neučinil žádný krok soud ani věřitelé.

Z uvedeného je dle dovolatele zřejmé, že v tom, že při podání návrhu na povolení oddlužení nedopatřením neuvedl v seznamu majetku obchodní podíly v zahraničních společnostech (jejichž hodnota je nulová), nelze spatřovat nepoctivý záměr, kterým by se jakkoli snažil ovlivnit rozhodnutí soudu o povolení oddlužení ve svůj prospěch (a k tíži věřitelů).

Ad b)

Existenci pohledávky věřitele FCH dlužník odmítá, maje tento nárok podle německého práva za neoprávněný. V této souvislosti dovolatel podotýká, že soudní řízení vedená ohledně této pohledávky v Německu a v České republice nebyla doposud pravomocně ukončena, takže je namístě, že pohledávku odmítá a že ji nepovažuje za svůj závazek.

Na uvedeném nemůže nic změnit ani to, že s pohledávkou věřitele FCH je v insolvenčním řízení (respektive v incidenčním sporu o určení její neexistence zahájeném žalobou insolvenčního správce z 25. 2. 2009) nakládáno (přes dlužníkův nesouhlas) jako s pohledávkou vykonatelnou. K tomu dovolatel podotýká, že ve skutkově obdobné věci vedené u insolvenčního soudu pod sp. zn. MSPH 91 INS 1922/2008 (ohledně dlužníka J. L.) je obdobná (respektive totožná) pohledávka věřitele FCH pokládána za nevykonatelnou a onen věřitel tam nepodal žalobu na určení pohledávky. Závěr insolvenčního soudu (že dlužník pochybil, jestliže neuvedl v seznamu majetku a závazků pohledávku věřitele FCH) je „nepochybně mylný“, neboť by bylo „zcela absurdní“, kdyby dlužník musel v tomto seznamu uvádět nároky, které odmítá a jejichž existence nebyla do rozhodnutí o povolení oddlužení ani potvrzena pravomocným rozhodnutím. Je proto „nepochybné“, že dlužníka nelze podezírat z nepoctivého záměru při podání návrhu na povolení oddlužení, natož mu jej prokázat.

Pohledávka věřitele SU pak byla v době rozhodování o povolení oddlužení pohledávkou vůči dlužníku „pouze z formálního hlediska“; závazek dlužníka totiž ještě před zahájením insolvenčního řízení převzala (zavázala se jej uhradit) společnost KG. Dlužník ji proto nevnímá jako pohledávku vůči sobě. Pravdivost tvrzení o převzetí závazku potvrzuje skutečnost, že společnost KG závazek

za dlužníka skutečně splnila a věřitel SU vzal přihlášku pohledávky zpět. Ani v tomto případě nelze (tedy) dlužníka podezírat z toho, že tím, že při podání návrhu na povolení oddlužení neuvedl pohledávku věřitele SU v seznamu závazků, sledoval nepoctivý záměr.

Povinnost uvést v seznamu závazků pohledávku věřitele SA je (dle dovolatele) taktéž více než sporná a z toho, že nebyla uvedena v seznamu závazků, nelze v žádném případě usuzovat na nepoctivý záměr dlužníka při podání návrhu na povolení oddlužení.

Dlužník v průběhu insolvenčního řízení opakovaně uvedl, že jde o pohledávku vůči společnosti LB, nikoliv o pohledávku vůči němu; dlužník proto v žádném případě nebyl povinen uvést ji v seznamu závazků.

Pohledávka je nadto zcela zajištěna zástavním právem k nemovitostem v Německu, vlastněným společností LB.

Kdyby dlužník uvedl závazek a majetek společnosti LB v seznamu majetku a závazků, nepostupoval by správně (jde o závazky a majetek jiného subjektu); současně by to ale nic nezměnilo na majetkové situaci dlužníka, ani na postavení ostatních věřitelů, neboť věřitel SA by pohledávku zcela uspokojil z předmětu zajištění.

Při vědomí těchto skutečností a v zájmu vyloučení jakýchkoliv pochybností o poctivosti svého záměru dlužník prostřednictvím svých právních zástupců ze své iniciativy, na své náklady a ze své dobré vůle informoval (14. 8. 2008) věřitele SA o zahájeném insolvenčním řízení a ten to vzal na vědomí (jak dokládá dopis z 29. 8. 2008).

Ze všech těchto skutečností opět v žádném případě nelze dovozovat, že by dlužník podáním návrhu na povolení oddlužení sledoval nepoctivý záměr. Také ohledně pohledávky věřitele SA se vede doposud neukončený spor.

Ačkoliv nelze předjímat výsledek řízení o pohledávkách věřitele FCH a věřitele SA, samotná spornost pohledávek „vylučuje úmysl dlužníka sledovat rozhodnutím o povolení oddlužení nepoctivý záměr tím, že je neuvedl v seznamu závazků“; dlužník je totiž nepovažuje za své závazky.

Nepoctivý záměr měl dle soudu spočívat v tom, že dlužník v návrhu na povolení oddlužení záměrně neuvedl zahraniční věřitele, čímž soudu znemožnil postup podle § 430 insolvenčního zákona a hodlal tak dosáhnout toho, aby soudu nezbylo, než jej osvobodit od placení pohledávek.

S touto domněnkou dovolatel „zásadně nesouhlasí“, s tím, že ji vylučuje minimálně to, že sám informoval věřitele SA o zahájení insolvenčního řízení. Dlužník tedy podáním návrhu na povolení oddlužení nesledoval nepoctivý záměr a opačný závěr obou soudů není správný.

Věřitel SA ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako nepřipustné, případně zamítnout jako nedůvodné, přičemž v jednotlivostech svůj procesní postoj odůvodňuje následovně.

A) K přípustnosti dovolání.

Věřitel SA především vyslovuje pochybnost o tom, zda usnesení o prohlášení konkursu podle insolvenčního zákona je usnesením „ve věci samé“ a upozorňuje, že dovolatelem formulované otázky zásadního právního významu se netýkají tohoto výroku, nýbrž výroku o zrušení schváleného oddlužení.

První z dovolatelem položených otázek nepokládá věřitel SA za otázku zásadního právního významu, jelikož nebyla rozhodnuta v rozporu se zněním a účelem zákona a není odvolacími soudy nebo dovolacím soudem řešena rozdílně. K tomu věřitel SA cituje jako přílehu pasáž z napadeného rozhodnutí a dovolává se i odborné literatury, konkrétně z díla Kotoučová, J. a kolektiv: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, pasáž na str. 969, podle které ustanovení § 418 insolvenčního zákona obsahuje: „procesně racionální koncepci, která vychází z toho, že pokud by se kdykoli v průběhu realizace, resp. provádění schváleného oddlužení ukázalo, že dotčené podmínky oddlužení nebudou splněny, ztrácí další pokračování procesu řešení dlužníkovra úpadku v režimu úpravy oddlužení opodstatnění. Je totiž zřejmé, že cíl, resp. účel tohoto alternativního způsobu řešení dlužníkovra úpadku nedojde naplnění.“

Druhou z dovolatelem položených otázek nepokládá věřitel SA za otázku zásadního právního významu proto, že v konkrétním případě rozhodl soud zcela v rámci své zákonné pravomoci, která jej opravňuje posoudit podle konkrétních okolností případu, zda dlužník sleduje podaným návrhem na povolení oddlužení nepoctivý záměr. V této souvislosti odkazuje věřitel SA na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. (správně sen. zn.) 29 NSČR 1/2008 (jde o usnesení ze dne 27. 1. 2010, uveřejněné pod číslem 88/2010 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 88/2010, které je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – veřejnosti dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu), konkrétně na pasáž, podle které: „V rámci této úpravy je na uvážení insolvenčního soudu podle konkrétních okolností případu a v závislosti na výsledku předchozího insolvenčního řízení posoudit, zda je důvod zamítnout návrh na povolení oddlužení podaný v novém insolvenčním řízení proto, že jím dlužník sleduje nepoctivý záměr.“

Prezkoumávání konkrétních skutkových okolností již v tomto stadiu řízení není (dle mínění věřitele SA) možné; otázka nadto nepřesahuje významem rámec daného sporu.

B) K důvodnosti dovolání.

1) K tomu, zda o zrušení schváleného oddlužení bylo rozhodnuto bez zákonného podkladu.

Při schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře nevymezuje povinnosti dlužníka jen § 412 odst. 1 insolvenčního zákona. K podstatným povinnos-

tem dlužníka patří i další povinnosti; např. povinnost součinnosti při zjišťování majetkové podstaty a závazků dlužníka, které dlužník zjevně porušil (potud věřitel SA opět odkazuje na dílo Kotoučová, str. 971, jakož i na dílo Zelenka, J. a kolektiv: Insolvenční zákon. Poznámkové vydání s důvodovou zprávou. 1. vydání, Praha, Linde 2007, str. 634 a na dílo Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Pachel, L.: Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář. Praha. ASPI, a. s., 2008, str. 604).

Úvahu, podle které insolvenční soud pochybil, usuzoval-li, že kdyby byli přihlášení zahraniční věřitelé, bylo by možné postupovat dle § 403 insolvenčního zákona, dlužník neprávne zpochybňuje tvrzením, že zajištěný věřitel nemá právo podávat námitky. K tomu věřitel SA poukazuje na definici obsaženou v § 2 písm. g) insolvenčního zákona. Kdyby se soud ztotožnil s tvrzením, že zastavené nemovitosti nepatří do majetkové podstaty dlužníka, pak by ovšem nešlo o zajištěného věřitele. Kdyby zastavené nemovitosti naopak patřily do majetkové podstaty, šlo by o další z řady okolností ukazujících na nepoctivý záměr dlužníka, jenž nemovitosti neuvedl v seznamu majetku.

Nepoctivý záměr dlužníka by měl být (v souladu s výše uvedeným) vždy promítnut do rozhodnutí soudu o zrušení schváleného oddlužení, i kdyby se tak mělo stát analogickou aplikací zákona (která ale není nutná). Pouze záměrným neuvedením zahraničních věřitelů znemožnil dlužník postup podle § 430 insolvenčního zákona a ztížil těmto věřitelům možnost přihlásit pohledávky a hlasovat o způsobu řešení dlužníkova úpadku. Ke schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře došlo v důsledku dlužníkova chování a bylo by absurdní, kdyby je soud nemohl zrušit.

2) Ke zjištění, že dlužník sledoval návrhem na povolení oddlužení nepoctivý záměr.

Věřitel SA potud přitakává závěru obou soudů. O podílech v zahraničních společnostech informoval dlužník až v dodatečně předloženém seznamu majetku a seznamu závazků po více než půl roce od podání návrhu na povolení oddlužení.

Přestože mu musela být známa existence dalších věřitelů v zahraničí (bez ohledu na to, že některé pohledávky mohl považovat za sporné), dlužník jejich pohledávky neuvedl záměrně v seznamu závazků, a to dokonce ani v dodatečně lhůtě stanovené insolvenčním soudem v usnesení vyhlášeném během zvláštního přezkumného jednání konaného 26. 1. 2009.

Dlužníkovo tvrzení, že pohledávka věřitele SA je pohledávkou vůči společnosti LB, není důvodné (jak dovodily oba soudy), neboť dlužník je ve smlouvách o půjčce uváděn jako dlužník vedle společnosti LB a J. L. Věřitel SA přitom již v přihlášce pohledávky, která byla součástí návrhu na zrušení oddlužení, uvedl, že jako zajištění (jistota) půjček byl zřízen i tzv. „Grundschuld“ (zajišťovací institut německého práva, který lze přeložit do češtiny jako „pozemkový dluh“

/zastavení pozemku tím způsobem, že pozemek zajišťuje vyplacení určité částky/). O zřízení zástavního práva byl sepsán notářský zápis, v němž dlužník zároveň převzal osobní ručení za zaplacení peněžitých pohledávek ze smluv o půjčce bez ohledu na předchozí realizaci zástavy. Jde o formu ručení dle německého práva, kterým se dlužníci podvolují možnosti okamžitého nuceného výkonu („sofortige Zwangsvollstreckung“).

Tvrzení dlužníka, že jej informoval o zahájení insolvenčního řízení dopisem ze 14. 8. 2008, má věřitel SA za zavádějící a účelové, udávaje, že dlužník takový dopis insolvenčnímu soudu ani nepředložil.

Nejvyšší soud dovolání z části odmítl, ve zbývajících částech dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného usnesení je na danou věc uplatnitelný insolvenční zákon ve znění účinném do 9. 9. 2010, tj. naposledy ve znění zákona č. 227/2009 Sb.

Podle ustanovení § 7 odst. 1 insolvenčního zákona pro insolvenční řízení a pro incidenční spory se použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení.

Pro rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení jsou tudíž ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání přiměřeně aplikovatelná dle § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2012) se podává z bodu 7., článku II., zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání.

Dovolání v dané věci může být přípustné jen podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř., ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (tedy tak, že dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam).

Podmínka, aby šlo o usnesení, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto v insolvenčním řízení „ve věci samé“, je splněna jak ve vztahu k potvrzení výroku o zrušení schváleného oddlužení, tak ve vztahu k potvrzení výroku o prohlášení konkursu na majetek dlužníka (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2011, sen. zn. 29 NSČR 30/2010, uveřejněné pod číslem 96/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Opravný prostředek (odvolání, dovolání, žaloba pro zmatečnost) směřující proti rozhodnutí insolvenčního soudu o prohlášení konkursu na majetek dlužníka může uspět jen tehdy, jsou-li jeho prostřednictvím zpochybněny předpo-

klady pro vydání rozhodnutí o prohlášení konkursu. Skutečnost, že rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka může být (v podobě závislého výroku) zrušeno (a to i tehdy, nebylo-li vůbec napadeno opravným prostředkem) v důsledku úspěšně podaného opravného prostředku proti rozhodnutí o zrušení schváleného oddlužení, nemá žádného vlivu na závěr, že argumenty, jimiž lze účinně brojit proti rozhodnutí o zrušení schváleného oddlužení, jsou ve vztahu k rozhodnutí o prohlášení konkursu právně bezvýznamné (srov. *mutatis mutandis* usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2011, sen. zn. 29 NSČR 12/2011, uveřejněné pod číslem 110/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

V dané věci (jak správně vystihl ve vyjádření k dovolání věřitel SA) dovolatel (jenž napadá usnesení odvolacího soudu jako celek) soustřeďuje dovolací argumentaci proti rozhodnutí o zrušení schváleného oddlužení (předpoklady současného prohlášení konkursu se nezabývá). Nejvyšší soud tudíž dovolání v dotčeném rozsahu odmítl podle § 243b odst. 5 a § 218 písm. c) o. s. ř. jako nepřijatelné (věcné přezkoumání výroku o zrušení oddlužení dovolacím soudem i tak může vést k odklizení napadeného usnesení v rozsahu, v němž odvolací soud potvrdil i výrok o prohlášení konkursu, a to cestou závislého výroku dle § 242 odst. 2 písm. b) o. s. ř.).

V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti té části napadeného usnesení, kterou odvolací soud potvrdil usnesení insolvenčního soudu ve výroku o zrušení schváleného oddlužení, je Nejvyšší soud shledává přípustným podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř., ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje Nejvyšší soud řešení otázek dovoláním předestřených a dovolacím soudem dosud nezodpovězených.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Z ustanovení § 5 písm. a) insolvenčního zákona se podává, že k zásadám, na nichž zejména spočívá insolvenční řízení, patří i zásada, podle které insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen

nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárního a co nejvyššího uspokojení věřitelů.

Podle ustanovení § 395 insolvenčního zákona insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení i tehdy, jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že jím je sledován nepoctivý záměr (odstavec 1 písm. a/). Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení i tehdy, jestliže dosavadní výsledky řízení dokládají lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení (odstavec 2 písm. b/).

Dle ustanovení § 405 insolvenčního zákona insolvenční soud oddlužení neschválí, jestliže v průběhu insolvenčního řízení vyšly najevo skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení; v případě uvedeném v § 402 odst. 5 tak rozhodne namísto rozhodnutí o způsobu oddlužení (odstavec 1). Jestliže insolvenční soud oddlužení neschválí, rozhodne současně o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem (odstavec 2).

Z ustanovení § 414 odst. 1 insolvenčního zákona dále plyne, že splní-li dlužník řádně a včas všechny povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, vydá insolvenční soud po slyšení dlužníka usnesení, jímž dlužníka osvobodí od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení, v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny. Učiní tak jen na návrh dlužníka.

Ustanovení § 417 odst. 1 insolvenčního zákona pak určuje, že osvobození podle § 414 a 415 insolvenční soud dlužníku odejme, jestliže na základě návrhu podaného některým z dotčených věřitelů do tří let od jeho pravomocného přiznání vyjde najevo, že ke schválení oddlužení nebo k přiznání osvobození došlo na základě podvodného jednání dlužníka, anebo že dlužník poskytl zvláštní výhody některým věřitelům; to neplatí, jestliže věřitel, který návrh podal, mohl takovou námitku uplatnit před rozhodnutím o přiznání osvobození dlužníku.

Dle ustanovení § 418 insolvenčního zákona insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem, jestliže a) dlužník neplní podstatné povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, nebo b) se ukáže, že podstatnou část splátkového kalendáře nebude možné splnit, nebo c) v důsledku zaviněného jednání vznikl dlužníku po schválení plánu oddlužení peněžitý závazek po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti, anebo d) to navrhne dlužník (odstavec 1). Rozhodnutí podle odstavce 1 může insolvenční soud vydat, jen dokud nevezme na vědomí splnění oddlužení. Učiní tak po jednání, ke kterému předvolá dlužníka, insolvenčního správce, věřitelský výbor a věřitele, který zrušení oddlužení navrhl. Rozhodnutí podle odstavce 1 písm. a) až c) může insolvenční soud vydat i bez návrhu (odstavec 3).

1) K výhradě, že o zrušení oddlužení bylo rozhodnuto bez zákonného podkladu.

Z dikce ustanovení § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona plyne (aniž by jazykový výklad zkoumaného ustanovení odporoval výkladu teleologickému

nebo systematickému), že pro účely posouzení, zda je důvod zrušit schválené oddlužení a současně rozhodnout o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem, jelikož dlužník neplní povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, není omezujícím (rozhodným) kritériem (vylučujícím vydání takového rozhodnutí) to, zda dlužník „zavinil“, že neplní povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, nýbrž to, zda dlužník takto neplní „podstatné“ povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení.

Výčet těchto povinností je obsažen v ustanovení § 412 insolvenčního zákona, jež určuje, že po dobu trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře je dlužník povinen a) vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost a v případě, že je nezaměstnaný, o získání příjmu usilovat; nesmí rovněž odmítat splnitelnou možnost si příjem obstarat, b) hodnoty získané dědictvím a darem zpeněžit a jejich výtěžek, stejně jako jiné své mimořádné příjmy, použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře, c) bez zbytečného odkladu oznámit insolvenčnímu soudu, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru každou změnu svého bydliště nebo sídla a zaměstnání, d) vždy k 15. lednu a k 15. červenci kalendářního roku předložit insolvenčnímu soudu, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru přehled svých příjmů za uplynulých 6 kalendářních měsíců, e) nezatajovat žádný ze svých příjmů a na žádost insolvenčního soudu, insolvenčního správce nebo věřitelského výboru předložit k nahlédnutí svá daňová přiznání za období trvání plánu oddlužení, f) neposkytovat nikomu z věřitelů žádné zvláštní výhody, g) nepřijímat na sebe nové závazky, které by nemohl v době jejich splatnosti splnit (odstavec 1). Právní úkon, kterým dlužník za trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře odmítne přijetí daru nebo dědictví bez souhlasu insolvenčního správce, je neplatný. Totéž platí, jestliže dlužník uzavře bez souhlasu insolvenčního správce dohodu o vypořádání dědictví, podle které má z dědictví obdržet méně, než činí jeho dědičný podíl (odstavec 3).

V této souvislosti se klade otázka, zda dlužník má za trvání schváleného (lhostejno, jakým způsobem) oddlužení i jiné povinnosti podřaditelné režimu § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona.

Již z dikce § 395 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona je zřejmé, že ústředním principem vévodícím způsobu řešení dlužníkovra úpadku oddlužením (jenž má po skončení insolvenčního řízení vyústit v rozhodnutí, jímž bude dlužník zbaven povinnosti k úhradě zbytku svých dluhů) je zásada poctivosti dlužníka (§ 395 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona) a zodpovědného přístupu dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení). Proto je otázka poctivosti dlužníkových záměrů a otázka, zda dlužník v insolvenčním řízení nekoná lehkomyšlně či nedbale, zkoumána nejen při povolení oddlužení (§ 395 odst. 1 písm. a/, odst. 2 písm. b/ insolvenčního zákona), nýbrž i při posouzení zda má být oddlužení schváleno (§ 405 odst. 1 insolvenčního zákona), ale (dokonce)

i po skončení insolvenčního řízení (coby důvod pro odejmutí přiznaného osvobození od placení zbytku dluhů) (§ 417 odst. 1 insolvenčního zákona).

Ačkoliv dikce § 417 odst. 1 insolvenčního zákona definuje tam popsané jednání dlužníka výslovně jen coby důvod k odnětí již přiznaného osvobození, teleologickému výkladu příslušných ustanovení insolvenčního zákona odpovídá, že vyjde-li stejné jednání dlužníka najevo ještě před rozhodnutím o přiznání osvobození, bude namístej takové osvobození dlužníku nepřiznat, přičemž kritériem, o jehož nesplnění v daném stadiu věci půjde, bude (v souladu s dikcí § 414 odst. 1 insolvenčního zákona) to, že dlužník nesplnil „řádně a včas všechny povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení“.

Ve stejném duchu je nutno vykládat povinnosti dlužníka při aplikaci ustanovení § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona. To, že insolvenčnímu soudu je výslovně předepsáno zkoumat poctivost dlužnickových záměrů a jeho případný lehkomyšlný nebo nedbalý přístup k plnění povinností v insolvenčním řízení při povolení oddlužení a při jeho schválení (§ 395 odst. 1 písm. a/, odst. 2 písm. b/, § 405 odst. 1 insolvenčního zákona), neznamená, že dlužník není povinen chovat se poctivě a vyhnout se lehkomyšlnému a nedbalému plnění svých povinností po celou dobu trvání insolvenčního řízení. Stejně tak skutečnost, že nepoctivost dlužníkovy záměru nebo jeho lehkomyšlný či nedbalý přístup vyšly v insolvenčním řízení najevo až dodatečně (po schválení oddlužení), nezabavuje insolvenční soud povinnosti zajistit, aby účastníci insolvenčního řízení nebyli takovým nepoctivým, lehkomyšlným nebo nedbalým konáním dlužníka nespravedlivě poškozeni nebo nedovoleně zvýhodněni (§ 5 písm. a/ insolvenčního zákona).

Povinnost dlužníka sledovat navrženým oddlužením ve smyslu § 395 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona poctivý záměr trvá po celou dobu oddlužení (i po schválení oddlužení); po celou tuto dobu je poctivost dlužníkovy záměru při oddlužení povinen zkoumat insolvenční soud a reagovat (z úřední povinnosti) na skutečnosti, z nichž se podává, že dlužník nesledoval oddlužením poctivý záměr, jakmile vyjdou v insolvenčním řízení najevo.

Vyjde-li po schválení oddlužení najevo, že dlužník navrženým oddlužením sledoval nepoctivý záměr, je to důvodem ke zrušení schváleného oddlužení podle § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona.

2) K tomu, zda dlužník vskutku sledoval návrhem na povolení oddlužení nepoctivý záměr.

V usnesení ze dne 28. 7. 2011, sen. zn. 29 NSČR 14/2009, uveřejněném pod číslem 14/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 14/2012“), Nejvyšší soud vysvětlil, že ustanovení § 395 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, to jest k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu

okolností. Vedle okolností příkladmo vypočtených (jako ty, z nichž lze usuzovat na dlužníkův nepoctivý záměr při podání návrhu na povolení oddlužení) v ustanovení § 395 odst. 3 insolvenčního zákona, s nimiž je soud povinen se vypořádat (vyjdou-li v insolvenčním řízení najevo) vždy, tak bude závěr, že dlužník sleduje podáním návrhu na povolení oddlužení nepoctivý záměr, závislý vždy na posouzení konkrétních okolností, jež vyjdou najevo v rámci daného insolvenčního řízení.

Tomuto závěru je nutno přizpůsobit i míru přezkumné činnosti dovolacího soudu při posouzení správnosti závěru odvolacího soudu, že dlužník sledoval oddlužením nepoctivý záměr.

Z ustanovení § 104 odst. 2 insolvenčního zákona se podává, že v seznamu majetku je dlužník povinen označit jednotlivě svůj majetek, včetně pohledávek. U pohledávek stručně uvede skutečnosti, na kterých se zakládají, a uvede jejich výši; výslovně se dále vyjádří k jejich dobytosti. U majetku, včetně pohledávek, o kterých probíhá soudní nebo jiné řízení, nebo ohledně nichž již bylo příslušným orgánem rozhodnuto, dlužník tato řízení (rozhodnutí) označí.

Dikce uvedeného ustanovení je jednoznačná v tom, že dlužník je povinen uvést v seznamu majetku veškerý svůj majetek. Hodnocení, zda jde o majetek zpeněžitelný v insolvenčním řízení, není na dlužníku. Jinak řečeno, dlužníkova subjektivní představa, že určitý majetek, jenž je obecně (druhově) vnímán jako majetek hodnotný, má nulovou hodnotu, se může promítnout v seznamu majetku v údajích o dlužníkem odhadované hodnotě majetku, nikoli tak, že dlužník tento majetek (v daném případě podíly v zahraničních společnostech) v seznamu majetku pomine.

K dovolatelově výhradě, že nebylo jeho povinností uvádět v seznamu závazků pohledávky věřitelů, které neuznává, Nejvyšší soud poukazuje na dikci ustanovení § 104 odst. 3 insolvenčního zákona. To určuje, že v seznamu závazků je dlužník povinen jako své věřitele označit všechny osoby, o kterých je mu známo, že vůči němu mají pohledávky nebo jiná majetková práva, nebo které vůči němu pohledávky nebo jiná majetková práva uplatňují. Jsou-li věřiteli dlužníka osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, které tvoří s dlužníkem koncern, musí dlužník tyto skutečnosti výslovně uvést. Dlužník v seznamu závazků stručně uvede, které z pohledávek svých věřitelů popírá co do důvodu nebo co do výše a proč. Má-li dlužník věřitele, o kterých je mu známo, že proti němu mají právo na uspokojení ze zajištění, nebo kteří toto právo proti němu uplatňují, uvede je odděleně. U pohledávek těchto věřitelů dále označí věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, u kterých se uplatňuje uspokojení ze zajištění, včetně údaje o tom, které movité věci se nacházejí v držení věřitele nebo třetí osoby, dále označení druhu zajištění a důvodu jeho vzniku. Dále dlužník uvede, zda a v jakém rozsahu právo na uspokojení ze zajištění popírá a proč. Výkladem ustanovení § 104 odst. 3 insolvenčního zákona se Nejvyšší soud zabýval v usne-

sení ze dne 1. 3. 2012, sen. zn. 29 NSČR 38/2010, uveřejněném pod číslem 83/2012 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, přičemž z tohoto rozhodnutí i z dikce § 104 odst. 3 insolvenčního zákona se jednoznačně podává, že dlužník je povinen uvést v seznamu závazků i pohledávku, jejíž pravost (důvodnost) zpochybňuje (jinak by byl požadavek zákona, aby dlužník v seznamu závazků stručně uvedl, „které z pohledávek svých věřitelů popírá co do důvodu nebo co do výše a proč“, zbytečný). Srov. ostatně zvláštní část důvodové zprávy k vládnímu návrhu insolvenčního zákona, jež projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 4. volebním období 2002 – 2006 jako tisk č. 1120. K § 104 osnovy (jenž byl přijat v nezměněné podobě platné dosud) se tam uvádí, že: „Předložení seznamu závazků a věřitelů dlužníkem pak má význam i z hlediska pozdější fáze insolvenčního řízení, které je vyhrazeno popírání přihlášených pohledávek. Dlužníku se totiž na jedné straně ukládá, aby do uvedeného seznamu zařadil i pohledávku, jejíž uplatnění věřitelem pokládá za nedůvodné, na druhé straně je však po něm žádáno, aby se výslovně vyjádřil k tomu, které z pohledávek věřitelů zařazených na seznam popírá a proč; obdobně to platí pro právo na uspokojení ze zajištění.“

V tom, že dlužník v seznamu závazků zamlčel některé své věřitele (ty zahraniční) a že v seznamu svého majetku neoznačil část svého majetku (podíly v zahraničních společnostech), pak s přihlédnutím k R 14/2012 Nejvyšší soud spatřuje vzorový příklad toho, že dlužník sledoval oddlužením nepoctivý záměr. Úsudek odvolacího soudu, že dlužník takto (nepoctivě) oddělil svět tuzemského majetku a tuzemských věřitelů od světa zahraničního (tím, že pomlčel o zahraničním majetku a o svých zahraničních věřitelích), je příležitý.

Na tomto základě Nejvyšší soud uzavírá, že dovolateli se prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu správnost napadeného rozhodnutí v rozsahu týkajícím se výroku o zrušení schváleného oddlužení zpochybnit nepodařilo. Nejvyšší soud tudíž, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání v této části zamítl jako neopodstatněné (§ 243b odst. 2 o. s. ř.).

Čerpání dovolené soudcem není důvodem, pro který by mu mohla být krácena podle ustanovení § 35 odst. 3, věty první, zákona č. 236/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů, víceúčelová paušální náhrada výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2868/2012)

Žalobce se žalobou podanou u Okresního soudu v Benešově dne 9. 7. 2010 (a změněnou se souhlasem soudu prvního stupně) domáhal, aby mu žalovaná zaplatila 10 728 Kč. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že je „bývalým soudcem přidělený k výkonu funkce“ k Okresnímu soudu v B., kterému „zanikl mandát“ dnem 30. 6. 2010, a že po dobu výkonu funkce mu byly kráceny víceúčelové paušální náhrady výdajů za měsíce, v nichž čerpal dovolenou. Žalobce vychází z toho, že „i při čerpání dovolené zůstával ve funkci soudce“, že doba čerpání dovolené se považuje podle ustanovení § 348 odst. 1 písm. b) zák. práce za výkon práce a že žalovaná za dobu, po kterou čerpal dovolenou, nezměnila rozvrh práce „potud, že by mu při čerpání dovolené krátila (zastavila) nápad věci“. Žalobce proto požaduje doplatek víceúčelové paušální náhrady výdajů za měsíce prosinec 2007, únor, březen, červen, červenec, srpen a prosinec 2008, duben, květen, červenec, srpen, září a prosinec 2009 a březen, duben, květen a červen 2010, který včetně úroků z prodlení činí 10 728 Kč.

Žalovaná potvrdila, že žalobce je „bývalým soudcem Okresního soudu v B.“ a že mu za měsíce, v nichž čerpal dovolenou, byla „krácena“ víceúčelová paušální náhrada výdajů. Požadované plnění žalobci nenáleží, neboť „po dobu, kdy je soudce na dovolené nebo v pracovní neschopnosti, je sice soudcem, ale fakticky funkci soudce nevykonává“, a podle ustanovení § 35 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) se mu proto krátí víceúčelová paušální náhrada výdajů.

Okresní soud Praha – východ, kterému byla věc usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 15. 11. 2010 podle ustanovení § 12 odst. 1 o. s. ř. přikázána k projednání a rozhodnutí, rozsudkem ze dne 21. 7. 2011, opraveným usnesením ze dne 30. 11. 2011, rozhodl „mezitímně“ tak, že „základ žalobního nároku je opodstatněný“ a že „o náhradě nákladů řízení bude rozhodnuto v konečném rozsudku“. Dospěl k závěru, že soudci náleží kromě platu podle ustanovení § 32 odst. 1 zákona č. 236/1995 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) též víceúčelová paušální náhrada výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu ode dne, v němž splnil zákonné podmínky pro výkon funkce, až do dne ukončení funkce, která se podle ustanovení § 35 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) krátí za dobu, po níž soudce dočasně nevykonává funkci,

v poměru k délce této doby. Vzhledem k tomu, že zákon č. 236/1995 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) pojmy „výkon funkce“ či „dočasný výkon funkce“ nevyomezují a že v zákoně č. 6/2002 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) se upravuje „pouze pojem dočasného zproštění výkonu funkce“ soudce, je třeba při výkladu ustanovení § 35 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) použít v souladu s ustanovením § 84 odst. 4 zákona č. 6/2002 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) přiměřeně ustanovení zákoníku práce a jiných pracovněprávních předpisů. Doba dovolené se podle ustanovení § 348 odst. 1 písm. b) zák. práce posuzuje jako výkon práce, a proto soudci přísluší za dobu čerpání dovolené víceúčelová paušální náhrada výdajů.

K odvolání žalované Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 21. 2. 2012 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně. Poté, co dovodil, že zákon č. 236/1995 Sb. (ve znění pozdějších předpisů), zákon č. 6/2002 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) a ani zákoník práce nedávají jednoznačnou odpověď na otázku, jak „hodnotit dobu čerpání dovolené z hlediska výkonu funkce soudce a nároku na víceúčelovou náhradu“ výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu, odvolací soud uvedl, že „přímo nedefinovaný obsah výkonu funkce soudce“ je třeba dovodit „výkladem jiných ustanovení“ zákona č. 6/2002 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) „upravujících fungování soudů a působení soudce ve funkci při výkonu soudnictví“. Vzhledem k tomu, že – jak vyplývá z ustanovení § 40, § 41 a § 42 zákona č. 6/2002 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) – soudce je „rozvrhem práce soudu, ke kterému je přidělen, zařazen do konkrétního soudního oddělení, které má vymezen konkrétní okruh věcí, které vyřizuje“, když současně „z rozvrhu práce je zřejmé, jaký konkrétní okruh věcí každý jmenovitě uvedený soudce vyřizuje“, a „podle rozvrhu práce jsou tak mimo jiné rozdělovány k vyřízení nově napadlé návrhy, žaloby, obžaloby“, dospěl odvolací soud k závěru, že „soudce, který není zařazen (uveden) v rozvrhu práce, nemůže u tohoto soudu (fakticky) vykonávat funkci soudce“ a že tedy, „a contrario, soudce zařazený (uvedený) v rozvrhu práce soudu, jemuž jsou podle rozvrhu práce stanovených pravidel přidělovány k vyřízení soudní spisy, popřípadě je pověřen jinou činností na úseku výkonu soudnictví, nepochybně vykonává funkci soudce“ bez „ohledu na to, zda je z jakéhokoliv důvodu dočasně nepřítomen“. Protože čerpání řádné dovolené soudcem „není důvodem pro změnu rozvrhu práce“ a protože žalobci byly i po dobu čerpání dovolené „podle rozvrhu práce přidělovány k vyřízení nově napadlé věci“, má žalobce právo na víceúčelovou paušální náhradu výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu i za dobu, po kterou čerpal dovolenou.

O k r e s n í s o u d Praha – východ poté rozsudkem ze dne 26. 4. 2012 žalované uložil, aby zaplatila žalobci 10 728 Kč a na náhradě nákladů řízení 600 Kč. Při svém rozhodování vycházel z toho, že o základu práva bylo pravomocně rozhodnuto, že v důsledku čerpání dovolené byla žalobci krácena víceúčelová paušální náhrada výdajů za prosinec 2007 o 304 Kč, za únor 2008 o 304 Kč, za

březen 2008 o 152 Kč, za červen 2008 o 457 Kč, za červenec 2008 o 1530 Kč, za srpen 2008 o 304 Kč, za prosinec 2008 o 834 Kč, za duben 2009 o 290 Kč, za květen 2009 o 152 Kč, za červenec 2009 o 1391 Kč, za srpen 2009 o 761 Kč, za září 2009 o 145 Kč, za prosinec 2009 o 695 Kč, za březen 2010 o 139 Kč, za duben 2010 o 290 Kč a za květen 2010 o 228 Kč a že žalobci náleží kromě jistiny také úroky z prodlení.

Proti rozsudku odvolacího soudu ze dne 21. 2. 2012 podala žalovaná dovolání. Namítá, že soudy měly postupovat podle ustanovení § 84 odst. 4 zákona č. 6/2002 Sb. (ve znění těchto předpisů), neboť ani zákon č. 6/2002 Sb. (ve znění těchto předpisů), ani zákon č. 236/1995 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) „nestanoví jinak“, a že proto měly projednávanou věc posoudit přiměřeně podle ustanovení zákoníku práce a jiných pracovněprávních předpisů. Podle ustanovení § 348 odst. 2 a § 222 odst. 1 zákoníku práce přísluší soudci (stejně jako zaměstnanci) za dobu čerpání dovolené náhrada platu ve výši průměrného výdělku. V době „řádné dovolené“ soudce „nemůže vykonávat fakticky svoji funkci, nemůže plnit konkrétní povinnosti, které pro něj vyplývají z rozvrhu práce“, a zákon č. 6/2002 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) „s dočasnou nepřítomností soudce počítá a upravuje možnost zastoupení nepřítomných“. Protože se podle ustanovení § 35 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) krátí náhrady výdajů za dobu, po kterou soudce dočasně nevykonává funkci, nepřislouží mu ani víceúčelová paušální náhrada na reprezentaci a na odbornou literaturu. Přípustnost dovolání žalovaná dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a navrhuje, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d dovolání žalované zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) projednal dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů účinných do 31. 12. 2012, neboť napadený rozsudek byl vydán v době do 31. 12. 2012 (srov. čl. II bod 7 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podmínky přípustnosti dovolání proti rozsudku odvolacího soudu jsou obsaženy v ustanovení § 237 o. s. ř.

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.),

nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), anebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.); to neplatí ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč a v obchodních věcech 100 000 Kč (k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží) (§ 237 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.), ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení (popření) rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení (§ 237 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.) nebo ve věcech mezinárodních únosů dětí podle mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu, nebo podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství (Evropské unie) (§ 237 odst. 2 písm. c/ o. s. ř.).

Žalovaná napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrzen. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že soudem prvního stupně nebyl vydán rozsudek, který by byl odvolacím soudem zrušen. Protože nejde o žádný z případů uvedených v ustanovení § 237 odst. 2 o. s. ř. (soudy ve věci samé rozhodly mezitímě), může být tedy dovolání žalované proti rozsudku odvolacího soudu přípustné, jsou-li splněny předpoklady uvedené v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přitom není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených

v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

Pro rozhodnutí v projednávané věci bylo (mimo jiné) významné vyřešení právní otázky, zda soudce má právo na víceúčelovou paušální náhradu výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu též za dobu, po kterou čerpá dovolenou. Tato právní otázka dosud nebyla v rozhodování odvolacího soudu vyřešena. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalované proti rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat podle zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropské parlamentu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o platu a dalších náležitostech představitelů“), podle zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudech a soudcích“), a podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zák. práce“), všech ve znění účinném v obdobích, za něž žalobce požaduje víceúčelovou paušální náhradu výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu.

Soudce jmenuje do funkce prezident republiky bez časového omezení (čl. 93 odst. 1, věta první, Ústavy, § 61 odst. 1 a § 63 zákona o soudech a soudcích). Funkce soudce je veřejnou funkcí (§ 74 odst. 1 zákona o soudech a soudcích), není však vykonávána v pracovním poměru; na vztahy vyplývající z výkonu funkce soudce se proto zákoník práce nevztahuje (srov. též § 5 odst. 1 zák. práce). Obsahem funkce soudce je výkon soudnictví u soudu, k němuž byl soudce přidělen nebo přeložen.

Součástí funkce soudce je v první řadě pracovní vztah, který vzniká dnem, jenž byl stanoven jako den nástupu do funkce soudce, a zaniká dnem zániku funkce soudce (§ 84 odst. 1 zákona o soudech a soudcích). Pracovní vztah soudce se řídí zákonem o soudech a soudcích a zvláštními právními předpisy; nestanoví-li zákon o soudech a soudcích nebo zvláštní právní předpisy jinak, použijí se na pracovní vztah soudce přiměřeně ustanovení zákoníku práce a jiných pracovněprávních předpisů (§ 84 odst. 4 zákona o soudech a soudcích).

Zvláštním právním předpisem, který upravuje plat soudce (peněžitě plnění poskytované soudci za práci vykonanou v jeho pracovním vztahu), je zákon o platu a dalších náležitostech představitelů. Soudci náleží plat ode dne, v němž splnil „zákonné podmínky pro výkon funkce“ (tj. ode dne, jenž byl stanoven jako den nástupu funkce), do dne ukončení pracovního vztahu (§ 34 odst. 1 a 7

zákona o platu a dalších náležitostech představitelů); není-li stanoveno jinak, soudci plat nenáleží za dobu, po kterou dočasně nevykonává funkci (tj. pracovní vztah jako součást své funkce) z důvodů, pro které se podle zákoníku práce zaměstnancům neposkytuje náhrada mzdy (srov. § 34 odst. 3 a 4 zákona o platu a dalších náležitostech představitelů).

Funkce soudce se neomezuje na pouhý pracovní vztah. Kromě výkonu práce v pracovním vztahu je součástí výkonu funkce zejména vystupování na veřejnosti (jinak by funkce soudce nemohla být „veřejnou“), účast na veřejném životě, která není na újmu řádného výkonu soudnictví (zejména v oboru práva), udržování a zvyšování vlastní odborné úrovně a účast na odborné přípravě a vzdělávání (zvyšování odborné kvalifikace) jiných osob (srov. například § 82, § 83 a § 133 odst. 2 zákona o soudech a soudcích, § 115 zákona č. 120/2001 Sb. /ve znění pozdějších předpisů/). Při výkonu těchto činností, které rovněž jsou součástí funkce soudce, i když nepatří do jeho pracovního vztahu, vznikají soudci náklady.

Zákon o platech a dalších náležitostech představitelů přiznává náhradu výdajů spojených s výkonem funkce soudce (v pracovním vztahu nebo při jiné činnosti, která je součástí funkce soudce) tehdy, jde-li o výdaje na reprezentaci, o výdaje na dopravu veřejnými hromadnými dopravními prostředky, s výjimkou letecké dopravy, při tuzemských cestách spojených s výkonem funkce (tuzemských cestách), o výdaje na dopravu při zahraničních cestách spojených s výkonem funkce (zahraničních cestách), o výdaje na stravování při tuzemských cestách, o výdaje na stravování a některé další výdaje při zahraničních cestách, o výdaje na ubytování při tuzemských a zahraničních cestách a o výdaje na odbornou literaturu (§ 32 odst. 1 zákona o platu a dalších náležitostech představitelů). Zatímco náhrada výdajů soudce na dopravu veřejnými hromadnými dopravními prostředky, s výjimkou letecké dopravy, při tuzemských cestách, na dopravu při zahraničních cestách, na stravování při tuzemských cestách, na stravování a některé další výdaje při zahraničních cestách a na ubytování při tuzemských a zahraničních cestách přísluší soudci v prokázané výši, soudce své výdaje na reprezentaci a na odbornou literaturu nedokládá. Náhrada výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu se soudci poskytuje, aniž by své výdaje v tomto směru prokazoval, měsíčně v předem stanovené výši jako víceúčelová paušální náhrada výdajů (§ 5 odst. 2 písm. a/ zákona o platu a dalších náležitostech představitelů) procentem z platové základny (§ 5 odst. 3 zákona o platu a dalších náležitostech představitelů). Víceúčelová paušální náhrada výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu soudci náleží ode dne, v němž splnil „zákonné podmínky pro výkon funkce“ (tj. ode dne, jenž byl stanoven jako den nástupu funkce), do dne ukončení výkonu funkce (§ 35 odst. 1 zákona o platu a dalších náležitostech představitelů); za dobu, kdy soudce „dočasně nevykonává funkci“, se však víceúčelová paušální náhrada krátí „v poměru k délce této doby“ (§ 35 odst. 3, věta první, zákona o platu a dalších náležitostech představitelů).

Soudy správně uvedly, že pojem „dočasně nevykonává funkci“ užitý v ustanovení § 35 odst. 3, větě první, zákona o platu a dalších náležitostech představitelů není v zákoně definován a že je proto třeba provést jeho vymezení výkladem zákona. Při tomto výkladu musí být v první řadě vzato v úvahu, že soudce dočasně (tj. v období určeném podle ustanovení § 35 odst. 1 zákona o platu a dalších náležitostech představitelů) nevykonává funkci jen tehdy, brání-li mu překážky ve výkonu práv a povinností v jeho pracovním vztahu, a současně, nemůže-li vykonávat ani další činnosti, které jsou součástí funkce soudce, jakož i to, že náhrada výdajů spojených s výkonem funkce soudce nepředstavuje – stejně jako náhrada výdajů v souvislosti s výkonem práce zaměstnance podle ustanovení § 151 a násl. zák. práce – odměnu (peněžitě plnění) za práci vykonanou soudcem v pracovním vztahu, ale refundaci nákladů, které soudci vznikly (vznikají) v souvislosti s výkonem funkce a o nichž zákon stanoví, že mu musí být v prokázané nebo v paušálně stanovené výši uhrazeny a že je tedy soudce neneše ze svého.

Dovolenou se obvykle rozumí pracovní volno, na něž má právo každý, kdo je činný v pracovněprávním nebo obdobném vztahu a kdo splnil zákonem stanovené podmínky, a které slouží k odpočinku a ke zregenerování sil pro další výkon práce. Protože součástí funkce soudce je rovněž pracovní vztah, má soudce – jak vyplývá z přiměřeného užití zákoníku práce (§ 84 odst. 4 zákona o soudech a soudcích) – právo na dovolenou za podmínek stanovených v zákoníku práce.

Dobu, po kterou soudce čerpá dovolenou, nelze považovat za období, v němž by soudce „fakticky nevykonával svoji funkci“. Soud prvního stupně správně dovodil, že z přiměřeného užití ustanovení § 348 odst. 1 písm. b) zák. práce na pracovní vztah soudce vyplývá, že doba dovolené se považuje pro účely práva soudce na víceúčelovou paušální náhradu výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu za výkon práce. Na uvedeném závěru nic nemění ani to, že za dobu čerpání dovolené soudci přísluší místo platu – jak vyplývá z přiměřeného užití ustanovení § 222 odst. 1 zák. práce – náhrada platu ve výši průměrného výdělku. Ustanovení § 348 odst. 1 písm. b) zák. práce se totiž nepoužije – jak se uvádí v ustanovení § 348 odst. 2 zák. práce – jen pro účely práva na plat; hodnotí-li se doba dovolené k jiným účelům (a tedy rovněž pro účely práva soudce na víceúčelovou paušální náhradu výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu), považuje se za dobu výkonu práce. Protože doba čerpání dovolené je z hlediska výkonu práce hodnocena stejně jako doba, po kterou soudce skutečně koná práva a povinnosti ve svém pracovním vztahu, nelze již z tohoto důvodu považovat dobu čerpání dovolené za období, v němž by soudce „fakticky nevykonával svoji funkci“.

Funkci soudce navíc – jak vyplývá z výše uvedeného – nelze redukovat (jak to činí žalovaná) jen na pracovní vztah. Protože součástí výkonu funkce soudce jsou i další činnosti, lze rozumět „nevykonáváním funkce“ soudce ve smys-

lu ustanovení § 35 odst. 3, věty první, zákona o platu a dalších náležitostech představitelů pouze takový stav, kdy se vyskytne překážka, která brání soudci vykonávat vše, co patří do soudcovské funkce. Doba čerpání dovolené soudcem takovou překážku nepochybně nevytváří.

Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dobu čerpání dovolené soudcem nelze považovat za důvod, pro který by mohla být soudci krácena podle ustanovení § 35 odst.3, věty první, zákona o platu a dalších náležitostech představitelů víceúčelová paušální náhrada výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu.

Protože rozsudek odvolacího soudu je – i když nikoliv ze zcela příléhavých důvodů – z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný a protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelkou tvrzeno), že by byl postižen některou z vad uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř., anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalované podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

INHALT*)

Entscheidungen in Strafsachen

- Nr. 58 Der Umstand, dass die Eltern eines minderjährigen Kindes sich nicht über die Regelung des Kontakts mit diesem Kind einigen konnten, ggf. dass einer von ihnen diesen Kontakt verhindert, bewirkt ohne weiteres nicht das Erlöschen der Unterhaltspflicht (bzw. ist kein Grund, diese nicht aufzuerlegen) wegen Sittenwidrigkeit gemäß § 96 Abs. 2 des Familiengesetzes und schließt somit auch nicht die Strafverantwortlichkeit für das Delikt der Vernachlässigung der Unterhaltspflicht gemäß § 196 des StGB aus.
- Nr. 59 Im Falle des Begriffs „sonstige notwendige Maßnahmen“ gemäß § 307 Abs. 1 Buchst. b) StPO muss es sich um Maßnahmen handeln, die dem Geschädigten ein ähnliches Maß an Sicherheit bieten, wie es die in der gleichen Vereinbarung angebotene Bestimmung tut, deren Inhalt gesetzlich verbindlich ist und deren Erfüllung gerichtlich durchsetzbar ist. Als „sonstige notwendige Maßnahmen“ im Sinne dieser Bestimmung gilt nicht das alleinige Versprechen des Beschuldigten, den durch die Straftat verursachten Schaden gut machen zu wollen und mit dem Geschädigten Verhandlungen über die Vereinbarung eines Zahlungskalenders aufnehmen zu wollen. Solch ein Versprechen verpflichtet den Beschuldigten nämlich zu nichts und kann somit nicht als wirksames und notwendiges Maß der Mitwirkung des Beschuldigten angesehen werden, dem Geschädigten dessen Schaden zu ersetzen.
Die Vereinbarung oder die „sonstigen notwendigen Maßnahmen“ dürfen nicht durch eine Entscheidung gemäß § 307 Abs. 4 der StPO ersetzt werden, denn die Entscheidung laut dieser Bestimmung ist vom Vorhandensein einer Vereinbarung zwischen Beschuldigtem und Geschädigtem abhängig.
- Nr. 60 Wenn ein Täter gestohlene Kraftfahrzeuge in der Absicht übernimmt, diese zu verkaufen und anschließend Tätigkeiten unternimmt, die zur Verschleierung ihres tatsächlichen Ursprungs führen (z.B. die Identität eines anderen Fahrzeugs verwendet – durch Fälschung des Schildes mit der VIN-Nummer und dessen Anbringung am entsprechenden Karosserieteil des gestohlenen Fahrzeugs), dann kommt es nicht schon durch die Übernahme des gestohlenen Fahrzeugs zur Vollendung der Straftat der Legalisierung von Gewinnen aus strafbarer Tätigkeit gemäß § 216 Abs. 1 Buchst. a) des StGB, sondern erst durch diese weitere Handlung des Täters. Dieser Augenblick ist z.B. auch entscheidend zur Beurteilung der Bedingungen zur Auferlegung einer Gesamtstrafe.
- Nr. 61 Weder aus der Bestimmung des § 55a, § 55b der StPO, noch des § 41 Abs. 6 der StPO und ebenso wenig aus sonstigen Bestimmungen der Strafprozessordnung zur Regelung der Rechte der Verteidigung geht hervor, dass es notwendig ist, das Protokoll der Hauptverhandlung vor der Vortragung der Plädoyers ausgefertigt und dem Verteidiger zugestellt werden muss. Nur deswegen, weil es erst nach der Urteilsverkündung durch das erstinstanzliche Gericht zugestellt worden ist, kann nicht geschlussfolgert werden, das Recht des Beschuldigten auf einen gerechten Prozess sei geschmälert worden.
- Nr. 62 Die devolutive Wirkung einer Beschwerde schließt (mit Ausnahme des durch die Bestimmung des § 146 Abs. 1, StPO geregelten Falles) aus, dass ein Gericht über dieses Rechtsmittel entscheidet, das nicht demjenigen Gericht übergeordnet ist Gericht ist, das diesen angefochtenen Beschluss erlassen hat. Dies gilt auch im Falle einer Beschwerde gegen einen vom Gericht im Vorbereitungsstadium erlassenen Haftbeschluss, über den nach der Klageerhebung entschieden wird.*
In solch einem Falle entscheidet der Senat des übergeordneten Gerichts, bestehend aus dem Senatsvorsitzenden und zwei Richtern über die Beschwerde.
- Nr. 63 Das in der Bestimmung des § 205 Abs. 2, StGB enthaltene gesetzliche Merkmal „solch eine Tat“ gilt nicht nur dann als erfüllt, wenn ein Straftäter in den letzten drei Jahren für die Straftat des Diebstahls gemäß § 205, StGB verurteilt oder bestraft worden ist, sondern auch dann, wenn er in diesem Zeitraum wegen irgendeiner Form der Beteiligung gemäß § 24 Abs. 1 StGB an dieser Straftat verurteilt oder bestraft worden ist.

1 *) Dieser Text wurde in der deutschen Sprache zur Information der Leser des Novatrix Verlags vorbereitet.

- Nr. 64 Gemäß § 151, Abs. 2 der StPO gilt, dass ein dem Angeklagten bestellter Verteidiger gegenüber dem Staat Anspruch auf Vergütung und den Ersatz seiner Barauslagen laut Sonderrechtsvorschrift, d.h. laut Gebührenordnung für Rechtsanwälte (Anwaltstarif) hat, wobei sich dieser Anspruch, sofern der Anwalt registrierter MwSt.-Zahler (USt.-Zahler) ist, um den dieser Steuer entsprechenden Betrag erhöht, den er laut Sonderrechtsvorschrift, d.h. laut Umsatzsteuergesetz von der Vergütung für die Vertretung und dem Ersatz seiner Barauslagen abzuziehen verpflichtet ist (vergleichsweise hierzu 7/2012 Sbd. von Strafsensch.).
Da die Bestimmung des § 151 Abs. 2, StPO nicht die einzelnen Posten zur Vergütung der Handlungen von Rechtsleistungen und für den Ersatz der Barauslagen unterscheidet, welche der Erhöhung um den entsprechenden prozentualen Betrag der Mehrwertsteuer unterliegen oder nicht unterliegen (und dies auch keine weitere der diese Problematik betreffenden Vorschriften tut, d.h. das Gesetz über die Rechtsanwaltschaft, die Zivilprozessordnung, die Verwaltungsgerichtsordnung, die Notarordnung oder das Gesetz über Gerichtsvollzieher), wird dafür gehalten, dass sich diese Erhöhung auf sämtliche Posten bezieht, die dem bestellten Verteidiger zuerkannt werden, sofern dieser registrierter MwSt.-Zahler ist. Solch ein Verteidiger ist nämlich verpflichtet, Mehrwertsteuer (Umsatzsteuer) vom gesamten Betrag abzuführen, der ihm in einem Strafverfahren vom Staat als Auftraggeber der Rechtsleistung gezahlt worden ist und mitnichten nur von einigen der zuerkannten Posten.
- Nr. 65 Aus der Diktion der Bestimmung des § 93 Abs. 8, JGG geht direkt hervor, dass Erziehungsmaßregeln (Unterbringung in einer Erziehungsanstalt - tsch. „Schutzerziehung“) als eine der Maßnahmen gemäß § 93 Abs. 1 des Jugendgesetzes einem Kind unter fünfzehn Jahren, das eine Straftat begangen hat, nur unter der Voraussetzung auferlegt werden kann, dass diese höchstens bis zu dessen 18. Lebensjahr andauern. Nach Erreichen dieser Altersgrenze können die Erziehungsmaßregeln (Unterbringung in einer Erziehungsanstalt) nicht verlängert werden.
Der Verfahrenscharakter laut drittem Kapitel des Gesetzes über die Rechtsprechung in Jugendsachen schließt aus, dass in der Angelegenheit eines Kindes unter fünfzehn Jahren, dem eine Maßnahme laut diesem Kapitel auferlegt worden ist, die Bestimmung von Kapitel zwei dieses Gesetzes angewendet wird. Dieser Grundsatz gilt nicht nur bei der Auferlegung von Maßnahmen gemäß § 93 des JGG, sondern auch für Vollstreckungsverfahren, in denen entsprechend der Zivilprozessordnung vorgegangen wird, denn auch zur Vollstreckung der Maßnahmen gilt das in § 96 des JGG angeführte Prinzip, dass, sofern dieses Gesetz nichts anderes festlegt, das Jugendgericht in Verfahren gemäß Kapitel drei entsprechend der Vorschriften vorgeht, die zur Regelung von Zivilprozessverfahren dienen.

Entscheidungen nach dem Sachen bürgerlichen, Handels- und Verwaltungsrecht

- Nr. 78 In einem Schadenersatzverfahren oder Verfahren über den Ersatz von Nichtvermögensschäden, die durch einen behaupteten Fehler der Tschechischen Verwaltung der Sozialversicherung bei der Durchführung von Rentenabzügen im Rahmen der gerichtlichen Vollstreckung oder Pfändung entstanden sind, ist der ordentliche Gerichtsstand der beklagten Tschechischen Republik dasjenige Gericht, in dessen Bezirk die Tschechischen Verwaltung der Sozialversicherung ihren Sitz hat.
- Nr. 79 I. Unter dem Begriff „Handelssache“ im Sinne der Bestimmung des § 89a der ZPO ist auch solch eine Angelegenheit zu verstehen, in welcher der Gegenstand des Streites die Erfüllung eines Schuldverhältnisses ist, das sich (nur) deswegen nach dem Handelsgesetzbuch richtet, weil die Vertragsseiten des Schuldverhältnisses eine Vereinbarung gemäß § 262, Abs. 1 des HGB abgeschlossen haben oder deswegen, weil dies ohne Rücksicht auf den Charakter der Beteiligten des Schuldverhältnisses durch die Bestimmung des § 261 Abs. 3 des HGB festgelegt ist.
II. In einem auf einem Verbrauchervertrag beruhenden privatrechtlichen Streit zwischen Lieferant und Verbraucher, in welchem die Gültigkeit der vereinbarten Prorogationsklausel geprüft

wird, darf das Gericht nicht direkt die Richtlinie des Rates Nr. 93/13/EWG vom 05.04.1993 über unangemessene Bedingungen in Verbraucherverträgen anwenden; täte es dies, ginge es um eine, von der Rechtsprechung des Gerichtshofes der Europäischen Union untersagte direkte Horizontalwirkung der Richtlinie 93/13.

III. Laut Bestimmung des § 55 Abs. 2 des BGB gilt (mit Ausnahme der in § 56 Abs. 2 des BGB angeführten Regelung) jegliche Vereinbarung eines Verbrauchervertrags als ungültig, die im Widerspruch zur Anforderung des „guten Glaubens“ zum Nachteil des Verbrauchers ein erhebliches Ungleichgewicht in den Rechten und Pflichten der Parteien darstellt (§ 56 Abs. 1 BGB), namentlich jedoch die beispielsweise in der Bestimmung des § 56 Abs. 3 des BGB aufgezählten Vereinbarungen, und dies ohne Rücksicht darauf, ob es hierbei um individuell vereinbarte Abmachungen geht.

IV. Eine Prorogationsklausel im Verbrauchervertrag, die nicht individuell vereinbart wurde und die örtliche Zuständigkeit eines Gerichts (Gerichtsstand) begründet, die sich, sowohl gebiets-, als auch verkehrsmäßig weitab vom Wohnort des Verbrauchers befindet (§ 52 Abs. 3 BGB), befindet sich im Widerspruch zur Bestimmung des § 56 Abs. 1 des BGB, da sie im Widerspruch zur Anforderung des „guten Glaubens“ ein erhebliches Ungleichgewicht der aus dem Vertrag hervorgehenden Rechte und Pflichten der Parteien zu Ungunsten des Verbrauchers bewirkt.

V. Das Gericht, das bei der Prüfung der Verfahrensbedingungen zum Schluss gelangt, dass die im Verbrauchervertrag vereinbarte Prorogationsklausel, die dessen örtliche Zuständigkeit begründet, der Bestimmung des § 56 Abs. 1 BGB zuwiderhandelt, teilt dies den Verfahrensteilnehmern mit und fordert sie binnen einer anberaumten Frist zur Stellungnahme auf. Die Schlussfolgerung, dass die Vereinbarung über die Prorogationsklausel absolut ungültig ist (§ 55, Abs. 2 des BGB) und dass es statthaft ist, entsprechend § 105 der ZPO vorzugehen, nimmt das Gericht erst dann an, wenn weder in der den Verfahrensteilnehmern anberaumten Frist zur Stellungnahme neue Tatsachen offenbar geworden sind (z.B. deshalb, weil die Beteiligten auf eine Stellungnahme verzichtet haben oder deshalb, weil der Verbraucher binnen der Frist bestreitet, die Prorogationsklausel sei zu seinem Nachteil vereinbart worden), die beweisen würden, dass die betreffende Vereinbarung (auch wenn es laut Verbrauchervertrag so erscheinen mag), kein erhebliches Ungleichgewicht der Rechte und Pflichten der Parteien zum Nachteil des Verbrauchers (im Widerspruch zur Anforderung des „guten Glaubens“) darstellen.

Nr. 80 Zu den in der Bestimmung des § 237 der ZPO angeführten Bedingungen ist ab dem 01.01.2013 (unter Berücksichtigung der Einschränkungen des § 238 der ZPO) auch die Revisionseinlegung gegen akzessorische Urteilsprüche des Appellationsgerichts zulässig, kraft derer Berufungsverfahren abgeschlossen werden, einschließlich der Aussprüche über die Verfahrenskosten. Im Ausspruch über die Verfahrenskosten zuerkannte geldliche Leistungen können zu Zwecken der Zulässigkeit der Berufung auch dann nicht als eine aus der Beziehung des Verbrauchervertrags, einer arbeitsrechtlichen Beziehung oder einer in § 120 Abs. 2 ZPO (§ 238 Abs. 1 Buchst. d/ ZPO, in der ab dem 01.01.2013 wirksamen Fassung) angeführten Sache hervorgehende Leistung angesehen werden, wenn der Ausspruch über die Verfahrenskosten ein akzessorischer Ausspruch in einer Sache ist, die (in puncto „merita“) solch eine „Beziehung“ oder solch eine „Sache“ betroffen hat (im Ausspruch über die Verfahrenskosten kommt der besondere, eine Durchbrechung des festgelegten Limits zulassende Charakter dieser Beziehungen und Sachen keineswegs zu Geltung).

Die Zulässigkeit einer Berufung im Sinne des § 237 der ZPO basiert (ab dem 01.01.2013) nicht auf der „grundsätzlichen rechtlichen Bedeutung“ des angefochtenen Urteils. Wenn das angefochtene Urteil von der Lösung einer Frage des materiellen oder prozessualen Rechts abhängt: 1) bei deren Lösung das Appellationsgericht von der üblichen Entscheidungspraxis des Appellationsgerichts abgewichen ist, oder 2) die bisher nicht in Entscheidungen des Appellationsgerichts gelöst wurde, oder 3) die vom Appellationsgericht unterschiedlich entschieden wurde, oder 4) die vom Appellationsgericht (als früher gelöste Rechtsfrage) anders beurteilt werden soll, dann ist eine Berufung (mit den Ausnahmen gemäß § 238 der ZPO) ohne weiteres zulässig.

- Nr. 81 Sofern es um keine Berufung gegen ein Urteil des Appellationsgericht „in merito“ geht, gebührt dem Anwalt eine außervertragliche Vergütung (errechnet aus dem entspr. Tarifwert) für den Akt der Rechtsleistungen in Form der Stellungnahme zur Berufung, in Höhe einer Hälfte (§ 11 Abs. 1 Buchst. k/, Abs. 2 Buchst. c/ a Abs. 3 der Gebührenordnung für Rechtsanwälte).
- Nr. 82 Wenn das Gericht entscheidet, einen Elternteil das elterliche Sorgerecht (elterl. Verantwortung) zu entziehen, dann umfasst diese Entscheidung in der Regel auch das Kontaktverbot, es sei denn, dieses wird ausdrücklich erlaubt. Die für ein Verbot des direkten Kontakts geltend gemachten Gründe gelten auch für den indirekten Kontakt. Der indirekte Kontakt steht zum direkten Kontakt im Verhältnis der Spezialität und mitnichten der Subsidiarität.
Der Umstand, dass ein Elternteil keinen direkten Eingriff gegen das Kind begangen hat, ist unentscheidend, denn auch ein indirekter Eingriff kann im Hinblick auf dessen Intensität die Annahme von Maßnahmen in Form eines Entzugs des elterlichen Sorgerechts (elterl. Verantwortung) erforderlich machen.
Es gilt nicht als Verfahrensmangel, wenn das Gericht im Verfahren gemäß § 44 des Familiengesetzes über die Entziehung oder die Einschränkung des elterlichen Sorgerechts (elterl. Verantwortung) entscheidet, ohne prozessual über den Antrag eines Beteiligten über die Einstellung des elterlichen Sorgerechts entschieden zu haben.
- Nr. 83 Sofern nicht anders vereinbart, haftet der Gläubiger in dem Umfang, in dem er für die nicht bezahlte Sicherheit einer Forderung haftet, auch für deren aus den gesetzlichen Verzugszinsen bestehenden Zubehör.
- Nr. 84 Wenn ein Wechsel, über dessen Bezahlung kraft Wechselzahlungsbefehl entschieden wurde, eine Forderung kraft Vertragsstrafe geschäftlichen Charakters absichert und wenn der Beschuldigte in der Beziehung zum Kläger allgemein kausale Einwände zur Verfügung hat, kann er die Pflicht zur Bezahlung des Wechsels mit dem Einwand „abwehren“, die Vertragsstrafe sei unangemessen hoch (und wenn Gründe vorhanden sind, deretwegen das Gericht diese herabsetzen kann – § 301 des HGB).
- Nr. 85 Eine Vertragsstrafe, die per Prozentsatz für jeden Tag des Zahlungsverzugs der Sicherheit bis zu ihrer völligen Bezahlung bestimmt wird, ist im Sinne der Bestimmung des § 8, Abs. 2 der Gebührenordnung für Rechtsanwälte (Anwaltstarif) eine unbefristete Leistung (bis zu Bezahlung einer anderen Leistung – der Sicherheit), also wird der Tarifwert des Gegenstands der Rechtsleistung auf das Fünffache des Wertes der jährlichen Erfüllung festgesetzt.
Die Berufung gegen ein Urteil, in dem das Appellationsgericht das Urteil des erstinstanzlichen Gerichts über eine Klage zur Wiederaufnahme des Verfahrens bestätigt hat, ist eine Berufung gegen ein Urteil, das keine Entscheidung „in der Sache selbst“ darstellt; für den in der Stellungnahme zu solch einer Berufung bestehenden Akt der Rechtsleistung obliegt daher eine außervertragliche Vergütung in Höhe einer Hälfte (§ 11 Abs. 1 Buchst. k/, Abs. 2 Buchst. c/ a Abs. 3 der Gebührenordnung für Rechtsanwälte).
- Nr. 86 Wenn nach der Genehmigung des Schuldenerlasses (Entschuldung) offenbar wird, dass der Schuldner mit dem vorgeschlagenen Schuldenerlass unlautere Absichten verfolgt hat, ist dies Grund zur Aufhebung des genehmigten Schuldenerlasses gemäß § 418 Abs. 1 Buchst. a) des Insolvenzgesetzes.
Der Schuldner ist im Sinne der Bestimmung des § 104 Abs. 1 Buchst. b), Abs. 3 des Insolvenzgesetzes verpflichtet, auch diejenigen Verbindlichkeiten und Forderungen in einem Verzeichnis anzuführen, deren Echtheit (Stichhaltigkeit) er anzweifelt.
Aus der Tatsache, dass der Schuldner im Verzeichnis seiner Verbindlichkeiten ausländische Gläubiger verschwiegen hat und in seinem Vermögensverzeichnis Vermögen verschwiegen hat, das seine Anteile in ausländischen Unternehmen darstellt, kann auf die unlauteren Absichten des Gläubigers beim Schuldenerlass geschlossen werden.
- Nr. 87 Die Urlaubsnahme durch einen Richter ist kein Grund dafür, ihm gemäß der Bestimmung 35 Abs. 3, Satz eins von Gesetz Nr. 236/1995 Slg, im Wortlaut späterer Vorschriften, seine Mehrzweck-Pauschalvergütung für Repräsentationskosten und die Kosten für Fachliteratur zu kürzen.

CONTENTS*)

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 58 The circumstance that the parents of a minor failed to agree on the arrangement of contact with the child and/or one of the parents obstructs such contact, does not cause the extinction of the maintenance obligation (respectively it is not a reason for the non-recognition of the same) due to conflict with good manners within the meaning of Section 96(2) of the Family Act and it thus does not exclude liability for the misdemeanour of evading the alimony or maintenance obligation in accordance with Section 196 of the Penal Code.
- No. 59 As regards the term “other necessary measures”, pursuant to Section 307(1)(b) of the Code of Criminal Procedure, these have to constitute measures that render a similar degree of certainty to the aggrieved party as otherwise provided by an agreement indicated in the same provision, the content of which is legally binding and the fulfilment of which may be enforced per curiam. The mere promise of the accused to compensate the damage inflicted by a criminal offence and to enter into negotiations with the aggrieved in order to agree on a payment schedule cannot be deemed as such other necessary measure within the meaning of the above-mentioned provision. Such a promise does not bind the accused in any way and it cannot be considered an effective and necessary level of collaboration on the part of the accused aimed at reimbursing the damage inflicted upon the aggrieved party.
- An agreement or “other necessary measures” cannot be replaced by a decision in accordance with Section 307(4) of the Code of Criminal Procedure because a decision made according to this provision is conditioned by the existence of an agreement between the accused and the aggrieved.
- No. 60 If the perpetrator accepts stolen motor vehicles for the purpose of their sale and subsequently carries out activities aimed at disguising their actual origin (e.g. by using the identity of another vehicle by counterfeiting and placing the VIN label onto the relevant component of the stolen vehicle body), the crime of legalization of proceeds from criminal activity pursuant to Section 216(1)(a) of the Penal Code is not completed by the mere acceptance of the stolen vehicles but by such subsequent acts of the perpetrator. This moment is also decisive, for example, when adjudging the conditions for the imposition of a summary punishment.
- No. 61 Either the provisions of Sections 55a and 55b of the Code of Criminal Procedure or of Section 41(6) of the Code of Criminal Procedure, as well as other provisions of the Code of Criminal Procedure conditioning the right of defence do not imply the compulsory drawing-up of the report from the main hearing and the delivery thereof to the defence counsel prior to delivering the closing argument. Therefore, a conclusion consisting in the violation of the right of the accused to a fair trial cannot be drawn from the delivery thereof after the award of the decision by a first-level court.
- No. 62 The devolutive effect of a complaint excludes (except for cases laid down by the provision of Section 146(1) of the Code of Criminal Procedure) a court that is not superior to the court, which had issued the contested resolution, to decide on such remedy. This also applies in the case of a complaint against a decision on custody issued by a court within the phase of preparatory proceedings, which is decided after an action has been lodged.*
- In such an event, the complaint shall be decided by a senate of the superior court consisting of the chairman of the senate and two judges.
- No. 63 The legal characteristic of “such act” indicated in the provision of Section 205(2) of the Penal Code is fulfilled if the offender has been convicted of or punished for the crime of theft under Section 205 of the Penal Code over the past three years, as well as if the offender has been convicted of or punished for any of the forms of participation in the same criminal offence defined in Section 24(1) of the Penal Code during the same period.
- No. 64 Section 151(2) of the Code of Criminal Procedure stipulates that the defence counsel appointed to the accused is entitled to receive a fee and reimbursement of their cash expenses from the state according to a separate regulation, i.e. the Lawyer’s Tariff, whereas this entitlement of the defence

counsel, who is a value added tax payer, is increased by an amount corresponding to this tax, which the defence counsel is obligated to pay from the fee for representation and from the reimbursement of cash expenses pursuant to a separate regulation, i.e. the Act on Value Added Tax (cf. Resolution awarded under No. 7/2012 Coll., Collection of Court Resolutions and Opinions).

Since the provision of Section 151(2) of the Code of Criminal Procedure does not differentiate the individual items of the fee for legal services and the reimbursement of cash expenses that would or would not be subject to an increase by adding the relevant percentage amount of value added tax (as fail to differentiate other regulations pertaining to this issue, i.e. the Act on Advocacy, the Civil Procedure Code, the Code of Administrative Justice, Notarial Code, or the Act on Court Distrainers), such increase should be deemed as applicable to all items recognized to the appointed defence counsel who is a value added tax payer. Such a defence counsel is obligated to pay value added tax from the entire amount paid to them within criminal proceedings by the state as the submitter of the legal services, and not from only some of the recognized items.

- No. 65 The diction of the provision of Section 93(8) of the Juvenile Justice Act directly implies that protective rehabilitation as one of the measures defined by Section 93(1) of the Juvenile Justice Act may be imposed upon a child under 15 years of age who committed an act otherwise constituting a crime only on condition that such protective rehabilitation will continue at maximum until 18 years of age of the minor. After having reached this age limit, protective rehabilitation of the minor cannot be extended.

The nature of the proceedings conducted under Chapter III of the Juvenile Justice Act excludes the application of the provision contained in Chapter II thereof in the case of a child under 15 years of age, upon whom measures have been imposed in accordance with Chapter III thereof. This principle applies not only to the imposition of measures under Section 93 of the Juvenile Justice Act, but also to enforcement proceedings, in which the court proceeds in compliance with the Civil Procedure Code, because the enforcement of measures is subject to the rule indicated in Section 96 of the Juvenile Justice Act, i.e. unless the law stipulates otherwise, the juvenile court shall proceed according to Chapter III pursuant to the regulations conditioning civil court proceedings.

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 78 Within proceedings involving the compensation of damage or other non-material damage resulting from the alleged fault on the part of the Czech Social Security Administration when making deductions from a pension based on the enforcement of a court decision or distraint, the general court of the defendant, i.e. the Czech Republic, is the court, in the district of which the seat of the Czech Social Security Administration is located.

- No. 79 I. A “business case” within the meaning of the provision of Section 89a of the Civil Procedure Code shall mean a case where the matter of controversy is the performance of a contractual relationship, which is governed by the Commercial Code (solely) because the parties to such contractual relationship have entered into an agreement in accordance with the provision of Section 262(1) of the Commercial Code or because, regardless of the nature of the parties to the contractual relationship, the same is stipulated by the provision of Section 261(3) of the Commercial Code.

II. In a private law dispute arising from a consumer contract between the contractor and the consumer, in which the validity of the agreed prorogation clause is adjudged, the court shall not directly apply Council Directive 93/13/EEC of April 5, 1993 on unfair terms in consumer contracts; should the court do so, this would constitute a direct horizontal effect of Council Directive 93/13/EEC, which is prohibited by the judicature of the Court of Justice of the European Union.

III. Pursuant to the provision of Section 55(2) of the Civil Code, any contractual arrangement in a consumer contract which, in conflict with the requirement of good faith, constitutes a considerable imbalance in the parties’ rights and obligations to the detriment of the consumer (Section 56(1) of the Civil Code), namely an arrangement specified as an example by the provision of Section

56(3) of the Civil Code, is deemed invalid (with the exception laid down in Section 56(2) of the Civil Code), regardless of the fact whether such arrangement has been agreed individually.

IV. A prorogation clause in a consumer contract, which has not been agreed individually and establishes the venue jurisdiction of a court situated far from the place of residence of the consumer (Section 52(3) of the Civil Code), in territorial terms and transportation options, contradicts the provision of Section 56(1) of the Civil Code since, abhorrently to the requirement of good faith, it causes a considerable imbalance in the parties' rights and obligations arising from the subject contract to the detriment of the consumer.

V. When, while examining the conditions of the proceedings, the court arrives at the conclusion that the prorogation clause agreed in the consumer contract, which is to establish its venue jurisdiction, is in conflict with the provision of Section 56(1) of the Civil Code, the court shall inform the parties to the proceedings of the same and shall call upon the parties to express their opinion on the issue within a designated time period. The conclusion that the arrangement in the prorogation clause is absolutely invalid (Section 55(2) of the Civil Code) and that the procedure laid down in Section 105 of the Civil Procedure Code should be followed, shall be made by the court only unless, within the time period designated for the parties to the proceedings to express their opinion, other circumstances arise (e.g. because the parties do not express their opinion despite being called upon to do so by the court, or because within the specified time period, the consumer denied the fact that the prorogation clause had been agreed to their detriment), which would demonstrate that the relevant arrangement (despite appearing as such according to the consumer contract) did not constitute (abhorrently to the requirement of good faith) a considerable imbalance in the parties' rights and obligations to the detriment of the consumer.

No. 80 Under the terms defined by the provision of Section 237 of the Civil Procedure Code, as from January 1, 2013, an appellate review is admissible (in due consideration of the restrictions laid down in Section 238 of the Civil Procedure Code) also against accessory verdicts stated in the decision of an appellate court whereby the appellate proceedings are terminated, including verdicts concerning the costs of the proceedings. For the purposes of adjudging the admissibility of an appellate review, pecuniary performance recognized by the verdict on the costs of the proceedings cannot be designated as performance from a relationship arising from a consumer contract, from a labour relation or from a thing specified in Section 120(2) of the Civil Procedure Code (Section 238(1)(d) of the Civil Procedure Code, in the wording effective from January 1, 2013), even if the verdict on the costs of the proceedings is an accessory verdict of the decision, which concerned (in terms of the "meritum") such "relationship" or such "thing" (the special nature of these relationships and things allowing to break through the defined limit does not manifest itself in any way in the verdict on the costs of the proceedings).

The admissibility of an appellate review within the meaning of Section 237 of the Civil Procedure Code is not (as from January 1, 2013) grounded on the criterion of "fundamental legal significance" of the contested decision. If the contested decision depends on the resolution of the issue of material and procedural law: 1) during the resolution of which, the appellate court deviates from the established decision-making practice of appellate review courts, or 2) which has not yet been resolved within the decision-making process of the appellate review court, or 3) which is decided differently by the appellate review court, or 4) which is to be adjudged otherwise by the appellate review court (as a previously resolved legal issue), the appellate review is admissible without any further requirements (subject to the exceptions defined in Section 238 of the Civil Procedure Code).

No. 81 In case the appellate review does not constitute a decision on the merits awarded by an appellate court, the legal counsel is entitled to a non-contractual fee (calculated from the applicable tariff amount) for the provision of legal services consisting in the provision of an opinion to the appellate review, whereas such fee is equal to one half (Section 11(1)(k), (2)(c) and (3) of the Lawyer's Tariff).

No. 82 When the court decides on depriving a parent of parental responsibility, as a rule, this decision also includes the prohibition of contact, unless explicitly permitted by the court. The reasons

applicable to the prohibition of direct contact shall also apply to indirect contact. Indirect contact is in a speciality-based and not subsidiarity-based relationship with direct contact.

The circumstance that the parent did not allow a direct intervention against the child is irrelevant as even an indirect intervention may, with a view to its intensity, require the implementation of measures in the form of deprivation of parental responsibility.

If, within proceedings conducted in accordance with Section 44 of the Family Act, the court decides on the deprivation or limitation of parental responsibility without procedurally deciding on the motion of the participant on the suspension of parental responsibility, such decision does not constitute a defect of the proceedings.

No. 83 Unless agreed otherwise, the extent, to which the guarantor stands guarantee for the payment of the principal of the debt, is the same extent, to which the guarantor also stands guarantee for the appurtenances of such debt consisting of the lawful interest for delayed payment.

No. 84 Where a bill, the payment of which has been decided by way of a bill payment order, secures a debt arising from a contractual fine of a commercial nature and if the defendant has at their general disposal causal objections with respect to the plaintiff, the defendant may successfully “resist” the obligation of settling the bill by objecting that the contractual fine is incommensurately high (and that reasons are given based on which the court may reduce the same – Section 301 of the Commercial Code).

No. 85 A contractual fine determined by a percentage rate for each day of default in the payment of the principal until the full settlement thereof is, within the meaning of Section 8(2) of the Lawyer’s Tariff, a performance for an indefinite period (until the settlement of other performance – the principal), and thus, the tariff amount of the subject of legal services shall be determined as five times the value of annual performance.

An appellate review against a decision, whereby the appellate review court confirmed the decision of a first-level court in relation to an action for the renewal of proceedings, is an appellate review against a decision, which does not constitute a decision “on the merits”, therefore, the provision of legal services consisting in the provision of an opinion to the appellate review gives rise to the entitlement to a non-contractual fee equal to one half (Section 11(1)(k), (2)(c) and (3) of the Lawyer’s Tariff).

No. 86 When, following the approval of discharge, it becomes clear that the debtor pursued an dishonest intent through the proposed discharge, the same lays grounds for the reversal of the approved discharge pursuant to Section 418(1)(a) of the Insolvency Act.

Within the meaning of the provisions of Section 104(1)(b) and (3) of the Insolvency Act, the debtor is obligated to include a debt in the list of the debtor’s liabilities, the authenticity (justification) of which is contested.

The dishonest intent of the debtor in relation to the discharge may be deduced from the fact that the debtor concealed foreign creditors in the list of liabilities and that the debtor did not mark assets in the list of assets consisting of shares in foreign companies.

No. 87 The taking-up of a leave by a judge does not constitute a reason, based on which the multipurpose lump-sum reimbursement of expenses for representation and expert literature could be reduced pursuant to the first clause of the provisions of Section 35(3) of Act No. 236/1995 Coll., as amended.

